

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА**

***ЗБІРНИК СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ
УМАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ САДІВНИЦТВА***

*приурочений 160- річчю від дня народження видатного науковця
у галузі біологічних наук, професора Й.К. Пачоського*

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І ПІДПРИЄМНИЦТВА

Умань 2024

УДК 330(063)

Рекомендовано до друку вченою радою факультету економіки і підприємництва Уманського національного університету садівництва, протокол № 6 від 21.05.2024 року

Редакційна колегія:

Ю.О. Нестерчук – доктор економ. наук (*відповідальний редактор*);
О.О. Непочатенко – доктор економ. наук; М.І. Мальований – доктор економ. наук; О.Т. Прокопчук – доктор економ. наук; Л.Ю. Мельник – доктор економ. наук; Р.П. Мудрак, доктор економ. наук; О.Г. Пенькова – доктор економ. наук; В.С. Уланчук – доктор економ. наук; П.І. Кулаков – доктор технічних наук.; М.А. Коротєєв – кандидат економ. наук; Семенда О.В. – кандидат економ. наук; Михайловина С.О. – кандидат економ. наук; Ю.В. Улянич – кандидат економ. наук (*відповідальний секретар*).

Автори вміщених матеріалів несуть відповідальність за достовірність інформації.

Збірник студентських наукових праць Уманського національного університету садівництва. Факультет економіки і підприємництва / Редкол.: О.О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань: 2024. – 249 с.

Збірник містить доповіді студентів та магістрів, розглянуті на Всеукраїнській студентській науковій конференції, приуроченій **160- річчю від дня народження видатного науковця у галузі біологічних наук, професора Й.К. Пачоського**, що відбулася 25 квітня 2024 року в м. Умань.

Розраховано на студентів, аспірантів, викладачів, наукових співробітників та фахівців, які працюють в АПК України.

© Уманський НУС, 2024

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ ЕКОНОМІКИ

<i>Азаров Б.В.</i> Напрями активізації та підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств	7
<i>Бурбела В.С.</i> Сталий розвиток сільського господарства України	9
<i>Віхренко В.В.</i> Класифікація та економічна сутність витрат підприємства	12
<i>Гайда О.С.</i> Механізми вертикальної та горизонтальної інтеграції агропромислових підприємств	14
<i>Мінченко К.А.</i> Управління ризиками у фермерських господарствах	17
<i>Свіщенко М.С.</i> Теоретичні засади дослідження попиту та пропозиції	19
<i>Собчук Н. В.</i> Фінансове забезпечення закладів охорони здоров'я – зарубіжний досвід	21
<i>Чепкий Є.С.</i> Людський капітал України та методи його оцінки	23
<i>Прус Д.А.</i> Застосування хмарних технологій в діяльності територіальних громад	25
<i>Тисевич А.І.</i> Цінова дискримінація сутність, форми прояву та українські реалії	27
<i>Холява П. В.</i> Роль держави у розвитку аграрного бізнесу	30
СЕКЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА, ТОРГІВЛІ ТА БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
<i>Александров Д.С.</i> Цифрова трансформація підприємства	33
<i>Гілевич Є.О.</i> Підвищення ефективності діяльності комерційного підприємства	34
<i>Hrabchak Yu. V.</i> Diversification of agricultural enterprises	36
<i>Даценко О.В.</i> Розвиток молодіжного підприємництва	38
<i>Дріга А.С.</i> Українське підприємництво в умовах війни	40
<i>Дубінська А.Ю.</i> Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану	42
<i>Зайцев Д.В.</i> Стратегії вдосконалення виробничої спеціалізації сільськогосподарських підприємств	45
<i>Zelenetskyi O.S.</i> The essence and meaning of product strategy	47
<i>Івахнюк М.В.</i> Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства	49
<i>Коваленко М.М.</i> Формування стратегії управління персоналом підприємства	51
<i>Конюченко А.М.</i> Біржова діяльність	53
<i>Криворук Т.С.</i> Особливості сучасного розвитку світової економіки	55
<i>Крот О.В.</i> Проблеми розвитку соціального партнерства в Україні та шляхи їх вирішення	57
<i>Мазур С.Ю.</i> Підвищення ефективності медичного забезпечення	58
<i>Mudlovet O.O.</i> Regulatory and legal basis of state policy in the field of employment in Ukraine	61
<i>Михайловин Н.О.</i> Сучасний стан та тенденції розвитку торговельної сфери України	63
<i>Могильницька О.М.</i> Соціальне планування як складова соціального управління	65
<i>Павленко В. В.</i> Вплив кризових ситуацій на інноваційні процеси та	67

діяльність підприємств	
<i>Попелюх А.С.</i> Перспективні напрями розвитку електронної комерції в аграрному секторі економіки	69
<i>Резнік О. В.</i> Ведення бізнесу в умовах воєнного стану	71
<i>Свіщенко М.С.</i> Податкова політика та її вплив у зовнішньому середовищі підприємства	72
<i>Сиваченко Л.О.</i> Креативність в інноваційній діяльності підприємств	75
<i>Ставратій Р.О.</i> Зовнішня міграція населення як демографічний виклик в умовах російського вторгнення в Україну	77
<i>Сухотін М.О.</i> Суть підприємницької діяльності	79
<i>Сушков М.Н.</i> Вплив технологічних інновацій на розвиток підприємництва	80
<i>Shvets P.I.</i> Entrepreneurial risks: theoretical aspects	81
<i>Шеленівська Т.О.</i> Оцінка тенденцій внутрішнього переміщення населення в Україні внаслідок війни	83
<i>Павленко В. В.</i> Вплив кризових ситуацій на інноваційні процеси та діяльність підприємств	85
<i>Свіщенко М. С.</i> Податкова політика та її вплив у зовнішньому середовищі підприємства	88
<i>Сиваченко Л. О.</i> Креативність в інноваційній діяльності підприємств	90
СЕКЦІЯ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ	
<i>Боднюк С.А.</i> Облік іноземних інвестицій та його удосконалення	93
<i>Бровченко А.В.</i> Податкові пільги фізичних осіб в Україні	95
<i>Бужан І.В.</i> Пряме оподаткування в Україні: аналіз, тенденції та перспективи	97
<i>Войчук М.С.</i> Удосконалення обліку дебіторської заборгованості	99
<i>Войчук М.С.</i> Вплив соціально-економічних факторів на природний приріст (скорочення) населення України	101
<i>Galkin V. V.</i> The role of mobile technologies in simplifying the inventory of fixed assets	104
<i>Горланова М.А.</i> Особливості обліку продуктів харчування у суб'єктів державного сектору системи освіти	105
<i>Гут Н.Р.</i> Аналіз природного приросту (скорочення) населення України за результатами економетричного моделювання	108
<i>Duchak A.L.</i> The practice of accounting and control of money in foreign countries	111
<i>Дюг В.Ю.</i> Організація обліку і контроль використання виробничих запасів	113
<i>Корж С.О.</i> Особливості облікового забезпечення балансу сільськогосподарських підприємств	116
<i>Kosholap O.D.</i> Ways to improve accounting for settlements with counterparties in an agricultural enterprise	119*
<i>Кравченко І.А.</i> Проблеми обліку та контролю витрат незавершеного виробництва в рослинництві	121
<i>Кузло І.О.</i> Основи організації бухгалтерського обліку у бюджетних установах	124
<i>Кузло І.О.</i> Удосконалення обліку депозитно-кредитних операцій	126
<i>Кулик В.О.</i> Проблеми обліку витрат на виробництво продукції рослинництва	129
<i>Мазиленко О.О.</i> Особливості обліку фінансових результатів	132

сільськогосподарських підприємств	
<i>Мельничук А.О.</i> Удосконалення обліку і контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками у суб'єктів державного сектору	136
<i>Nahornyi D.S.</i> Audit of financial results of enterprise activities	139
<i>Пилипенко В.В.</i> Автоматизація процесів в обліку зарплати: ключ до ефективного управління персоналом	140
<i>Побережна А.О.</i> Облікова політика субекта господарювання	142
<i>Посторонка В.О.</i> Обліково-аналітична система в управлінні діяльністю сільськогосподарських підприємств	145
<i>Сагало Н.О.</i> Удосконалення обліку грошових коштів на підприємстві	148
<i>Titova A.A.</i> Methodology and organization of auditing production inventories at the enterprise	151
<i>Фрасуняк Т.В.</i> Підходи формування облікової політики аграрних товариств	154
<i>Черниш О.В.</i> Особливості контролю необоротних активів суб'єктів державного сектору системи освіти	157
<i>Чутченко Д.О.</i> Методи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції	159
<i>Шкапенко О.І.</i> Проблеми обліку витрат на утримання і експлуатацію автотранспорту	162
<i>Яценко В.О.</i> Облік доходів і витрат звітного періоду сільськогосподарських підприємств	164

СЕКЦІЯ МАРКЕТИНГУ

<i>Бойко Я.М.</i> Трансформація комунікаційних стратегій фірм під впливом кризових ситуацій в Україні	168
<i>Дерлеменко М.О.</i> Вплив соціальних медіа на споживчу поведінку	171
<i>Дульський М.М.</i> Стан та перспективи регулювання фондового ринку в Україні	173
<i>Левченко М.А.</i> Особливості спортивного маркетингу	175
<i>Марченко Б.М.</i> Сторітелінг як важлива складова сучасних інтегрованих маркетингових комунікацій фірми	178
<i>Мельничук А.О.</i> Перспективи розвитку ф'ючерсної торгівлі агропромисловою продукцією в Україні	181
<i>Родіна А.О.</i> Вплив штучного інтелекту на маркетингову діяльність промислових підприємств	183
<i>Худєєв А.В.</i> Контент-маркетинг: інструмент для залучення та утримання споживачів в епоху цифрових технологій	186
<i>Ямковенко І.Р.</i> Сучасні світові тренди розвитку digital-маркетингу	189

СЕКЦІЯ ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

<i>Поліщук Д.В., Басун К.О.</i> Поняття та ознаки соціального забезпечення молоді	192
<i>Герасимчук В.В.</i> Формування стратегічного потенціалу підприємства	194
<i>Гуменюк Я.М.</i> Сутність і призначення державного бюджету	196
<i>Даніленко О.С.</i> Теоретичні аспекти впливу податкової системи на соціально-економічний розвиток країни	198
<i>Zaiarna K.O.</i> The role of insurance in personal finance	200
<i>Заярна К.О.</i> Інструменти грошово-кредитної політики	203

<i>Zayarna V. O.</i> Features of state budget expenditures on social security of the population of Ukraine during marital state	205
<i>Катеринич А.М., Колотуха С.М.</i> Перспективи розвитку фінансового ринку в Україні в умовах воєнного стану	208
<i>Кісіленко О.В.</i> Фінансовий контролінг у системі бюджетного планування і прогнозування	210
<i>Ковальчук І.В.</i> Продуктивність Інтернет-страхування в контексті застосування сучасних інформаційних технологій	213
<i>Макаренко Ю.В.</i> Функціонування аграрного сектору України в умовах війни	215
<i>Мельник К.В.</i> Бюджетування як важлива управлінська технологія	217
<i>Мороз С.С.</i> Державний борг України : стан та перспективи	220
<i>Олійник А. І.</i> Впровадження сучасних інформаційних технологій у діяльність фінансових установ України	225
<i>Яковенко О.Р.</i> Штучний інтелект та його вплив на фінансову сферу	227
<i>Феклістов А.О.</i> Сучасні виклики та перспективи у страховій галузі	229
<i>Черниш А.О.</i> Роль кредиту в прискоренні процесу нагромадження капіталу в сільському господарстві	232
<i>Yakovenko O.R.</i> Current state and directions of improvement of financial control at the enterprise	234
<i>Ярошук В.О.</i> Вплив штучного інтелекту та автоматизації на розвиток міжнародного бізнесу	236
СЕКЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	
<i>Григоренко У.С.</i> Застосування штучного інтелекту в освітньому процесі: переваги та недоліки	239
<i>Григоренко У.С.</i> Метаевристичні алгоритми на основі поведінки бджіл	241
<i>Кошель Д.В.</i> Online simulation for improving the functionality and productivity of microprocessors information systems	243
<i>Товстюк Я.</i> Застосування технологій обробки зображень в аграрній галузі	245
<i>Штерц Р.О.</i> Вплив штучного інтелекту на паралельні обчислення в великих системах	247

СЕКЦІЯ ЕКОНОМІКИ

НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

**Азаров Б.В., 11 м-е група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Смолій Л.В.**

Дослідження напрямів активізації та підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств має велике практичне значення для розвитку аграрного сектору України та його адаптації до сучасних економічних та екологічних викликів. Ефективне використання можливостей зовнішньоекономічних відносин може стати ключовим фактором у збільшенні конкурентоспроможності аграрного сектору. За умов постійного зростання чисельності населення у світі та зміни структури споживчих запитів, аграрним підприємствам важливо активно використовувати можливості експорту для розширення своїх ринків збуту та збільшення обсягів продажів.

В умовах воєнного стану зовнішньоекономічна діяльність аграрних підприємств України зазнає значного впливу негативних факторів та переживає ряд специфічних тенденцій. Відбувається зменшення обсягів зовнішньої торгівлі через перешкоди в експорті та імпорті товарів. З моменту вторгнення РФ в Україну експорт товарної продукції скоротився майже вдвічі, а імпорт втричі. РФ цілеспрямовано підриває українську економіку, блокуючи вітчизняний експорт [1].

За даними інфографічного довідника «Агробізнес України під час війни» зазначено, що через військову агресію вітчизняний агросектор зазнав непрямих втрат в сумі \$34,25 млрд, зокрема:

- логістика та зниження цін на експортно-орієнтовані товари – \$ 18,5 млрд;
- зниження виробництва сільськогосподарських культур – \$11,2 млрд;
- втрати через зменшення урожаю озимих – \$ 3 млрд;
- підвищення виробничих витрат – \$ 0,9 млрд;
- зменшення виробництва продукції тваринництва – \$ 0,3 млрд [2].

Аграрні підприємства зіштовхнулися з обмеженнями на вивіз своєї продукції, особливо якщо вони вважаються стратегічно важливими для внутрішньої безпеки країни, а також з ускладненими умовами для імпорту необхідних ресурсів та обладнання. Це може обмежити доступ аграрних підприємств до зовнішніх ринків збуту.

Для захисту внутрішнього ринку та забезпечення конкурентоспроможності місцевих виробників зовнішньоекономічна діяльність аграрних підприємств під час воєнного стану може супроводжуватися підвищенням митних тарифів та інших торговельних бар'єрів. Це може зробити імпорт іноземних товарів менш привабливим для

аграрних підприємств та сприяти зменшенню обсягів зовнішньої торгівлі. Також в умовах війни зростає рівень нестабільності та ризику для зовнішньоекономічних операцій. Це може призвести до зменшення інтересу аграрних підприємств до здійснення зовнішньої торгівлі через необхідність мінімізації ризиків та збереження фінансової стабільності.

Скорочується доступ аграрних підприємств до зовнішнього фінансування або до збільшення вартості кредитів та інших фінансових послуг. Це може ускладнити здійснення зовнішньоекономічних операцій.

Крім того, зростає значення пошуку альтернативних ринків збуту та постачання. В умовах обмежень на традиційних ринках зовнішньої торгівлі аграрним підприємствам стає важливим знаходження нових партнерів і ринків збуту, що може вимагати додаткових зусиль та ресурсів для розширення географії своїх торговельних зв'язків. Також важливою стає оптимізація виробництва та логістичних процесів для зменшення витрат та підвищення конкурентоспроможності на ринках, доступних для аграрних підприємств.

Підвищується значення внутрішнього ринку. В умовах воєнного стану аграрні підприємства можуть звернутися до зміцнення своєї присутності на внутрішньому ринку, зокрема шляхом розширення асортименту продукції та підвищення її якості для задоволення попиту вітчизняних споживачів. Однак, розвиток внутрішнього ринку може вимагати змін у стратегіях ціноутворення та маркетингових підходах для привертання уваги споживачів.

Умови воєнного стану можуть ускладнювати здійснення зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств, але також це спонукає до прийняття нових стратегій та напрямків діяльності. Замість залежності від одного або кількох основних ринків експорту, аграрні підприємства можуть шукати нові ринки збуту для своєї продукції, тобто диверсифікувати їх. Це включатиме розвиток та розширення торговельних зв'язків з країнами, які не відчувають прямого впливу воєнного конфлікту. Зменшення доступності імпортової продукції або збільшення її цін стимулює внутрішнє споживання виробництва аграрних підприємств на внутрішньому ринку. Аграрні підприємства можуть зосередитися на розвитку та підтримці локальних ринків, співпраці з місцевими виробниками та дистриб'юторами, що дозволить їм зменшити залежність від міжнародних торговельних операцій.

Збільшений рівень ризику в умовах воєнного стану стимулює аграрні підприємства до розробки та впровадження ефективних стратегій ризик-менеджменту для зменшення можливих втрат та забезпечення стабільності бізнесу. Крім того, урядом розробляються програми та заходи підтримки для аграрних підприємств, спрямовані на збільшення їхньої конкурентоспроможності та стимулювання зовнішньої торгівлі в умовах воєнного конфлікту.

Отже, в умовах воєнного стану аграрні підприємства України вдаються до пошуку альтернативних шляхів розвитку своєї зовнішньоекономічної

діяльності, акцентуючи увагу на пошуку нових ринків збуту та постачання, розвитку внутрішнього ринку та оптимізації виробництва та логістики.

Ці заходи можуть допомогти аграрним підприємствам України адаптуватися до нових умов та викликів та збільшити власну ефективність у зовнішньоекономічній діяльності.

Список використаних джерел

1. Доцюк С.О. Сучасні аспекти зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств України. Економіка та суспільство. Вип. 39. 2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1357/1311>

2. Агросектор України під час війни – інфографічний довідник за 2023 рік. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/1003-agrosektor-ukrayini-pid-chas-viyni--infografichiy-dovidnik-za-2023-rik>

СТАЛИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

**Бурбела В.С., 11 м-е група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – д.е.н., професор Мудрак Р.П.**

Сільське господарство, поза всяким сумнівом, відноситься до переліку стратегічних сектор економіки України. Це обумовлено тим функціями, які воно виконує.

По перше, сільське господарство робить значний внесок у формування ВВП країни (рис. 1). Як бачимо, навіть не зважаючи на відновлення широкомасштабної військової агресії росії 24 лютого 2022р., що завдало багатомільярдних збитків галузі, сільське господарство збільшило свою квоту у структурі ВВП.

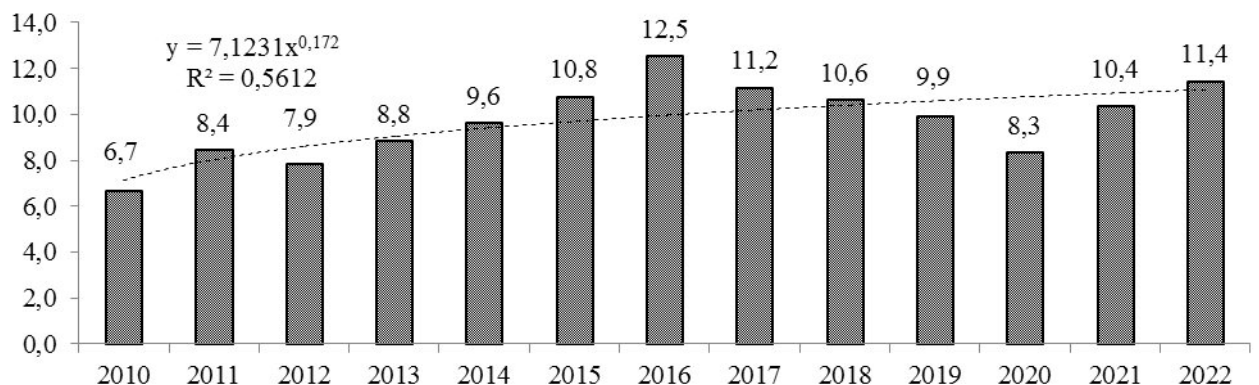

Рис. 1. Частка сільського господарства у формуванні ВВП, розрахованого виробничим методом у цінах попереднього року, %*

*побудовано автором за даними [1]

По друге, сільське господарство і харчова промисловість забезпечують стабільне надходження валюти від експорту агропродовольчої продукції (табл. 1). В 2022р. встановлено новий історичний рекорд – 53% в структурі експорту товарів.

Таблиця 1									
Абсолютні та відносні показники експорту української агропродовольчої продукції*									
Показник	Рік								
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Експорт товарів, всього, млрд. дол.	53,9	38,1	36,4	43,3	47,3	50,1	49,2	68,1	44,1
в т.ч. агропродовольчі товари, млрд. дол.	16,7	14,6	15,3	17,8	18,6	22,1	22,2	27,7	23,4
Частка агропродовольчих товарів в загальній структурі експорту товарів, %	30,9	38,2	42,0	41,0	39,3	44,2	45,1	40,7	53,0

*розраховано автором за даними [2, 3, 4]

По третє, сільське господарство є основою національної продовольчої безпеки. По переважній більшості ключових видів продовольства має місце повне самозабезпечення (рис. 2).

Рис. 2. Рівень самозабезпеченості основними видами продовольства у 2021 році*

*побудовано автором за даними [4]

Надійне постачання на внутрішній ринок достатньої кількості продовольства власного виробництва є одним із головних факторів соціально-економічної стабільності країни.

Отже, зважаючи на ту місію, яку виконує сільське господарство у економіці країни, життєвонеобхідним є забезпечення його стабільного зростання. В умовах загострення екологічних викликів та гуманізації суспільних відносин таке завдання необхідно вирішувати в рамках концепції сталого розвитку.

Сталий розвиток - це загальна концепція щодо необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі; це розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби. Концепція сталого розвитку з'явилася в результаті об'єднання трьох основних складових: економічної, соціальної та екологічної [5].

Під економічною сталістю аграрного виробництва слід розуміти процес стабільного зростання випуску аграрної продукції – сільськогосподарської сировини та продуктів її переробки. Цього можна досягти лише розширенням ринків збуту [6].

Під соціальною сталістю аграрного виробництва слід розуміти стійкий розвиток сільських територій та забезпечення надійного фізичного доступу до продовольства для громадян країни. Під стійким розвитком сільських територій України слід розуміти припинення депопуляції, збереження мережі сільських населених пунктів, відновлення їх соціальної інфраструктури, забезпечення побутовими зручностями, що за кількісними та якісними характеристиками не поступаються аналогічним у міських поселеннях тощо [6].

Під екологічною сталістю аграрного виробництва слід розуміти таке використання природних ресурсів, насамперед землі, яке б дозволяло задовольняти потреби нинішнього покоління у безпечному якісному продовольстві та забезпечувало прибутковість господарської діяльності без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти аналогічні потреби [6].

Список використаних джерел

1. Валовий внутрішній продукт виробничим методом та валова додана вартість за видами економічної діяльності (2010-2022pp.) (2021=100). URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/vvp/vvp_rik/vtr_rik10-22_2021_100.xlsx
2. Збірник «Статистичний щорічник України». URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_zor_zb.htm; https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/11/year_22_u.pdf
3. Товарна структура зовнішньої торгівлі у 2022 році. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/zd/tsztt/tsztt1222_ue.xls
4. Статистичний збірник «Сільське господарство України». URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_sg_zb.htm; https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/09/S_gos_22.pdf
5. Сталий розвиток. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Сталий_розвиток
6. Мудрак Р.П., Лагодієнко В.В., Демченко О.В. Проблеми реалізації концепції сталого розвитку в аграрному секторі економіки України. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Том 7. № 3. С. 204-213. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-3-28>

КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

**Віхренко В.В. 11 м-е група, ОПП «Бізнес-економіка»,
факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник: к.е.н, доцент Ревуцька А.О.**

Тривалий період в економічній теорії в основному вивчалася проблема класифікації витрат виробництва. Однак, не розроблялося єдина класифікація, яка б була інформативною щодо потреб користувачів. Тому на сьогодні у практичній діяльності використовуються багато різних класифікацій витрат, проте існують лише відмінності у їх обґрунтуванні в різних країнах світу.

Місце появи та відношення до різноманітних сфер діяльності підприємницьких структур на сьогодні є загальним критерієм класифікації витрат. Дана класифікація є систематизацією витрат щодо звітування про фінансові результати звітуючого підприємства, і подальшого порівняльного аналізу окремих видів витрат. Узагальнюючи можна охарактеризувати так: витрати підприємств поділяються на виробничі витрати та невиробничі витрати. В свою чергу виробничі витрати це витрати на матеріали, прямі витрати на оплату праці, виробничі накладні витрати. Кошти витрачені підприємством на придбання сировини та комплектуючих матеріалів (фізичні речовини) що використовуються у виробничому процесі та переробляються на готову продукцію мають відношення до прямих витрат на матеріали.

Різні ресурси (фактори виробництва) використовують для надання послуг та виготовлення конкурентоспроможної продукції, зокрема паливо, енергія, машини і комплектуючі, обладнання, сировина а також праця різного виду кваліфікації. Чим краще поєднуються фактори виробництва тим конкурентний продукт виготовляється на підприємстві. Для одного виробника може бути застосовано декілька способів поєднання. Як приклад зменшення використання машинного обладнання збільшить використання ручної праці. І навпаки зменшення ручної праці пропонує підвищення якості технічних засобів.

Ціль кожного підприємства бути ефективним у процесі виробництва, тому вони обирають такі способи поєднання факторів виробництва які є ефективними і конструктивними з економічної точки зору і з технологічної.

А невиробничі витрати поділяються на витрати пов'язані з продажам продукції та адміністративні витрати.

Технологічно ефективний спосіб виробництва визначається тим, коли максимально можливий обсяг продукції отримується з визначеного обсягу ресурсів. Це означає, що не існує іншого способу поєднання факторів виробництва, за якого можна було б виробити більший обсяг продукції. Технологічно ефективний спосіб виробництва полягає в тому, що для виготовлення запрограмованого обсягу продукції витрачається мінімальна

кількість принаймні одного фактора виробництва, за умови, що витрати інших видів ресурсів не перевищують витрат при альтернативних способах виробництва [5, с. 344].

Містким є витрати з реалізацією продукції які по'язані з маркетинговим впровадженням товару на ринок та його доставка до споживачі і не тільки а й із зберіганням готової продукції на складських приміщеннях.

Загальну суму витрат охоплюють адміністративні витрати а саме, управління підприємством (адміністративний апарат), також бухгалтерські послуги, фінансовий відділ та усі інші структурні підрозділи керівництва і підприємства загалом. Нашкерська В. Г. вважає, що «формування витрат початкове здійснюється в системі управлінського обліку. Витрати збираються за окремими об'єктами: видами продукції, робіт, послуг, технологічними процесами та їх частинами тощо. Витрати в системі обліку для потреб управління збираються за калькуляційними статтями по мірі зменшення активів та зростання зобов'язань» [3, с. 416].

Під витратами І. Бланк, А. Яругова розуміють споживання трудових, матеріальних і фінансових ресурсів, тобто вони розглядають витрачання і фінансових ресурсів. А І. Бланк, окрім цього, виділяє ще витрати і нематеріальних ресурсів [1]. Такий підхід, на нашу думку, є цілком правильним і доведеним Ю. С. Цал-Цалко тлумачить поняття «витрати» відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» (НП(С)БО): «Витратами визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені» [4, с. 78]. Витрати – це (трудові, матеріальні, нематеріальні і фінансові) спожиті у грошовому вимірі ресурси для досягнення підприємством певної мети (в основному, для виробництва і реалізації товарів і послуг). Витратами визнаються ті, які зменшують активи (як приклад: витрати сировини, матеріалів інш.) чи збільшують зобов'язання (нарахована заробітна плата, вартість послуг з оренди інш.) [2, с. 190].

Якщо узагальнити можна дійти до висновку, що витрати підприємств складаються абсолютно з усіх використаних ресурсів на виготовлення певної продукції. Що в свою чергу відображає вартість готової продукції також включають у себе використані матеріали та витрати на заробітну плату. Обсяг прибутку підприємства визначається різницею між вартістю продукції та собівартістю.

У ринковій економіці саме витрати підприємств є відображенням реальних виробничих відносин. Важливою умовою успішної діяльності підприємств є досягнення оптимального рівня витрат на виробництво, що сприяє довгостроковому економічному зростанню і підвищенню конкурентоспроможності продукції. На сьогодні залишається найпоширенішою у використанні класифікація витрат підприємств у поділі

на невиробничі і виробничі, які в свою чергу поділяються на різні групи витрат підприємства.

Список використаних джерел

1. Бланк І. Фінансовий механізм управління ефективністю операційних витрат підприємства. *Фінанси України*. 2010. № 4. С. 32–38.
2. Кудлак В. Я., Мессарош А. В. Сутність та структура витрат підприємства. *Матеріали VI Міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів. Актуальні задачі сучасних технологій*. Тернопіль, 16-17 листопада 2017. С. 189-190.
3. Нашкерська В. Г., Фінансовий облік. Київ: Кондор, 2005. 387 с.
4. Цал-Цалко Ю. С. Витрати підприємства: навчальний посібник. Київ: ЦУЛ, 2012. 656 с.
5. Шегда А. В. Економіка підприємства: навч. посіб. за ред. А.В. Шегди. Київ: Знання, 2005. 431 с.

МЕХАНІЗМИ ВЕРТИКАЛЬНОЇ ТА ГОРИЗОНТАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

**Гайда О.С., 11 м-е група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Смолій Л.В.**

В агропромисловому секторі сучасної економіки одним із ключових факторів успіху є ефективне управління та організація виробництва. За останні десятиліття глибокі трансформації в глобальному сільському господарстві та підвищення конкуренції на ринку вимагають пошуку нових підходів до організації виробництва та управління. У цьому контексті виникає актуальна проблема дослідження механізмів вертикальної та горизонтальної інтеграції агропромислових підприємств. Від розуміння та аналізу цих механізмів залежить успішність стратегій розвитку підприємств, їхню конкурентоспроможність та здатність адаптуватися до змін у сучасних умовах господарювання.

Найбільш поширеними інтегрованими структурами в аграрному секторі України є агрохолдинги, кластери (кластерні ініціативи) та кооперативи, які відрізняються між собою за своєю організаційно-правовою формою, масштабами діяльності, цілями та принципами функціонування [1].

Залежно від складу учасників (або мети інтеграції) розрізняють два принципово відмінні між собою види інтеграції – вертикальну та горизонтальну[2].

Горизонтальною інтеграцією вважається поєднання підприємств однієї сфери АПК шляхом створення спільних великих підрозділів чи самостійних господарств із виробництва певної продукції без залучення формувань інших його сфер зі збереженням їх традиційних функцій, що базується на внутрішньогалузевому кооперуванні і поглибленні спеціалізації певних

ланок єдиного технологічного процесу та забезпечує концентрацію виробництва і зниження його витрат [2].

Вертикальна інтеграція здійснюється у двох напрямках – встановлення вертикальних зв'язків на засадах договірних відносин між формально незалежними партнерами і прямого включення раніше самостійних підприємств до складу торгового чи промислового об'єднання, яке таким чином стає агропромисловим [3].

Механізм вертикальної інтеграції агропромислових підприємств – це процес об'єднання різних етапів виробництва або різних секторів сільськогосподарської діяльності в єдину структуру. Це може включати в себе об'єднання виробництва сільськогосподарської продукції, переробки, збуту та інші аспекти господарювання. Він формується в результаті здійснення декількох ключових кроків:

- проведення аналізу ринку з метою визначення можливостей для інтеграції та виділення сегментів, де вертикальна інтеграція може бути корисною;

- визначення стратегії інтеграції: об'єднання з іншими підприємствами, відкриття нових підприємств або придбання діючих;

- укладення угод і фінансування або здійснення придбання акційних пакетів для здійснення інтеграції (може потребувати значних фінансових ресурсів);

- імплементация та управління, що включає управління об'єднаними структурами, забезпеченням координації між різними підрозділами та оптимізацією бізнес-процесів;

- оцінка результатів і корекція стратегії: зміна напрямку розвитку, придбання додаткових активів або реорганізація бізнес-процесів.

Завдяки реалізації цих етапів підприємства отримують можливість забезпечувати більший контроль над виробничими процесами, оптимізувати витрати та підвищувати конкурентоспроможність на ринку.

Механізм горизонтальної інтеграції аграрних підприємств розвивається через різноманітні шляхи і форми. Він може починатися з об'єднання малих або середніх ферм в більші агропромислові комплекси або кооперативи. Цей процес може бути стимульований такими факторами, як поглиблення ринкової конкуренції, підвищення вимог до якості продукції та ефективності виробництва, а також шукання нових ринків збуту.

Горизонтальна інтеграція може також відбуватися через стратегічні партнерства та угоди між аграрними підприємствами, де кожне підприємство може спеціалізуватися на своїй області діяльності, але разом вони можуть забезпечувати комплексні послуги та виробничі ланцюги. Це включає спільні інвестиції в нові технології, спільні закупівлі сировини або спільну розробку маркетингових стратегій.

Окрім того, горизонтальна інтеграція може відбуватися через здійснення фінансових угод, таких як придбання акційних пакетів інших підприємств або фізичних активів. Це дозволяє підприємствам збільшувати свій ринковий

вплив і обсяги виробництва шляхом придбання конкурентів або зайняття нових ринкових позицій.

В кінцевому підсумку, механізм горизонтальної інтеграції формується через комбінацію стратегічних рішень, співпраці та фінансових операцій, які спрямовані на підвищення конкурентоспроможності та ефективності аграрного сектору.

Вертикальна та горизонтальна інтеграція України забезпечують переваги, які сприяють успішному функціонуванню й розвитку агропромислових підприємств. Так, підприємства, які здійснюють вертикальну інтеграцію, мають можливість контролювати весь ланцюг постачання, від виробництва сировини до виробництва готової продукції, забезпечуючи стабільне постачання сировини для виробництва. Інтегровані підприємства можуть оптимізувати виробничі процеси, зменшуючи витрати на транспортування, зберігання та інші логістичні операції, що дає можливість знижувати виробничі витрати та підвищувати ефективність виробництва. Вертикальна інтеграція дозволяє підприємствам контролювати якість продукції на кожному етапі виробництва, починаючи від вирощування сировини до виробництва кінцевого продукту, що дозволяє забезпечувати задоволення потреб споживачів.

Поряд з цим, горизонтальна інтеграція дозволяє об'єднувати ресурси та експертизу декількох підприємств для досягнення економії масштабу. Це може включати спільне використання інфраструктури, обладнання та інших ресурсів, що дозволяє знижувати загальні виробничі витрати. Розширюються ринки збуту шляхом об'єднання з іншими підприємствами, які мають доступ до різних ринків та клієнтів. Об'єднання з іншими підприємствами може допомогти зменшити ризики, пов'язані з коливаннями на ринку та економічною нестабільністю. Шляхом розподілу ризиків між декількома суб'єктами господарювання, горизонтальна інтеграція може забезпечити більшу стійкість у виробничих та фінансових процесах.

Розгляд ключових аспектів механізмів вертикальної та горизонтальної інтеграції агропромислових підприємств дає змогу підсумувати, що вертикальна інтеграція сприяє оптимізації виробничих процесів та підвищенню ефективності, тоді як горизонтальна інтеграція сприяє збільшенню конкурентоспроможності і здатності протистояти ризикам. Розуміння цих механізмів є важливим для формування стратегій розвитку агропромислових підприємств і забезпечення їхнього успішного функціонування в сучасній економіці.

Список використаних джерел

1. Ковбаса О., Мазний В. Сучасні аспекти розвитку інтеграційних процесів в аграрному секторі України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-107>.

2. Гавкалова Н. Л., Денисюк О. В. Управління інтеграційними процесами в системі агропромислового сектору національної економіки. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2023. №. 1-2, С. 49-53.

3. Редько М.С. Стратегія перспективної реструктуризації аграрних підприємств. *East European Scientific Journal Wschodnieuropejskie Czasopismo Naukowe*. 2016. №13, part 2. pp. 86-93.

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ

**Мінченко К.А. 11 м-з-е група, ОПП «Бізнес-економіка»,
факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник: к.е.н, доцент Ревуцька А.О.**

В умовах ринкової економіки, аграрний сектор стикається зі зростаючими труднощами і викликами, особливо з ризиками. Наявність різноманітних ризиків призводить до значних збитків та навіть банкрутства підприємства. За даними дослідження «Forbes Україна», на основі супутникових даних від NASA Harvest [2], приблизно 22% загальної площі сільськогосподарських земель в Україні на сьогодні перебувають під окупацією російських терористів. Влітку, в липні 2023 року, лінія фронту конфлікту простягалася на понад 1000 км. Окупаційні війська активно обстрілюють поля в Херсонській, Запорізькій, Дніпропетровській та Миколаївській областях. Сільські господарства зазнали вже величезних втрат і поміж війни є ще багато ризиків, таких як економічні, цінові, соціальні та ін., з якими стикаються фермерські господарства [7]. Тому успішна діяльність підприємства вимагає ефективного управління ризиками для запобігання фінансовим втратам.

В даному контексті ризик є потенційною загрозою втрати ресурсів, появи додаткових витрат та неотриманні прибутку. Саме впровадження системи управління ризиками, яка прогнозує і оцінює ризики, дає можливість мінімізувати їх, та ідентифікувати фактори що впливають на їх виникнення і створення умов зменшення їх впливу до прийняття рішення.

В Україні в аграрному секторі станом на 2021 рік працювало більше ніж 50 тисяч [5]. Найпоширенішою формою господарювання є фермерські господарства. Сьогодні їхня діяльність піддається впливу внутрішніх і зовнішніх факторів, що призводить до загроз та ризиків. Як приклад, за даними Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» через війну в Україні у 2022 році кількість діючих підприємств у галузі рибного, лісового та сільського господарств зменшилася з 51,8 тисяч до 35,6 тисяч, майже на третину (-31,4%) [4].

В умовах сьогодення фермерські підприємства повинні враховувати виникнення непередбачуваних обставин від запланованих результатів, що зазвичай призводить до збитків. Тому впровадження системи управління ризиками в діяльність фермерських підприємств допоможе розв'язати дані проблеми. Система управління ризиками дозволяє: оцінити ступінь ризику, прорахувати можливі ризикові події, продумати стратегію роботи з

ризиковими ситуаціями, та вчасно ідентифікувати фактори ризику та зниження їх впливу.

Не приділення належної уваги управлінню ризиками фермерськими господарствами в Україні, призводить до банкрутства, закриття підприємства, зменшення врожайності, що призводить до зростання безробіття та продовольчій безпеці в цілому.

Поняття управління ризиками має різні тлумачення в науковій літературі. На нашу думку найбільш доречною і влучною сутність управління ризиками запропонована Старостіною А.О. де підкреслено комплексні визначення даного поняття, звертаючи увагу на «фактори ризику на основі особливої процедури їх виявлення й оцінки, а також вибору й використання методів нейтралізації наслідків цих подій, обміну інформацією про ризики і контролю результатів застосування цих методів» [3, с. 10].

Тому можна стверджувати, що управління ризиками саме у фермерських підприємствах – це комплексний підхід до оцінки та керування потенційними небезпеками, ідентифікація ризиків, керування несприятливими ситуаціями, які можуть вплинути і впливають на успішність аграрного сектору держави.

В сучасних умовах виникають ризики, які стосуються можливості взагалі існування господарства та продовження його діяльності в майбутньому. Це включає в себе максимальні ризики втрати бренду та ділової репутації підприємства, збільшення вартості на закупівлю матеріалів та сировини, ризик витоку комерційної інформації, втрата висококваліфікованого працівника, втрата ліцензії, сертифікації продукції, та дозволів на підприємницьку діяльність.

Отже, в своїй основі розуміння терміну «управління ризиком» за А. О. Старостіною [3, с. 10] як управління організацією в цілому або окремими її підрозділами з урахуванням факторів ризику на основі процедури їх виявлення й оцінки, а також вибору й використання методів нейтралізації наслідків цих подій, обміну інформацією про ризики і контролю результатів застосування цих методів. Таке визначення «управління ризиком», на нашу думку, з огляду на особливості фермерської діяльності, розглядається як розроблений комплекс дій, заходів з метою уникнення, мінімізації та контролю можливих ризикованих, негативних подій, які можуть виникнути в діяльності фермерських господарств.

Список використаних джерел

1. Про фермерське господарство: Закон України від 1 травня 2016 р. № 21 ст.406 /Верховна Рада України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1067-19#n7> (дата звернення: 20.04.2024)
2. Новини від 7 червня 2022 р. *Forbes Ukraine*. URL: <https://forbes.ua/news84>
3. Старостіна А. О., Кравченко В. А. Ризик-менеджмент: теорія та практика: навч. посібник Київ: ІВЦ “Видавництво «Політехніка»”, 2004. – 200 с.

4. Прес-реліз національного наукового центру «Інституту аграрної економіки» від 16 жовтня 2023 р. URL: <http://www.iae.org.ua/presscentre/presrelease/> (дата звернення: 20.04.2024)

5. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 08.04.2024)

6. Danko Yu., Nifatova O., Orel V., Zhmailo V., Lutska T. Research of factors of development of agriculture in Ukraine: methodical approach on the basis of econometric modeling. Review of Economics and Finance. 2022. Vol. 20. P. 581–587.

7. Газета Кабінету Міністрів України «Урядовий Кур'єр». Що загрожує фермерським господарствам? (2023) URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/> (дата звернення: 15.04.2024)

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОПИТУ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

**Свіщенко М.С., 11- е група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник: к.е.н. Фротер О. С.**

Дослідження попиту і пропозиції лежить в основі мікроекономічного аналізу, слугуючи фундаментом, на якому побудовано багато економічних теорій та моделей. Це дослідження є важливим як для економістів, так і для політиків і бізнес-лідерів, оскільки воно дає безцінну інформацію про розподіл ресурсів, механізми ціноутворення та загальну ефективність ринку.

Теоретичні засади, такі як теорія корисності, теорія споживчого вибору та теорія виробництва, є незамінними інструментами, за допомогою яких економісти аналізують поведінку споживачів та виробників у відповідь на зміну ринкових умов. Вивчаючи ці концепції, дослідники отримують уявлення про детермінанти попиту та пропозиції, включаючи такі фактори, як цінова еластичність, еластичність за доходом і перехресна цінова еластичність [1].

Зокрема, однією з фундаментальних теоретичних концепцій дослідження попиту та пропозиції є теорія корисності. Ця теорія вказує, що споживачі прагнуть максимізувати свою корисність в контексті задоволення власних потреб, за умови дотримання бюджетних обмежень. Вивчаючи, як споживачі роблять вибір на основі своїх уподобань та бюджетних обмежень, економісти можуть з'ясувати позицію попиту в ринковому рівнянні. Теорія споживчого вибору, розділ теорії корисності, поглиблює цей аналіз, розглядаючи такі фактори, як криві байдужості та бюджетні лінії, забезпечуючи більш ґрунтовне розуміння поведінки споживачів [2].

Крім того, не менш важливе значення має теорія виробництва, що дає уявлення про пропозицію на ринку. Ця теорія зосереджується на рішеннях, які приймають фірми щодо обсягів виробництва та використання ресурсів з метою максимізації прибутку або мінімізації витрат. Вивчаючи виробничі

функції, криві витрат і поведінку фірм у різних ринкових структурах, економісти можуть розгадати детермінанти пропозиції і те, як фірми реагують на зміни в таких факторах, як ціни на ресурси і технології.

Цінова еластичність є ще одним важливим поняттям у вивченні попиту та пропозиції. Оскільки, вона вимірює реакцію кількості попиту або пропозиції на зміну ціни. Розуміння цінової еластичності допомагає економістам прогнозувати вплив цінових змін на ринкові результати, такі як дохід і споживчий надлишок. Крім того, еластичність за доходом та перехресна цінова еластичність характеризують те, як зміни в рівні доходів і цінах на відповідні товари впливають на поведінку споживачів і ринкову рівновагу.

В основі аналізу попиту та пропозиції лежить концепція ринкової рівноваги, коли кількість попиту дорівнює кількості пропозиції за певного рівня цін. Класичні та неокласичні теорії надають фундаментальне розуміння ринкової рівноваги, підкреслюючи роль конкуренції та невидимої руки ринку в ефективному розподілі ресурсів.

Стандартна інтерпретація, відома як закон попиту і пропозиції, традиційно ілюструється за допомогою графіка, вперше опублікованого в есе Флемінга Дженкіна в 1870 році. Відтоді він став найвідомішою фігурою в економіці. На графіку зображено дві пересічні криві або лінії, які описують, як попит і пропозиція пов'язані з ціною. Коли ціна низька, пропозиція також низька, тому що виробники не мають стимулів виходити на ринок; але коли ціна висока, пропозиція також зростає. І навпаки, попит є нижчим за високих цін, оскільки менше споживачів готові платити таку ціну. Точка перетину двох ліній дає унікальну ціну, за якої попит і пропозиція перебувають в ідеальному балансі, і тому є наочним зображенням невидимої руки Адама Сміта [3].

Отже, закон попиту та пропозиції не лише відіграє ключову роль у багатьох економічних моделях, але й виправдовує поширене в економіці припущення про те, що ціни мають тенденцію до досягнення стабільної рівноваги.

Наразі сучасні розробки в галузі теорії ігор та поведінкової економіки збагачують наше розуміння, враховуючи такі складнощі як недосконалість інформації та стратегічні взаємодії.

Зрештою, поглиблене вивчення попиту та пропозиції не лише посилює академічний пошук, але й інформує про формування політики та бізнес-стратегії, сприяючи більш ефективному і справедливому функціонуванню ринку. Збираючи та аналізуючи реальні дані, є можливість перевіряти теоретичні гіпотези, оцінювати функції попиту та пропозиції, а також оцінювати обґрунтованість економічних моделей.

Отже, вивчення попиту та пропозиції охоплює багатий спектр теоретичних засад, які поглиблюють загальне розуміння ринкової динаміки. Використовуючи теорію корисності, теорію споживчого вибору та теорію

виробництва, економічні суб'єкти мають можливість визначити детермінанти попиту і пропозиції та з більшою точністю прогнозувати ринкові результати.

Список використаних джерел

1. Малахова Н. Б. Мікроекономічний аналіз: навч. посібник. 2-ге вид. Львів: Магнолія 2006, 2020. 234 с.

2. Дучинська Н. І. Еволюція теорії корисності: *теоретико-методологічні аспекти*. Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». 2015. № 9 (3). С.183-189.

3. Orrell D. A quantum model of supply and demand. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*. 2020. № 539. P. 122928 URL: <https://www.sciencedirect.com/journal/physica-a-statistical-mechanics-and-its-applications>

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я – ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

**Собчук Н. В. 11 м-з-е група, ОПП «Бізнес-економіка»,
факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник: к.е.н, доцент Ревуцька А.О.**

В Україні сьогодні ключовим питання є забезпечення прав громадян на охорону здоров'я. В усьому світі система охорони здоров'я її здатність забезпечити прогресивний рівень здоров'я та безпеки залежить від діяльності різноманітних платформ і міжнародних організацій.

Водночас це питання переплітається із спроможністю медичної системи надавати якісні медичні послуги населенню. За даними Світового банку та Всесвітньої організації охорони здоров'я, показники охорони здоров'я та тенденції розвитку в різних країнах свідчать про те, що понад 50% населення світу не має вільного доступу до необхідних медичних послуг, хоча вони повинні мати доступ до послуг з профілактики та лікування [1, с.216].

Охарактеризуємо основні моделі фінансового забезпечення охорони здоров'я. Отже, приватна модель охорони здоров'я: фінансування – основний аспект на приватних засобах, доступність послуг – залежить від можливостей фінансування кожного індивіда, регулювання цін – ціни визначаються ринковою конкуренцією, роль держави – держава може надавати підтримку лише обмеженим категоріям населення або надавати регулюючі функції.

Модель Беверіджа: фінансування – громадські кошти через податки, доступність послуг – універсальний доступ, регулювання цін – державне регулювання цін, роль держави – держава гарантує усім громадянам однаковий доступ до базового рівня медичних послуг.

Модель Бісмарка: фінансування – соціальне страхування через внески, доступність послуг – універсальний доступ, регулювання цін – державне

регулювання цін, роль держави – держава активно регулює систему та забезпечує універсальне покриття. [2; 3; 4].

Як бачимо, кожна модель має свої переваги та недоліки, вибір моделі залежить від економічних, соціальних та культурних умов конкретної країни.

Існують також фактори які впливають на вибір моделі фінансового забезпечення охорони здоров'я такі як: фінансові можливості країни, соціальний контекст та політичний, традиції та культура.

При розробці власної моделі фінансового забезпечення охорони здоров'я для України корисним може бути зарубіжний досвід. Але при виборі моделі потрібно врахувати усі фактори, що впливатимуть на ефективність системи охорони здоров'я нашої держави.

Однією з найздоровіших країн світу є Японія, її система охорони здоров'я входить до першої десятки. З другої половини ХХ століття в країні діє унікальна національна система медичного страхування, яка охоплює усіх громадян Японії [57, 58, 59]. Унікальність в тому що медичні заклади є абсолютно безкоштовними в наданні послуг.

Тому, як засвідчують учені, Японія має «сильну» систему державного фінансування системи охорони здоров'я та регулювання медичного страхування, а довіра населення до державного управління в цій сфері досить висока, оскільки населення довіряє державі забезпечити адекватне регулювання системи охорони здоров'я. Наприклад, за даними опитування (Інститут здоров'я та глобальної політики), близько 62% респондентів заявили, що задоволені станом медичних послуг та медичної системи в країні в цілому [6].

Такий принцип роботи медичних закладів називають «системою вільного доступу», тому, що всі без винятку пацієнти можуть отримати необхідні медичні послуги на обумовлених умовах за фіксованою платою, коли вони захворіли або отримали травму. Суттєвим є те, що держава покриває 90% витрат громадян.

В Японії доступні такі види медичного страхування: національне медичне страхування за місцем проживання, національне страхування від місця роботи, страхування для людей похилого віку від 75 років. Пацієнти несуть до 30% медичних витрат, а держава оплачує решта 70%, для людей старше 75 років витрати на медичне страхування забезпечуються державними фондами та внесками від страхування здоров'я роботодавця та національного медичного страхування [5].

При введенні обов'язкового медичного страхування, держава не завжди спроможна забезпечити повністю безкоштовний доступ до усіх видів медичних послуг. Також із фінансовими викликами щодо безкоштовного медичного обслуговування стикаються високорозвинуті країни, і в деяких випадках є необхідністю введення часткового фінансування з боку уряду та інших джерел.

Аналізуючи усі варіанти важливо враховувати історичні традиції, соціальні орієнтири та культурні особливості кожної країни. Для України

досвід інших країн може бути як майданчик для навчання в удосконаленні своєї системи охорони здоров'я. Важливим є розгляд фінансових засад як основу бюджетного фінансування та системи страхування для покращення якості та доступності і ефективності медичної допомоги. На нашу думку, впровадження обов'язкового для медичного страхування може надати нові можливості для системи охорони здоров'я в Україні.

Список використаних джерел

1. Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія): навч. посібник / В. М. Опарін. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2001. – 240 с.
2. Карпишин Н. Класичні моделі фінансового забезпечення охорони здоров'я. Світ фінансів. 2008. № 1 (14). С. 110–117
3. Narutyunyan, S. S. and Ithigina, O.V. (2015), "Health Insurance in Ukraine: Selecting Conceptual Approaches to Reform", Bulletin of socio-economic research, Vol. 2. pp. 219-225.
4. Golovanova, A.I. and Krasnov, O.I. (2015), "Actual problems of medical insurance development during the period of market reform", Economics and Health Law, Vol. 1, pp. 16-21.
5. Japan Health System Review. Health Systems in Transition Vol. 8 No. 1 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://apps.searo.who.int/PDS_DOCS/B5390.pdf
6. The U.S. Department of Health & Human Services: Health Care. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.hhs.gov/healthcare/index.html>

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ УКРАЇНИ ТА МЕТОДИ ЙОГО ОЦІНКИ

**Чепкий Є.С., гр. 11м-е, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник - к.е.н., доцент Костюк В.С.**

З початком російсько-української війни суспільство все більше розуміє, що найбільші втрати – це втрати людського капіталу, а не фінансового чи виробничого, що треба відмовлятися від ідеї заробітку грошей як ключової для суспільства на користь безпеки. Нажаль, збройна агресія Росії і тимчасова окупація частини української території спричинила поглиблення кризи людського капіталу, що полягає в значному зниженні народжуваності, підвищенні смертності і серед військових, і серед цивільного населення, включно із дітьми, у багатомільйонному тимчасовому внутрішньому переміщенні мешканців з небезпечних територій, у понад 6-мільйонній вимушеній еміграції переважно жінок і дітей. Тому відновлення України після війни – це, насамперед, відновлення людського капіталу, відновлення людини з характерними для неї цілями діяльності, етичними нормами та цінностями, фізичним і ментальним здоров'ям.

Людський капітал – це сформований і розвинений в результаті інвестицій і накопичений людиною певний запас здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивацій, який цілеспрямовано використовується в тій чи іншій сфері економічної діяльності, сприяє зростанню продуктивності праці і завдяки цьому впливає на зростання доходів свого власника, прибутку підприємства та національного доходу.

Людський капітал – це насамперед якісна цінність, яку складно визначити кількісно, що в свою чергу ускладнює поєднання різних його компонентів в єдиний показник. Оцінка людського капіталу України та світу спирається на ряд важливих статистичних показників - індексів, найвідоміший з яких – Human Capital Index, що регулярно обраховується Всесвітнім банком. Саме використання міжнародних індексів дозволяє здійснити об'єктивну оцінку людського капіталу, оскільки відсутнє лобювання та за основу взяті ідентичні показники у розрізі держав. Загалом НСІ використовує глобальні оцінки економічної віддачі від освіти та охорони здоров'я для створення інтегрованого індексу, який фіксує очікувану продуктивність народженої дитини як майбутнього працівника. Еталоном індексу для всіх країн є 1. Для порівняння ми взяли дві європейські країни-наші сусіди та одну з країн-лідерів за розвитком людського капіталу (табл.1). Аналіз складових людського капіталу показує, що рушіями для збільшення індексу є не стільки кількість, скільки якість як охорони здоров'я, так і системи освіти, але головне – динаміка, тобто систематичне покращення цих показників. З таблиці 1 видно, що у 2020 році оцінка людського капіталу України склала 0,64, що означає: українська дитина, яка народилася у 2020 році, буде на 64% продуктивною, коли виросте, при повній освіті та доброму стані здоров'я. Даний показник нижчий середнього показника для Європи та Центральної Азії (середній складає більше 0,72), але вище середнього для країн із нижчим середнім рівнем доходу (середній за даною групою складає 0,48, до переліку країн відносять Нігерію, Пакистан, Непал, Узбекистан, В'єтнам тощо). Для порівняння, дитина, народжена цього ж року у еталонному Сінгапурі до повноліття набуде 88% продуктивності, тобто буде мати кращі показники здоров'я, освіти, знань та навичок.

Таблиця 1.

Індекс людського капіталу України та вибраних країн

Країна	Україна	Польща	Словаччина	Сінгапур
ІЛК 2020	0,64	0,76	0,67	0,88
ІЛК 2010	0,63	0,71	0,67	0,84
Складові ІЛК 2020				
Імовірність досягнення 5-річного віку	0,99	1	0,99	1
Роки продуктивного шкільного навчання	9,9	11,4	9,8	12,8
Гармонізовані результати тестів	478	530	485	575
Рівень виживання дорослих	0,81	0,89	0,9	0,95

Для побудови національних стратегій розвитку на національному рівні більш доречним є використання національних оцінок, оскільки даним чином можна врахувати державні особливості та потенціал населення. В Україні на національному рівні застосовуються кілька підходів для оцінки розвитку людського капіталу. Рівні та індикатори оцінки людського капіталу представлені в таблиці 2.

Таблиця 2.

Рівні та індикатори оцінки людського капіталу

Рівні оцінки людського капіталу	Індикатори оцінки людського капіталу
Макрорівень (наднаціональний, глобальний), мезорівень (державний) мікрорівень (підприємства)	демографічний розвиток, соціальне середовище, екологічну ситуацію, умови проживання населення, розвиток ринку праці, матеріальний добробут населення, рівень освіти населення, стан та охорону здоров'я, фінансування людського розвитку;
Регіональний рівень	макроекономічна ефективність, зовнішньоекономічна діяльність, фінансова сфера, інвестиційна привабливість, економічна інфраструктура регіону тощо.

Щороку Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України розраховує індекс регіонального людського розвитку, що свідчить про суттєві відмінності серед показників регіонів. Відповідно до даних 2021 року, у чотирнадцяти регіонах (2018 – 9 регіонах, 2017 рік – 13 регіонах) значення індексу є нижчим від середнього показника в державі (Волинська, Одеська, Хмельницька, Дніпропетровська, Полтавська, Вінницька, Запорізька, Миколаївська, Сумська, Черкаська, Житомирська, Херсонська, Чернігівська, Кіровоградська області).

Таким чином, розвиток людського капіталу не тільки в зазначених областях, а й в цілому в Україні потребує залучення додаткових та вдосконалення існуючих ресурсів, додаткової уваги з боку центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування.

ЗАСТОСУВАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

**Прус Д.А., аспірант кафедри економіки
Науковий керівник – д.е.н. професор, Мудрак Р.П.**

Хмарні технології (Cloud Technology) проникли в різноманітні галузі економіки, включаючи як бізнес-процеси так і сфери людського життя. Завдяки хмарним технологіям користувачів отримали доступ в реальному часі до онлайн-перекладачів, різноманітних ігрових майданчиків, швидких послуг фінансових установ, відеозв'язку між різними континентами, GPS -сервісів, бібліотек а також вже звичних програм для роботи з текстовою інформацією, електронними таблицями, базами даних від відомих фірм

(Windows Azure, Google Apps та інші).

В загальному під хмарними технологіями розуміють застосування сучасних технологій розподіленої обробки інформації в цифровому вигляді віддалено, використовуючи відповідне програмне забезпечення, відповідну інфраструктуру (різні види кабелів, модемів, роутерів (маршрутизаторів) та ін.) та ресурси сервера. При цьому виконання функцій сервера можуть бути розподіленими між різними пристроями, що дозволяє знизити витрати на придбання ліцензій на використання високовартісного програмного забезпечення, підвищити рівень швидкості обробки інформації, застосовувати різноманітні ресурси мережі та зменшити навантаження на ресурси персонального комп'ютера.

Доцільно відзначити також такі переваги хмарних технологій як мобільність, гнучкість, можливість та надійність збереження даних за рахунок розміщення їх в комп'ютерних мережах. І якщо в комерційних структурах застосування хмарних технологій залежить від фінансової спроможності організації та рівня підготовки спеціалістів, то в державних структурах та органах місцевого самоврядування застосування ІТ-технологій є вкрай важливою необхідністю.

З метою підвищення ефективності функціонування органів виконавчої влади в Центрах надання адміністративних послуг (ЦНАП) вже застосовують систему міжвідомчого автоматизованого документообігу, різноманітні електронні платформи взаємодії з громадськістю для опитування та обговорення проектів нормативно-правових актів, формування бюджетів громад. Для покращення цифровізації на місцевому та регіональному рівні в Україні утворена платформа цифрової трансформації громади «Дія. Цифрова громада» [1].

Законом «Про хмарні послуги» 2075-ІХ від 17.02.2022 встановлено, що надання хмарних послуг та/або послуг центру обробки даних публічним користувачам хмарних послуг має здійснюватися з дотриманням вимог законодавства про захист персональних даних, про захист інформації та про кібербезпеку[2].

Слід відмітити, що Законом не встановлено кінцева дата переходу органів місцевого самоврядування на застосування хмарних послуг. Повний перехід до технологій цифровізації діяльності залежить від самих громад і може відбутися лише за умови технологічного та програмного забезпечення доступу установ до мережевих ресурсів та відповідної підготовки працівників.

Особливістю є те, хмарні технології є послугою, а органи місцевого самоврядування є публічним користувачем хмарних послуг. Відповідно, закупівля цих послуг органами місцевого самоврядування має здійснювати відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі», яким передбачено закупівля таких послуг з метою:

- організації забезпечення функціонування інформаційного суспільства;

- ефективного використання національних електронних інформаційних ресурсів та інформаційно-комунікаційних технологій з метою підтримки своєї діяльності;

- реалізації завдань соціально-економічної, екологічної, науково-технічної, оборонної, національно-культурної та іншої діяльності у сферах загальнодержавного значення [3]. Функціонування територіальних громад показав необхідність залучення громадського сектору до впровадження цифрових технологій. Дослідження шотландського вченого Е. Вільямсона показали, що залучення громадян і публічної влади до “цифрового” взаємодії може покращити суспільно-державні міжсуб’єктні відносини та зміцнити партнерство між зацікавленими сторонами [4]. Крім приведених особливостей, застосування хмарних технологій сприяє підвищенню рівня конкурентоспроможності, що неможливо зробити без активної рекламної діяльності. Оскільки сучасні рекламні технології неможливі без застосування комп’ютерних мереж, то підвищення рівня конкурентоспроможності громад, крім іншого, передбачає формування конкурентних переваг, доступ до них населення інших регіонів, країн, що призведе до ефективного використання різноманітних ресурсів, забезпечить їх технологічний та інноваційний розвиток.

Список використаних джерел

1. Платформа цифрової трансформації регіонів в Україні. Дія. Цифрова громада. URL: <https://hromada.gov.ua/instruments> (дата звернення: 08.03.2024).

2. Закон України «Про хмарні послуги» із змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 23 серпня 2023 року N 3343-IX, від 16 січня 2024 року N 3549-IX. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T222075?an=2> (дата звернення: 08.03.2024).

3. Закон "Про хмарні сервіси": чого чекати місцевому самоврядуванню? URL : <https://auc.org.ua/novyna/zakon-pro-hmarni-servisy-chogo-chekaty-miscevomu-samovryaduvannuu> (дата звернення: 07.03.2024).

4. Як зробити взаємодію громади та влади успішною? Поради від Енді Вільямсона. URL : <https://euprostir.org.ua/practices/142779> (дата звернення: 07.03.2024).

ЦІНОВА ДИСКРИМІНАЦІЯ: СУТНІСТЬ, ФОРМИ ПРОЯВУ ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

**Тисевич А.І., 11- е група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник: к.е.н. Фротер О.С.**

У сучасному бізнес-середовищі України важливого значення набувають цінові стратегії. Дослідження динаміки ціноутворення виникло у відповідь на зростаючу конкуренцію суб’єктів господарювання. Спочатку передбачалося,

що підприємства встановлюють однакові ціни на свою продукцію для всіх споживачів. Однак обставини можуть спонукати виробника використовувати свою ринкову позицію для впровадження стратегій диференційованого ціноутворення, встановлюючи різні ціни для різних споживачів на один і той самий товар чи послугу. Така практика, відома як цінова дискримінація, що виникає тоді, коли різниця в цінах не пояснюється різницею у виробничих витратах.

Поняття цінової дискримінації було вперше введено в економічну теорію в перші десятиліття ХХ століття англійським економістом А. Пігу, хоча це явище було відоме і раніше. Дослідженням цінової дискримінації також займалися такі видатні науковці як А. Сміт, В. Петті, Д. Рікардо, К. Маркс та інші [1].

Зокрема, А. Пігу запропонував три види цінової дискримінації: першого, другого та третього ступеня.

Цінова дискримінація першого ступеня передбачає встановлення ціни на кожен одиницю продукції на рівні ціни попиту на цю одиницю. Це призводить до того, що монополіст захоплює весь споживчий надлишок, який в іншому випадку накопичувався б у споживачів за умов простої монополії.

Цінова дискримінація другого ступеня виникає тоді, коли ціни на продукцію залишаються незмінними для всіх споживачів, але змінюються залежно від кількості придбаної продукції, що призводить до нелінійного загального доходу монополіста. Цей тип дискримінації виникає через те, що продавець не може оцінити платоспроможність покупців (еластичність попиту), а отже, пропонує єдину структуру цін і дозволяє покупцям обирати кількість товару та спеціальні умови його придбання.

Найпоширенішою формою є цінова дискримінація третього ступеня, коли покупці групуються за певними характеристиками, і для кожної групи встановлюється своя ціна реалізації, замість того, щоб встановлювати ціни на окремі одиниці товару на основі цін попиту [2, с. 383].

Вищезазначені види цінової дискримінації залишаються актуальними через значну нерівність у доходах покупців. Застосування цінової дискримінації дозволяє розширити доступ до певних товарів і послуг за рахунок помірної абонентської плати для більшої кількості споживачів, тоді як ті, хто має вищу купівельну спроможність, платять за користування послугами більшу ціну.

Слід також зазначити, що у сучасній економічній літературі існують різні тлумачення цінової дискримінації. Одні вчені розглядають її як фундаментальний принцип ціноутворення, деякі визначають її як практику встановлення різних цін на ідентичні товари, треті – як монопольну стратегію продажу товарів однакової якості за різними цінами.

Цінова дискримінація відбувається за наявності певних умов. По-перше, продавець повинен мати можливість маніпулювати цінами, що найбільш актуально в умовах монополістичної ринкової структури. Вирішальним

фактором є те, що конкуренти не можуть знижувати ціни там, де продавець має намір продавати дорожче. Контроль над цінами також залежить від кількості покупців, які протистоять продавцю; якщо покупців небагато, влада продавця диктувати ціни обмежена, оскільки кожен покупець має значні важелі впливу.

По-друге, у покупців відсутня можливість придбати товар за нижчою ціною в іншому місці. Таке обмеження доступу до дешевших ринків досягається різними способами. На ринку послуг покупців часто розділяє природна межа, а на товарних ринках, де географічна відстань не є бар'єром для перепродажу, можуть застосовуватися штучні обмеження, такі як митні бар'єри.

По-третє, витрати на реалізацію дискримінаційної політики не повинні перевищувати вигоди від цієї діяльності. Проведення індивідуальних переговорів з кожним покупцем, оцінка його купівельної спроможності та контроль за персоналом, який самостійно встановлює ціни, можуть бути дорогими і не завжди виправданими [3].

В Україні цінову дискримінацію застосовують у різних сферах економіки як великі корпорації, так і малі підприємства. Її вплив може мати як позитивні, так і негативні наслідки для споживачів і бізнесу. З одного боку, цінова дискримінація може сприяти збільшенню прибутків компанії завдяки пристосуванню цін до різної купівельної спроможності різних груп споживачів або впровадженню різноманітних цінових стратегій на різних ринках. З іншого боку, вона може сприяти посиленню нерівності споживачів і обмеженню ринкової конкуренції.

Для ефективного дослідження та подолання цінової дискримінації в Україні вкрай важливо розробити ефективну антимонопольну політику та законодавство щодо захисту прав споживачів. Такі заходи, як підвищення прозорості ціноутворення, моніторинг монопольних практик та забезпечення доступу споживачів до інформації, можуть зменшити негативні наслідки цінової дискримінації й сприяти створенню більш справедливих ринкових умов.

Список використаних джерел

1. Омельченко О.В., Сідорова Р.А. Економічна природа цінової дискримінації. *Наука і навчальний процес*: матеріали XVI Звітної науково-практичної конференції, м. Вінниця, 6-7 квітня 2016 р.: наук.-метод. зб. у II част. / За заг. ред. Г.В. Давиденко. 2016. Ч. 1. С. 170-183.
2. Юсіфлі Б.Т., Тищенко Ю.В. Цінова дискримінація в сучасній Україні. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/201_p458-460.pdf.
3. Мілютін А.Є. Цінова дискримінація монополій. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць*. 2004. Т.10. Суми: ВВП «Мрія-1», ЛТД, УАБС. С. 314-321.

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У РОЗВИТКУ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

**Холява П. В., 11 м-е група,
факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Осіпова А.А.**

Аграрний бізнес відіграє важливу роль у світовій економіці, роблячи значний внесок у забезпечення зайнятості, продовольчої безпеки та економічної стабільності. Успіх цього сектору є життєво важливим не лише для забезпечення засобів до існування мільйонів дрібних фермерів, але й для національної економіки. Незважаючи на свою важливість, аграрний сектор зіштовхується з численними проблемами, включаючи волатильність ринку, зміну клімату та обмежений доступ до капіталу і технологій.

Ці виклики підкреслюють потребу в комплексних механізмах підтримки, які можуть сприяти сталому зростанню та стійкості аграрного бізнесу. Державна підтримка – від фінансових субсидій та податкових пільг до технологічної допомоги та розвитку інфраструктури – відіграє ключову роль у зміцненні сектору. Однак ефективність і вплив таких державних інтервенцій на розвиток аграрного бізнесу не є однозначно зрозумілими і потребують ретельного дослідження.

Визначення сильних і слабких сторін існуючих механізмів підтримки сприятиме підвищенню продуктивності аграрного бізнесу та забезпечить його довгострокову життєздатність і стійкість до економічних та екологічних потрясінь.

Державна підтримка аграрного бізнесу охоплює різноманітні механізми, спрямовані на підвищення продуктивності, прибутковості та стійкості сектору. Ці механізми можна умовно поділити на фінансову підтримку, політичні ініціативи та технічну допомогу.

В умовах ринкової економіки основа державної аграрної політики має бути спрямована на підтримку та стимулювання ефективного виробництва сільськогосподарської продукції, що підтверджується практикою розвинутих країн і підкреслюється вітчизняними інтересами. Враховуючи першочергове значення продовольчої безпеки в економічному контексті, аграрна стратегія має бути спрямована на регіональну та національну самодостатність, що вимагає надійної та раціональної нормативно-правової бази для управління різноманітними видами державної підтримки сільського господарства [4].

Фінансова підтримка включає прямі субсидії фермерам для зниження вартості сільськогосподарських ресурсів, таких як насіння, добрива та техніка. Субсидії також можуть надаватися на іригацію та розвиток інфраструктури для підвищення доступності та ефективності фермерських господарств. Крім того, багато урядів пропонують аграрним підприємствам податкові пільги, зменшуючи фіскальне навантаження та заохочуючи реінвестиції в сектор. Деякі дослідження показують, що хоча фінансова підтримка може збільшити розмір і спеціалізацію ферми, вона може

негативно вплинути на ефективність ферми. Наприклад, було виявлено, що прямі виплати грецьким виробникам оливок знижують ефективність ведення сільського господарства, що свідчить про те, що збільшення фінансової підтримки може призвести до зниження мотивації для вдосконалення сільськогосподарської практики [3].

Політичні ініціативи – в країнах впроваджують політику, яка стабілізує ринкові умови для сільськогосподарської продукції через гарантії мінімальних цін або через закупівлю надлишків продукції. Торговельна політика, яка знижує ввізні мита на сільськогосподарські ресурси або захищає місцеві ринки від іноземної конкуренції, також може мати важливе значення.

Ініціативи країн відображають глобальну тенденцію до підвищення сталості, стійкості та продуктивності сільського господарства, приділяючи значну увагу підтримці місцевих умов і вирішенню сучасних викликів, таких як зміна клімату та перебої на світових ринках. Так, Австралія запустила стратегію Delivering Ag2030 для зміцнення різних аспектів свого аграрного сектору, включаючи торгівлю, біобезпеку та інфраструктуру. ЄС проводить реформування Спільної аграрної політики, щоб забезпечити стале майбутнє для фермерів, надаючи цільову підтримку невеликим фермерським господарствам і дозволяючи країнам ЄС адаптувати заходи до місцевих умов. Тим часом новий уряд Норвегії вирішує проблему нерівності доходів у сільському господарстві за допомогою таких реформ, як коригування системи квотування молока.

Реакція на пандемію COVID-19 була різною: такі країни, як Австралія та Індія, запровадили заходи для підтримки своїх сільськогосподарських секторів за допомогою віз і розширених продовольчих програм. Це частина більш широких зусиль, спрямованих на забезпечення стійкості продовольчих систем до глобальних потрясінь.

Для боротьби зі зростанням вартості виробничих ресурсів такі країни, як Китай та Індія, надають субсидії та знижують тарифи, допомагаючи полегшити фінансовий тягар для фермерів. У той же час, у всьому світі впроваджуються ініціативи, спрямовані на підвищення стійкості. Наприклад, австралійський Пакет управління біорізноманіттям у сільському господарстві спрямований на покращення екологічних результатів у цьому секторі, а Швейцарія прийняла Стратегію сталого розвитку, що фокусується на скороченні викидів від харчової системи [1].

Ці зміни в політиці спрямовані не лише на вирішення нагальних економічних та екологічних проблем, а й на забезпечення довгострокової стійкості та життєздатності сільськогосподарського сектору в усьому світі, що свідчить про перехід до більш інтегрованих та сталих методів ведення сільського господарства, які можуть мати значний вплив на глобальні продовольчі системи.

Технічна допомога зумовлена тим, що фінансовані державою дослідження найкращих сільськогосподарських практик, стратегій адаптації

до зміни клімату та інноваційних методів ведення сільського господарства відіграють вирішальну роль. Не менш важливими є дорадчі служби, які проводять навчання та надають підтримку у впровадженні цих практик, гарантуючи, що фермери можуть використовувати новітні досягнення сільськогосподарської науки для підвищення врожайності та стійкості. Наприклад, у Кенії ініціатива, що фінансується міжнародними донорами та місцевим урядом, спрямована на підвищення продуктивності сільського господарства за допомогою досліджень і дорадчих послуг. Ця програма передбачає залучення агрономів і експертів з питань клімату, які проводять дослідження на місцях для визначення найкращих методів ведення сільського господарства, що відповідають місцевим кліматичним та ґрунтовим умовам. Ці експерти також проводять тренінги для місцевих фермерів, навчаючи їх, як впроваджувати методи сталого землеробства, що підвищують врожайність сільськогосподарських культур і водночас пом'якшують наслідки зміни клімату. Послуги, що надаються, включають семінари з інноваційних методів посадки, методів збереження води та використання екологічно чистих пестицидів і добрив [2].

Таким чином, вивчення досвіду різних країн показує, що успіх державних програм залежить від їх здатності адаптуватися до місцевих умов та вирішувати конкретні виклики. Стратегії, які сприяють інноваціям та екологічній стійкості, є особливо ефективними у довгостроковому плані.

Список використаних джерел

1. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2022: *Reforming Agricultural Policies for Climate Change Mitigation*. URL : <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/49590c2a-en/index.html?Itemid=/content/component/49590c2a-en#section-d1e7905> (дата звернення 12.04.2024).

2. FAO. Analysis of price incentives for sugar in Malawi 2005-2013, by Cameron, A. Technical notes series, MAFAP, Rome. 2015. URL : <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/cead2518-a44b-4f17-bf5e-d4f603f6fe57/content> (дата звернення 10.04.2024).

3. Mokgomo M.N., Chagwiza C., Tshilowa P.F. The Impact of Government Agricultural Development Support on Agricultural Income, Production and Food Security of Beneficiary Small-Scale Farmers in South Africa. *Agriculture* 2022, 12, 1760. URL : <https://doi.org/10.3390/agriculture12111760> (дата звернення 13.04.2024).

4. Осіпова А. А. Ефективність інструментів державної підтримки сільськогосподарського виробництва. *Ефективна економіка*. 2020. № 6. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7975>. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.6.61.

**СЕКЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА, ТОРГІВЛІ ТА БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.
СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА

**Александров Д.С., 11-пт група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Непочатенко О.А.**

Сьогодні спостерігаються чіткі тенденції до зростання частки цифрової економіки в структурі традиційної, що спровоковано як технологічним поступом, так і збільшенням попиту на інноваційні продукти у споживачів усіх країн. Для українських підприємств активне використання цифрових інструментів стає все актуальнішим через посилення конкуренції й відкритості внутрішнього ринку. Серед визначених переваг цифрової трансформації ключовою є висока інноваційна активність підприємства, яка забезпечує йому покращення конкретних позицій. Для українських підприємств суттєвою перешкодою є значні фінансові витрати на систематичне техніко-технологічне оновлення й набуття працівниками нових цифрових навичок. Запропоновано реалізацію цифрової трансформації здійснювати за трьома рівнями: перший – передбачає оцифрування, тобто застосування цифрових інструментів для розвитку внутрішнього й зовнішнього інформаційного середовища; другий – полягає в зміні бізнес-процесів; третій – орієнтований на перехід до нової бізнес-моделі.

Особливістю розвитку цифрової економіки є те, що вона не приходить на заміну традиційної, а стає її частиною, яка функціонує на основі цифровізації усіх соціально-економічних процесів. Швидкість зростання частки цифрової економіки є високою і не лише в економічно розвинутих країнах. Хибним є уявлення, що для національної економіки характерним є перехід від планової до ринкової моделі економіки, після чого актуальним стане формування цифрової. Високі темпи глобалізації та подальша інтеграція національної економіки у світовий економічний простір створюють передумови для поступового збільшення частки цифрової економіки, хоча і з певними відмінностями порівняно із економічно розвинутими країнами. «Сервісні» орієнтири не стимулюють пріоритетний розвиток високотехнологічного промислового виробництва, але надають поштовх зростанню попиту на цифрові послуги та продукти. Актуальність теоретичних досліджень цифрової трансформації українських підприємств обумовлюється низьким рівнем активності українських підприємств в застосуванні цифрових технологій, адже в їх структурі лише 3-4% здійснили цифрову трансформацію із перебудовою бізнес-моделей, а більшість, тобто близько 60%, проводять лише часткову цифровізацію, зокрема у взаємодії із споживачами [1]. Відповідно до цих аналітичних даних сьогодні проблема

цифрової трансформації стоїть надзвичайно гостро і потребує глибинного поступу, а не будь-яких хаотичних технічних й технологічних змін задля вирішення ситуаційних завдань.

Для українських підприємств сьогодні характерне здійснення кроків до цифрової трансформації, але за суттю здійснюваних змін скоріше йдеться про хаотичне застосування цифрових інструментів без попереднього обґрунтованої програми. Визначені переваги послуговують необхідним підґрунтям для розроблення програми цифрової трансформації, а виявлені перешкоди актуалізують більш ретельний розгляд можливості виникнення й впливу нових ризиків й загроз. Розглянута багаторівневність цифрової трансформації покликана ідентифікувати поточне місце кожного підприємства із відповідним плануванням покращення ситуації для слідування за тенденціями розвитку цифрової економіки. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розроблення механізмів протидії можливим ризикам і загрозам для забезпечення вищого рівня ефективності використання цифрових інструментів.

Список використаних джерел

1. http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2022/81.pdf

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА

**Гілевич Є. О., 11 м-пт група, факультет економіки підприємництва
Науковий керівник – д.е.н., професор Соколюк С.Ю.**

Найбільша перешкода до створення ефективної корпоративної стратегії – це впевненість у тому, що компанія має звертатися до ринку загалом. Щоб дістатися «неклієнтів», компанії викидають на вітер більше грошей, ніж на будь-які інші починання. Набагато складніше зрозуміти, як він зробить це за рахунок звуження спеціалізації.

Менеджмент багатьох компаній стоїть перед спокусою скорочувати зусилля та фінансування, спрямоване на аналіз макросередовища, в якому належить працювати в економічно важкі періоди, оскільки він стає надто дорогим для них. У той час як у такий період діяльності для компанії аналіз найбільше необхідний як перший ґрунтовний етап бізнес-стратегування з метою вирішити проблеми роботи в ускладненому контексті макросередовища.

Незалежно від контексту варто обговорювати поняття стратегії маркетингу в розрізі компанії та її бізнесу, торкнувшись таких питань: ролі маркетингу у формуванні та реалізації стратегій компанії; трьох рівнів стратегії компанії як такої, кожен із яких складається із схожих компонентів,

але вирішує для бізнесу різні завдання; маркетингового значення рішень щодо корпоративної стратегії.

Як бачимо, процеси, що відбуваються в комерційному (торговому) підприємстві можна згрупувати в три сегмента:

1. Комерційні;
2. Технологічні;
3. Додаткові торгові послуги.

Компанії зазнають складнощів навіть із підтриманням досягнутого рівня прибутковості, не кажучи вже про його підвищення, тоді як планомірне вдосконалення навичок ціноутворення може мати стійкий позитивний ефект. Вони стверджують, що дані, зібрані в ході реалізації більш ніж 1000 заходів щодо вдосконалення функції ціноутворення та підвищення ефективності у низці галузей, однозначно демонструють зростання рентабельності продажів на 2-7 процентних пунктів залежно від сектора. І все ж таки повний потенціал ціноутворення з точки зору зростання доходу і прибутку зможуть реалізувати лише ті компанії, які відточують скрупульозність аналізу та розвивають практичні навички.

Перетворити ціноутворення на джерело зростання прибутку можна за п'ять нескладних кроків: Прозорість даних про структуру цін. Керівники, які відповідають за ціноутворення, часто не мають повного уявлення про відмінності в рівні рентабельності по різних регіонах і групах товарів, не кажучи вже про окремих клієнтів і транзакцій, а всі ці фактори значно впливають на рішення щодо цінової політики та продажів. Так, наприклад, волатильність цін на сировину виявилася серйозною проблемою для компаній, у яких термін дії договорів продажу з клієнтами перевищував термін дії договорів із власними постачальниками сировини. Сировина може подорожчати, проте торгові представники не знають, на які товари, коли та на скільки мають зростати ціни. Без цих знань можливість отримання прибутку тане на очах. Персонал, що взаємодіє з клієнтами, повинен мати доступ до прозорих даних про рівень цін, знижки та інші причини витоку прибутковості внаслідок неоптимального ціноутворення в різні періоди та на різних стадіях диверсифікації портфеля, а також приймати на основі цих даних усвідомлені рішення. Ключове слово тут – усвідомлені. Обсяги доступних даних постійно зростають, як і потужності обчислювальних систем для їх обробки, і це дає торговим представникам можливість використовувати більш досконалі аналітичні інструменти та приймати більш виважені рішення – принаймні теоретично. Однак швидке поширення даних та ускладнення їх структури найчастіше тільки вносять додаткову плутанину, а не допомагають розібратися в ситуації, тому торгові представники вважають за краще ігнорувати сучасні методи аналізу ціноутворення та продовжують спиратися на інтуїтивні рішення, шаблонні моделі, минулий досвід чи застарілі аналітичні методики. У результаті компанії або занижують ціни і просто втрачають гроші, або завищують ціни і втрачають клієнтів.

Важливо, щоб, починаючи масштабні перетворення - з будь-якої причини, нехай навіть заради подолання кризи, - керівники не забували про стан здоров'я організації. Його зміцнення - одне з найважливіших цілей будь-яких перетворень, яке поточний стан багато в чому визначає те, яким сценарієм розвиваються реформи. Компанії, які в рамках програм перетворень прагнули не тільки досягти результатів, а й зміцнити організаційне здоров'я, набагато частіше (у 42% випадків) успішно досягали поставленої мети.

Економічні, політичні та соціальні умови ведення бізнесу стрімко змінюються. Компаніям доводиться пристосовуватися, але зміни даються їм дуже непросто. Успіху вдається досягти лише кожній третій програмі організаційних перетворень, показують численні дослідження.

Список використаних джерел

1. Набока Ю.В. Бізнес-середовище: характеристика, структура, розвиток, діагностика. *Економічний простір*, 2018. № 138. С.192-200.
2. Полегенька М. Управління ефективністю діяльності агропромислових підприємств. Аграрна наука XXI століття: реалії та перспективи : тези доповідей науково-практичної конференції 25.02-28.02.2020 р.: Дніпро : Друкарня «Стандарт» (ПП Бойко В.В.), 2020. 156 с.
3. Аналіз сучасного стану розвитку торгівельної галузі України / В.В. Ровенська, Ю.Ю. Буркацький. *Економічний вісник Донбасу*, 2019. № 2 (56). С. 145-150.

DIVERSIFICATION OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Hrabchak Yu.V., student of the 11 m-pt group, Faculty of Economics and Entrepreneurship

Academic supervisor: Blenda N.O., PhD in Economics, Associate Professor

The promising development of the enterprise, the possibility of increasing its competitiveness, and the ability to resist the spread of crisis processes depends significantly on the chosen development strategy, in which an important place belongs to diversification and the introduction of new, uncommon, and non-traditional types of business activity because specific and alternative areas of activity can bring a stable profit to agriculture.

Diversification is an important direction for expanding the company's activities, which allows you to develop new types of products, go beyond the boundaries of a certain industry, and invest funds in various areas of activity that are not related to each other. This approach allows you to reduce risks thanks to the redistribution of resources in different areas of activity and the formation of an investment portfolio.

Needs for diversification of agricultural enterprises motivated by a number of objective natural and economic prerequisites order, distinguishing features of

agricultural production from other industries material sphere of the economy [1]. Diversification of the rural economy in the EU performs not only an economic mission but also a social one, increasing the level of employment rural population, stimulating innovative development of various types economic activity [5]. Development of diversification of enterprise activities of the agricultural sector is due to the following reasons: the need to survive in conditions of an unstable market economy and crisis conditions, at the expense of increase in the types of business activities that can form a synergistic the effect that will ensure the economic stability of the enterprise; the possibility increasing the employment of the population and increasing the number of jobs in the agricultural sector, which will make it possible to obtain stable family incomes in seasonal and traditional agricultural conditions works; full use of resources [4].

Tkachuk V.I. defines special types of diversification of agricultural production: 1) depending on the connection with agricultural activity - connected and unrelated; 2) in terms of sustainability in the agro-food market – socially oriented; 3) depending on the level of risk – moderate, significant, intense; 4) according to financial capabilities - horizontal, vertical; 5) according to state regulation - programmatic, targeted; 6) by geographical and territorial affiliation - international, regional, oblast, district; 7) by structuring – conglomerate, concentric [5].

Ivchenko L. identifies the following reasons for making a decision to diversify business activities:

- lack of opportunities to obtain additional profits in the traditional spheres of the enterprise's functioning, which is caused by antimonopoly legislation;
- stagnation of the market on which the company's activity is concentrated: the sales market is saturated with products, accordingly, there is a reduction in demand, there is strong pressure from competitors;
- the need to invest surplus capital in order to preserve it and increase its value, on the one hand, and increase the efficiency of the enterprise's functioning, on the other hand, through business expansion;
- the need to reduce the risks of the company's activity (significant dependence on one product line, the cyclical nature of the main business encourage the search for additional opportunities to ensure the stability of the company);
- high barriers to entering world markets [2, p. 102].

The diversification process has a number of advantages for the company, but it also has certain disadvantages. The advantages of diversification for agribusiness include effective involvement and use of own resources; the possibility of obtaining a synergistic effect, which will make it possible to increase efficiency; an opportunity to increase the competitiveness of products and enterprises; assistance in updating the nomenclature of goods and services; full use of natural resources and economic potential; reducing the degree of entrepreneurial risk due to the elimination of dependence on a single type of product.

Disadvantages of diversification strategy implementation include imperfect study of new market features; uncertainty of implementation time; does not always

make it possible to use the advantages of specialized production; increased risks in the case of an unsuccessful choice of diversification strategy and support of unpromising production; it is impractical to apply diversification at enterprises with a low level of production concept; it is possible to complicate the management of divisions at large agricultural enterprises [3].

Thus, diversification is the process of expanding the entrepreneurial activity and the simultaneous development of different, unrelated types of production, expansion of the nomenclature and assortment of manufactured products within the limits of one enterprise, as a result of which productions turn into complex multi-purpose complexes that produce products or provide services of various purpose and character. In its essence, diversification involves the use of a method of improving the company's activities in new directions in order to increase profits and use its available resources with maximum efficiency.

References

1. Zinchuk T. O. Diversification of business in rural areas: experience of countries of the world. *Economy of agro-industrial complex*. 2018. № 4. p. 23.
2. Ivchenko L. Diversification of enterprise activity as a factor in their economic growth. *International collection of sciences works* 2016. № 1. p. 99-107.
3. Panyuk T. P. Diversification as the basis of structural modernization of the economic activity of agrarian enterprises. *Economic Forum*. 2016. №1. p.193.
4. Shabaltun M.I., Lemanova P.V. Significance of diversification strategy in conditions of competition. *International student scientific bulletin*. 2016. № 4. p. 459-462.
5. Tkachuk V.I. *Diversification of agrarian entrepreneurship: monograph* Zhytomyr. 2011. p. 22- 24.

РОЗВИТОК МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

**Даценко О.В., 11м-пт група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Жарун О.В.**

Підприємництво в сучасній економіці є одним з ключових сегментів ринку, так як є головним стимулом економічного зростання. Особливу роль підприємницький сектор відіграє в регіональному розвитку. Суб'єкти підприємницької діяльності здатні забезпечити зайнятість населення, завдяки своїй мобільності та наділені можливістю негайного впровадження передових технологій і інновацій. Наразі, підприємництво здатне вирішити такі актуальні проблеми: залучення в активну економічну діяльність значного числа людей і як наслідок зниження рівня безробітних, розширити конкурентне середовище на ринку, виробляти дефіцитні товари і надавати послуги і заповнювати відповідним ним відкритих ринкових ніш. Популярність підприємницької діяльності стрімко зростає: з'являються нові потреби у населення, нові напрямки діяльності, оновлення старих напрямків діяльності, збільшується кількість освітніх закладів, що спеціалізуються на

підприємстві, тренінгів, майстер-класів, освітніх програм, з метою поширення підприємницьких знань серед молоді та інших зацікавлених осіб.

XXI століття характеризується як час розвитку технологій, інновацій, постійних змін, різноманітних тенденцій, що спонукають до подальшого саморозвитку та розвитку будь-якого напрямку або діяльності. Молодіжне підприємництво являє собою особливий вид економічної активності молоді, спрямований на досягнення економічних інтересів, розкриття творчого потенціалу та самореалізацію молоді. Молодіжне підприємництво, забезпечуючи зайнятність молоді, реалізується в таких функціях, як економічна, соціальна, ресурсна, демографічна, політична [1].

Молодіжне підприємництво можна класифікувати як ключ до стрімкого розвитку регіонів України. Беручи за увагу актуальність XXI століття, то більш за все у новітніх технологіях орієнтується молодь, вона адаптована під новизну та ефективніше сприймає сучасні тренди, що безупинно змінюються. Молодь – це соціальний суб'єкт, здатний до ініціативи і зворотного впливу на суспільство. Прагнення і більш висока готовність молоді до змін в порівнянні з іншою частиною суспільства у молоді набагато вище в силу ряду об'єктивних причин. В силу віку, молодь в основному знаходиться в стані соціального переміщення, ідейного, морального і професійного становлення і вибору, пошуку свого місця в системі суспільних відносин, форм і способів включення в них. Також, через прагнення позбутися від економічної залежності від батьків, здобути самостійність в ухваленні рішень щодо власної долі, бажання самореалізуватися, утвердитися у власних очах і в очах оточуючих молодь проявляє свою активність. У той же час, підприємцям із великим стажем роботи є чому навчитись у амбітної молоді. Через це, деякі компанії розпочали запрошувати на роботу молодих спеціалістів, студентів із бажанням навчатись, що поступово займають керівні посади.

На хвилі новацій та популярності підприємницької діяльності, інше активне молоде покоління розпочинає власну підприємницьку діяльність, від Інтернет-магазинів, тобто продажів товарів або послуг у соціальних мережах до створення власного підприємства, але деякі з цієї групи підприємців не відповідають достатньому досвіду та рівню знань, щоб конкурувати із масштабними та впливовими підприємцями, що на своєму ринку займають вагоме місце і як наслідок діяльність молодих підприємців завершується. На якому рівні не перебувало би підприємство, йому потрібна корисна інформація, що залежить від проблем на цьому рівні: представники малого бізнес бажать дізнатись про масштабування, а представникам великого – питання взаємодії з державою. Тому, комунікація між підприємцями відбувається та є необхідною.

Деякі суб'єкти підприємництва, досягнув багатьох своїх цілей у житті, відчувають соціальну потребу навчати інших, поширювати власний досвід, тому, для того, щоб уникнути можливих перепон та припинення молодіжного підприємництва, пропонується створення підприємницьких спільнот, що будуть орієнтовані за напрямами діяльності суб'єктів, які не

матимуть вікових обмежень та тих, що пов'язані з їх досвідом роботи та знань. Спільноти будуть функціювати з метою поширення знань підприємців з певної галузі, їх досвіду роботи, реклами власної справи, пошуку партнерів та спонсорів, налагодження ділової комунікації між представниками бізнесу та, як результат діяльності спільнот буде зміцнення впливу підприємництва на розвиток регіону. Досягнення успішності в бізнесі безпосередньо залежить від того, наскільки ефективно налагоджено ділове спілкування і взаємодія з співробітниками, клієнтами, партнерами, журналістами, представниками державних органів, представниками іншого бізнесу та багатьма іншими людьми. Відкрита комунікація в колі однодумців може стати благодатним ґрунтом для розвитку Розташування спільнот на базі вищих навчальних закладів, буде спонукати студентів до підприємницької діяльності, активності та саморозвитку. Підприємці будуть виокремлювати час на спілкування з бажаними студентами та поширювати свій досвід на ще юних активістів. Спільноти, також, мають на меті проводити ексклюзивні майстер-класи та тренінги, де будуть відповідати на зацікавлені запитання та розповідати про власну діяльність.

Малі підприємства, створені молоддю, роблять значущий вплив на поліпшення соціально-економічного розвитку та вирішення проблем зайнятості молоді. Вони також здатні особливо швидко реагувати на споживчі запити, освоюючи випуск дрібносерійної, унікальної продукції або надання специфічних послуг для окремих ринкових сегментів. Молодь має високий рівень актуалізації освіти, їх знання ще не застаріли. Вони відрізняються креативністю і адаптивністю мислення, що позитивно впливає на конкурентоспроможність бізнесу. Розвиток молодіжного підприємництва шляхом створення спільнот підприємців може стати одним із шляхів зниження напруженості на ринку праці, підтримки зайнятості молоді та поліпшення соціально-економічного стану регіону.

Список використаних джерел

1. Капліна А.І. Молодіжне підприємництво: проблеми та шляхи їх вирішення. Ефективна економіка. 2020. № 11. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8312> (дата звернення: 01.04.2024). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.11.50.
2. Капліна А. І. Молодіжне підприємництво — перспективний шанс для молоді. Агросвіт. 2020. № 19-20. С. 47–50. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.19-20.47

УКРАЇНСЬКЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В УМОВАХ ВІЙНИ

**Дріга А.С., 11м-сз група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – д.е.н., професор Соколюк С.Ю.**

Війна в Україні, безсумнівно, створила величезні виклики для підприємців та бізнесу в цілому. Ось кілька ключових моментів про стан українського підприємництва в умовах війни:

1. Багато підприємств змушені були тимчасово припинити або значно скоротити свою діяльність через бойові дії, руйнування інфраструктури, логістичні проблеми та відтік робочої сили.

2. Водночас, деякі компанії змогли оперативно переорієнтуватися, адаптуватися до нових реалій та навіть нарощувати виробництво критично важливої продукції для потреб армії та цивільного населення.

3. Підприємці зіткнулися з серйозними фінансовими труднощами через порушення ланцюгів постачання, знищення майна, нестачу оборотних коштів. Багато хто опинився на межі банкрутства.

4. Уряд запровадив низку підтримуючих програм: кредитні канікули, податкові пільги, доступ до фінансування від міжнародних партнерів. Проте їх ефективність є обмеженою через брак ресурсів на тлі війни.

5. Відбувається перерозподіл підприємницької активності на користь IT-сектору, волонтерського руху, онлайн-торгівлі та виробництва військових товарів і послуг.

6. Багато малих підприємців були змушені закрити бізнес і шукати інші джерела доходу, емігрувати або долучитися до лав ЗСУ та територіальної оборони.

Загалом, українське підприємництво демонструє значну стійкість та здатність до швидкої адаптації в умовах війни, але водночас потребує подальшої всебічної підтримки для відновлення та розвитку.

Незважаючи на величезні виклики та втрати, спричинені війною, українське підприємництво має певні перспективи в умовах воєнного стану. Ось кілька ключових моментів:

1. Посилення імпортозаміщення і розвиток внутрішнього виробництва. Через розрив ланцюгів постачання та логістичні проблеми зростає потреба у власному виробництві товарів та послуг всередині країни. Це відкриває можливості для підприємців у різних галузях.

2. Цифрова трансформація та розвиток онлайн-сервісів. Під час війни значно зросла роль IT-індустрії та дистанційних онлайн-сервісів. Це сприятливе середовище для стартапів у цифровій сфері.

3. Відновлення інфраструктури та реконструкція зруйнованих міст. Після війни гостро постане питання відбудови, що відкриє можливості для будівельних, інжинірингових, логістичних та інших компаній.

4. Виробництво та постачання для потреб армії. Військові та суміжні підприємства матимуть значний попит на товари та послуги в умовах посиленої уваги до оборонної сфери.

5. Розвиток сільського господарства та харчової промисловості. Через порушення логістики і необхідність продовольчої безпеки буде зростати значення аграрного сектору.

6. Міжнародна експансія. Українські компанії, які вистоять, матимуть можливість виходу на нові міжнародні ринки завдяки увазі світу до України.

Проте реалізація цих перспектив залежатиме від швидкого припинення бойових дій, відновлення безпечного середовища, економічної та фінансової підтримки держави і міжнародних партнерів.

Українське підприємництво в умовах війни стикається з численними серйозними проблемами та викликами:

1. Руйнування виробничої інфраструктури та майна. Значна кількість підприємств було пошкоджено або зруйновано внаслідок бойових дій, що унеможлиблює їхню роботу.

2. Порушення ланцюгів постачання. Через пошкодження транспортної інфраструктури, блокади портів та розриву логістичних зв'язків підприємства мають величезні проблеми з постачанням сировини та збутом продукції.

3. Фінансова криза та дефіцит обігових коштів. Через припинення діяльності, втрату активів і ринків збуту компанії опинилися у скрутному фінансовому становищі, що ставить їх на межу виживання.

4. Відтік кваліфікованих кадрів та робочої сили. Багато працівників були змушені виїхати за кордон або взяти до рук зброю, що спричинило гострий дефіцит кадрів.

5. Недостатність державної підтримки. Уряд запровадив низку програм допомоги, але їхня дієвість обмежена через брак ресурсів в умовах війни.

6. Юридична невизначеність та корупція. Деякі підприємці скаржаться на проблеми з вимаганням хабарів, рейдерськими захопленнями тощо.

7. Безпека та евакуація. У зонах активних бойових дій підприємці вимушені евакуювати персонал та виробництво у більш безпечні регіони.

8. Психологічний тиск та невизначеність. Війна створює постійний стрес, що ускладнює ведення бізнесу та прийняття рішень.

Подолання цих проблем потребує комплексних зусиль з боку держави, бізнесу та міжнародних партнерів для відновлення економіки після війни.

АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

**Дубінська А.Ю., 11 м-пт група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Жарун О.В.**

Економічна безпека як спроможність національної економіки зберігати стійкість та невразливість до внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі, стає та збалансоване зростання – важливі критерії оцінювання якісних параметрів національної економіки, стратегічної ефективності економічної політики держави в економічній сфері. Тому постійний експертно-аналітичний моніторинг рівнів та загроз економічній безпеці та її складових частин зберігає значну актуальність, а в умовах різкого розширення та посилення потужності загроз, зумовлених повномасштабною агресією РФ проти України, набуває особливого значення. У перші місяці

повномасштабної війни економічна безпека України значною мірою забезпечувалася накопиченими у довоєнний час резервами та запасом міцності, оперативною консолідацією зусиль суспільства на регіональному та місцевому рівнях, самоорганізацією та згуртованістю громадян України перед екзистенційною загрозою російської агресії, наданням безпрецедентної міжнародної підтримки.

З переходом російської агресії у форму затяжної війни на виснаження безпосередній вплив бойових дій на економіку посилюється цілеспрямованими атаками на критичну інфраструктуру країни, виснаженням фінансових резервів населення та бізнесу, наростанням економічних диспропорцій, що сформувалися у воєнний період, застосуванням з боку ворога потенціалу різноманітних гібридних інструментів впливу. Це актуалізує потребу здійснення цілеспрямованої політики держави щодо протидії комплексу ризиків на основі оперативного моніторингу викликів і загроз економічній безпеці в умовах війни та аналітичного опрацювання його результатів.

У період 2022–2023 рр. Національним інститутом стратегічних досліджень проведено дослідження сучасних загроз економічній безпеці та актуальності їх вияву, що базувалося на кабінетних дослідженнях та експертних опитуваннях. Дослідження передбачало: – актуалізацію наявних та визначення нових специфічних загроз економічній безпеці України для формування загального контексту та уявлення про трансформацію ризиків в умовах війни. Сформований перелік загроз визначено з урахуванням принципів репрезентативності (включені показники, які визначені Стратегією економічної безпеки України на період до 2025 року, затвердженою Указом Президента України від 11 серпня 2021 р. № 347/2021, а також інші, визначені експертами, які мають суттєвий вплив на рівень економічної безпеки), достовірності й регулярної доступності інформації (офіційні статистичні дані); – формування карти ризиків на основі експертного опитування профільних експертів у спосіб визначення ступеня впливу та ймовірності настання кожної загрози за складниками економічної безпеки.

Ступінь впливу (незначний (1), низький (2), помірний (3), значний (4), катастрофічний (5)), а також імовірність настання загрози (малоймовірна (1), віддалена (2), помірна (3), ймовірна (4), максимальна (5)) оцінюють імовірний вплив ризиків на економічну безпеку у короткостроковому часовому просторі. Для цілей дослідження репрезентативна група експертів (експерти НІСД та зовнішні експерти) визначала рівень потенційного впливу та ймовірність настання актуалізованих загроз.

Склад групи експертів змінювався незначним чином, перелік загроз, включених до опитувальника, був ідентичним, за винятком декількох доданих загроз. Це дало змогу зіставити експертні думки.

У рамках проведеного експертного опитування було актуалізовано, визначено та оцінено 50 загроз за складовими частинами: макроекономічна, фінансова, інвестиційно-інноваційна, виробнича, зовнішньоекономічна,

соціальна та продовольча безпека, які дозволяють сформувавши уявлення про характер впливу війни на економічну безпеку України. До оцінки загроз економічній безпеці були включені компоненти соціальної та продовольчої безпеки, оскільки в умовах війни вони справляють відчутний вплив на її стан через те, що їхня оцінка в рамках відповідних стратегій не передбачена (розроблення стратегії продовольчої безпеки досі не завершено) (рис. 1).

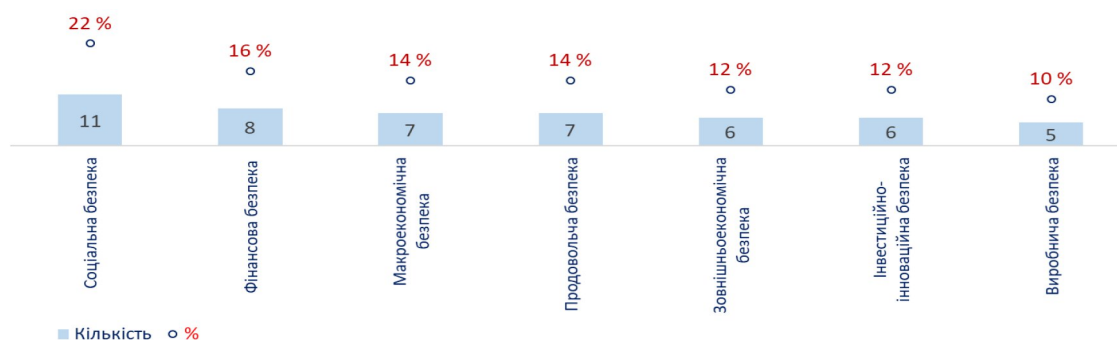

Рис. 1. Розподіл викликів і загроз економічній безпеці, визначений експертами, за складовими частинами, кількість та %

На основі експертного ранжування актуалізованих для воєнного часу загроз за рівнем впливу та ймовірністю їх настання було здійснено розподіл. Карта ризиків¹ для економічної безпеки України за принципом «Ймовірність /Вплив» подана на рис. 2.

Вплив (рівні)	Категорія	Ймовірність (рівні)				
		Малоймовірна (1)	Віддалена (2)	Помірна (3)	Ймовірна (4)	Максимальна (5)
Катастрофічний (5)	Значний (4)			3 (1)	28 (15)	1 (5)
	Помірний (3)			11 (5)	7 (12)	
	Низький (2)					
	Незначний (1)					
	Катастрофічний (5)					6

Примітка: у дужках подано значення 2022 р.

Рис. 2. Розподіл загроз економічній безпеці в 2022–2023 рр. за впливом та ймовірністю настання, кількість

Широкомасштабна війна, розв’язана РФ, чинить фундаментальний негативний вплив на економічну безпеку України. Разом із тим, Україні вдалося зберегти макроекономічну стійкість і навіть покращити попередні прогнози економічної динаміки. За підсумком 2022 р., падіння ВВП становило, за уточненими даними Держстату України, 29,1 %. У контрольованих межах залишаються інфляційні процеси, утримана стабільність курсу гривні. Ознаки економічної стабілізації та адаптації суб’єктів економічних відносин до руйнівного впливу війни дозволяють з обережним оптимізмом прогнозувати поступове покращення стану економічної безпеки у 2023 р.

Список використаних джерел

1. Яковюк І. В., Туренко А. Ю. Конфіскація російських активів для відновлення України: правові проблеми реалізації. Проблеми законності. 2023. Вип. 161.

2. Петришин О. О., Маргіта М. Є, Єфремова К. В. Економічна дипломатія та її роль в забезпеченні економічної безпеки України. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 4.

СТРАТЕГІЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

**Зайцев Д.В., 41-лт група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Коротєєв М.А.**

Сільськогосподарським підприємствам для виживання та розвитку в сучасних умовах господарювання необхідно використовувати всі можливості підвищення ефективності виробництва, зокрема потрібна критична переоцінка сформованої галузевої структури з метою її адаптації до сучасної господарської ситуації в країні. При цьому, слід зберегти переваги спеціалізації, прибутковість, соціальну направленість, екологічну безпеку, родючість ґрунтів. Оптимізація галузевої структури виробництва сільськогосподарського підприємства є одним із найменш затратних способів підвищення його ефективності.

Формування оптимальної спеціалізації, що включає в себе розумний вибір технологій, диверсифікацію ризиків та ефективне управління ресурсами, є важливою стратегією розвитку сільськогосподарських підприємств. У даному контексті можливі дві основні стратегії спеціалізації: широка – коли підприємство виробляє одночасно декілька видів товарної продукції, і глибока – коли підприємство зосереджується на виробництві одного виду продукції.

Кожна з вказаних стратегій має свої переваги і недоліки. Широка спеціалізація дозволяє знизити ризик фінансових втрат, оскільки різні галузі можуть взаємно компенсувати втрати в одній з них під впливом зовнішніх чинників, таких як несприятливі погодні умови або зміна ринкової кон'юнктури. З іншого боку, широка спеціалізація може призвести до зниження ефективності сільськогосподарських підприємств, оскільки ресурси розпорощуються між різними галузями і можуть бути використані менш ефективно.

Глибока спеціалізація дозволяє підприємствам зосередити всі свої зусилля та наявні ресурси на виробництві конкретного продукту і, як наслідок, отримати високі показники ефективності в цій галузі. Проте, це також може загострити ризик фінансових втрат або навіть банкрутства, якщо погіршується ринкова кон'юнктура для цього продукту або виробництво стикається з іншими проблемами. Негативні наслідки зосередження на виробництві експортоорієнтованих видів продукції особливо гостро проявились під час повномасштабної військової агресії росії. Втрати

логістичних зв'язків, блокада морських портів, проблеми із постачанням необхідних ресурсів, руйнування інфраструктури та труднощі з альтернативними шляхами експорту сільськогосподарської продукції призвели до того, що аграрії зазнали значних збитків. З іншого боку, окупація значних територій на півдні країни, значні площі небезпечні для обробітку внаслідок бойових дій спричинили до дефіциту та здорожчання певних видів сільськогосподарської продукції (наприклад овочів та фруктів) [1]. Все це вказує на нагальну потребу перегляду галузевої структури сільськогосподарських товаровиробників як з позицій забезпечення їх ефективного функціонування так і гарантування продовольчої безпеки держави та забезпечення населення країни необхідними продуктами харчування.

У даному контексті важливе значення має реалізація розробленого урядом Плану відновлення України [2]. Відповідно до Плану у межах Національної програми «Розвиток секторів економіки з доданою вартістю» у галузі сільського господарства передбачено проекти, спрямовані на збалансований розвиток аграрного виробництва: біоенергетична незалежність, експортна фабрика продовольства: стимулювання та розвиток переробки продукції рослинного походження, збереження аграрного сектору в умовах блокади портів, м'ясо-молочна незалежність, плодовоочева Україна, повернення сільськогосподарських земель в економічний обіг, сприяння переходу агропродовольчого сектору до «зеленого» зростання.

Вказані заходи сприятимуть зниженню залежності результатів діяльності аграріїв від негативних змін у ринковій кон'юнктурі, гарантуватиме зростання їх економічної та фінансової безпеки і сприятиме підвищенню рівня конкурентоспроможності вітчизняної аграрної продукції. Диверсифікація діяльності може служити засобом зменшення цих ризиків і забезпечення більшої стійкості підприємства. Отже, вибір між спеціалізацією і диверсифікацією залежить від конкретних обставин і стратегічних цілей підприємства.

Список використаних джерел

1. Коротєєв М.А., Зайцев С.В. Диверсифікація діяльності підприємств аграрного сектору як стратегічний напрям відновлення економіки України. *Актуальні питання сучасної економіки : матеріали XIV Всеукраїнської наукової конференції за міжнародною участю, 15 листопада 2022 р.* – Умань : УНУС. 2022. С. 240-242.

2. План Відновлення України [Електронний ресурс]. URL: <https://recovery.gov.ua>

THE ESSENCE AND MEANING OF PRODUCT STRATEGY

Zelenetskyi O.S., student of the 11 m-pt group, Faculty of Economics and Entrepreneurship

Academic supervisor: Blenda N.O., PhD in Economics, Associate Professor

Each enterprise operating in the market tries to direct its activities to the selection and development in the long term of the most optimal ways of achieving the goal of its existence. For commercial enterprises, this is ensuring operational efficiency and competitiveness. Successful fulfillment of goals and tasks on the way to this goal is possible provided that the needs of consumers are met to the maximum extent. This is facilitated by the provision of effective marketing activities, particularly the correctness of the company's choice of product strategy. A correctly chosen product strategy allows not only to maintain the existing positions in the market and to survive in a changing external environment but also to develop successfully in the future.

Strategy formation is the main stage in the process of strategic management of the enterprise. Among the existing variety of enterprise strategies, the product strategy plays a rather important role. Many scientists attribute it to functional strategies, but in fact, it covers all levels of strategic planning at the enterprise [2, p. 91]. The subject of the enterprise's product strategy is the goods that the enterprise produces or plans to produce and sell.

In the conditions of the modern economic situation, the dependence of the activities of enterprises on external factors requires a quick and effective response to the needs of the market when developing product strategies.

Kramarchuk S.A. notes that the product strategy should consider not only the desire but also the development opportunities that arise from the characteristics of the external and internal environment of the enterprise [4].

The goal of developing a product strategy is to form a set of strategic solutions that could increase the efficiency of the enterprise in the future, allocate resources as intelligently as possible, and choose priority areas of development, optimally combining the assortment, production, quality of products or services, channels, and delivery time. The subject of the enterprise's product strategy is the goods that the enterprise produces or plans to produce and sell.

The main purpose of the company's product strategy is the mutual coordination of the company's goals with its capabilities and consumer requirements while using all its advantages. For the enterprise to function effectively in market conditions, the product strategy must be developed taking into account the demand for the enterprise's products that has formed on the market.

The company's product strategy develops rules and mechanisms for research and the formation of potential markets for goods and services that correspond to the company's mission. It defines the methods of finding the most acceptable

strategic business zones and the methods of formation and management of such zones that ensure the external flexibility of the enterprise.

Merchandising strategies ensure that the range and quality of the company's goods match the usefulness that potential consumers in the target market expect from them. Their development and implementation make it possible to effectively manage various spheres or directions of the enterprise, taking into account their place and role in meeting the needs of the market and the capital investments made in each of them.

The product strategy should be considered in the context of the company's product policy, as it determines the organizational and managerial activities in the field of decision-making regarding the formation of the product range based on the current and future goals of the company [1, p. 47].

Product strategies are developed for the future and are aimed at solving the following tasks:

- optimization of the structure of the offered goods, including from the point of view of their belonging to different stages of the life cycle;
- development and introduction to the market of new products;
- ensuring the quality and competitiveness of goods;
- making decisions related to market attributes of goods [5].

The most promising are innovation strategies, which can be represented by a new product or service, a method of production and implementation, and innovations in organizational, financial, research, marketing, and other spheres of activity. Innovations can be classified according to the degree of novelty for the company; according to the degree of novelty for the market and the consumer (intensity of innovation); by the nature of the idea associated with the emergence of innovations (technological or marketing) [3, p. 16].

So, product strategies are the main areas of product policy that provide the company with the production of competitive products and profit. Their essence is embodied in the system of decisions: what kind of product (goods) and in what way should be produced and sold on a certain market.

References

1. Derzhavska A.V., Krush P.V. Analysis of the product strategy of corporate enterprises. Scientific notes of TNU named after V. I. Vernadsky. Series: Economics and Management. Vol. 29 (68).2018. № 5. pp. 47-50.
2. Ivchenko E.A. A study of approaches to determining the essence of the enterprise's marketing strategy. Mechanism of economic regulation. 2009. № 4. pp. 90-96.
3. Ilyashenko S.M. Commodity innovation policy. Sumy: University book, 2005. 234 p.
4. Kramarchuk S.A. Commodity policy in the system of strategic goals of the enterprise. Economics: problems of theory and practice. 2012. Issue 129. pp. 79-83.
5. Malyuta L.Ya. Strategic management of innovative development of the enterprise: training manual. Ternopil 2016. 232. p.

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

**Івахнюк М.В., 11м-пт група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Жарун О.В.**

Задля досягнення сталого розвитку, прибутковості діяльності та ефективного функціонування загалом підприємству необхідно сформувати сприятливе середовище, забезпечити належні зовнішні та внутрішні умови. Одним з-поміж найважливіших чинників цього є створення та запровадження механізму забезпечення економічної безпеки підприємства, що спрямований на максимально ефективну діяльність із забезпечення стану захищеності підприємства від деструктивних чинників (загроз, ризиків, небезпек - внутрішніх та зовнішніх), що виявляється у ефективному застосуванні наявних ресурсів, стійкому розвитку, наявності конкурентних переваг, розумному узгодженню економічних інтересів з інтересами пов'язаних економічних агентів зовнішнього середовища та повній реалізації економічного потенціалу[1].

Утім, зважаючи на відносну молодість напрямку досліджень економічної безпеки підприємства, існують різні, часто протилежні визначення не лише сутності економічної безпеки, а також і її системи, і механізму. Крім того, механізм забезпечення часто називають механізмом підвищення економічної безпеки, механізмом функціонування системи ЕБП, реалізації системи ЕБП, механізмом управління економічною безпекою - механізмом управління системою економічною безпеки тощо. Аби не створювати термінологічну плутанину і для гарантування термінологічної узгодженості подальших досліджень вважаємо за доцільне у науковому обігу науки про економічну безпеку підприємства залишити дві синонімічні назви – механізм забезпечення та механізм управління. Адже безспірно, що даний механізм спрямований на підвищення рівня економічної безпеки та покращення функціонування даної системи[1].

Структура механізму забезпечення економічної безпеки підприємства наведена на таблиці 1. Якщо метафорою для системи економічної безпеки вважаємо будівлю з багатьма елементами, то метафорою для даного механізму пропонуємо вважати замок, який саме і буде забезпечувати захищеність.

Засоби управління – це те, за допомогою чого можна здійснювати управління, а методи – це способи застосування таких засобів. Функції управління реалізуються шляхом використання методів: адміністративні (стосуються самого управління в його традиційних функціях: планування, прогнозування, організація, управлінський облік, аналіз, діагностика, регулювання, стимулювання, контроль, координація) та економічні (до яких, у свою чергу, належать традиційні – страхування і хеджування, та альтернативні методи)[2].

Формування економічної безпеки підприємства передбачає визначення найважливіших ризиків, які поділяються за сферами виявлення, формами інвестування та їхніми джерелами.

Ризики за сферами виявлення включають:

- економічний – ризик, пов'язаний зі змінами економічних факторів у ході підприємницької діяльності або реалізації інвестиційного проекту;
- соціальний – ризик страйків, здійснення під тиском робітників незапланованих соціальних програм та інші аналогічні види ризиків;

Таблиця 1

Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства

Механізм забезпечення ЕБП		
Способи впливу	Засоби впливу	Забезпечуюча частина
Методн Адміністративні: -планування -прогнозування -організація -управлінський облік -аналіз -діагностика -регулювання -стимулювання -контроль -координація Економічні: -традиційні (страхування, хеджування) -альтернативні	Інструменти -плани -прогнози -програми -проекти -результати аналізу -форми контролю -аудит Важелі -прибуток -амортизація -ціна товару -дивіденди -синергізм -заробітна плата -пені, штрафи - інвестації	Забезпечення -науково-методичне -організаційно- економічне -фінансове -техніко-технологічне -кадрове -інформаційно- аналітичне -нормативно-правове -матеріально-технічне -функціональне -структурне -інституційне

– політичний – ризик виникнення різноманітних законодавчих обмежень підприємницької діяльності, які пов'язані зі зміною економічної політики держави;

– екологічний – ризик виникнення екологічних катастроф і різних стихійних лих (землетруси, лісові пожежі, повені), котрі негативно впливають на господарську діяльність підприємства[2].

Ризики у підприємницькій діяльності за формами інвестування:

– ризики реального інвестування – ризики, пов'язані з порушенням графіків поставок необхідних матеріалів та комплектуючих деталей, суттєвим зростанням цін на інвестиційні товари, неправильним підбором

підрядчиків та з іншими факторами, що знижують ефективність інвестиційного проекту;

– ризики фінансового інвестування пов'язані з непередуманим вибором фінансових інструментів для інвестування, фінансовими труднощами чи банкрутством окремих емітентів, непередбаченими змінами умов інвестування

Сукупність силових дій в процесі організації економічної безпеки включають: фізичні та моральні впливи, спрямовані проти конкретної особистості; практичні дії, спрямовані на запобігання шкоди майну, включаючи загрози зменшення активів підприємства і втрати ним фінансової незалежності; перешкоджання впливу на інформаційне середовище суб'єкта господарювання[3].

Список використаних джерел

1. Яковюк І. В., Туренко А. Ю. Економічна безпека України як передумова забезпечення її суверенітету. Проблеми законності. 2021. № 154. С. 8–36. doi: 10.21564/2414-990X.154.238747

2. Козаченко Г. В., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємства: сутність і механізм забезпечення: монографія. Київ: Лібра, 2013. 280 с.

3. Яковюк І. В., Білоусов Є. М. Національна безпека України в умовах нових викликів європейській та євроатлантичній солідарності : монографія. Харків : «ФО-П Рубан В.В.», 2022. 148 с

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

**Коваленко М.М., 11 м-пт група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – д.е.н., професор Соколюк С.Ю.**

Ефективне функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання визначається адекватною стратегією ефективного використання та розвитку персоналу, яка є одним з найважливіших інструментів реалізації основних функцій системного управління. На думку фахівців, стратегічне управління і концепція управління персоналом можуть підвищити конкурентоспроможність підприємства, створити його додаткові цінності, сформувати ефективне управління підприємством.

Проблемам стратегічного управління людськими ресурсами та його практичному здійсненню присвячені різні дослідження. Стратегічне управління персоналом всебічно розглянули такі вчені та практики, як: Л.В. Батченко, Є.А. Бельтюков, Д.П. Богиня, О.А. Грішнова, В.М. Гончаров, Т.С. Максимова, О.Ф. Новікова, Г.В. Осовська, І.Л. Петрова, М.Д. Прокопенко, Г.Д. Тарасенко, О.М. Уманський, А.А. Чухно, Л.В. Шаульська, Б.М. Генкін, А.П. Єгоршин, А.Я. Кібанов, Ю.Г. Одегов, М. Армстронг, Р. Вундерер, Г.

Десслера, П. Друкера, Дж. Ходжсона. Не втрачає своєї актуальності розроблення принципів, напрямів та методів управління персоналом, формування кадрового потенціалу, застосування нових методів і систем навчання та підвищення кваліфікації персоналу, розроблення та реалізації стратегії управління персоналом.

Для характеристики всієї сукупності працівників підприємства застосовуються терміни «персонал» та «кадри». У більшості випадків термін «персонал» (англ. *personnel*, від лат. *persona* – особа) вживається в англomовній літературі на відміну від франко- та німецькомовних країн, де використовується термін «кадри» (фр. *cadre* – рамка) та його похідні. За одним з найбільш поширених визначень, персонал – це робоча сила, яка розглядається на рівні підприємства, або більш детально, персонал підприємства – склад робітників, включаючи постійних та тимчасових), які перебувають із підприємством як юридичною особою у відносинах, які регулюються договором наймання. Він є колективом працівників з певною структурою, що відповідає науково-технічному рівню та умовам забезпечення робочою силою виробництва у відповідності до нормативно-правових вимог. Звичайно під «кадрами» мається на увазі, як правило, основний (штатний, постійний) кваліфікований склад працівників підприємства.

Перетворення управління персоналом в управління людськими ресурсами знайшло своє відображення в наступних основних тенденціях кадрового менеджменту: протягом останніх років у розвинутих країнах спостерігається відносно і абсолютне зростання числа працівників кадрових служб; підвищився статус цієї професії: керівники кадрових служб у більшості корпорацій стали входити до складу правління і навіть до складу рад директорів; різко зросла увага до рівня професійної підготовки менеджерів по персоналу; в умовах зростаючої конкуренції (у тому числі і щодо висококваліфікованих кадрів) ізоляція кадрової політики від загальної бізнесстратегії згубно впливала на успішність діяльності корпорації в цілому. Мова йде про інтеграцію навколо управлінської «вертикалі» всіх функцій кадрового менеджменту, що проявилась у виникненні стратегічного рівня в управлінні людськими ресурсами.

Критичний аналіз застосування технології управління людськими ресурсами, незважаючи на багатообіцяючі заяви її прихильників, демонструє певний розрив між ідеологічними установками та їх практичною реалізацією:

- практика управління людськими ресурсами в різних країнах відображає не тільки різноманіття національних шкіл і традицій кадрового менеджменту, але й свідчить про відсутність єдиної концепції;
- хоча все більша кількість компаній повідомляє про впровадження новітніх технологій управління людськими ресурсами, практична реалізація нової стратегії кадрового менеджменту зіштовхується зі значними труднощами;

- методи залучення персоналу (участь у прибутках компанії, передача акцій працівникам тощо), що запозичаються з арсеналу управління людськими ресурсами, нерідко використовуються менеджерами в якості більш «м'яких» форм інтенсифікації праці;

- відсутні об'єктивні дані, що свідчать про позитивний вплив впроваджуваної технології управління людськими ресурсами на морально психологічний клімат у колективі підприємства.

Стратегічне управління персоналом є програмним способом мислення і управління, що забезпечує узгодження цілей, можливостей підприємства й інтересів працівників підприємства. Воно передбачає не тільки визначення генерального курсу діяльності підприємства, але і підвищення мотивації, зацікавленості всіх працівників у його реалізації.

Зростання витрат на персонал свідчить про те, що людський фактор впливає на результативність господарської діяльності, а приріст цих витрат підвищує його задоволеність працею, у тому числі оплатою та соціальною підтримкою.

Формування стратегії управління персоналом підприємства базується на оцінці досягнутого стратегічного рівня управління підприємства. На основі аналізу зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства визначаються критерії бажаного стану підприємства, який знаходить своє вираження в системі стратегічних цілей управління персоналом підприємства і формуванні на їх основі стратегічних напрямів управління персоналом підприємства.

Список використаних джерел

1. Захарченко Р. М., Кірюшатова Т. Г., Сікорський М. М. Використання сучасних засобів для підвищення ефективності управління персоналом. Вісник Херсонського національного технічного університету. 2019. № 1. С. 143-148.

2. Коваленко Н. В., Кучерук Г. Ю., Міщенко М. І. Оцінка впливу ефективності роботи персоналу на результати діяльності транспортного підприємства. Економіка і управління. 2021. № 3. С. 41-51.

3. Стратегічне управління персоналом промислового підприємства. монографія. Дніпро : Поліграфцентр «Формат», 2022. 116 с.

БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

**Конюченко А.М, 11-пт група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Непочатенко О.А.**

Біржова діяльність - це процес купівлі та продажу цінних паперів, товарів, валют або інших активів на біржі. Біржа - це організований ринок, де учасники можуть здійснювати торгівлю під певними умовами і за певними правилами.

Учасники біржової діяльності можуть бути інвесторами, трейдерами, компаніями, банками, інституційними інвесторами тощо. Основними цілями біржової діяльності є забезпечення ліквідності (здатності швидко купувати або продавати активи), формування ринкових цін, забезпечення прозорості та стабільності фінансового ринку.

Торгівля на біржі може відбуватися за різними типами контрактів, такими як акції, облігації, ф'ючерси, опціони, валютні пари тощо. Учасники можуть отримувати прибуток від різниці у цінах активів, від дивідендів, відсотків, або від купівлі-продажу активів на ринку.

Біржі посідають особливе місце в інфраструктурі сучасної ринкової економіки. Біржовий ринок України, одержавши належне економічне середовище, розпочав вирішувати проблеми формування ринкових цін на основі попиту і пропозиції. Поступово відбувається процес самоліквідації тіньового ринку сільськогосподарської, промислової, видобувної продукції через прозорість товарних потоків. Це дозволяє збільшувати надходження до державного бюджету коштів за рахунок оподаткування біржової діяльності. Крім того, через біржовий, насамперед аграрний ринок задовольняються державні потреби в продовольстві. Водночас біржі є центром експорту окремих видів аграрної продукції та продукції переробки. Саме важливість функціонування біржових структур в економіці України вимагає вивчення дисципліни «Біржова діяльність».

Сучасні товарні біржі є результатом тривалої еволюції різних форм оптової торгівлі. Історично первинною формою оптової торгівлі можна вважати караванну торгівлю, її відмінностями є епізодичність, нерегулярність проведення, відсутність певного місця торгівлі та правил здійснення. На зміну їй прийшла ярмаркова торгівля. В середні віки стали виникати як невеликі, так і досить великі ярмарки, місце і час проведення яких було точно визначено і про проведення яких учасники заздалегідь оповіщалися. Саме слово «ярмарок» у перекладі з німецької означає «щорічний ринок». Ярмаркова торгівля того часу велася за суворо розробленими внутрішніми правилами. На певному етапі ярмарковий спосіб організації торгівлі перестав влаштовувати його учасників. Головною причиною виникнення біржової торгівлі товарами був розвиток великого виробництва, для якого був необхідний ринок, здатний реалізовувати великі партії товару на регулярній періодичній основі, на базі цін, що складаються залежно від реального співвідношення попиту і пропозиції на товар.

Список використаних джерел

1. https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/18498/1/KL_BD_17.pdf

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

**Криворук Т.С., 11м-пт група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Жарун О.В.**

Останні півтора десятиліття характеризуються посиленням тенденції до нерівномірного економічного зростання, а відтак і перерозподілу вагомості найбільших економік у світовій. Звичайно, вказана нерівномірність не є новим явищем. Однак нинішні зсуви, по-перше, пов'язані з глобальними кризовими шоками, частота яких зростає (Глобальна фінансова криза 2008-2009 рр., боргова криза у ЄС 2012-2018 рр., коронавірусна пандемія 2020-2021 рр., російська агресія проти України та напад хамасу на Ізраїль 2022-2023 рр.).

По-друге, посилюються глобальні впливи і прискорюється глобальний економічний перерозподіл (у попередні десятиліття конкурентна нерівномірність проявлялась у значно довші проміжки часу).

Зміни у структурі формування світової економіки проявляються у всіх макроекономічних сферах і характеризуються підвищенням значимості двох найбільш могутніх країн — США і Китаю. У вказаних країнах, якщо на початку 2010-х рр. створювалося близько 32% світової доданої вартості, то сьогодні вже понад 43% і ця тенденція, вірогідно, продовжуватиметься стійкими темпами. Поряд з цим, частка економіки ЄС у виробленні світового ВВП з середини 1990-х рр. до початку 2020-х рр. знизилась на 10 процентних пунктів (п. п.), сьогодні складає лише близько 17% і має тенденцію до зниження. Більше того, прискорення диференціації відбувається не лише між глобальними економічними центрами чи угрупованнями, а й між країнами, які вважалося мають багато спільних рис, що забезпечуватиме їхню «синхронну» динаміку. Насамперед це стосується Європи, вирішальна роль якої у розвитку світової цивілізації ще з десятиліття тому вважалась безумовною.

Так, на початку 2000-х рр. конкурували дві позиції стосовно процесів зближення «старих» і «нових» країн-членів ЄС. Позитивні очікування пов'язувались з тим, що у результаті перетікання капіталів, робочої сили та інших продуктивних сил відбуватиметься поступове зближення у рівнях добробуту в усіх країнах ЄС. Іншою («негативною») позицією була впевненість у тому, що диференціація в доходах між країнами поглиблюватиметься, причому не лише через збільшення «відриву» Західної Європи від Центральної та Східної Європи (ЦСЄ), але й між розвинутими країнами, які (в таких умовах) втрачатимуть свій консолідований лідерський статус. Слід визнати, що останнє підтвердилось раніше, ніж очікувалось, навіть для лідерських країн ЄС (Німеччини, Франції, Італії). Якщо до Глобальної фінансової кризи 2008-2009 рр. простежувалось економічне зближення, то після неї темпи економічного зростання, а відтак і показники добробуту, вже демонструють помітну диференціацію — сьогодні ВВП на душу населення Німеччини перевищує майже у півтора раза відповідний

показник Італії. Причому навіть не видно за рахунок яких джерел може започаткуватись процес зближення.

Інвестиційні зміни та їх очікування у 2023 р. здавалося мали би заспокоїти глобальні ризики, пов'язані з ціновими шоками на зернових та енергетичних ринках. Хоча війна в Україні продовжувалась, однак партнерська допомога вже була налагоджена (попри незадоволення деяких країн) і систематизовано продовжувалась. Вогнище навколо Тайваню вдалося послабити, що суттєво зменшило безпекові ризики, а з тим дозволяло партнерським країнам сміливіше допомагати Україні. Однак, нові ризики і виклики не забарилися, у т. ч. внаслідок розгортання військових дій — до війни в Україні додався напад хамасу на Ізраїль, що суттєво послабило можливості взаєморозуміння найвпливовіших політичних та економічних країн. Більше того, у 2023 р. не вдалося відновити стійке економічне відновлення практично у жодній країні світу, хоча окремі позитивні процеси все ж почали проявлятися (табл.1).

Таблиця 1

Темпи економічного зростання найбільших економік у 2023 р.

ТЕМПИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ НАЙБІЛЬШИХ ЕКОНОМІК У 2023 р., % у річному вимірі (попередні оцінки)			
	I кв.	II кв.	III кв.
США	2,2	2,1	4,9
ЄС	0,0	0,2	-0,1
Китай	2,3	0,5	1,3

Так, економіка США у III кв. 2023 р. зросла на 4,9% (у річному обчисленні), що є най-більшим показником за два роки, зокрема, завдяки зростанню споживчих витрат, чому сприяло розширення житлово-комунальних послуг, охорони здоров'я, фінансових послуг та страхування та ін.

Китайська економіка зросла на 1,3%, що мало значний політичний та психологічний позитивний ефект після ледь не нульового показника зростання у попередньому кварталі. Значною мірою це було зумовлено продовженням монетарного посткоронавірусного стимулювання, зокрема зниженням базових процентних ставок і наповненням ринку ліквідністю.

Глобальні потоки ПІІ у 2023 р. знову виявилися вкрай нестійкими. Так, ПІІ у I п/р склали \$727 млрд, однак слід врахувати дві обставини. По-перше, значна частина приросту ПІІ припала на I кв., а у II кв. глобальні потоки ПІІ скоротилися на 44%¹². По-друге, показник ПІІ у I п/р 2023 р. залишався на 30% нижчими ніж рівень, зафіксований у першій половині 2022 р.

У 2023 р. продовжилась негативна тенденція (яка започаткувалась у другій половині 2022 р.) падіння обсягів укладання інвестиційних угод, у т. ч. у Євросоюзі¹³, що стало наслідком уповільнення економічного зростання та зростання вартості фінансування через підвищення відсоткових ставок, чим головні центральні банки намагалися стримати інфляцію. Відтак,

ризиками попереднього року — інфляційні тенденції, спровоковані агресивною війною Росії проти України (посилені нападом хамасу) і пов'язаний з цим тиск на ціни на енергоносії та сировинні товари, загальні збої в ланцюжках поставок — не сприяли готовності інвесторів (які очікували на більш сприятливі умови) відновлювати економічну та інвестиційну активність.

На жаль, є підстави стверджувати, що пом'якшення глобального інвестиційного порядку навряд чи варто очікувати у 2024 р.

А відтак, саме у такому ризиковому середовищі Україні належить започаткувати процеси відновлення країни. Зрозуміло, що зниженням інвестиційної активності Західних країн не забариться скористатись Китай, який після 3 років коронавірусного «стримування» намагатиметься надолужити недоотримані вигоди.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

**Крот О.В., 11м-сз група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Тупчій О.С.**

Соціальне партнерство відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності та сталого розвитку суспільства, являє собою систему інституціоналізованих взаємовідносин між представниками різних соціальних груп та інтересів, спрямовану на досягнення балансу інтересів та вирішення актуальних соціально-економічних проблем. Проте, в Україні розвиток соціального партнерства стикається з низкою перешкод та проблем, які потребують нагального вирішення.

Однією з основних проблем є недосконалість нормативно-правової бази. Наявні законодавчі акти, що регулюють відносини соціального партнерства, часто не відповідають сучасним реаліям та міжнародним стандартам. Це створює невизначеність щодо прав та обов'язків сторін соціального діалогу, а також ускладнює реалізацію досягнутих домовленостей. Необхідно провести ґрунтовне реформування законодавства у цій сфері, забезпечивши його відповідність принципам соціального партнерства та кращим світовим практикам.

Інституційні проблеми також гальмують розвиток соціального партнерства в Україні. Організації-учасники соціального діалогу, такі як профспілки та об'єднання роботодавців, часто мають недостатню інституційну спроможність та ресурси для ефективного представництва інтересів своїх членів. Це призводить до асиметрії влади та можливостей між різними сторонами соціального партнерства. Необхідно посилити інституційний розвиток цих організацій, забезпечити їхню фінансову стійкість та підвищити рівень професійності та компетентності їхніх представників.

Проблеми взаємодії та комунікації між сторонами соціального партнерства також є серйозною перешкодою. Часто спостерігається недостатній рівень взаєморозуміння та довіри між учасниками діалогу, що ускладнює пошук компромісів та досягнення згоди. Механізми ведення переговорів та врегулювання конфліктних ситуацій також потребують вдосконалення. Необхідно розвивати культуру ведення соціального діалогу, впроваджувати програми навчання та обміну досвідом, а також створювати ефективні майданчики для комунікації та досягнення консенсусу.

Соціально-психологічні бар'єри, такі як стереотипи, упередження та недовіра, також перешкоджають розвитку соціального партнерства в Україні. Учасники соціального діалогу часто демонструють низьку культуру ведення переговорів та досягнення компромісів. Для подолання цих бар'єрів необхідно проводити просвітницькі компанії, спрямовані на формування атмосфери взаєморозуміння та поваги між сторонами соціального партнерства.

Важливу роль у розвитку соціального партнерства відіграє держава. В Україні державні органи часто демонструють недостатню ефективність у створенні сприятливих умов для соціального діалогу та виступанні в ролі посередника у вирішенні конфліктних ситуацій. Необхідно посилити роль держави у цьому процесі, забезпечити її нейтральність та неупередженість, а також створити механізми стимулювання практик соціального партнерства.

Для вирішення наявних проблем та забезпечення сталого розвитку соціального партнерства в Україні необхідно вжити комплексних заходів на різних рівнях: реформування нормативно-правової бази, зміцнення інституційної спроможності організацій-учасників, розвиток механізмів соціального діалогу та підвищення культури ведення переговорів. Держава повинна відігравати провідну роль у цьому процесі, створюючи сприятливе середовище та стимулюючи соціальне партнерство.

Лише за умови комплексного вирішення існуючих проблем соціальне партнерство зможе реалізувати свій потенціал та стати дієвим інструментом забезпечення балансу інтересів у суспільстві, сприяючи соціальній стабільності та сталому розвитку України.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

**Мазур С.Ю. 11 сз, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник - к.е.н. доцент, Коротєєв М.А.**

Пандемія коронавірусу загострила найболючіші проблеми української системи соціального забезпечення. Першими під удар потрапили найменш захищені прошарки населення, зокрема, пенсіонери та малозабезпечені родини. За даними досліджень Радіо «Свобода» 80% людей похилого віку отримують пенсії нижче прожиткового мінімуму, а кожен п'ятий пенсіонер має інвалідність.

За підрахунками фахівців ООН, у 2018 році загальний рівень бідності в

Україні становив понад 43 відсотки, а майже кожна друга дитина виростала у злиднях [1].

Повномасштабне вторгнення російських військ лише поглибило ці проблеми. Війна призвела до втрати доходів, закрилися садочки, школи, в рази зросла навантаженість на жінок, які, крім професійної діяльності, доглядають за домом і дітьми. Зменшився доступ до медицини, освіти, соціальних виплат та пенсій. Особливо вразливими до бідності є пенсіонери, люди з інвалідністю, безхатченки, жителі в прифронтових районах, багатодітні сім'ї.

Тому все більшого значення набуває ефективне функціонування національної системи соціального захисту, яка сформувалася з урахуванням специфіки економічного, соціального й культурного розвитку країни.

У всіх цивілізованих спільнотах держава бере на себе відповідальність за здоров'я громадян, реалізуючи різні моделі соціального захисту. Соціальний захист (соціальне забезпечення) – система суспільно-економічних заходів, спрямованих на матеріальне забезпечення населення від соціальних ризиків (хвороба, інвалідність, старість, втрата годувальника, безробіття, нещасний випадок на виробництві тощо) [2].

Виходячи з положень статті 46 Конституції, держава зобов'язується вжити відповідних заходів, спрямованих на соціальний захист громадян, які б забезпечували належний рівень життя [3].

Розглядаючи медичне страхування, як складову системи соціального забезпечення, бачимо, що це є гарантована державою можливість отримання, у випадку звернення до медичного закладу, підтримки, покращення або відновлення здоров'я, діагностики та профілактики захворювань, а також у випадках, не пов'язаних із захворюваннями, що здійснюються суб'єктами у сфері охорони здоров'я за рахунок спеціально утворених грошових фондів та грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом.

В свою чергу медичне страхування, поряд із правом на охорону здоров'я та медичну допомогу, як це передбачено в ст. 49 Конституції України, є гарантованою державою можливістю особи отримати підтримку, спрямовану на збереження та розвиток фізіологічних і психологічних функцій її організму, оптимальної працездатності та соціальної активності при максимальній біологічно можливій індивідуальній тривалості життя [4].

Разом із цим, тисячі хворих не мають можливості сьогодні отримати повністю безоплатну медичну допомогу, яку їм гарантує Конституція України. Громадяни оплачують частину вартості ліків, матеріалів, діагностичні заходи тощо. При цьому низька заробітна плата медичних працівників не завжди забезпечує навіть мінімального прожиткового рівня. Представники всіх гілок влади, фахівці, науковці вважають, що перехід до страхової медицини є єдиним засобом покращення ситуації в охороні здоров'я. Про це також свідчить і світовий досвід, який доказує, що

ефективність медичної допомоги неухильно зростає при застосуванні страхових механізмів.

Пошук шляхів подолання основних проблем системи охорони здоров'я України – недостатності фінансів і низької якості медичного забезпечення, спонукає до переходу на систему страхування здоров'я людей, яка з успіхом застосовується в більшості економічно розвинутих країнах світу.

Однією із моделей фінансування охорони здоров'я є орієнтація на потреби споживачів (приватна система охорони здоров'я), яка має низку особливостей. По-перше, до суб'єктів медичного страхування входять страхові компанії, до компетенції яких належить забезпечення низки платних послуг залежно від матеріального стану застрахованих осіб. По-друге, медичне страхування реалізовується особисто та здійснюється завдяки добровільним внескам. По- третє, страхування осіб, які не застраховані на робочих місцях, реалізовується урядом.

Для страхової медицини характерні наступні риси:

- належність у більшості країн світу, до сфери охорони здоров'я, яка доповнює державну систему охорони здоров'я;
- надання всім, незалежно від виду медичного страхування, однакової за обсягом та якістю необхідної медичної допомоги;
- свобода вибору для пацієнта;
- надання медичних послуг найвищої якості;
- висока прибутковість вкладених коштів;
- впровадження сучасних форм управління;
- орієнтованість на високоосвічене населення з достатньою медичною культурою;
- зацікавленість медичних працівників у кінцевому результаті;
- орієнтація медичного працівника на ініціативу, комунікабельність, працьовитість;
- орієнтованість на високоосвічене населення;
- забезпечення відшкодованих втрат застрахованого згідно з угодою страхування.

Як бачимо, українська система соціального захисту потребує реформи з усіх напрямів, але підвищення ефективності медичного забезпечення є пріоритетним.

Список використаних джерел

1. URL:<https://www.radiosvoboda.org/a/yak-pokraschyty-systemu-sosialnoho-zahystu/31207973.html>.
2. URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/Соціальне_забезпечення.
3. URL:https://osvita.ua/vnz/reports/law/9897/#google_vignette.
4. Корнілова О.В. Медична допомога як вид соціального забезпечення. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2021. С. 4.

REGULATORY AND LEGAL BASIS OF STATE POLICY IN THE FIELD OF EMPLOYMENT IN UKRAINE

**Mydlovets O.O., student of the 11 b-pt group, Faculty of Economics
and Entrepreneurship**

Academic supervisor: Blenda N.O., PhD in Economics, Associate Professor

The labor market and population employment are an integral part of the economic system of any country, the basis of economic processes, and the economy in general. Population employment directly affects the state of the economy, and unemployment rates characterize its efficiency. For the effective development of the economy, the state applies the appropriate levers, in particular, employment regulation mechanisms. State regulation of employment is a component of state regulation of the economy. At the same time, improper functioning of the labor market can cause a number of problems - unemployment, inflation, poverty, social tension in society, etc.

The situation in the labor market is still far from stabilization, the question of intensifying state regulation of the labor market and changing some ideas about who and how such regulation should be carried out is quite acute.

The state implements the policy of regulating population employment through a system of economic and social mechanisms. In this connection, new mechanisms for regulating the employment of the population are being formed and developed in Ukraine.

Characterizing the state employment policy, Yu.M. Marshavin notes that, in general, state policy is a system of goals, principles, general and special, short-term and long-term measures, provided with economic prerequisites that have a control and implementation mechanism [3]. At the same time, in a legal state, the policy conducted must have a legal form, that is, it must be carried out within the limits established by law, which is based on international and constitutional norms and principles.

The purpose of the formation and implementation of state policy in the field of population employment is to create conditions for ensuring full and productive freely chosen employment and social protection in the event of unemployment. That is, the ultimate goal is such a level of employment of the population that will ensure effective social production, meet the needs of a specific employee, ensure compliance with social guarantees established by law, etc. [1]. According to A. Kalyna, in addition, the state policy in the field of employment is aimed at stimulating economic growth and development, and the purpose of this policy is to create conditions for everyone who is looking for a job to be able to get a job, to combine productive work with freedom of choice employment, receive training and use his skills and abilities to perform the work he is capable of [2].

The Verkhovna Rada of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, the Ministry of Social Policy of Ukraine, other central bodies of executive power, local state administrations, and local self-government bodies ensure the formation and implementation of state policy in the field of public employment. The Ministry of

Social Policy of Ukraine is the main body in the system of central bodies of executive power for the formation and implementation of state policy in the field of population employment.

The institutional basis for the formation and implementation of the state employment policy consists, first of all, of the legal framework, which includes: the Constitution of Ukraine dated June 28, 1996; Economic Code of Ukraine dated January 16, 2003 No. 436-IV; Civil Code of Ukraine dated January 16, 2003 No. 435-IV; Law of Ukraine "On mandatory state social insurance in case of unemployment" dated March 2, 2000 No. 1533-III; Law of Ukraine "On Employment of the Population" dated July 5, 2012 No. 5067-VI and other normative acts.

In order to implement the state policy in the field of engaging citizens in labor activities, controlling migration processes related to labor migration, and overcoming the problems of unemployment in Ukraine, the State Employment Service was created and operates.

The main tasks of the employment service include: assisting citizens in selecting a suitable job; providing employers with employee selection services; participation in the organization of public and other temporary works; assistance to citizens in the organization of business activities; participation in the implementation of measures aimed at preventing the mass release of workers, promoting the mobility of the workforce and employment of the population; organization of training, retraining and advanced training of the unemployed taking into account the current and future needs of the labor market; conducting professional orientation of the population; additional assistance in the employment of certain categories of citizens who are unable to compete on equal terms in the labor market, etc. [4].

Ensuring state guarantees regarding the rights of citizens to work and social protection against unemployment in the conditions of the new economic reality and the development of the digital society requires the use of the latest mechanisms for the formation and implementation of state policy in this area. And therefore, in the conditions of the current socio-economic situation, challenges, and disproportions of the labor market, there is a growing need to develop modern approaches, principles, and methods of implementing state policy in the field of employment of the population, forming the toolset of the relevant state bodies.

References

1. The Law of Ukraine "On Employment of the Population" dated 07.05.2012 № 5067-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
2. Kalyna A.V. Labor economics: academic. manual Kyiv: MAUP, 2014. 215 p.
3. Marshavin Y.M. State employment policy in Ukraine: the need for a reboot. Economy and society. 2016. №. 7. Pp. 679-685.
4. Pidigirna V.N., Kostaschuk V.I., Danilova O.M. Assessment of the structure and employment trends of the population of Ukraine in the conditions of

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

**Михайловин Н.О., 11м-пт група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – д.е.н., професор Соколюк С.Ю.**

На сучасному етапі розвитку економіки торгівля являє собою вид діяльності, сутність якої визначається процесами товарообміну, купівлі-продажу товарів, їх зберігання та підготовки до продажу, обслуговування покупців, надання їм супутніх послуг. Вона належить до найбільш соціально-значущих видів діяльності, що стосується усіх прошарків населення, суттєво збільшує рівень зайнятості; її внесок у формування валової доданої вартості є найбільшим порівняно з іншими видами економічної діяльності.

В умовах ринкової економіки в системі господарювання на перший план виходить торговельне підприємство, як самостійна ланка господарської діяльності, що створюється для реалізації товарів та надання відповідних послуг з метою задоволення потреб споживачів й отримання прибутку.

Визначення ролі торговельного підприємства в розвитку економічної системи країни базується на теоретико-методологічних та організаційно-управлінських положеннях розгляду, розкритті особливостей функціонування й безпеки ведення відповідного бізнесу на ринку товарів і послуг, рахування виходу з ризикованих ситуацій та забезпечення економічної безпеки в торговельному підприємстві.

Важливу роль у вітчизняній економіці займає торгівля, не лише зважаючи на обсяг продукції, яка реалізовується через підприємства оптової та роздрібною торгівлі, а й зважаючи на те, що вона може спричинити певні структурні зміни в економіці країни та впливати на розвиток та збалансованість внутрішнього ринку, в тому числі впливаючи на внутрішні галузеві та регіональні ринки, виступає своєрідним агентом товарно-грошових відносин, які виникають між власниками товару, забезпечує працевлаштування великої кількості працівників тощо.

Слід відмітити, що останнім часом має тенденція до подальшого зростання частки суб'єктів малого підприємства при зменшенні абсолютної кількості всіх вітчизняних підприємств загалом та підприємств торговельної галузі зокрема. Водночас з самого початку періоду, що досліджується, в торговельній галузі частка суб'єктів малого підприємства була трохи вищою ніж серед всіх підприємств України, що пов'язано не лише з вищезазначеними причинами, але і з особливостями функціонування та побудови бізнесу власниками торговельних підприємств.

Як кінцевий результат господарської діяльності підприємства та індикатор її ефективності прибуток є результатом поєднання дії зовнішніх та внутрішніх чинників. Диспропорції та дисбаланси в економіці країни, що супроводжуються макроекономічною невизначеністю, політичною нестабільністю, знеціненням національної валюти, деструктивно позначаються на економічному стані та прибутковості вітчизняних підприємств.

Як кінцевий результат господарської діяльності підприємства та індикатор її ефективності прибуток є результатом поєднання дії зовнішніх та внутрішніх чинників. Диспропорції та дисбаланси в економіці країни, що супроводжуються макроекономічною невизначеністю, політичною нестабільністю, знеціненням національної валюти, деструктивно позначаються на економічному стані та прибутковості вітчизняних підприємств.

Таким чином, аналіз стану та тенденцій розвитку підприємств роздрібною торгівлі України дав змогу виявити загалом позитивну динаміку та тенденції щодо подальшого розвитку торговельної галузі України і потенціалу торговельних підприємств. За останнє десятиріччя суттєво скоротилася кількість підприємств роздрібною торгівлі, на внутрішньому ринку працюють переважно малі підприємства. Інноваційний розвиток ритейлу потребує нових підходів до здійснення торговельної діяльності з урахуванням європейських та світових технологій у торговельній галузі. Подальші дослідження будуть спрямовані на розроблення рекомендацій щодо підвищення результативності діяльності роздрібних підприємств, що створить підґрунтя для стабілізації їх функціонування.

Список використаних джерел

1. Кухарець В. В., Булуй О. Г., Левківська Л. М. Тенденції розвитку біржового ринку в умовах глобалізації світової економіки. Ефективна економіка. 2021. № 4.

2. Ровенська В. В., Буркацький Ю.Ю. Аналіз сучасного стану розвитку торговельної галузі України. Економічний вісник Донбасу. 2019. № 2 (56). С. 145–150.

3. Апопій В. В., Чорна М. В. Ключові макроекономічні тенденції сучасного розвитку внутрішньої торгівлі України. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. Збірник наукових праць. Харків: ХДУХТ, 2020. Вип. 1 (31). С. 148–162.

СОЦІАЛЬНЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

**Могильницька О.М., 11м-сз група, факультет економіки і
підприємництва**

Науковий керівник – к.е.н., доцент Тупчій О.С.

Соціальне планування – це науково обґрунтоване визначення перспектив і показників розвитку соціальних інститутів, явищ і процесів, а також розробка заходів для досягнення бажаного на всіх рівнях формування соціальних відносин [1].

Перший рівень соціального планування характеризує планування соціального розвитку трудових колективів. Основною метою цих планів було спонукання людини до праці з повною самовіддачею і створення умов для такої праці. Розробляючи плани, виходили з того, що людина може зробити для розвитку виробництва і як вона буде змінюватися під впливом прогресу, що може зробити колектив для підвищення добробуту людини, як змінити організацію стимулювання праці, щоб посилити матеріальну заінтересованість кожного працівника в поліпшенні показників діяльності всього колективу, як залучити членів колективу до громадських справ, тобто до керування взаємодією людини із суспільством.

Проблемами соціального планування на регіональних рівнях стало регулювання міграційних процесів, використання трудових ресурсів, управління розвитком національних відносин, розподілом і використанням культурних цінностей, а отже, вирівнювання соціального розвитку і створення сприятливих умов для функціонування соціальних організацій [1]. Щодо окремих сфер діяльності, утворених у результаті поділу праці, то соціальне планування охоплювало такі питання, як умови і зміст праці, професійно-кваліфікаційна підготовка кадрів, престижність професійної діяльності, співвідношення робочого і вільного часу, задоволення потреб працівників тощо.

Існує ціла низка методів соціального планування. У старій системі домінував балансовий метод, що забезпечував зв'язок між потребами суспільства і його можливостями за обмежених ресурсів. З переходом до ринкових відносин, коли важливо бачити соціальні наслідки рішень, що приймаються, уміти узгоджувати інтереси всіх учасників перетворень, надаючи умови для виявлення їхньої творчої активності, більш важливими стають такі методи:

- ✓ нормативний, коли нормативи є засадничими для визначення показників соціального розвитку;
- ✓ аналітичний, що поєднує аналіз і узагальнення. За допомогою цього методу соціальний прогрес поділяється на складові і визначаються основні напрями реалізації програми;
- ✓ варіантний, що полягає в розгляді різних варіантів рішень і виборі найоптимальнішого;

- ✓ комплексний, який передбачає врахування всього комплексу чинників у визначенні темпів і пропорцій раціонального розвитку, характеристиці основних його параметрів;
- ✓ проблемно-цільовий, згідно з яким визначають ключові завдання незалежно від відомчого підпорядкування;
- ✓ соціального експерименту, який полягає у перевірці механізму дії на прикладі якогось одного об'єкта;
- ✓ економіко-математичний (лінійне програмування, моделювання, багатofакторний аналіз, теорія ігор тощо), що передбачає кількісний аналіз під час використання вищезгаданих методів.

Для оцінки відповідності реального стану науково обґрунтованим вимогам у плануванні використовують соціальні показники. Вони є кількісними і якісними характеристиками стану, тенденцій і спрямувань соціального розвитку й розраховуються на підставі статистичних даних. Для глибшого вимірювання проводяться соціологічні дослідження [2].

Соціальне управління – це управління, здійснюване у людському суспільстві, людьми стосовно людей. І суб'єкт, і об'єкт управління представлені тут людиною. Отже, в управлінських системах, які функціонують у соціальному середовищі, головним і провідним є людський фактор [2].

Соціальне управління – це здійснення цілевстановленого, організованого і регульованого впливу на спільну (колективну) діяльність людей з метою ефективного досягнення загальних результатів відповідно до реальних суспільних потреб.

Управління має місце практично у кожному суспільстві і у будь-якому людському колективі. Залежно від історичних, екологічних, політичних та інших обставин можуть змінюватися його цілі, форми, методи. Незмінною залишається необхідність в управлінні.

Соціальне управління спрямоване на впорядкування та узгодження колективних дій людей для досягнення мети, яка стоїть перед ними. Об'єктивна необхідність виникнення та розвитку управління в соціальній сфері обумовлена суспільним характером праці.

Отже, соціальне планування як складова управління, являє собою вплив одних суб'єктів на інших з метою упорядкування важливих процесів, забезпечення стійкого розвитку соціальних систем. Це механізм організації зв'язків між різними однорівневими суб'єктами, що здійснюється через ієрархізовану вертикаль органів управління та осіб, яким делегована функція підтримання сталості зв'язків в системі в цілому.

Список використаних джерел

1. Дворецька Г. В. Соціологія: Навч. посібник. – Київ: КНЕУ, 2022. 472 с.
2. Курчаба Т. Соціологія: навч.-метод. посібник / Т. Курчаба. – Л.: ПП Сорока Т.Б., 2015. 184 с.

ВПЛИВ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ НА ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

**Павленко В. В. 21-кн група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник викладач-стажист Кірбай Т.В.**

Пандемія COVID-19, економічна нестабільність у світі, повномасштабне вторгнення в Україну – все це надало світовій фінансово-економічній кризі глобального розмаху та повною мірою торкнулася економіки України. Криза несе величезну шкоду на фінансово-економічну безпеку підприємства, а її нехтування може призвести до катастрофічних наслідків: занепаду, банкрутства, а надалі ліквідації підприємства. За прогнозами експертів, наслідки кризи будуть значною мірою відчутні для більшої частини вітчизняних підприємств. Це все свідчить про те, що вітчизняним підприємствам складно протистояти впливу загроз, які несуть за собою кризи.

У господарській діяльності існує безліч непередбачуваних, конфліктних ситуацій, що взаємодіють з різними сторонами, як зовнішніми (конкурентами, споживачами, постачальниками), так і внутрішніми (кадрами, фінансами, процесами). Нехтування цими загрозами може призвести до кризових ситуацій і втрат ресурсів, а надалі навіть до банкрутства. Хоча повністю усунути всі ризики неможливо, проте їх можна ідентифікувати, оцінити й передбачити, щоб мати можливість ефективно реагувати на виникнення проблем та уникати серйозних наслідків для підприємства. Слід зазначити, що криза у рамках діяльності підприємства не є непередбачуваним процесом, якщо вона не спричинена певними обставинами чи природними явищами, такими як пожежі, повені, війни, пандемії тощо. Навіть навпаки, кризи – це результат, на які підприємство може мати вплив і контроль.

Питання впливу кризових ситуацій на інноваційні процеси та управління діяльністю підприємств є особливо актуальним у наш час. Загалом підприємство розглядають як організаційну систему, яка зазвичай складається з двох основних підсистем: виробничої та управлінської, кожна із яких має свій набір напрямів діяльності й елементів. Крім того, кризові ситуації також слід розглядати як зовнішні, так і внутрішні, оцінюючи їхній вплив на діяльність підприємства. Внутрішні й зовнішні кризові явища мають певні відмінності. Внутрішні кризові ситуації повністю залежать від ефективності роботи підприємства або певного його відділу, тому керівництво може втрутитися та власноруч усунути дані явища, використавши певні засоби. Зовнішні ж своєю чергою супроводжуються нестабільними умовами, які не залежать від підприємства, керівництво має адаптуватися до них та приймати відповідні рішення. Оскільки вплив певних криз значно залежить від стану конкретного господарського суб'єкта, важливо дослідити широкий спектр напрямів діяльності, які є типовими для більшості підприємств [1, с. 37].

Насамперед важливим аспектом, який зазнає впливу від кризи, є реалізація товарів. Це через те, що споживачі обмежені у фінансових можливостях, незалежно від того, чи мова йде про звичайних споживачів, які купують товари для особистого вжитку, чи про підприємства, які придбають продукцію для виробництва. Падіння платоспроможності споживачів у період кризи зумовлене значним зменшенням їхніх доходів через обмеження заробітної плати, масове звільнення і скорочення чисельності працівників, а також нестачею доступних кредитних ресурсів для розв'язання фінансових проблем підприємств. У результаті виробники не можуть продавати свою продукцію через відсутність попиту, що може призвести до перевиробництва та подальших проблем. Щодо напряму збуту, то на нього в основному впливають фактори, які обумовлені виробничими, зовнішньоекономічними, організаційними та структурними чинниками кризи, а саме: руйнування торгових мереж, обмеження доступу до кредитних ресурсів, зменшення попиту тощо. Все це сприяє на затримку платежів за товари, створення надлишку продукції й зниженню грошових надходжень на підприємство [1, с. 39].

Що стосується інноваційної діяльності, вона є однією із найбільш вразливих до впливу кризових явищ. Витрати на дослідження і розробки, як правило, стають однією з перших складових, які переглядаються для зменшення витрат на початкових етапах кризи. Основні чинники, які негативно впливають на інновації, зазвичай зосереджені у сфері технологічного розвитку. Вичерпання можливостей застарілих технологій вимагає проведення додаткових досліджень. Однак, наукові, конструкторські, дослідно-експериментальні та технологічні відділи підприємства часто не готові до таких змін з різних причин. Перехід на новіші технології у більшості випадків продукують зростання витрат (на придбання технологій, ліцензій, патентів тощо), які під час кризи обмежені. З цього впливає найбільша проблема – при появі більш новітніх технологій, у підприємства, яке використовує старіші технології та матеріали знижується конкурентоспроможність у сфері інновацій, погіршуються позиції на ринку. Діяльність підприємства з ресурсного забезпечення через свою складність і різноманітність теж є дуже вразливою до майже усіх кризових явищ. Для прикладу наведемо, обладнання, яке використовується для виробництва товарів, не має коштів для свого оновлення, через що падає якість і кількість виробленої продукції, або є морально застарілим, що зменшує конкурентоспроможність на ринку.

Всі ці проблеми несуть велику шкоду як підприємству, так і державі, оскільки у таких умовах знову поширеним може ставати бартер, використання інших грошових сурогатів. Це призводить до переходу фінансів у тіньовий оборот. У таких випадках держава може здійснювати антикризові заходи, як ось видача стабілізаційних кредитів, проте це не є ідеальним способом, оскільки він не допоможе повною мірою і може сприяти спекуляціям на фінансових ринках [2].

Таким чином, кризові явища мають вагомий вплив на процес управління підприємством та його інноваційну діяльність. Аналіз головних причин впливу кризових ситуацій на сфери діяльності підприємства дозволяє попередньо передбачити ці проблеми та вжити необхідні заходи для їх подолання, або у разі неможливості даних дій - адаптуватися до кризи.

Список використаних джерел

1. Причини впливу кризових ситуацій на діяльність підприємств / В. Я. Карковська, Р. М. Хомин, М. М. Якимець, Н. Ю. Судомир // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Проблеми економіки та управління № 3(1) 2019 р. С. 36-43. URL: <https://doi.org/10.23939/semi2019.03.036>

2. Тінізація економіки України у контексті кризових / Т. А. Тищук, О. В. Іванов // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. №2 2011р. С. 286-298. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnudps_2011_2_29

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

**Попелюх А.С., 11м-пт група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Коротєєв М.А.**

Розвиток аграрного сектору в Україні у контексті глобалізації потребує впровадження інновацій та використання інформаційних технологій у всіх етапах господарської діяльності. Особливо важливим є використання можливостей електронної комерції для оптимізації процесів продажу та розповсюдження аграрної продукції. На жаль, наразі український ринок електронної комерції значно поступається ринку країн Європи – його частка у загальному товарообігу становить лише 3-5%.

Аграрний сектор України, порівняно з іншими галузями економіки, не використовує інформаційно-комунікаційні технології належним чином. Це свідчить про наявність значного потенціалу для розвитку та використання електронної комерції, використання якого може принести значні конкурентні переваги усім аграрним товаровиробникам – від особистих селянських господарств населення і до великих агрохолдингів. Електронна комерція це бізнес-процеси, які здійснюються з метою одержання прибутку за допомогою інформаційних технологій та мережі Інтернет.

Звичайно, при виборі форми електронної комерції конкретному агровиробнику слід враховувати характер і особливості провадження господарської діяльності, специфіку конкретної аграрної продукції, масштаби її виробництва тощо.

Особисті селянські господарства можуть ефективно використовувати формат електронної комерції С2С (споживач-споживач), продаючи свою

продукцію через такі платформи, як OLX або соціальні мережі. Це дозволяє здійснювати продажі та залучати нових споживачів без значних капіталовкладень і забезпечує можливість реалізації продукції особам, які не є суб'єктами підприємницької діяльності. Даний формат електронної комерції можна реалізувати з використанням таких платформ як онлайн-майданчик оголошень OLX, продажі через соціальні мережі Facebook, Instagram, Інтернет-спільноти тощо. Мікро- та малі сільськогосподарські підприємства зокрема, сімейні фермерські господарства можуть користуватися форматом B2C (бізнес-споживачам), використовуючи як власні вебсайти, так і, вже названі для формату C2C онлайн канали збуту своєї продукції. Великі аграрні підприємства можуть використати даний формат як додатковий онлайн канал збуту своєї продукції.

Проте для переважної більшості аграрних підприємств найбільш перспективною формою розвитку електронної комерції є форма B2B (бізнес-бізнес), що передбачає можливість здійснювати оптову торгівлю через спеціалізовані онлайн майданчики чи власні електронні платформи.

Проте, при всій перспективності, існує ряд викликів та обмежень, які стримують розвиток електронної комерції в аграрному секторі економіки України. Серед них – обмежена аудиторія в Інтернеті, низький рівень розвитку телекомунікацій, особливо в сільській місцевості, проблеми з кібербезпекою та законодавством, недосконала система електронних розрахунків, а також висока монополізація аграрних ринків. Для подолання цих перешкод необхідне активне впровадження державної політики, спрямованої на підтримку цифрової трансформації та розвитку електронної комерції в аграрному секторі. Варто відзначити, той позитивний факт, що в останні роки державна політика у сфері розвитку цифровізації національної економіки і аграрного сектору, зокрема, в останні роки значно активізувалась. Користуючись державних онлайн сервісів мають змогу оперативно та ефективно отримати державну підтримку, дозвільні документи, кредити та ін.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: постанова Кабінету Міністрів України № 179 від 3 березня 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>

2. Про електронну комерцію. Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 45. с. 410. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/675-19>

3. Нестерчук Ю.О., Соколюк С.Ю., Коротєєв М.А., Жарун О. В., Тупчій О. С., Соколюк К. Ю. Розвиток електронної комерції в аграрному секторі економіки України. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2022. Вип. 100. Ч. 2 : Економічні науки. С. 299-310.

ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

**Резнік О. В., 11 м-сз група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – д.е.н., професор Соколюк С.Ю.**

Ведення бізнесу в умовах воєнного стану є надзвичайно складним викликом, який ставить перед підприємцями та компаніями ряд серйозних ризиків та випробувань. Розглянемо детальніше основні проблеми та можливі шляхи їх подолання.

Ключові проблеми бізнесу в умовах війни:

1. Безпека персоналу та майна. Бойові дії створюють пряму загрозу життю працівників, руйнуванню виробничих потужностей та майна компаній.

2. Логістичні перешкоди. Транспортна інфраструктура зазнає руйнувань, порти блокуються, що ускладнює постачання та збут продукції.

3. Фінансова криза. Припинення діяльності, руйнування активів та розрив ланцюгів постачання призводять до браку обігових коштів та загрози банкрутства.

4. Кадрова криза. Відбувається відтік кваліфікованих працівників через евакуацію, мобілізацію чи виїзд за кордон.

5. Правова невизначеність. Зростають випадки рейдерства, корупції, протизаконних дій через хаос та недоліки законодавства.

Шляхи подолання проблем і мінімізації ризиків:

1. Забезпечення безпеки персоналу - евакуація, облаштування укриттів, налагодження систем оповіщення.

2. Захист майна - перенесення виробництва у безпечніші регіони, укріплення споруд, охорона об'єктів.

3. Диверсифікація логістики - пошук альтернативних маршрутів, залучення різних постачальників, створення запасів.

4. Управління фінансами - скорочення витрат, реструктуризація боргів, держпрограми підтримки, валютна диверсифікація.

5. Кібербезпека та резервне копіювання даних для убезпечення від кібератак та збереження критичної інформації.

6. Правовий захист - перевірка контрагентів, взаємодія з владою та правоохоронцями, юридичний супровід операцій.

7. Комунікація з персоналом, створення гнучкої корпоративної культури та умов для адаптації працівників.

Лише комплексний підхід за усіма цими напрямками може допомогти бізнесу пережити надзвичайні виклики воєнного часу та відновити діяльність після закінчення війни. Необхідна також координація дій бізнесу, влади та міжнародних партнерів.

Ведення бізнесу в умовах воєнного стану в Україні пов'язане з численними ризиками, серед яких:

- Фізичні ризики і ризики для життя. Бойові дії, обстріли, руйнування інфраструктури створюють загрозу для життя та здоров'я працівників і власників бізнесу.

- Ризики пошкодження або знищення майна. Підприємницькі активи - виробничі потужності, склади, офіси тощо - можуть бути пошкоджені або повністю зруйновані внаслідок бойових дій.

- Логістичні та транспортні ризики. Порушення шляхів сполучення, блокади портів і кордонів ускладнюють постачання сировини та збут продукції.

- Фінансові та економічні ризики. Бізнес стикається з дефіцитом фінансових ресурсів, проблемами з ліквідністю, інфляцією, девальвацією гривні.

- Ризики зупинення виробництва або припинення діяльності. Через бойові дії, перебої з сировиною та постачаннями багато компаній змушені тимчасово зупинити роботу.

- Кадрові ризики. Відтік працівників через евакуацію, мобілізацію або виїзд за кордон ставить під загрозу функціонування бізнесу.

- Юридичні ризики та рейдерство. У період нестабільності зростають випадки протиправного захоплення майна, рейдерських атак.

- Ризики шахрайства та корупції. Непрозорість, хаос, недосконалість законодавства створюють умови для зловживань.

- Психологічні ризики. Стрес, невизначеність можуть негативно впливати на рішення і дії підприємців.

- Кібер-ризики. Посилюється загроза хакерських атак, вірусних програм тощо.

Ведення бізнесу в таких умовах вимагає ретельного обліку всіх ризиків, розробки планів управління ризиками та належних систем безпеки.

Лише комплексний підхід із задіянням різноманітних інструментів та заходів може знизити ризики та посилити стійкість бізнесу в умовах війни.

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ У ЗОВНІШНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПІДПРИЄМСТВА

**Свіщенко М. С. 11-е група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник викладач- стажист Кірбай Т.В.**

Політика України, як основний напрям фінансової діяльності є важливим елементом державного будівництва. Регулювання соціальної сфери через податкову політику є одним із найважливіших напрямів державного регулювання, особливо в умовах нестабільної економіки. Податкова політика зменшує невизначеність майбутніх податкових витрат економічних агентів та підвищує ступінь їхньої адаптації до агресивного зовнішнього середовища. Особливість процесу оподаткування важлива для економіки країни в цілому і для кожного платника податків, що зумовлює

необхідність виділення системи податкового менеджменту в Україні, як самостійної галузі фінансового та науково-практичного напрямку економічної думки [2].

Попри те, що окремі елементи та методи податкового регулювання використовуються в Україні, бракує цілісної теоретико-методологічної бази для створення системи відповідних практичних рішень, заходів та механізмів податкового менеджменту, як на рівні суб'єктів господарювання, так і в межах усього національного податкового процесу. Тому, необхідність виокремлення систем управління податками в галузі підприємництва є очевидною. Складність і нестабільність сучасного економічного середовища, невизначеності та небезпеки функціонування підприємств, державного фінансового сектору зумовлюють необхідність наукового обґрунтування процесу податкового регулювання з урахуванням реалій ринкової економіки [1].

Оскільки податкові системи та економічні зв'язки ускладнюються під впливом глобалізації, податкове регулювання відіграє все більш важливу роль. Податкова політика - це система, яка визначає і встановлює розмір, спосіб і форму оподаткування та збору податків. Її можна поділити на «м'яку» і «жорстку». Принцип жорсткості означає, що окремі підприємства не можуть впливати на формування податкової системи, яка встановлюється на основі простих критеріїв. У умовах жорсткої політики підприємства не отримують індивідуальні пільги. У м'якій політиці окремі підприємства можуть впливати на формування податкової системи. Податкова політика спрямована на забезпечення сталого економічного розвитку, стабільності цін, повної зайнятості та мінімального гарантованого рівня доходів. Її ефективність має створювати сприятливий інвестиційний та інноваційний клімат, а також стимулювати підприємницьку активність.

Податковий кодекс України є основним документом, що регулює відносини, пов'язані з встановленням, зміною та скасуванням податків та митних зборів в Україні. Він також визначає повноваження органів та їхніх працівників під час здійснення податкового адміністрування та встановлює їхню відповідальність за порушення Податкового кодексу [3].

Враховуючи складність та динаміку сучасного економічного середовища, постійне оновлення і вдосконалення податкового законодавства є важливим завданням. Необхідність узгодження податкової системи зі світовими стандартами та практиками, адаптація до змін у національному та міжнародному економічному середовищі вимагає постійного аналізу та вдосконалення податкового законодавства.

Ключовим елементом податкової політики є оподаткування – система обов'язкових платежів суб'єктів господарювання. Тільки Верховна Рада має право встановлювати та змінювати податки. Податки виконують фіскальну, розподільчу та регулюючу функції. Фіскальна функція полягає у формуванні доходів держави через оподаткування. Розподільча – перерозподіляє доходи суб'єктів відповідно до їхніх цілей і вирішує суперечність, що виникає у

процесі реалізації індивідуальних фінансових та соціальних благ. Регулююча функція впливає на економічну поведінку суб'єктів господарювання. Наприклад, за допомогою податків можна стимулювати певні види діяльності, або навпаки, стримувати шкідливі для суспільства практики.

Важливим елементом податкової системи вважається податок на прибуток. Цей прямиий податок сплачується суб'єктами господарювання з прибутку, який вони отримують з різних джерел, таких як реалізація продукції, послуг, основних фондів, цінних паперів та інших фінансових ресурсів. Податок на прибуток оплачується за доходи від орендних операцій, роялті та інших нереалізованих джерел доходу. Платниками є суб'єкти господарювання - юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність на території України та за її межами.

Для забезпечення ефективності оподаткування прибутку важливо постійно аналізувати та оновлювати податкове законодавство з урахуванням змін у економічному середовищі. Необхідно здійснювати контроль за використанням податкових пільг та механізмів уникнення оподаткування для забезпечення справедливості та рівноправності перед законом для всіх суб'єктів господарювання.

Отже, податкова політика одна зі складових державної економічної політики, в основі якої лежить податкова система, яка є формою мобілізації фінансових ресурсів і подальшим їх використанням. Безпосередньо податкова політика справляє особливий вплив на підвищення реальних доходів населення, якості життя, соціально-економічного розвитку країни, створює низку умов, необхідних для забезпечення сприятливого інвестиційного та інноваційного клімату в державі, а також стимулювання підприємницької активності. В податковому кодексі України закріплені основні принципи оподаткування, процедури стягнення податків та зборів, а також визначені права та обов'язки суб'єктів оподаткування та податкових органів. Цей документ є основним інструментом, який регулює відносини у сфері оподаткування в Україні. Роль податкової політики у контексті забезпечення сталого економічного розвитку, створює стабільність цін та збільшує рівень доходів. Важливо продовжувати вдосконалювати механізми та зміни в економічному середовищі для забезпечення розвитку економіки.

Список використаних джерел

1. Державна підтримка малого та середнього бізнесу в Україні в умовах кризи / І. Жеребило, О. Сарахман, Р. Шурпенкова // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики №2(37) 2021 р. С.447-457 URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3146>
2. Електронний журнал «Ефективна економіка». URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1443>
3. Сайт «Міністерство фінансів України» URL: <https://mof.gov.ua/uk/tax-policy>

КРЕАТИВНІСТЬ В ІННОВАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

**Сиваченко Л. О., 21-кн група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник викладач-стажист Кірбай Т. В.**

У сучасному конкурентному середовищі креативність не тільки цінується, але й стає необхідним атрибутом успішного бізнесу. Інновації, засновані на креативних підходах, дозволяють компаніям диференціювати себе на ринку, пропонувати унікальні продукти та послуги, залучати та утримувати клієнтів. Креативність - це здатність генерувати нові та оригінальні ідеї, які мають цінність. Вона не обмежується лише мистецтвом чи дизайном, а може проявлятися в будь-якій сфері діяльності, в тому числі в бізнесі. Креативні підприємці постійно шукають нові та кращі способи робити те, що вони роблять, кидаючи виклик та пропонуючи інноваційні рішення.

Інновації - це процес втілення в життя нових ідей, що призводить до створення нових продуктів, послуг, процесів або моделей бізнесу. Креативність є рушійною силою інновацій, адже саме вона дає поштовх до генерування нових ідей, які потім можуть бути втілені в життя.

Існує багато інструментів та методів, які можна використовувати для генерування та впровадження креативних ідей. До них належать мозковий штурм, дизайн-мислення, методи емпатії до користувачів і тестування.

Креативність дуже важлива, оскільки вона стимулює генерацію нових ідей та концепцій і надає нові можливості для розвитку продуктів, послуг та процесів. Без неї компанії не можуть впроваджувати інновації та залишатися конкурентоспроможними на ринку. Завдяки креативності вони можуть знаходити альтернативні шляхи досягнення своїх цілей, розробляти унікальні рішення та привертати увагу споживачів. Креативність також сприяє здатності компанії адаптуватися до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі і є важливим аспектом успішної інноваційної діяльності.

Перевага креативності в інноваціях полягає в тому, що вона може призвести до розробки інноваційних продуктів, послуг і процесів, заохочуючи створення нових ідей та рішень. Це дозволяє їм випереджати конкурентів, реагувати на змінні потреби ринку та знаходити унікальні рішення проблем. Креативність також підвищує конкурентоспроможність компанії на ринку, завойовує нові ринки та збільшує прибутки. Клієнти та бізнес-партнери часто більше довіряють креативним та інноваційним компаніям, що сприяє залученню та утриманню клієнтів і створює сприятливі умови для співпраці. Робота в креативному середовищі підвищує мотивацію та продуктивність працівників, а креативність допомагає компаніям адаптуватися до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі, таких як зміни в технологіях, потребах споживачів та конкурентному

середовищі. Нарешті, креативні компанії є більш стійкими до викликів та невдач, що допомагає їм переживати складні часи та підтримувати успіх у довгостроковій перспективі.

Креативна економіка - це економічна система, в якій креативні індустрії та креативні таланти відіграють важливу роль. Її рушійною силою є створення та реалізація нових ідей, що мають економічну цінність. Креативність є основою інновацій у креативній економіці та в інноваційній діяльності підприємств. Без нових ідей неможливо створити нові продукти, послуги та технології, які є ключовими факторами успіху в економіці. Підприємства, що працюють у креативній економіці, повинні бути креативними. Вони повинні постійно генерувати нові ідеї, щоб залишатися конкурентоспроможними та реагувати на потреби ринку. Креативна економіка також сприяє розвитку творчості. Вона створює середовище, де люди можуть вільно творити, генерувати нові ідеї та втілювати їх у життя. Компанії використовують креативність у своїй інноваційній діяльності так: розробка нових продуктів та послуг, покращення існуючих продуктів та послуг, розробка нових маркетингових стратегій та нових бізнес-моделей. Креативність є ключовим фактором успіху для бізнесу в креативній економіці. Підприємства, які можуть генерувати та впроваджувати нові ідеї, мають більше шансів на успіх, ніж ті, що не можуть. Уряди та інші організації можуть відігравати важливу роль у сприянні розвитку креативної економіки. Це включає в себе інвестиції в освіту та навчання, підтримку інновацій та створення сприятливого середовища для творчості та інновацій.

Отже, креативність в інноваціях є невід'ємною складовою успіху сучасного бізнесу. Вона не лише сприяє створенню нових ідей та розробці унікальних рішень, але й полегшує їх впровадження та адаптацію до змін. Без креативності інновації неможливі, і компанії ризикують залишитися позаду в сучасному конкурентному середовищі. Тому активний розвиток креативності стає стратегічним пріоритетом для всіх організацій, які бажають забезпечити майбутню стійкість та успіх.

Важливо створити атмосферу, що сприяє креативності, використання методів стимулювання, навчання співробітників, інвестування в дослідження та розробки, співпраця з іншими компаніями та організаціями – ось лише деякі з методів, які допоможуть підприємствам розкрити творчий потенціал своїх співробітників та досягти нових вершин у інноваційній діяльності. Партнерство з іншими компаніями та організаціями також може бути корисним для обміну ідеями та досвідом. Інвестування у дослідження та розробки дозволить підприємству залишатися на передовій у сфері технологій і інновацій, а навчання співробітників цікавому мисленню допоможе їм ефективніше працювати над новими проектами. Зважаючи на швидкі зміни ринку та конкуренцію, інвестування в креативність стає

невідкладним завданням для будь-якого підприємства, яке прагне залишатися на вершині. Важливо пам'ятати, що креативність – це не лише елемент стратегії, а й культура підприємства, яка сприяє розвитку і зростанню бізнесу в цілому.

ЗОВНІШНЯ МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ ЯК ДЕМОГРАФІЧНИЙ ВИКЛИК В УМОВАХ РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ

**Ставратій Р.О., 11 м-сз група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – д.е.н., професор Соколюк С.Ю.**

Зовнішня міграція населення, безумовно, є одним із серйозних демографічних викликів, з яким стикається Україна в умовах російського вторгнення. Ця тривала війна спричинила масштабні переміщення людей як всередині країни, так і за її межі. Розглянемо кілька ключових аспектів цієї проблеми:

1. Біженці та вимушені переселенці: Мільйони українців були змушені покинути свої домівки через активні бойові дії, руйнування інфраструктури та загрозу життю. Значна частина цих людей шукала притулку в сусідніх країнах, таких як Польща, Румунія, Угорщина та інші. Це створює демографічний дисбаланс в Україні та навантаження на приймаючі країни.

2. Трудова міграція: Війна призвела до значних економічних труднощів в Україні, що спонукало багатьох людей шукати роботу та кращих умов життя за кордоном. Ця трудова міграція може мати негативний вплив на людські ресурси та економічний розвиток України в довгостроковій перспективі.

3. Демографічні втрати: На жаль, війна також забирає життя українців, як військових, так і цивільних. Це призводить до прямих демографічних втрат, що може мати тривалі наслідки для майбутнього населення країни.

4. Репродуктивне здоров'я: Війна також може вплинути на репродуктивне здоров'я та народжуваність, оскільки люди можуть відкладати плани щодо сімей через невизначеність і складні умови.

Для вирішення цих демографічних викликів Україна потребуватиме комплексної стратегії, яка включатиме забезпечення безпеки, відновлення економіки, надання підтримки внутрішньо переміщеним особам і біженцям, а також створення сприятливих умов для повернення українців на батьківщину після завершення війни.

Зовнішня міграція населення дійсно є одним з ключових демографічних викликів для України в умовах російського вторгнення. Ця ситуація має кілька важливих аспектів:

Проблеми зовнішньої міграції в умовах російського вторгнення в Україну є багатогранними та потребують комплексного підходу для їх

вирішення. Ось основні виклики та проблеми, пов'язані з зовнішньою міграцією:

1. Масовий відтік населення:

- Мільйони українців були змушені покинути свої домівки та стати біженцями або тимчасово переміщеними особами в сусідніх країнах.

- Це створює демографічний дефіцит в Україні та величезне навантаження на приймаючі країни.

2. Труднощі з інтеграцією біженців:

- Приймаючі країни стикаються з проблемами забезпечення житлом, медичною допомогою, освітою та працевлаштуванням для великої кількості українських біженців.

- Культурні та мовні бар'єри можуть ускладнити інтеграцію.

3. Трудова еміграція та "відтік мізків":

- Багато кваліфікованих українських фахівців змушені шукати роботу за кордоном через економічні труднощі в Україні.

- Це може призвести до нестачі кваліфікованої робочої сили та "відтоку мізків" з країни.

4. Демографічні втрати:

- Війна забирає життя українців, що прямо впливає на демографічні показники.

- Ці втрати можуть мати довгострокові наслідки для відтворення населення.

5. Розлучення сімей:

- Війна призводить до розлучення сімей, коли одні члени сім'ї змушені залишитися, а інші виїхати за кордон.

- Це створює психологічні та соціальні проблеми для сімей.

6. Проблеми повернення біженців:

- Після завершення війни постане складне питання повернення та реінтеграції великої кількості біженців в Україну.

- Це вимагатиме значних ресурсів та зусиль з боку держави та громадянського суспільства.

Для вирішення цих проблем необхідна скоординована міжнародна допомога, а також розробка комплексної стратегії міграційної та демографічної політики в Україні на період війни та післявоєнний час.

Для подолання цих демографічних викликів Україні необхідно:

- Забезпечити безпеку та захист цивільного населення.

- Сприяти поверненню біженців та переселенців після завершення війни.

- Відновити економіку та створити робочі місця для запобігання трудовій еміграції.

- Надавати соціальну підтримку сім'ям та матерям для збереження народжуваності.

- Розробити комплексну стратегію міграційної та демографічної політики на післявоєнний період.

СУТЬ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**Сухотін М.О., 11-пт група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Непочатенко О.А.**

Суть підприємницької діяльності полягає у створенні, розвитку та управлінні бізнесом з метою отримання прибутку. Підприємець визначає можливості на ринку або нішу, що може бути заповнена, і розробляє стратегію для її ефективного використання. Це включає в себе розробку бізнес-плану, залучення фінансових ресурсів, створення продукту або надання послуги, маркетинг, управління фінансами та персоналом, а також аналіз результатів та внесення коригувань для досягнення поставлених цілей. Підприємство вимагає від підприємця ініціативності, творчості, ризику та здатності працювати в умовах невизначеності. Успішний підприємець здатний виявляти нові можливості, адаптуватися до змін на ринку та ефективно керувати ресурсами для досягнення успіху у своєму бізнесі.

Фізичні особи - підприємці мають право без обмежень ухвалювати рішення і здійснювати самостійно будь-яку діяльність, що не суперечить чинному законодавству.

Фізичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності на добровільній основі можуть відкривати поточні рахунки в банківських установах. Проте вони можуть працювати і винятково за готівку.

Приватні підприємці, які відкрили поточні рахунки, формально повинні зберігати кошти у банківській установі. Водночас ліміт залишку готівки, що є підсумком діяльності, приватним підприємцям не встановлюється. Це також надає деякі переваги такому способу підприємництва. Потреба у готівкових коштах задовольняється шляхом отримання їх за банківським чеком.

Здійснюючи господарську діяльність, фізична особа-підприємець може користуватися коштами з поточного розрахункового банківського рахунку в повному обсязі. Що стосується готівки, то відповідно до Постанови Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, сума готівкового розрахунку одного підприємства (підприємця) з іншим підприємством (підприємцем) не повинна перевищувати 10 тисяч гривень протягом одного дня за одним або кількома платіжними документами. Платежі понад установлену граничну суму проводяться винятково в безготівковому порядку.

Для підприємців, які уклали трудові договори із найманими працівниками, існують обмеження у разі наявності непогашеної податкової заборгованості. У разі виникнення такої заборгованості вони можуть використовувати готівку для забезпечення господарських потреб, але не на виплату заробітної плати, допомоги всіх видів і відшкодувань найманим працівникам. У таких випадках усі виплати, пов'язані із оплатою праці найманих працівників, мають забезпечуватися винятково завдяки коштам, отриманим із установ банків.

Список використаних джерел

1. <https://uk.wikipedia.org/wiki> <https://osvita.ua/vnz/reports/law/996>

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА

**Сушков М.Н., 11-пт група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Непочатенко О.А.**

Інноваційні технології, такі як системи управління виробництвом (ERP), дозволяють підприємствам автоматизувати рутинні та повсякденні процеси, що значно знижує людський фактор помилок і оптимізує час, витрачений на виконання завдань. ERP інтегрує різні функціональні підрозділи підприємства в єдину систему, що сприяє кращому управлінню ресурсами та знижує затрати. Глобальний огляд бізнес-процесів: ERP дає можливість підприємствам отримати повний огляд своєї діяльності, включаючи виробництво, фінанси, постачання, продажі та управління зв'язками з клієнтами (CRM). Це дозволяє керівництву приймати стратегічні рішення на основі повної інформації. Стандартизація та оптимізація процесів: Впровадження ERP дозволяє підприємствам стандартизувати свої процеси управління та оптимізувати їх для підвищення ефективності. Це включає в себе автоматизацію рутинних завдань, оптимізацію робочого потоку та використання кращих практик у всіх сферах діяльності. Інтеграція зовнішніх та внутрішніх процесів: ERP дозволяє підприємствам підключати свої внутрішні процеси з зовнішніми постачальниками, партнерами та клієнтами через електронні обмінні системи. Це сприяє зменшенню часу на обробку замовлень, покращенню точності та ефективності взаємодії. Управління ресурсами та капіталом: ERP дозволяє підприємствам ефективно керувати своїми ресурсами, включаючи матеріальні, фінансові та людські ресурси. Це включає в себе оптимізацію запасів, контроль витрат, планування виробництва та розподіл робочої сили. Аналітика та звітність: ERP забезпечує можливість аналізувати великі обсяги даних та генерувати звіти з різних сфер діяльності підприємства. Це дозволяє керівництву отримувати необхідну інформацію для прийняття рішень, вчасно виявляти тенденції та реагувати на зміни на ринку. Сучасні ERP системи надають підприємствам гнучкість та масштабованість, щоб вони могли адаптуватися до змін у бізнес-середовищі та зростання своєї діяльності без необхідності повного переходу на нову платформу.

Покращення якості прийняття рішень: Розвиток аналітичних інструментів та штучного інтелекту дозволяє підприємствам збирати, аналізувати та використовувати великі обсяги даних для прийняття кращих

та обґрунтованих рішень. Аналітика даних допомагає виявляти тенденції, ризики та можливості, що дає перевагу у конкурентній боротьбі. Зміна бізнес-моделей: Інноваційні технології часто стають каталізаторами для зміни бізнес-моделей. Наприклад, перехід до хмарних технологій дозволяє підприємствам змінити свій спосіб роботи, знизити витрати на ІТ-інфраструктуру та підвищити гнучкість бізнес-процесів. Це може включати абонентські платежі за хмарні послуги замість капітальних витрат на обладнання. Зміна культури організації: Впровадження інноваційних технологій може вимагати зміни культури організації та способів роботи. Крім технічних аспектів, успішне впровадження нових технологій часто залежить від участі співробітників та їх готовності до змін. Це може включати навчання персоналу новим навичкам та створення сприятливої атмосфери для інновацій. Підвищення конкурентоспроможності та розвиток нових продуктів: Інноваційні технології дозволяють підприємствам швидше реагувати на зміни на ринку та розробляти нові продукти та послуги, що відповідають потребам клієнтів. Наприклад, впровадження штучного інтелекту може допомогти у вирішенні конкретних проблем або покращити функціонал продукту, що робить підприємство більш конкурентоспроможним.

Отже, інноваційні технології перетворюють систему управління підприємством, роблячи її більш ефективною, конкурентоспроможною та гнучкою. Їх впровадження вимагає комплексного підходу, який включає технічні, організаційні та культурні аспекти.

Список використаних джерел

1. http://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/29_68_5/14.pdf
2. https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/22704/1/mmi2011_4_1_38_44.pdf
3. https://economyandsociety.in.ua/journals/12_ukr/49.pdf

ENTREPRENEURIAL RISKS: THEORETICAL ASPECTS

Shvets P.I., student of the 11 m-pt group, Faculty of Economics and Entrepreneurship

Academic supervisor: Blenda N.O., PhD in Economics, Associate Professor

The functioning of economic entities is closely interrelated with entrepreneurial risks that may arise at any stage of business activity.

The main goal of entrepreneurial activity is to make a profit therefore, in anticipation of the desired results from its activities, each business entity should anticipate potential risks that may arise in the process of achieving goals, objectively assess the degree of their impact on the activity, and also develop ways to minimize or neutralize the impact of such risks.

According to the definition of O. Shepelenko, entrepreneurial risk is a way of managing under unexpected and unforeseen circumstances, in accordance with which a business entity acquires new abilities to prevent the occurrence or prevent the manifestation of risks, and also, if risks have already arisen or have been realized, to reduce adverse effect on the results of business activity [4].

Zhigir A.A. notes that entrepreneurial risk should be understood as the possibility of non-repayment by the business entity of the funds that were spent on the production and sale of products. This risk to a certain extent depends on the specifics of entrepreneurial activity, as well as on the influence of factors of the external and internal environment of functioning [2].

Risk is a consequence of decision-making in conditions of uncertainty. Uncertainty is the result of most economic decisions, the consequences of which are manifested in the future.

The following types of causes of uncertainties are distinguished:

- instability of many processes and phenomena affecting the economy;
- different level of awareness of market participants;
- conflict and a significant number of criteria when evaluating decisions;
- incompleteness, inaccuracy and contradiction of information.

The importance of uncertainty lies in the fact that it is a factor that prevents the achievement of desired performance indicators, including a high level of guaranteed economic security. Uncertainty is characterized by factors of the internal and external environment, the degree of influence or value of which is partially known or not known completely [1].

The appearance of entrepreneurial risks is determined by numerous factors - conditions that can cause and cause uncertainty about the results of economic activity. Economists have proposed such basic criteria for determining entrepreneurial risk factors as the source of occurrence (external and internal factors) and the degree of influence (direct and indirect factors).

Entrepreneurial risks are divided by structural characteristics into:

- property risks, i.e. such risks that are directly interrelated with the probability of incurring property costs due to sabotage, theft or overloading of technical and technological systems;

- production risks that are directly related to losses due to the failure of the production process or due to the influence of other factors, the result of which were the losses of fixed and working assets (this category of risks also includes risks arising as a result of the use of new technologies or new equipment in the production process);

- trade risks, that is, risks that are directly related to losses, the reason of which was the delay in payments or the refusal of payment [3].

Taking into account the degree of occurrence of possible dangers and risks, the subject of entrepreneurial activity must periodically analyze and evaluate the influencing factors and conditions in which the production activity of the enterprise takes place. Here, it is important to have a clear orientation and effective adaptation of the business structure in the operating environment, which will help

to determine both existing and potential factors of influence the results and efficiency of business activities, as well as to carry out regulation in the management of business risks.

The degree of risk depends on the size of the enterprise, the number of employees, the amount of assets, the share of the sales market, and the volume of products. From this point of view, the following groups of enterprises can be distinguished: the most risky ("giant" plants, factories, because they are resource-intensive, have a significant amount of cash flow, a large number of employees); enterprises with a medium level of risk (agricultural enterprises, since their activity depends on natural conditions, the main means of production is land, the efficiency of which depends on the effectiveness of the enterprise's work); the least risky (small enterprises, agricultural firms, farms, since they are small in size, produce small volumes of products, have local sales markets).

The main methods (special actions) of reducing the impact of business risks on business activity can be: directly reducing the size of the loss that occurs due to business risk; creating appropriate conditions under which it is possible to quickly react to the consequences of the realization of entrepreneurial risks; transfer of responsibility for the possible occurrence of risk to third parties, in particular through the method of risk reinsurance or at the expense of its hedging.

References

1. Zagorodna O. Impact of risk and uncertainty on investment efficiency. Materials of the Fifth All-Ukrainian scientific and practical conference "Innovative principles of enterprise management in conditions of sustainable development" of the Ivan Pulyu State Technical University Ternopil, 2016. p. 40–41.

2. Zhyghirj A.A. Types of entrepreneurial risks and their classification. Efficient economy. 2012. №4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1063>

3. Nesterenko S. Business risk management and means of reducing them. Proceedings of the Socialjno-ekonomichni problemy rozvytku biznesu ta miscevogho samovrjaduvannja. Melitopol. 2018. P. 169 - 170.

4. Shepelenko, O. Management of entrepreneurial risks of the economic entity. Ekonomichni nauky: Visnyk DonNUET, 2011. 4(52), 189–199

ОЦІНКА ТЕНДЕНЦІЙ ВНУТРІШНЬОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ

**Шеленгівська Т.О., 21-сз група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Коротєєв М.А.**

Збройна агресія росії проти України, що триває з лютого 2014 р., тимчасова окупація частини території України призвели до появи великої кількості внутрішньо переміщених осіб. Повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022р., спричинило стрімке збільшення даної категорії населення. Починаючи з першого раунду опитування, поведеного Міжнародною

організацією з міграції вже 16.03.2022р. було зафіксовано 6478 тис. внутрішньо переміщених осіб [1] їх чисельність у перші місяці війни постійно збільшувалась. Це відбувалось до 3 травня 2022 р., коли було зафіксовано максимальне значення – 8029 тис. внутрішньо переміщених осіб, у наступні місяці оцінювана кількість внутрішньо переміщених осіб стабільно знижується. Водночас, уже в опитуванні 17 квітня 2022 р. зафіксовано повернення 2775 тис. внутрішньо переміщених осіб до своїх звичних місць проживання. За даними останнього, наразі 15 раунду опитування, який було проведено у грудні 2023 року, кількість внутрішньо переміщених склала 3 689 тис. осіб та 4 455 тис. осіб, які повернулися до місць постійного проживання [2].

Поряд із зміною потоків та інтенсивності переміщення змінилася, також, і структура внутрішньо переміщених осіб залежно від регіону походження. Так, станом на 16 березня 2022 р. у складі внутрішньо переміщених осіб 30% становили жителі м. Київ, 37% – жителі східних областей, 19% – північних областей, 8% – південних та по 3 % центральних і західних областей відповідно. В подальшому, завдяки успіхам ЗСУ із деокупації захоплених територій та ліквідації загрози взяття столиці, частка населення, яке до переїзду проживало у м. Київ та північних областях у структурі внутрішньо переміщених осіб стрімко скоротилась і станом на грудень 2023 року становила відповідно 5% та 7%. Натомість зросла частка переселенців зі східних областей України. Майже половина (44%) всіх внутрішніх переселенців, що становить 1612 тис. осіб, походить лише з двох областей: Донецької і Харківської, що можна пояснити активізацією бойових дій саме у вказаних регіонах України.

У перші місяці війни основне навантаження з прийому та розміщення внутрішньо переміщених осіб припало на західні області України – станом на 16 березня 2022 р. тут перебувало 40% від загальної їх кількості, у центральних областях – 17%, у межах північного регіону – 16%, східного – 17%, південні області та м. Київ 7% та 3% відповідно. У подальшому спостерігається стабільне скорочення частки внутрішньо переміщених осіб, які перебувають у західних областях. Натомість у грудні 2023 р. найбільше переселенців мешкало на сході України – в Дніпропетровській (474 тис. осіб, або 13% від загальної фактичної чисельності ВПО) та Харківській (451 тис. осіб, або 12%) областях, а також у столиці м. Київ (364 тис. осіб, або 10%), і Київській області (326 тис. осіб, або 9%). Тобто більшість вихідців зі сходу України перемістилися до інших місцевостей у межах східних областей, серед яких Харківська область є основною областю як із походження, та другою із прихистку населення.

Від початку повномасштабного вторгнення у лютому 2022 р. 39% внутрішньо переміщених осіб переміщалися неодноразово, з них 13% – тричі або більше разів. Багаторазові переміщення зумовлені насамперед обмеженими можливостями для працевлаштування у попередньому місці

перебування, а також кращими безпековими умовами в поточному місці перебування.

Переважає більшість переселенців (60%) мають намір залишитися в поточному місці перебування. З поміж тих, хто розглядає переїзд (25%), 18% планують переїхати впродовж наступних трьох місяців.

З метою зменшення впливу негативних наслідків внутрішнього переміщення, зумовленого збройною агресією проти України урядом схвалено Стратегію державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року [3] та затверджено операційний план заходів з її реалізації у 2023-2025 роках. Даний елемент коротко- та середньострокової державної політики, передбачає досягнення наступних стратегічних цілей: посилення спроможності держави у реагуванні на виклики внутрішнього переміщення; створення умов для безпечного переміщення осіб та задоволення їх гуманітарних потреб; сприяння адаптації на новому місці проживання; сприяння інтеграції внутрішньо переміщених осіб, посилення спроможності приймаючих територіальних громад; підтримка безпечного повернення до покинутого місця проживання.

Список використаних джерел

1. Ukraine Internal Displacement Report General population survey, Round 1, 16 March 2022. [Електронний ресурс] : URL: <https://dtm.iom.int/reports/opituvannya-zagalnogo-naselennya-raund-1-16-berezhnya-2022>

2. Звіт про внутрішнє переміщення населення в Україні — Опитування загального населення Раунд 15 (27 листопада–27 грудня 2023) [Електронний ресурс] : URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraina-zvit-pro-vnutrishne-peremischennya-naselennya-v-ukraini-opituvannya-zagalnogo>

3. Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 р. № 312-р [Електронний ресурс] : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-p#n13>

ВПЛИВ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ НА ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

**Павленко В. В. 21-кн факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник викладач-стажист Кірбай Т.В.**

Пандемія COVID-19, економічна нестабільність у світі, повномасштабне вторгнення в Україну – все це надало світовій фінансово-економічній кризі глобального розмаху та повною мірою торкнулася економіки України. Криза несе величезну шкоду на фінансово-економічну безпеку підприємства, а її нехтування може призвести до катастрофічних наслідків: занепаду,

банкрутства, а надалі ліквідації підприємства. За прогнозами експертів, наслідки кризи будуть значною мірою відчутні для більшої частини вітчизняних підприємств. Це все свідчить про те, що вітчизняним підприємствам складно протистояти впливу загроз, які несуть за собою кризи.

У господарській діяльності існує безліч непередбачуваних, конфліктних ситуацій, що взаємодіють з різними сторонами, як зовнішніми (конкурентами, споживачами, постачальниками), так і внутрішніми (кадрами, фінансами, процесами). Нехтування цими загрозами може призвести до кризових ситуацій і втрат ресурсів, а надалі навіть до банкрутства. Хоча повністю усунути всі ризики неможливо, проте їх можна ідентифікувати, оцінити й передбачити, щоб мати можливість ефективно реагувати на виникнення проблем та уникати серйозних наслідків для підприємства. Слід зазначити, що криза у рамках діяльності підприємства не є непередбачуваним процесом, якщо вона не спричинена певними обставинами чи природними явищами, такими як пожежі, повені, війни, пандемії тощо. Навіть навпаки, кризи – це результат, на які підприємство може мати вплив і контроль.

Тому питання впливу кризових ситуацій на інноваційні процеси та управління діяльністю підприємств є особливо актуальним у наш час. Загалом підприємство розглядають як організаційну систему, яка зазвичай складається з двох основних підсистем: виробничої та управлінської, кожна із яких має свій набір напрямів діяльності й елементів. Крім того, кризові ситуації також слід розглядати як зовнішні, так і внутрішні, оцінюючи їхній вплив на діяльність підприємства. Внутрішні й зовнішні кризові явища мають певні відмінності. Внутрішні кризові ситуації повністю залежать від ефективності роботи підприємства або певного його відділу, тому керівництво може втрутитися та власноруч усунути дані явища, використавши певні засоби. Зовнішні ж своєю чергою супроводжуються нестабільними умовами, які не залежать від підприємства, керівництво має адаптуватися до них та приймати відповідні рішення. Оскільки вплив певних криз значно залежить від стану конкретного господарського суб'єкта, важливо дослідити широкий спектр напрямів діяльності, які є типовими для більшості підприємств [1, с. 37].

Насамперед важливим аспектом, який зазнає впливу від кризи, є реалізація товарів. Це через те, що споживачі обмежені у фінансових можливостях, незалежно від того, чи мова йде про звичайних споживачів, які купують товари для особистого вжитку, чи про підприємства, які придбають продукцію для виробництва. Падіння платоспроможності споживачів у період кризи зумовлене значним зменшенням їхніх доходів через обмеження заробітної плати, масове звільнення і скорочення чисельності працівників, а також нестачею доступних кредитних ресурсів для розв'язання фінансових проблем підприємств. У результаті виробники не можуть продавати свою продукцію через відсутність попиту, що може призвести до перевиробництва та подальших проблем. Щодо напрямку збуту, то на нього в основному

впливають фактори, які обумовлені виробничими, зовнішньоекономічними, організаційними та структурними чинниками кризи, а саме: руйнування торгових мереж, обмеження доступу до кредитних ресурсів, зменшення попиту тощо. Все це сприяє на затримку платежів за товари, створення надлишку продукції й зниженню грошових надходжень на підприємство [1, с. 39].

Що стосується інноваційної діяльності, вона є однією із найбільш вразливих до впливу кризових явищ. Витрати на дослідження і розробки, як правило, стають однією з перших складових, які переглядаються для зменшення витрат на початкових етапах кризи. Основні чинники, які негативно впливають на інновації, зазвичай зосереджені у сфері технологічного розвитку. Вичерпання можливостей застарілих технологій вимагає проведення додаткових досліджень. Однак, наукові, конструкторські, дослідно-експериментальні та технологічні відділи підприємства часто не готові до таких змін з різних причин. Перехід на новіші технології у більшості випадків продукують зростання витрат (на придбання технологій, ліцензій, патентів тощо), які під час кризи обмежені. З цього випливає найбільша проблема – при появі більш новітніх технологій, у підприємства, яке використовує старіші технології та матеріали знижується конкурентоспроможність у сфері інновацій, погіршуються позиції на ринку. Діяльність підприємства з ресурсного забезпечення через свою складність і різноманітність теж є дуже вразливою до майже усіх кризових явищ. Для прикладу наведемо, обладнання, яке використовується для виробництва товарів, не має коштів для свого оновлення, через що падає якість і кількість виробленої продукції, або є морально застарілим, що зменшує конкурентоспроможність на ринку.

Всі ці проблеми несуть велику шкоду як підприємству, так і державі, оскільки у таких умовах знову поширеним може ставати бартер, використання інших грошових сурогатів. Це призводить до переходу фінансів у тіньовий оборот. У таких випадках держава може здійснювати антикризові заходи, як ось видача стабілізаційних кредитів, проте це не є ідеальним способом, оскільки він не допоможе повною мірою і може сприяти спекуляціям на фінансових ринках [2].

Таким чином, кризові явища мають вагомий вплив на процес управління підприємством та його інноваційну діяльність. Аналіз головних причин впливу кризових ситуацій на сфери діяльності підприємства дозволяє попередньо передбачити ці проблеми та вжити необхідні заходи для їх подолання, або у разі неможливості даних дій - адаптуватися до кризи.

Список використаних джерел:

1. Причини впливу кризових ситуацій на діяльність підприємств / В. Я. Карковська, Р. М. Хомин, М. М. Якимець, Н. Ю. Судомир // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Проблеми економіки та управління № 3(1) 2019 р. С. 36-43. URL: <https://doi.org/10.23939/semi2019.03.036>

2. Тінізація економіки України у контексті кризових / Т. А. Тищук, О. В. Іванов // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. №2 2011р. С. 286-298. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnudps_2011_2_29

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ У ЗОВНІШНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПІДПРИЄМСТВА

**Свіщенко М. С. 11-е, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник викладач- стажист Кірбай Т.В**

Політика України, як основний напрям фінансової діяльності є важливим елементом державного будівництва. Регулювання соціальної сфери через податкову політику є одним із найважливіших напрямів державного регулювання, особливо в умовах нестабільної економіки. Податкова політика зменшує невизначеність майбутніх податкових витрат економічних агентів та підвищує ступінь їхньої адаптації до агресивного зовнішнього середовища. Особливість процесу оподаткування важлива для економіки країни в цілому і для кожного платника податків, що зумовлює необхідність виділення системи податкового менеджменту в Україні, як самостійної галузі фінансового та науково-практичного напрямку економічної думки [2].

Попри те, що окремі елементи та методи податкового регулювання використовуються в Україні, бракує цілісної теоретико-методологічної бази для створення системи відповідних практичних рішень, заходів та механізмів податкового менеджменту, як на рівні суб'єктів господарювання, так і в межах усього національного податкового процесу. Тому, необхідність виокремлення систем управління податками в галузі підприємництва є очевидною. Складність і нестабільність сучасного економічного середовища, невизначеності та небезпеки функціонування підприємств, державного фінансового сектору зумовлюють необхідність наукового обґрунтування процесу податкового регулювання з урахуванням реалій ринкової економіки [1].

Оскільки податкові системи та економічні зв'язки ускладнюються під впливом глобалізації, податкове регулювання відіграє все більш важливу роль. Податкова політика - це система, яка визначає і встановлює розмір, спосіб і форму оподаткування та збору податків. Її можна поділити на «м'яку» і «жорстку». Принцип жорсткості означає, що окремі підприємства не можуть впливати на формування податкової системи, яка встановлюється на основі простих критеріїв. У умовах жорсткої політики підприємства не отримують індивідуальні пільги. У м'якій політиці окремі підприємства можуть впливати на формування податкової системи. Податкова політика спрямована на забезпечення сталого економічного розвитку, стабільності цін,

повної зайнятості та мінімального гарантованого рівня доходів. Її ефективність має створювати сприятливий інвестиційний та інноваційний клімат, а також стимулювати підприємницьку активність.

Податковий кодекс України є основним документом, що регулює відносини, пов'язані з встановленням, зміною та скасуванням податків та митних зборів в Україні. Він також визначає повноваження органів та їхніх працівників під час здійснення податкового адміністрування та встановлює їхню відповідальність за порушення Податкового кодексу [3].

Враховуючи складність та динаміку сучасного економічного середовища, постійне оновлення і вдосконалення податкового законодавства є важливим завданням. Необхідність узгодження податкової системи зі світовими стандартами та практиками, адаптація до змін у національному та міжнародному економічному середовищі вимагає постійного аналізу та вдосконалення податкового законодавства.

Ключовим елементом податкової політики є оподаткування – система обов'язкових платежів суб'єктів господарювання. Тільки Верховна Рада має право встановлювати та змінювати податки. Податки виконують фіскальну, розподільчу та регулюючу функції. Фіскальна функція полягає у формуванні доходів держави через оподаткування. Розподільча – перерозподіляє доходи суб'єктів відповідно до їхніх цілей і вирішує суперечність, що виникає у процесі реалізації індивідуальних фінансових та соціальних благ. Регулююча функція впливає на економічну поведінку суб'єктів господарювання. Наприклад, за допомогою податків можна стимулювати певні види діяльності, або навпаки, стримувати шкідливі для суспільства практики.

Важливим елементом податкової системи вважається податок на прибуток. Цей прямиий податок сплачується суб'єктами господарювання з прибутку, який вони отримують з різних джерел, таких як реалізація продукції, послуг, основних фондів, цінних паперів та інших фінансових ресурсів. Податок на прибуток оплачується за доходи від орендних операцій, роялті та інших нереалізованих джерел доходу. Платниками є суб'єкти господарювання - юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність на території України та за її межами.

Для забезпечення ефективності оподаткування прибутку важливо постійно аналізувати та оновлювати податкове законодавство з урахуванням змін у економічному середовищі. Необхідно здійснювати контроль за використанням податкових пільг та механізмів уникнення оподаткування для забезпечення справедливості та рівноправності перед законом для всіх суб'єктів господарювання.

Отже, податкова політика одна зі складових державної економічної політики, в основі якої лежить податкова система, яка є формою мобілізації фінансових ресурсів і подальшим їх використанням. Безпосередньо податкова політика справляє особливий вплив на підвищення реальних доходів населення, якості життя, соціально-економічного розвитку країни, створює низку умов, необхідних для забезпечення сприятливого

інвестиційного та інноваційного клімату в державі, а також стимулювання підприємницької активності. В податковому кодексі України закріплені основні принципи оподаткування, процедури стягнення податків та зборів, а також визначені права та обов'язки суб'єктів оподаткування та податкових органів. Цей документ є основним інструментом, який регулює відносини у сфері оподаткування в Україні. Роль податкової політики у контексті забезпечення сталого економічного розвитку, створює стабільність цін та збільшує рівень доходів. Важливо продовжувати вдосконалювати механізми та зміни в економічному середовищі для забезпечення розвитку економіки.

Список використаних джерел:

1. Державна підтримка малого та середнього бізнесу в Україні в умовах кризи / І. Жеребило, О. Сарахман, Р. Шурпенкова // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики №2(37) 2021р. С.447-457
URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3146>
2. Електронний журнал «Ефективна економіка». URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1443>
3. Сайт «Міністерство фінансів України» URL: <https://mof.gov.ua/uk/tax-policy>

КРЕАТИВНІСТЬ В ІННОВАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

**Сиваченко Л. О., 21-кн, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник викладач-стажист Кірбай Т. В.**

У сучасному конкурентному середовищі креативність не тільки цінується, але й стає необхідним атрибутом успішного бізнесу. Інновації, засновані на креативних підходах, дозволяють компаніям диференціювати себе на ринку, пропонувати унікальні продукти та послуги, залучати та утримувати клієнтів. Креативність - це здатність генерувати нові та оригінальні ідеї, які мають цінність. Вона не обмежується лише мистецтвом чи дизайном, а може проявлятися в будь-якій сфері діяльності, в тому числі в бізнесі. Креативні підприємці постійно шукають нові та кращі способи робити те, що вони роблять, кидаючи виклик та пропонуючи інноваційні рішення.

Інновації - це процес втілення в життя нових ідей, що призводить до створення нових продуктів, послуг, процесів або моделей бізнесу. Креативність є рушійною силою інновацій, адже саме вона дає поштовх до генерування нових ідей, які потім можуть бути втілені в життя.

Існує багато інструментів та методів, які можна використовувати для генерування та впровадження креативних ідей. До них належать мозковий штурм, дизайн-мислення, методи емпатії до користувачів і тестування.

Креативність дуже важлива, оскільки вона стимулює генерацію нових ідей та концепцій і надає нові можливості для розвитку продуктів, послуг та

процесів. Без неї компанії не можуть впроваджувати інновації та залишатися конкурентоспроможними на ринку. Завдяки креативності вони можуть знаходити альтернативні шляхи досягнення своїх цілей, розробляти унікальні рішення та привертати увагу споживачів. Креативність також сприяє здатності компанії адаптуватися до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі і є важливим аспектом успішної інноваційної діяльності.

Перевага креативності в інноваціях полягає в тому, що вона може призвести до розробки інноваційних продуктів, послуг і процесів, заохочуючи створення нових ідей та рішень. Це дозволяє їм випереджати конкурентів, реагувати на змінні потреби ринку та знаходити унікальні рішення проблем. Креативність також підвищує конкурентоспроможність компанії на ринку, завойовує нові ринки та збільшує прибутки. Клієнти та бізнес-партнери часто більше довіряють креативним та інноваційним компаніям, що сприяє залученню та утриманню клієнтів і створює сприятливі умови для співпраці. Робота в креативному середовищі підвищує мотивацію та продуктивність працівників, а креативність допомагає компаніям адаптуватися до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі, таких як зміни в технологіях, потребах споживачів та конкурентному середовищі. Нарешті, креативні компанії є більш стійкими до викликів та невдач, що допомагає їм переживати складні часи та підтримувати успіх у довгостроковій перспективі.

Креативна економіка - це економічна система, в якій креативні індустрії та креативні таланти відіграють важливу роль. Її рушійною силою є створення та реалізація нових ідей, що мають економічну цінність. Креативність є основою інновацій у креативній економіці та в інноваційній діяльності підприємств. Без нових ідей неможливо створити нові продукти, послуги та технології, які є ключовими факторами успіху в економіці. Підприємства, що працюють у креативній економіці, повинні бути креативними. Вони повинні постійно генерувати нові ідеї, щоб залишатися конкурентоспроможними та реагувати на потреби ринку. Креативна економіка також сприяє розвитку творчості. Вона створює середовище, де люди можуть вільно творити, генерувати нові ідеї та втілювати їх у життя. Компанії використовують креативність у своїй інноваційній діяльності так: розробка нових продуктів та послуг, покращення існуючих продуктів та послуг, розробка нових маркетингових стратегій та нових бізнес-моделей. Креативність є ключовим фактором успіху для бізнесу в креативній економіці. Підприємства, які можуть генерувати та впроваджувати нові ідеї, мають більше шансів на успіх, ніж ті, що не можуть. Уряди та інші організації можуть відігравати важливу роль у сприянні розвитку креативної економіки. Це включає в себе інвестиції в освіту та навчання, підтримку інновацій та створення сприятливого середовища для творчості та інновацій.

Отже, креативність в інноваціях є невід'ємною складовою успіху сучасного бізнесу. Вона не лише сприяє створенню нових ідей та розробці унікальних рішень, але й полегшує їх впровадження та адаптацію до змін. Без

креативності інновації неможливі, і компанії ризикують залишитися позаду в сучасному конкурентному середовищі. Тому активний розвиток креативності стає стратегічним пріоритетом для всіх організацій, які бажають забезпечити майбутню стійкість та успіх.

Важливо створити атмосферу, що сприяє креативності, використання методів стимулювання, навчання співробітників, інвестування в дослідження та розробки, співпраця з іншими компаніями та організаціями – ось лише деякі з методів, які допоможуть підприємствам розкрити творчий потенціал своїх співробітників та досягти нових вершин у інноваційній діяльності. Партнерство з іншими компаніями та організаціями також може бути корисним для обміну ідеями та досвідом. Інвестування у дослідження та розробки дозволить підприємству залишатися на передовій у сфері технологій і інновацій, а навчання співробітників цікавому мисленню допоможе їм ефективніше працювати над новими проектами. Зважаючи на швидкі зміни ринку та конкуренцію, інвестування в креативність стає невідкладним завданням для будь-якого підприємства, яке прагне залишатися на вершині. Важливо пам'ятати, що креативність – це не лише елемент стратегії, а й культура підприємства, яка сприяє розвитку і зростанню бізнесу в цілому.

СЕКЦІЯ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

ОБЛІК ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

**Боднюк С.А., 13м-о група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник - викладач Підлубна О.Д.**

Обліково-аналітичне забезпечення підприємства – це процес безперервного та цілеспрямованого формування інформаційних потоків, які використовуються в процесі аналізу, планування і контролю господарських операцій суб'єкта господарювання з метою прийняття виважених обґрунтованих управлінських рішень.

Поглиблений аналіз сучасних тенденцій залучення іноземних інвестицій у вітчизняне виробництво доводить той факт, що інвестування у вітчизняні підприємства є досить поширеним і значно стимулює структурну перебудову, з метою підвищення ефективності виробництва та насичення ринку необхідною продукцією, товарами чи послугами. Тому, з метою спрощення процесу залучення іноземних інвестицій у вітчизняну економіку та збільшення їх обсягів необхідно організувати бухгалтерський облік, аналіз і контроль на підприємстві таким чином, щоб потенційні інвестори володіли якнайбільшим обсягом інформації про виробничо-збутову діяльність та фінансові результати суб'єкта підприємництва.

Складна соціально-політична ситуація, кризовий стан вітчизняної економіки, недосконале законодавство негативно впливають на інвестиційні процеси в Україні, створюючи труднощі в розвитку та покращенні інвестиційного клімату. Кризові та інфляційні процеси призвели до унеможливлення нарощування інвестиційного потенціалу національної економіки.

Підвищення інвестиційної активності можливе за умови злагоджених дій державних управлінських інстанцій та визначення єдиної кінцевої мети з метою формування ефективної системи мобілізації інвестиційних ресурсів, управління ними для забезпечення розвитку економіки країни. Сучасні умови господарювання вимагають негайної активації інвестиційної політики країни, зокрема залучення іноземних інвестицій у вітчизняну економіку.

Згідно Закону України «Про інвестиційну діяльність» [4] – «інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) та/або досягається соціальний та екологічний ефект». НП(С) БО 12 «Фінансові інвестиції» [3] «фінансові інвестиції первісно оцінюються та відображаються у бухгалтерському обліку за собівартістю. Собівартість фінансової інвестиції складається з ціни її придбання, комісійних винагород, мита, податків, зборів, обов'язкових платежів та інших витрат, безпосередньо пов'язаних з придбанням фінансової інвестиції». Дотримання чинного законодавства та періодичне

його удосконалення дозволить забезпечити сприятливе середовище для залучення іноземних інвестицій в економіку України.

Вирішення завдань на рівні країни, таких як: реформування економіки, технологічне оновлення виробничих процесів, розширення виробництва товарів широкого вжитку, мінімізація імпорту сприятимуть в певній мірі покращенню інвестиційного клімату в Україні. Вакалюк В.А. [1] у своїх дослідженнях наголошує на доцільності удосконалення чинної законодавчої бази щодо запровадження та дієвого функціонування моделі інвестиційного розвитку в Україні. Гордополов В.Ю., Тростенюк Т.М. [2], досліджуючи міжнародне та вітчизняне законодавство, аналізують рівень впливу положень нормативно-правового характеру на облікове відображення господарських операцій з іноземними інвестиціями та формування інформації про них у фінансовій звітності підприємства.

Аналізуючи чинну вітчизняну законодавчо-правову та нормативну бази, можна констатувати той факт, що міжнародні та національні стандарти дають тотожні оцінки надходження фінансових інвестицій, враховуючи їх вид, терміни інвестування та строки окупності. Проте мають місце відмінності у класифікації інвестицій, що впливають на процес їх бухгалтерського обліку, а також відображення у звітності.

Синтезуючи думки науковців та власні дослідження, запропоновано систематизувати класифікаційний підхід до визнання та облікового відображення іноземних інвестицій шляхом запропонованого алгоритму дій:

- укладення договору з потенційними іноземними інвесторами;
- первинна оцінка іноземних інвестицій та відображення їх в системі бухгалтерського обліку;
- здійснення переоцінки (дооцінка/уцінка) інвестицій та відображення змін у бухгалтерському обліку;
- завершення/припинення операцій з іноземними інвестиціями (закінчення терміну обігу, продаж, ліквідація, списання).

Таким чином, систематичний перегляд та удосконалення законодавчо-нормативної бази відповідно до вимог сьогодення, а також приведення облікового процесу в однакову площину із міжнародним законодавством забезпечить прозорість бухгалтерського обліку іноземних інвестицій, що сприятиме активному їх залученню у національну економіку.

Список використаних джерел

1. Вакалюк В.А. Правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні // Миколаївський нац. ун-тет ім. В.О. Сухомлинського. Вип. 16. 2017. [Електронний ресурс]. URL: <http://global-national.in.ua/archive/16-2017/26.pdf> (дата звернення 10.04.2024).

2. Гордополов В.Ю., Тростенюк Т.М. Бухгалтерський облік одержаних іноземних інвестицій як складова інвестиційного клімату підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 11. С. 22-30.

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00#Text> (дата звернення 12.04.2024).

4. Про інвестиційну діяльність: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення 15.04.2024).

ПОДАТКОВІ ПІЛЬГИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

**Бровченко А.В., 31-о група, факультет економіки та підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Матрос О.М.**

В Україні податкова система постійно еволюціонує, намагаючись відповідати сучасним викликам і потребам суспільства. Одним із важливих інструментів, які використовуються для досягнення різноманітних цілей, є податкові пільги для фізичних осіб.

Податкові пільги - це спеціальні умови оподаткування, які передбачають зменшення або звільнення платників податків від певних податкових обов'язків або стягнень.

Зазначеній проблематиці приділяли свою наукову увагу представники економічної сфер, серед яких М.І. Вишемирський, Д. А. Кобильнік, І.Є. Криницький, М.П. Кучерявенко, О.В. Мурза, Я.В. Поліщук, О.Ф. Скакун, Сарана, Л.А., А. М. Соколовська, Є. Ю. Шаптала тощо.

Механізми податкових пільг для фізичних осіб включають звільнення від оподаткування певних видів доходів, зменшення ставок податків, а також стимулювання певних видів діяльності через податкові знижки або виплати. Наприклад, в Україні існує система податкових кредитів для осіб, які здійснюють пожертвування на благодійність або вкладають кошти у пенсійний фонд. Також існують пільги для підприємців-початківців, які передбачають звільнення від оподаткування певного періоду часу для нових бізнесів.

Пільги для благодійників: Фізичні особи можуть отримувати податкові знижки за пожертвування коштів на благодійні організації. У разі надання фізичною особою благодійної допомоги неприбутковим організаціям, внесеним до Реєстру неприбуткових організацій і установ (опублікований на сайті Державної податкової служби), така особа має право на податкову знижку в розмірі, що не перевищує 16% суми загального річного оподаткованого доходу.

Пільги для підприємців-початківців: Нові бізнеси можуть звільнитися від оподаткування на певний період часу для стимулювання підприємництва. До пільг підприємців відноситься:

-спрощена система оподаткування - підприємці-початківці можуть скористатися спрощеною системою оподаткування, яка зменшує адміністративні та фінансові навантаження;

- пільги на соціальні внески – державні програми передбачають пільги на соціальні внески для підприємців-початківців, зменшуючи їхні витрати на соціальне забезпечення;

- підтримка та консультації - підприємці-початківці можуть мати доступ до підтримки та консультацій з боку урядових та неприбуткових організацій, що допомагають їм в розвитку бізнесу.

Пільги для підприємців у сільському господарстві - особи, що здійснюють сільськогосподарську діяльність, можуть мати певні пільги щодо оподаткування.

Пільги для власників нерухомості: Фізичні особи можуть мати певні пільги щодо оподаткування власності на нерухоме майно, наприклад, зниження податку на землю або податку на нерухомість.

Пільги для осіб з інвалідністю: Особи з інвалідністю можуть отримувати пільги на податки або звільнення від оподаткування певних доходів.

Пільги для осіб залучених до військової служби: Особи, які перебувають у військовій службі, можуть мати певні пільги щодо оподаткування.

Пільги для осіб з числа ветеранів: Ветерани можуть отримувати певні пільги на податки або звільнення від оподаткування певних доходів.

Результати дослідження показали, що в Україні існують різні форми податкової підтримки фізичних осіб, в т.ч. для підприємців-початківців, такі як звільнення від оподаткування на певний період часу, спеціальні тарифи та ставки податків, а також різноманітні програми підтримки для соціально вразливих категорій підприємців. Обговорюються переваги та недоліки кожної з цих форм підтримки та їхній вплив на розвиток малих бізнесів в Україні.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що податкові пільги для фізичних осіб та підприємців-початківців в Україні відіграють важливу роль у стимулюванні розвитку малих підприємств та сприяють збільшенню їхнього внеску в економіку країни. Однак, необхідно постійно аналізувати та вдосконалювати ці програми з метою підвищення їхньої ефективності та доступності для підприємців усіх категорій та регіонів України.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI; станом на 13.01.2016 р. / Законодавство України : [веб-сайт Верховної Ради України]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

2. Сарана, Л.А. Податкові пільги та їх місце у механізмі прямого оподаткування. In The XI International Science Conference «Implementation of modern science in practice», November 29–December 01, San Francisco, USA. 504 p. (p. 173).

ПРЯМЕ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**Бужан І.В., 11 м-о група, факультет економіки та підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Матрос О.М.**

Податкова система в Україні є важливим інструментом державного управління, спрямованим на забезпечення сталого фінансового розвитку країни та задоволення потреб громадян та економічних суб'єктів. Пряме оподаткування, що передбачає оподаткування доходів та майна фізичних та юридичних осіб безпосередньо, становить значну частину доходів бюджету. У цій статті розглянемо основні аспекти прямого оподаткування в Україні, його роль у фінансовій системі країни та можливі перспективи розвитку.

Даній проблемі приділено чимало уваги вчених-економістів. Так, Городнюк, О.В. під прямими податками розуміє обов'язкові платежі, базою сплати яких є доходи підприємницьких структур або населення. Серед таких податків виділяють податок на прибуток, податок на доходи фізичних осіб, єдиний податок, податки на власність та інші види податків.

Колектив авторів Продан, В.М. та Чижова Т.В. зазначають, що прямі податки є податками на окремі об'єкти майна або на доходи окремих осіб, що зменшують суму доходів їх платників.

Податкова система України має багату історію, проте розвиток прямого оподаткування почався у більшій мірі після отримання незалежності в 1991 році. Розвиток системи прямого оподаткування в країні пройшов кілька етапів, які відображаються в наступних періодах:

1. Початковий період (1991-2000 рр.): На цьому етапі Україна вперше зіткнулася з необхідністю створення власної податкової системи. Були прийняті перші податкові кодекси та законодавчі акти, спрямовані на регулювання оподаткування фізичних та юридичних осіб. У цей період були введені перші форми оподаткування доходів та майна.

2. Період стабілізації (2000-2010 рр.): Протягом цього періоду було проведено значні реформи в податковій системі з метою її удосконалення та гармонізації з міжнародними стандартами. Зазначено значний розвиток системи прямого оподаткування, включаючи удосконалення податкових ставок, спрощення процедур сплати податків та зменшення податкових навантажень.

3. Сучасний період (після 2010 р.): На сучасному етапі розвитку системи прямого оподаткування в Україні акцентується на подальшій модернізації та адаптації податкової системи до сучасних викликів та потреб громадян і бізнесу. Спостерігається зростання ролі електронного адміністрування та впровадження нових технологій у сфері оподаткування.

Нині в Україні встановлені такі види прямих податків: на прибуток підприємств; на доходи фізичних осіб; плата (податок) на землю; транспортний податок; єдиний податок.

Пряме оподаткування має як позитивні, так і негативні аспекти як інструмент збирання бюджетних надходжень. Розглянемо деякі з їх переваг та недоліків:

Переваги прямого оподаткування:

1. Прозорість та простота: Прямі податки часто є прозорими та простими для розуміння, що робить їх ефективними для збирання надходжень.

2. Соціальна справедливість: Пряме оподаткування може бути використане для забезпечення соціальної справедливості, оскільки вищі ставки податку можуть бути застосовані до вищих доходів, забезпечуючи більшу пропорційність оподаткування.

3. Стимулювання розвитку економіки: Низькі ставки оподаткування можуть стимулювати підприємництво та інвестиції, сприяючи економічному зростанню.

4. Стабільність надходжень: Пряме оподаткування може забезпечити стабільний потік доходів уряду, оскільки воно зазвичай базується на сталому відсотку від доходів або майна.

Недоліки прямого оподаткування:

1. Недостатня прогресивність: Деякі критики вказують на те, що пряме оподаткування може не бути достатньо прогресивним, тобто більш заможні особи можуть платити менше відносно своїх доходів.

2. Потенційні стимули до ухилення від сплати податків: Високі ставки прямого оподаткування можуть стимулювати людей до ухилення від сплати податків або намагатися мінімізувати свої доходи для зменшення податкових виплат.

3. Обмежені можливості для економічного стимулювання: Низькі ставки оподаткування можуть призвести до обмеження можливостей уряду для збирання достатньої кількості надходжень для фінансування різних програм та послуг.

4. Соціальна несправедливість: Нерівномірне розподілення податкового навантаження може призвести до соціальної несправедливості, зокрема, коли найбільш вразливі шари населення сплачують відносно більше від своїх доходів, ніж більш заможні громадяни.

Враховуючи ці фактори, ефективність та соціальна справедливість прямого оподаткування в Україні вимагають уважного аналізу та можливих корекцій для забезпечення оптимального функціонування податкової системи.

Незважаючи на певні проблеми та недоліки, правильно спроектована система прямого оподаткування є одним із ключових елементів податкової системи України, яка має значний вплив на економічний розвиток країни та фінансове становище громадян.

Список використаних джерел

1. Продан, В.М., Чижова Т.В., Непрямі податки та їх роль у формуванні доходів бюджету. Ф 59 Фінансові інструменти сталого розвитку держави в

умовах системної, 2023. 66. URL: https://www.researchgate.net/profile/Vadym-Polishchuk/publication/375915688_

2.Славкова, А. Фіскальна та регулююча роль непрямих податків в Україні. Вісник Хмельницького національного університету 5 (2023): 322-59. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/12/322-59.pdf>.

3.Городнюк, О.В. Роль непрямих податків у формуванні державного бюджету України. Diss. НУБіП України, 2023. URL: https://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/11339/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9C%D0%9D%D0%9F%D0%9A_%D0%A1%D0%9D%D0%90%D0%A3%2016.11.2023%D0%B0.pdf#page=148

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI

**Войчук М.С., 21-а група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник - к.е.н., доцент Оляднічук Н.В.**

Згідно НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [2] – дебіторська заборгованість визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигід та може бути достовірно визначена її сума. Тому, важливим питанням обліку дебіторської заборгованості є її оцінка. Методи оцінки дебіторської заборгованості повинні забезпечити дотримання викладеного у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3] одного з основних принципів фінансової звітності – обачності, згідно з яким сума оцінки активів і доходів підприємства не повинна бути завищена.

Наслідки, в залежності від строку погашення, до яких може призвести наявність на підприємстві дебіторської заборгованості наведено в таблиці 1.

Таблиця 1.

Дебіторська заборгованість та строки її погашення

Вид заборгованості	Визначення	Умови трансформації до іншого стану
Нормальна	заборгованість щодо якої існує впевненість у її погашенні	перехід у сумнівну супроводжується нарахуванням резерву сумнівних боргів
Сумнівна	заборгованість щодо якої існує невпевненість у її погашенні	перехід заборгованості у безнадійну, пов'язаний із списанням заборгованості з балансу, оскільки вона перестав відповідати визначенню балансу
Безнадійна	заборгованість, щодо якої існує впевненість у її непогашенні боржником, або строк позовної давності якої закінчився	

* сформовано автором на основі [2]

Досить проблемним питанням щодо обліку дебіторської заборгованості є її оцінка. Проблема оцінки дебіторської заборгованості виникає у момент складання балансу. Оцінка дебіторської заборгованості у фінансових звітах залежить від ступеня визначеності її погашення. Основна проблема, що виникає при вилученні безнадійної дебіторської заборгованості, пов'язана з визначенням моменту часу, коли потрібно здійснювати її списання на відповідні витрати.

Наступним проблемним моментом обліку дебіторської заборгованості на підприємстві є її нормативне забезпечення. Рекомендована форма бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості та облікові реєстри не дають можливості отримати необхідну аналітичну інформацію для прийняття оптимальних управлінських рішень, вважають Т. Мощицька Т., В. Данилюк [1]. На думку Н.В. Соловей, К.І. Маліношевської [4] для спрощення контролю за розрахунками та упорядкування інформаційних масивів про дебіторів необхідно здійснити і систематично оновлювати інформаційну базу учасників розрахункових операцій на певному підприємстві; перевірити можливість погашення взаємної заборгованості за допомогою звірок взаємних вимог та зобов'язань; скоротити обсяги заборгованості, шляхом проведення взаємозаліків; вести облік та звітність проведених взаєморозрахунків.

Нагальним питання є переоцінка дебіторської заборгованості з урахуванням втрат від знецінення грошей. Відображення результатів дисконтування в бухгалтерському обліку можна здійснювати шляхом створення (відкриття) регулюючого субрахунку. Необхідність створення спеціального регулюючого рахунку для обліку результатів дисконтування зумовлена тим, що для обліку зміни поточної вартості дебіторської заборгованості у чинному плані рахунків бухгалтерського обліку відсутні рахунки фінансових активів, які підлягають дисконтуванню. Доречно до рахунку 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» відкрити субрахунок 185 «Дисконт за довгостроковою дебіторською заборгованістю», за дебетом якого відобразатимуться суми нарахованого дисконту, а за кредитом – їх списання.

Таким чином, з метою удосконалення обліку дебіторської заборгованості на підприємствах України необхідно здійснити ряд змін як на законодавчому рівні, так і на рівні облікової політики окремого суб'єкта господарювання. Удосконалення облікових процесів забезпечить підвищення ефективності ведення обліку дебіторської заборгованості, дозволить попередити ситуаційні випадки неплатоспроможності контрагентів та сприятиме покращенню фінансового стану підприємства.

Список використаних джерел

1. Мощицька Т., Данилюк В. Напрями вдосконалення дебіторської заборгованості URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/06_12_2019/pdf/59.pdf (дата звернення 16.04.2024).

2. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : наказ Міністерства фінансів України від 8.10.99р. № 237. База даних Законодавство України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/REG4018> (дата звернення 16.04.2024).

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999р. №996–XIV. База даних Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 17.04.2024).

4. Соловей Н.В., Маліношевська К.І. Проблеми обліку дебіторської заборгованості. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/prpe/2010_25/malinoshevska.pdf. (дата звернення: 18.04.2024).

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ПРИРОДНИЙ ПРИРІСТ (СКОРОЧЕННЯ) НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

**Войчук М.С., 21-а група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник - к.е.н., Ратушна О.П.**

Природний приріст населення – це різниця між народженими та кількість померлих за певний проміжок часу. Цей показник відображає природне відтворення населення, а також є найважливішим демографічним показником, який впливає на економічне та соціальне життя в країні. Це складне явище, тому на нього впливає дуже багато факторів: як економічних так і соціальних. Тому для економетричного дослідження ми обрали такі фактори як: доходи населення, середня заробітна плата та заклади загальної середньої освіти в розрізі регіонів України за 2021 рік (таблиця 1).

Таблиця 1

Вихідні дані для економетричного дослідження*

Регіони	Доходи населення, тис. грн.	Середня заробітна плата, грн.	Заклади загальної середньої освіти, тис. од.	Природний приріст (скорочення) 2021 тис. осіб
	X1	X2	X3	Y
Вінницька	164892	15472	747	-1852
Волинська	93685	14568	595	-578
Дніпропетровська	452155	15791	862	-3668
Донецька	244546	17191	509	-2732
Житомирська	121614	14621	618	-1315
Закарпатська	97918	15776	635	-862
Запорізька	209254	16867	534	-2038
Івано-Франківська	125265	13988	664	-1242
Київська	230917	17409	703	-1810
Кіровоградська	90666	13331	309	-1318
Луганська	83940	15783	273	-1104
Львівська	286669	15262	1181	-1956

Миколаївська	119175	18414	477	-1226
Одеська	296187	15379	786	-2058
Полтавська	167228	15990	584	-1797
Рівненська	105032	17202	588	-712
Сумська	116265	14602	404	-1338
Тернопільська	90012	14384	687	-972
Харківська	321587	14843	734	-3090
Херсонська	99237	14253	395	-1050
Хмельницька	126311	16194	621	-1355
Черкаська	121741	14421	533	-1501
Чернівецька	74630	14323	396	-678
Чернігівська	98820	13537	472	-1513

*побудовано за джерелом <https://www.ukrstat.gov.ua/>

Використовуючи пакет *Аналіз даних – Кореляція* програмного продукту MS Excel ми перевірили нашу вибірку на наявність мультиколінеарності і встановили її відсутність (таблиця 2). Парні коефіцієнти кореляції між незалежними змінними менше за 0,7.

Таблиця 2

Кореляційна матриця

	X1	X2	X3	Y
X1	1			
X2	0,266477256	1		
X3	0,660942439	0,125051772	1	
Y	-0,919937319	-0,203364924	-0,448728075	1

Використовуючи пакет *Аналіз даних – Регресія* нами було проведено регресійний аналіз економетричної моделі та отримано результат (таблиця 3).

Таблиця 3

Результати регресійного аналізу

SUMMARY OUTPUT						
<i>Regression Statistics</i>						
Multiple R	0,94591					
R Square	0,89476					
Adjusted R Square	0,87897					
Standard Error	263,360					
Observations	24					
<i>ANOVA</i>						
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>	
Regression	3	11794416,46	3931472,15	56,68328921	0,0000000006	
Residual	20	1387171,496	69358,5747			
Total	23	13181587,96				
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper</i>

		<i>Error</i>				95%
Intercept	-1321,8103	677,9631586	-1,9496787	0,06537516	-2736,016	92,39599
X Variable 1	-0,00891	0,000789002	-11,295828	0,00000000039	-0,010558	-0,00727
X Variable 2	0,0350803	0,04351343	0,80619585	0,429612387	-0,055687	0,125848
X Variable 3	1,1244582	0,377843372	2,97599034	0,007468453	0,3362907	1,912626

Природний приріст (скорочення) має щільний взаємозв'язок з обраними факторами так як множинний коефіцієнт кореляції становить 0,94. На 89 % природний приріст (скорочення) залежить від незалежних змінних включених в модель і лише на 11% від інших чинників.

Дисперсійний аналіз показує значущість моделі так як фактичний F-критерій Фішера є більшим за його критичне значення ($F_{\text{факт}} 56,68 > F_{\text{кр}} 3,098$).

В загальному модель матиме вигляд:

$$Y = -1321,81 - 0,0089X_1 + 0,035X_2 + 1,1244X_3$$

Між природним приростом (скороченням) населення України та доходами населення встановлено обернений взаємозв'язок: при зростанні доходів населення на 1 тис. грн. природний приріст (скорочення) населення зменшиться на 0,0089 тис. осіб. Зростання середньої заробітної плати дозволяє збільшити в середньому приріст (скорочення) населення на 0,035 тис. осіб. Зростання закладів середньої освіти на 1 тис. од. дозволить збільшити результативний показник на 1,1244 тис. осіб.

Встановлені показники t-критерію Стьюдента для показників регресії свідчать про значущість фактору X_1 та X_3 ($t_{\text{факт}} = -11,29 > t_{\text{кр}} = 2,08$; $t_{\text{факт}} = 2,97 > t_{\text{кр}} = 2,08$ відповідно), фактор X_2 є незначущим, так як його фактичне значення t-критерію Стьюдента є меншим за критичне ($t_{\text{факт}} = 0,81 < t_{\text{кр}} = 2,08$).

Про незначущість фактора X_2 свідчить і висока імовірність 43 % (P-значення становить 0,43) помилки відхилення нульової гіпотези про незначимість регресора. Всі ці параметри підтверджують дуже слабкий взаємозв'язок природного приросту (скорочення) та середнього розміру заробітної плати, так як коефіцієнт парної кореляції становить - 0,20 (таблиця 2).

Для побудови узагальненої моделі встановлені довірчі інтервали параметрів регресії:

- для b_0 : $-2736,01 < \beta_0 < 92,39$;
- для b_1 : $-0,01 < \beta_1 < 0,007$;
- для b_2 : $-0,055 < \beta_2 < 0,125$;
- для b_3 : $0,336 < \beta_3 < 1,912$.

Отже, побудована економетрична модель відповідає дійсності, так як є значущою і адекватною. Проведене дослідження встановило важливість таких факторів як доходи населення та заклади загальної середньої освіти на природний приріст (скорочення) населення України.

THE ROLE OF MOBILE TECHNOLOGIES IN SIMPLIFYING THE INVENTORY OF FIXED ASSETS

**Galkin V. V., 11 m-o, Faculty of Economics and entrepreneurship
Scientific supervisor - candidate of Economic Sciences, Associate
Professor Ivanova N.A.**

The modern business community requires flexible systems for evaluating and analyzing the activities of not only individual departments, but also the entire business entity. The indicators of financial and economic activity used in accounting and analytical practice have certain drawbacks and do not create a single information system for management. The integration of accounting and analytical data should contribute to the achievement of goals and objectives implemented in the relevant areas of enterprise management. Improvement of the mechanism of formation of a consolidated accounting and analytical system in management is a guarantee of a high level of development of the enterprise.

One of the ways of control is to conduct an inventory, which consists in regular inspection and accounting of all available fixed assets in order to ensure the accuracy and relevance of information about their condition and location. To study the problems of conducting an inventory of fixed assets, it is important to take into account the basic principles of its conduct, such as continuity, documentation, efficiency, responsibility, and others.

Inventory of fixed assets, like any other process, includes such stages as verification of the actual availability of fixed assets, assessment of their condition and other aspects. This process is usually carried out by an inventory commission that operates at the enterprise and works in cooperation with the materially responsible person.

Automation of fixed assets inventory simplifies the process and reduces the likelihood of errors through the use of specialized software or management systems. It allows businesses to quickly collect, update, and analyze fixed asset data in real time. Automated inventory also makes it easier to track changes in the condition and location of fixed assets, facilitating the management and maintenance process. In addition, automated inventory improves accounting accuracy, reduces the time required to collect and process information, and reduces the need for employees involved in the inventory process, which in turn leads to cost savings.

The modern approach to fixed asset inventory is to use labeling, which is an effective and popular way to identify and track company assets. This method involves printing barcode labels on a printer that contain the name, inventory number, and location of each object. A manual applicator is used to apply the labels, making the process extremely simple. During the inventory, a special data collection terminal scans all barcodes on fixed assets for further analysis. This terminal is then connected to a computer with the appropriate software to process the collected information.

The program "Agent Plus: Fixed Assets Inventory" program, developed for mobile devices based on the Android operating system, allows you to automate the process of fixed assets inventory as much as possible. This significantly reduces the time required to collect and process information and requires fewer employees.

The advantages of using solutions based on the Agent Plus 2.0 platform are accessibility for Android devices, as well as the ability to make the necessary changes without significant labor costs, thanks to the use of an open configurator.

The software product "Agent Plus: Inventory of Fixed Assets" was created to automate the activities of members of the inventory commission, accountants, materially responsible persons and managers. This product allows you to identify the actual availability of property, compare actual data on the availability of property with accounting data, and control the maintenance and operation of fixed assets.

The proposed methodology of fixed assets inventory will help to optimize the verification procedure itself, increase the efficiency and reliability of accounting, and reduce labor costs.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ У СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ СИСТЕМИ ОСВІТИ

**Горланова М.А., 11 м-з-о група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент, Аніщенко Г.Ю.**

У межах організаційної структури бюджетних установ (освітні, медичні, заклади системи оборони) можуть бути підрозділи, діяльність яких пов'язана зі сферою громадського харчування. Її головна мета – забезпечення харчування здобувачів освіти, хворих, персоналу та службовців. Використання продовольчих запасів є специфічним як у технологічному плані приготування готових страв, так і в обліковому процесі, оскільки продукти харчування виступають окремим об'єктом бухгалтерського обліку. Витрати на придбання та використання харчових продуктів формують особливу категорію видатків, що належать до групи поточних та у сукупності з іншими витратами забезпечують поточну діяльність бюджетних установ. Це вказує на важливість дослідження особливостей бухгалтерського обліку продуктів харчування та необхідності врахування специфічних рис даного облікового об'єкту задля пошуку найкращих варіантів для їх відображення у поточних записах, бюджетній та фінансовій звітності.

Питання бухгалтерського обліку продуктів харчування у бюджетній сфері займаються науковці і практики, серед яких Л. Безкоровайна [1], М. Дубініна, М. Панчук, С. Прудченко, Н. Тополенко, Т. Уланович. Проте, при удосконаленні ведення обліку необхідно розглядати бухгалтерський облік продуктів харчування за комплексом питань: особливості бюджетної сфери, де організовано харчування; норми харчування залежать від вікової категорії;

порядок формування видатків відповідної групи; фінансування продуктів харчування; особливості побудови облікового процесу конкретного суб'єкта державного сектору та його підпорядкування.

На законодавчому рівні питання організації харчування в освітніх закладах регламентує нова постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження норм та Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку» [3], якою затверджені норми споживання харчових продуктів за основними їх групами для сніданку та вечері для згаданих вище закладів у форматі п'яти-, шести-, семиденного перебування здобувачів освіт).

При організації бухгалтерського обліку продуктів харчування у бухгалтерії та в столових (харчоблоках) необхідно врахувати потребу відображення коштів на організацію оплатного та безоплатного гарячого харчування здобувачів освіти, якщо останнє здійснюється відповідно до законодавства для окремих категорій громадян та забезпечено соціальними нормами. Безоплатне гаряче харчування забезпечується за рахунок бюджетних коштів на підставі документів, що підтверджують таке право згідно із законодавством. У бюджетних установах потрібно вести облік здобувачів освіти, які забезпечуються безоплатним гарячим харчуванням. Сюди окремо включаються категорії, які мають особливі дієтичні потреби. Як правило ведення обліку покладено на класних керівників та вихователів освітніх установ, які щоденно надають інформацію відповідальній особі та уточнюють її зранку безпосередньо у день харчування. Від цих даних залежать фактична кількість приготовлених страв, використаних продуктів харчування та, у підсумку, витрати бюджетної установи.

До специфічних рис обліку продуктів харчування у бюджетній сфері слід віднести необхідність їх роздільного обліку залежно від джерел фінансування: придбані за кошти загального та спеціального фондів (додатково за джерелами). Якщо серед споживачів готових страв є категорії, які користуються пільгами з різним рівнем оплати вартості харчування 50% чи 100 %, необхідно у бухгалтерському обліку вести облік придбання, використання та залишків продовольчих запасів за усіма цими напрямками. Це безумовно ускладнює аналітичний облік, збільшує кількість документації та звітності матеріально відповідальних осіб столових та бухгалтерських реєстрів, які безпосередньо ведуть в бухгалтерії. Разом з тим, це дозволить коректно формувати видатки для складання бюджетної звітності.

Друга важлива риса бюджетного обліку – це дотримання норм списання видатків. Бухгалтерський облік має забезпечити даними про норми та фактичне витрачання продуктів харчування згідно Меню-Розкладу чи Плану-Меню у бюджетній станові. Отримана інформація підлягає ретельному аналізу один раз на чотири тижні, а результати розрахунків щомісяця мають доводитись до відома керівника закладу освіти. Це питання не повинно залежати від того, яким чином організований облікових процес конкретного закладу освіти. Оскільки більшість закладів освіти ще не здобули автономії,

то задля реалізації даної законодавчої вимоги необхідно у відділах освіти із централізованими бухгалтеріями здійснювати досить глибокий аналітичних облік, щоб формувати дані для аналізу дотримання норм у підпорядкованих бюджетних установах.

Враховуючи напрями організації харчування у бюджетних установах системи освіти, бухгалтерський облік також повинен врахувати наступні питання:

- графік харчування (кратність);
- кількість та особливості контингенту здобувачів освіти/дітей в закладі освіти, облік здобувачів освіти/дітей, що забезпечуються безоплатним гарячим харчуванням за рахунок бюджетних коштів та гарячим харчуванням за власні або інші залучені кошти, у тому числі здобувачів освіти/дітей з особливими дієтичними потребами;
- визначення відповідальних осіб за приймання продуктів за кількістю та якістю, за їх збереження, за дотримання норм витрачання;
- закупівля харчових продуктів чи організація послуг з харчування;
- приготування та реалізацію готових страв, обіг харчових продуктів;
- ведення документації з організації харчування;
- визначення відповідальних осіб за підтримку у належному робочому стані обладнання та устаткування їдальні (харчоблоку), посуду, меблів, систем водопостачання та водовідведення, енергозабезпечення та вентиляції повітря, дотримання умов для зберігання харчових продуктів та готових страв;
- укомплектування штату та інструктаж працівників закладу освіти, відповідальних за харчування;
- забезпечення питного режиму здобувачів освіти/дітей.

Таким чином, варто налагодити аналітичний облік в межах рахунку 1511 «Продукти харчування», передбачивши різноманітні розрізи: за найменуваннями харчових продуктів, за матеріально відповідальними особами, місцями зберігання, джерелами придбання та напрями списання. Це дозволить в наступному коректно переносити дані про рух та витрати продуктів харчування до видатків та формувати показники фінансової звітності.

Список використаних джерел

1. Безкорвайна Л. «Новий бюджетний облік»: благодійні овочі для їдальні: документальне оформлення та облік. Ibuhgalter.net: бухгалтерський інтернет-портал. 01.12.2023. URL: <https://ibuhgalter.net/articles/1339>
2. Облік продуктів харчування у бюджетних установах 2021. Бухгалтерія: стаття редакції від 28.03.2021. URL: <https://oblikbudget.com.ua/article/5-oblk-produktiv-harchuvannya-v-byudjetnih-ustanovah-2021>
3. Про затвердження норм та Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку: постанова

АНАЛІЗ ПРИРОДНОГО ПРИРОСТУ (СКОРОЧЕННЯ) НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ЕКОНОМЕТРИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

**Гут Н.Р. 21-пт група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник - к.е.н., Ратушна О.П.**

Постійне питання, що завжди цікавило людей – це демографія. Майже у всі часи людство рахувало, кількість населення світу. І з кожним роком населення світу збільшувалось, і це підтверджено тим що в 1800 році населення світу становило лише 1 млрд. осіб, але на даний час ця цифра збільшилась у 8 разів. Такий стрімкий ріст населення зумовлений багатьма чинниками, основними з яких є постійний розвиток суспільства, медицини, науки тощо.

Щодо України то ми бачимо ситуацію навпаки. Україна займає 38 місце в світі та 6 в Європі за кількістю населення. Природній приріст населення України в даний момент не відповідає світовим тенденціям зростання, а навпаки знижується. Лише в 1990 році, ми могли спостерігати додатні значення даного показника. Всі інші роки ми бачимо поступовий спад природного приросту. Це пов'язано з великою кількістю факторів та чинників, які нам потрібно прийняти до уваги, адже населення та кількість корінних українців в нашій країні стрімко зменшується, тим самим це зможе призвести до загибелі нації. Існує три головних чинники що впливають на кількість населення:

- економічні негаразди – наша країна переживає кризу у зв'язку з численними економічними кризами, які впливають на населення, та його плани на майбутнє, деякі залишають країну в пошуках кращої фінансової долі;

- соціальні причини – дана категорія чинників охоплює медичне обслуговування, зростання кількості розірваних шлюбів, смертність, народжуваність, стрімке збільшенням кількості людей похилого віку, та виїзд за кордон працездатного населення;

- екологічна ситуація – високий рівень забруднення навколишнього середовища зумовлює зростання смертності, хвороб тощо.

На мою думку нам слід звернути увагу, щодо демографічної проблеми в нашій країні, адже з кожним роком ми все більше втрачаємо населення, що є актуальною темою дослідження.

Для визначення впливу на природний приріст населення ми обрали два фактори: кількість зареєстрованих шлюбів та міграційний приріст (скорочення) (таблиця 1).

Для побудови економетричної моделі ми використали програмні можливості електронних таблиць MS EXCEL пакету *аналіз даних*. Результати регресійного аналізу подано в таблиці 2.

Між природнім приростом і обраними факторами впливу існує щільний взаємозв'язок (множинний коефіцієнт кореляції $R=0,71$), на 51% природний приріст залежить від обраних факторів і на 49% від інших які не включені в модель. Модель є адекватною, так як фактичний F-критерій Фішера є більшим за його критичне значення ($F_{\text{факт}} = 15,46 > F_{\text{кр}} = 3,32$). Зв'язок змінних з результатом є статистично значущим, так як значимість $F = 0,000026$ і є меншим за встановлену значимість 0,05.

Таблиця 1

Динаміка природного приросту (скорочення), кількості зареєстрованих шлюбів та міграційного приросту (скорочення)*

Роки	Кількість зареєстрованих шлюбів, тис. одиниць	Міграційний приріст, скорочення (-), тис. осіб	Природний приріст (скорочення), тис. осіб
	X1	X2	У
1990	482,8	78,3	27,6
1991	493,1	151,3	-39,1
1992	394,1	287,8	-100,3
1993	427,9	54,5	-184,2
1994	399,2	-142,9	-243,1
1995	431,7	-131,6	-299,7
1996	307,5	-169,2	-309,5
1997	345,0	-136,0	-311,6
1998	310,5	-152,0	-300,7
1999	344,9	-138,3	-350,0
2000	274,5	-133,6	-373,0
2001	309,6	-152,2	-369,5
2002 ¹	317,2	-33,8	-364,2
2003	371,0	-24,2	-356,8
2004	278,2	-7,6	-334,0
2005	332,1	4,6	-355,9
2006	355,0	14,2	-297,7
2007	416,4	16,8	-290,2
2008	322,0	14,9	-243,9
2009	318,2	13,4	-194,2
2010	305,9	16,1	-200,5
2011	355,9	17,1	-162,0
2012	278,3	61,8	-142,4
2013	304,2	31,9	-158,7
2014	295,0	22,6	-166,4
2015	299,0	14,2	-183,0

2016	229,5	10,6	-186,6
2017	249,5	12,0	-210,1
2018	228,4	18,6	-251,8
2019	237,9	21,5	-272,3
2020	168,0	9,3	-323,4
2021	214,0	21,3	-442,3

* побудовано за джерелом <https://www.ukrstat.gov.ua/>

Розраховані параметри регресії дозволяють сформулювати економетричну модель такого вигляду:

$$Y = -401,9 + 0,488X_1 + 0,621X_2.$$

Якщо кількість зареєстрованих шлюбів зросте на 1000 одиниць то природний приріст (скорочення) в середньому зросте на 0,488 тисяч осіб. Якщо міграційний приріст (скорочення) збільшиться на 1000 осіб, то природний приріст (скорочення) зросте на 0,621 тисячу осіб. Обидва коефіцієнта регресії є статистично значущими, так як t-критерій Стюдента в обох випадках є більшим за його критичне значення ($t_{кр} = 2,045$).

При побудові узагальненої моделі інтервали довіри параметрів регресії становитимуть:

- довірчий інтервал для параметру b_1 становить $0,1181 < \beta < 0,858$;
- довірчий інтервал для параметру b_2 становить $0,331 < \beta < 0,91$.

Таблиця 2

Результати регресійного аналізу економетричної моделі

Regression Statistics						
Multiple R	0,71841					
R Square	0,51611					
Adjusted R Square	0,48274					
Standard Error	75,3130					
Observations	32					
ANOVA						
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>	
Regression	2	175444,7982	87722,39	15,465	0,000026840	
Residual	29	164489,7864	5672,06			
Total	31	339934,5847				
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>
Intercept	-401,909	60,51160211	-6,641	2,7838	-525,6698	-278,15
X Variable 1	0,488	0,180944885	2,698	0,0115	0,11814	0,8582
X Variable 2	0,621	0,1415557	4,389	0,00013	0,33181	0,9108

Отже, проведено дослідження і побудована економетрична модель залежності природного приросту (скорочення) населення свідчить про значний вплив таких факторів як кількість зареєстрованих шлюбів та міграційний приріст (скорочення). Тому важливо, створювати сприятливі соціально-економічні умови, для створення нових шлюбів та заохочення громадян мігрувати до України.

THE PRACTICE OF ACCOUNTING AND CONTROL OF MONEY IN FOREIGN COUNTRIES

**Duchak A.L., 11 m-o, Faculty of Economics and entrepreneurship
Scientific supervisor - candidate of Economic Sciences, Associate
Professor Andrusiak V.M.**

Cash and cash equivalents in all countries make up the main part of the company's liquid assets, and are their current assets. Current assets are shown in the balance sheet in the order of liquidity. Among the five main elements (cash, short-term investments, accounts receivable, inventory, prepaid expenses), cash is the most liquid asset, and cash is the one with absolute liquidity. Cash in the balance sheet is shown at nominal value.

Cash management is becoming more and more important today due to the great complexity of financial markets. Competitiveness requires that any firm or company be able to acquire funds for innovations or further development. The correct display and classification of cash and cash equivalents are necessary for a correct assessment of the liquidity of companies.

M(S)BO No. 7 "Cash Flow Statement" provides the following definition of cash, their equivalents and cash flows: cash includes cash and demand deposits.

According to US GAAP, liquid assets include cash, short-term investments, accounts and notes receivable. The US standards provide for the inclusion of cash, funds in the current accounts of enterprises, ordinary and bank checks, as well as compensation balance amounts that cannot be freely used as part of the company's funds. The amount of the compensation balance is the minimum amount that is kept by the company on its account as security for the credit agreement, that is, this amount is not as liquid as all other monetary assets, and therefore it should be reflected in the notes to the annual report.

Monetary documents, such as postage stamps, paid tickets, which are included in the composition of monetary funds in Ukraine, are considered advances by US standards. Funds that appear in the Ukrainian balance sheet as "Cash in transit" are included in the bank's receivables according to the US GAAP.

In domestic practice, settlements with the bank are reflected in the accounting on the basis of the bank statement from the current account. In the US, receipt of funds is reflected at the time of deposit of the check, and payment - at the time of issuance of the check.

According to generally accepted accounting practices both in Ukraine and abroad, the cash of the enterprise can be divided into two categories: cash in the cash register and cash in the bank. In the company's balance sheet, drawn up in accordance with international rules, all funds are usually displayed in one line. This practice of reflection is now also used in Ukraine after the introduction of new P(S)BO. This is partly due to the fact that companies prefer checks or plastic cards. Cash kept in a safe is used mainly for small payments and is called (in the US) "petty cash".

In contrast to the economically developed countries of Western Europe and South America, where cash payments are rarely made and in small amounts due to developed forms of non-cash payments (checks, promissory notes, plastic cards, widespread use of electronic payment systems and the latest means of telecommunications), in Ukraine and most in the CIS countries, cash payments during the initial development of market relations became widespread.

According to the IASB, cash includes cash on hand, coins, banknotes, currency and demand deposits, current and deposit accounts in banks, the use of which is not restricted.

Cash equivalents include short-term, highly liquid investments that are freely convertible into the corresponding amounts of cash and that have little risk of changes in value.

Inflow and outflow of cash and cash equivalents occurs as a result of operational, investment and financial activities. Valuation of funds and their display in reporting in accordance with the US GAAP, as well as other accounting systems, is carried out according to the declared or actual nominal value.

The main problems related to money are not accounting problems, but management problems: the organization of control over the preservation and use of money. Among the accounting problems, one can single out the problem of classification of funds, the process of checking statements from a bank account, and the accounting of the company's petty cash.

In contrast to Ukrainian accounting, in foreign practice, accounting for cash and other funds is carried out through a petty cash register. Petty cash is a type of advance fund that allocates cash for daily expenses [1]. Advance funds are funds created for personal purposes, which are periodically replenished by compensating the amounts spent. Fund sizes can range from EUR 50 or less to EUR 10,000 or more. A large organization may have several small cash registers located in all offices and production units. Although the amount in one of the units placed may be relatively small, the total amount of all cash amounts can be significant.

Petty cash registers are designed to manage many types of petty cash payments, including the cost of employee transportation, postage, office supplies, and shipping costs. The balance of the petty cash account is part of the total cash balance and changes only when the petty cash is created. Petty cash funds are assigned to administrative and economic needs and are kept, as a rule, in a safe. Disbursement of cash is carried out by the cashier based on disbursement cash orders, which are kept in the cash register together with the cash.

Cash from the petty cash register is used to pay for postage, purchase stationery, pay for transport costs, etc. Records of the correct display of the balance are registered and periodically reconciled by the accounting department.

An interesting system of keeping a petty cash register according to the US Federal Tax Code. In the company, as a rule, there are regular expenses, the amount of which is insignificant, so it is quite inconvenient to write checks (buying postage stamps, paying for taxis, small fees, etc.). For this purpose, a certain amount of cash is kept directly at the enterprise, for which the materially

responsible person is responsible, that is, a fixed amount of the "petty cash fund" is established, which is replenished periodically (for example, once a week). When issuing cash, a voucher is issued, which indicates the date, amount and destination of expenses. The balance of cash and the total value of vouchers must add up to a fixed amount of the petty cash fund. If small discrepancies are found when replenishing the petty cash, they are reflected in the "Deficiency/surplus of cash" account. At the end of the reporting period, the debit balance of this account is included in the composition of general operating expenses, and the credit balance is included in other income.

In the UK, petty cash transactions are accounted for differently. At the time of issuing cash from the petty cash register, entries are made on the debit of the accounts of the corresponding expenses and the credit of the petty cash account, and when the petty cash account is replenished (for the amount of the expenses), accordingly, the petty cash account is debited [2].

A similar practice of accounting for petty cash in Egypt. In this case, the amount of small expenses for a certain period is determined in advance and a check is written for the entire amount. The cashier spends money on receipts and bills and records them in the journal of the petty cash register.

Recently, the economy of Ukraine has been developing in the direction of globalization, in connection with which there is an obvious need to harmonize national and international standards.

References

1. S.F. Head, V.M. Kostyuchenko. Accounting according to international standards: examples and comments. Practical guide. – K.: Libra, 2001 – 840 p.
2. F.F. Butynets, L.L. Horetska. Accounting in foreign countries. – Zhytomyr: PP "Ruta", 2008. – 544 p.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЬ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

**Дюг В.Ю., 11м-о група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник - к.е.н., доцент Оляднічук Н.В.**

Бухгалтерський облік є основним джерелом формування інформації, яка необхідна для оцінки та аналізу діяльності суб'єкта господарювання, для прийняття виважених управлінських рішень. Тому сучасні соціально-економічні умови вимагають зосередження уваги на поглибленому вивченні питань організації бухгалтерського обліку і контролю використання виробничих запасів, що зумовлює актуальність досліджуваної теми.

Відповідно до НП(С)БО «Запаси» [3], запаси – активи, які утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності, або перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва, або утримуються для споживання під час виробництва

продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством.

Запаси – це складна облікова категорія, яка потребує правильної організації аналітичного обліку за кожним їх видом, наголошує Басіста І. [1]. Це пов'язано з тим, що існує безліч найменувань та видів запасів залежно від сфери застосування, мають місце різні терміни використання та умови зберігання запасів, що суттєво впливає на очікувані результати від їх використання, а також необхідна раціональна методика визначення їх вартості.

Виробничі запаси – частина сукупних запасів, призначених для виробничого споживання. До виробничих запасів належать сировина, матеріали, що надійшли до споживачів, але не використані й не піддані переробці.

Основними завданнями організації обліку виробничих запасів є: правильне та своєчасне документальне оформлення усіх господарських операцій щодо придбання (виготовлення) та руху виробничих запасів; відображення витрат, безпосередньо пов'язаних з придбанням виробничих запасів; контроль за належним зберіганням виробничих запасів у складських приміщеннях та у місцях їх використання; систематичне формування інформаційних масивів про залишки виробничих запасів на складах у розрізі видів активів та матеріально-відповідальних осіб.

Передумовами належної організації обліку виробничих запасів є раціональна організація складського господарства, розроблення інструкцій з обліку виробничих запасів, розробка номенклатурних груп та одиниць виробничих запасів, визначення нормативів використання виробничих запасів на конкретні продукти виробництва чи напрямки використання тощо. Інформаційні масиви, які формуються в системі бухгалтерського обліку, мають включати всі функції діяльності суб'єкта господарювання. Так, облікова інформація покликана забезпечити створення системи управління діяльністю та контролю за використанням активів підприємства.

Малярова С.В. [4] проблемними питаннями в процесі придбання виробничих запасів є транспортно-заготівельні витрати. Проблема виникає в тому, відносити відповідні витрати до складу заготівельних витрат (тобто включати до собівартості запасів) чи до складу витрат поточного періоду. Спірними є питання витрати на проведення вантажно-розвантажувальних робіт, виконаних власними силами підприємства; транспортування запасів до місця їх використання власним транспортом підприємства; утримання служби постачання підприємства.

З метою перевірки цільового використання виробничих запасів та вжиття заходів щодо невідповідного їх використання доцільно суб'єктам господарювання запровадити внутрішній контроль. Внутрішньогосподарський контроль забезпечує відповідність запланованим рішенням і фактичним діям та спрямований на успішне досягнення поставленої мети. Бондаренко Н.М., Сімон Г.С. [2] вважають, що правильно

організований внутрішньогосподарський контроль запасів на підприємстві дає змогу відстежувати правомірне оприбуткування, перевіряти відповідальне зберігання та раціональне (цільове) використання виробничих запасів.

З метою успішного та дієвого забезпечення внутрішнього контролю запасів доцільно здійснювати його на етапах придбання, виробництва продукції та її реалізації. Крім цього організація контролю виробничих запасів має здійснюватися поетапно: визначення фактичного стану складського господарства на підприємстві; порівняння фактичних (складських) даних про наявність виробничих запасів з даними бухгалтерського обліку; виявлення відхилень та оцінка їх впливу на стан виробництва і його результатів; узагальнення результатів внутрішньогосподарського контролю та прийняття виважених управлінських рішень.

Таким чином, ефективна взаємодія елементів організації і контролю забезпечить достовірність даних в процесі обліку виробничих запасів, повноту і своєчасність відображення господарських операцій в облікових реєстрах та відповідність обліку до прийнятої облікової політики підприємства.

Список використаних джерел

1. Басіста І. Організація обліку запасів на підприємстві. URL : http://sophus.at.ua/publ/2014_11_25_lviv/sekcija_2_2014_11_25/organizacija_obliku_zapasiv_na_pidpriemstvi/68-1-0-1107 (дата звернення 05.04.2024).

2. Бондаренко Н.М., Сімон Г.С. Організація внутрішнього контролю запасів на підприємстві. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. URL: <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/23-2-2017/23.pdf> (дата звернення 06.04.2024).

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1996р. № 246. URL: https://buhgalter911.com/uk/normativnaya-baza/instr-plan-rah/standart-buhgalterskogo_pologhennya-standart-buhgaltersykogo-1021474.html (дата звернення 08.04.2024).

4. Малярова С.В. Організація обліку виробничих запасів: сучасний стан та напрями вдосконалення. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. С.147-149. URL : http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_17/2/40.pdf (дата звернення 10.04.2024).

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАЛАНСУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

**Корж С.О., 13-мо, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – д.е.н., професор Кучеренко Т.Є.**

Баланс виконує дві функції у системі бухгалтерського обліку: перша – форма фінансової звітності; друга – елемент методу бухгалтерського обліку. Як одна із форм фінансової звітності баланс характеризує фінансовий стан підприємства на певну дату. Для забезпечення цієї функції у балансі відображають усі контрольовані активи підприємства (ліва частина таблиці балансу), які оцінюються на дату балансу за встановленими оцінками відповідно до вимог Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (далі – НП(С)БО) або відповідно до вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ) для тих підприємств, які складають звітність за МСФЗ. З іншої, правої сторони таблиці балансу відображають джерела утворення активів – власний і залучений капітал.

Як елемент методу бухгалтерського обліку баланс надає узагальнену інформацію про перелік рахунків бухгалтерського обліку щодо активів і капіталів (власного і залученого), які відкриті підприємством для відображення господарських операцій, з однієї сторони. А з другої – надає впевненість у правильності застосування подвійного запису на рахунках бухгалтерського обліку, що підтверджується наявністю рівності між активом (лівою стороною таблиці балансу) і капіталом (правою стороною таблиці балансу).

Науковим дослідженням фінансової звітності, її методологічного забезпечення в тому числі і балансу (звіту про фінансові результати) в умовах постіндустріального суспільства, Концепції сталого розвитку присвячені праці науковців кафедри обліку і оподаткування Уманського НУС.

Сучасні вимоги до інформаційного наповнення балансу, як форми фінансової звітності, розглядаються науковцями з різних аспектів. Так, Ковальова Т. В., Воляник Г. М. наголошують на тому, що у зв'язку із військовими діями в Україні набувають значення питання оцінки і відображення у балансі (звіті про фінансовий стан) пошкодженого майна, вдосконалення аналітичних можливостей систем бухгалтерського обліку, використання нетипових методів аналізу даних балансу.

Польова О., Маліцький П., Манеляк І. у своїх дослідженнях стверджують про необхідність відображення у балансі (звіті про фінансовий стан) специфічних активів – наявності виробництва органічної продукції, земельних активів та інвестиційного майна. Поряд із цим автори стверджують, що «...бухгалтерська (фінансова) звітність сільськогосподарських підприємств має інтегровану структуру та складається з наступних форм: а)....б) б) спеціалізовані форми: Звіт про

використання добрив і пестицидів № 9-сг (річна); Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду № 29-сг (річна); Звіт про основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств № 50-сг (річна); Звіт про посівні площі сільськогосподарських культур № 4-сг (річна); Звіт про збирання врожаю сільськогосподарських культур № 37-сг (місячна); Звіт про виробництво продукції тваринництва та кількість сільськогосподарських тварин № 24-сг (місячна); Звіт про виробництво продукції тваринництва, кількість сільськогосподарських тварин і забезпеченість їх кормами № 24 (річна); Звіт про реалізацію продукції сільського господарства № 21-заг (місячна, річна)».

Таким чином, форми статистичних спостережень авторами зараховано до бухгалтерської (фінансової) звітності, що є некоректним.

Ряд наукових досліджень щодо методичного та інформаційного наповнення окремих форм фінансової звітності відображають доцільність класифікації окремих статей активу і пасиву балансу шляхом додаткового розкриття інформації щодо активів і зобов'язань. Так, Петришин Л., Сиротюк Г. пропонують скоротити деякі розділи і рядки балансу, об'єднати або взагалі вилучити з балансу: об'єднавши статті «Гудвіл», «Відстрочені податкові активи» у статтю «Інші необоротні активи». Дані розділу «Необоротні активи, призначені для продажу і вибуття» у складі статті «Інші необоротні активи».

Методологічні засади складання форм фінансової звітності за національними стандартами в Україні регламентуються Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», Методичними рекомендаціями щодо заповнення форм фінансової звітності, а також відповідними НП(С)БО, які визначають оцінку відповідних активів і зобов'язань на дату балансу. Таксономія окремих фінансових звітів, у тому числі балансу (звіту про фінансовий стан) передбачає додаткове введення статей балансу, які надають суттєву інформацію, що може вплинути на управлінські рішення потенційних користувачів фінансової звітності. Так, сільськогосподарські підприємства, які мають довгострокові біологічні активи, що оцінюються за справедливою і первісною вартістю, можуть відкривати у першому розділі активу балансу «Необоротні активи» додаткову статтю для відображення таких активів окремо. При цьому, довгострокові біологічні активи, які оцінюють за первісною вартістю, підлягають амортизації, накопичена сума якої відображається у балансі окремою статтю. До підсумку балансу довгострокові біологічні активи, які оцінюють за первісною вартістю, включають за залишковою вартістю.

У другому розділі активу балансу «Оборотні активи» сільськогосподарські підприємства можуть відкривати додаткові статті до загальної статті «Запаси», що характеризують особливості сільськогосподарського виробництва, такі як: Незавершене виробництво, Продукція сільськогосподарського виробництва, Поточні біологічні активи,

що оцінюються за справедливою вартістю, Поточні біологічні активи, що оцінюються за первісною вартістю.

Таким чином, в активі балансу сільськогосподарські підприємства можуть відкривати додаткові статті, які характеризують специфіку їх діяльності. Перелік додаткових статей для окремих форм фінансових звітів встановлено Методичними рекомендаціями щодо заповнення форм фінансової звітності.

Більш детальна інформація щодо окремих активів, які відображені в балансі, надається у Примітках до фінансової звітності.

Практика складання фінансової звітності показує, що третій розділ активу балансу «Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття» національні підприємства не заповнюють. При цьому, даний розділ складається із однієї статті, яка і є його назвою Ці активи можуть бути відображені у другому розділі активу балансу «Оборотні активи» окремою статтею, тому що за своїм визначенням і змістом зараховуються до оборотних активів, термін реалізації яких не більше 12 місяців з дати їх визнання призначеними для продажу.

Господарська діяльність багатьох національних підприємств зазнала негативного впливу у зв'язку із військовими діями в Україні. Сільськогосподарські підприємства втратили не лише основні засоби виробничого призначення, виробничі запаси, сільськогосподарську продукцію тощо, але і зазнали негативного впливу земельні ділянки, на яких проводиться сільськогосподарська діяльність. Багато земельних ділянок виведені із обороту через наявність на них різного роду вибухових предметів, забруднюючих речовин. У балансі (звіті про фінансовий стан) такі активи підприємства мають бути відображені, але з урахуванням їх оцінки, яка має відображати певну втрату їх корисності. Частина земельних ділянок, які є у власності підприємства, але вони не придатні до використання певний період, на наш погляд, також слід відображати у балансі як такі, що обмежені у використанні.

Таким чином, баланс як форма фінансової звітності, потребує його удосконалення і додаткового введення нових статей, які будуть більш суттєво характеризувати фінансовий стан підприємства на певну дату.

Список використаних джерел

1. Ковальова Т. В., Воляник Г. М. // Інформаційне забезпечення звітності компаній під час війни. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2024. №12. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-12-09-02>.
2. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності. Наказ МФУ № 433 від 28.03.2013. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text>.
3. Петришин Л., Сиротюк Г. Удосконалення методики складання фінансової звітності підприємства // Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія: Економіка АПК. 2013. № 20 (1). С. 178-185.

4. Польова О., Маліцький П., Манеляк І. Обліково-інформаційне забезпечення формування бухгалтерської звітності в АПК // Економіка та суспільство. 2024. № 59. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-126>.

5. Kucherenko, T., Melnyk, L., Matros, E., Anishchenko, H., Mykhailovyna, S. Accounting conceptual and reporting framework in line with the institutional theory. 2019. Proceedings of the 33rd International Business Information Management Association Conference, IBIMA 2019: Education Excellence and Innovation Management through Vision 2020. С. 6576-6586.

6. Kucherenko Tamara, Anishchenko Halyna Yu, Melnyk Liudmyla Yu and O. Lokhanova Nataliia. Transformation of the Accounting and Reporting System: Organizational and Managerial Aspects // Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems. 2020. Volume 12 | 07-Special Issue. P. 397-404.

WAYS TO IMPROVE ACCOUNTING FOR SETTLEMENTS WITH COUNTERPARTIES IN AN AGRICULTURAL ENTERPRISE

**Kosholap O.D., 12 m-o, Faculty of Economics and entrepreneurship
Scientific supervisor - candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Mikhaylovyna S. O.**

For any active economic entity, the issue of timely settlements with suppliers and contractors, buyers, and customers for goods and services rendered is relevant. Failure to meet payment deadlines leads to their accumulation and devaluation of funds for creditors, which adversely affects the financial condition and solvency of the enterprise.

All economic entities have both creditor and debtor liabilities, with the enterprise's creditor liability typically increasing each year, negatively impacting its solvency and financial condition.

An examination of the accounting of accounts receivable for settlements with buyers at the Private Agricultural Enterprise "Ukraine" in the Tulchyn District of Vinnytsia Oblast revealed certain deficiencies. One of them is the absence of a provision for doubtful debts at the enterprise.

However, according to the National Standard of Accounting 10 "Accounts Receivable," it is envisaged that accounts receivable for goods, works, and services should be reflected in the balance sheet at net realizable value, which is calculated as the difference between the initial value of accounts receivable and the amount of the provision for doubtful debts.

To reflect the real amount of current accounts receivable, it is proposed at the Private Agricultural Enterprise "Ukraine" to create a provision for doubtful debts. Its size should be determined based on the solvency of individual debtors or based on the classification of accounts receivable.

The provision for doubtful debts can be determined by one of the following methods:

- application of the absolute amount of doubtful debt;

- application of the doubt coefficient.

Using the method of applying the absolute amount of doubtful debt, the provision size is determined based on the solvency analysis of individual debtors.

Using the method of applying the doubt coefficient, the enterprise calculates the provision size based on the balance of the actual amount of irrecoverable accounts receivable for products, goods, works, services of the respective group and the coefficient of doubt for them.

The coefficient of doubt can be calculated by the following methods:

- Determining the specific weight of irrecoverable debts in net income;
- Classification of accounts receivable by maturity dates;

Determining the average share of written-off accounts receivable during the period in the amount of accounts receivable at the beginning of the corresponding period for the previous 3-5 years.

The Private Agricultural Enterprise "Ukraine" can choose any of the above options for creating a provision for doubtful debts.

Also, to improve the accounting system and reduce accounts receivable and accounts payable at the Private Agricultural Enterprise "Ukraine," it is proposed to make some changes that would contribute to the improvement of settlement accounting:

Firstly, it is necessary to monitor the ratio of accounts receivable to accounts payable: a significant predominance of accounts receivable poses a threat to the financial stability of the enterprise and necessitates the attraction of additional funds; an excess of accounts payable over accounts receivable can lead to insolvency of the enterprise.

Secondly, it is advisable to conduct a better and more qualitative analysis of the composition and structure of accounts receivable and accounts payable by specific suppliers and buyers, as well as regarding the terms of formation of liabilities or the terms of their possible repayment. This will allow timely identification of overdue liabilities and measures to recover them. Data on the timing of the occurrence (repayment) of liabilities should be regular and prompt, it is advisable to accumulate them in a separate document, for example: a register of aging of accounts receivable, accounts payable.

Such a register can be compiled in the form of a matrix, with debtors listed in rows and creditors listed in columns, while the cells indicate the timing of formation. The register can promptly identify those debtors with whom successful cooperation can yield the greatest results for the enterprise, as well as those with whom special relationships need to be established.

Thirdly, it is also possible to organize an analytical accounting system for accounts receivable not only by terms but also by amounts, location of legal entities, individuals, and proposed payment conditions.

Fourthly, it is important to monitor the turnover of accounts receivable and accounts payable, as well as the status of settlements regarding overdue liabilities, as in the conditions of inflation, any payment delay results in the enterprise

actually receiving only a portion of the value of the delivered goods, so it is desirable to expand the system of advance payments.

At the fifth stage, it would be expedient to organize work with contracts at a high level, distinguishing in the customer card whether they operate under consignment or prepayment systems.

The implementation of such innovations would be a significant change in the accounting of settlements with counterparties at the end of the reporting period. Thus, the above proposals will contribute to improving the organization of settlements and their accounting, reducing accounts receivable, and strengthening the financial position of the enterprise.

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВИТРАТ НЕЗАВЕРШЕНОГО ВИРОБНИЦТВА В РОСЛИННИЦТВІ

**Кравченко І.А. 11-м-о групи, факультету економіки і підприємництва
Науковий керівник - к.е.н., Ратушна О.П.**

Проблеми обліку незавершеного виробництва є предметом наукових досліджень багатьох вітчизняних та закордонних вчених і дослідників, серед них: П.С. Безруких, М.Т. Білуха, О.С. Бородкін, Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валуєв, С.Ф. Голов, А.М. Герасимович, З.В. Гуцайлюк, В. Єфіменко, С. Зубілевич, А. Кузьмінський, М.В. Кужельний, А.Ш. Маргуліс, Ю. Літвін, В. Лінник, Л.Є. Логінов, В.Ф. Палій, Я.В. Соколов, В.В. Сопко, М.Г. Чумаченко та інші.

Робота сільськогосподарських підприємств України в умовах жорстокої конкуренції, вимагає підвищення точності та обґрунтованості визначення витрат на виробництво продукції. Це потребує аналітичного дослідження сучасних методів оперативного управління або контролю виробничими витратами та порядком визначення справедливої вартості незавершеного виробництва.

У рослинництві базовим ресурсом для виробництва сільгосппродукції є земельні ділянки. Для отримання сільгосппродукції (виростити і зібрати урожай), земельні ділянки обробляють. Основні етапи обробки: оранка, дискування, культивування, коткування, посів, внесення добрив, внесення гербіцидів, міжрядний обробіток із підживленням, збирання врожаю тощо.

Разом усі етапи обробітку землі становлять технологічний цикл з отримання сільгосппродукції. Якщо цикл було розпочато, але не завершено (продукція не зібрана), маємо незавершене сільськогосподарське виробництво. Причому воно буде незавершеним на будь-якому етапі обробки поля. Якщо поле зоране під майбутній урожай, то вже понесено відповідні витрати на оранку — і маємо незавершене виробництво в складі робіт з виконання оранки. На думку О. Золотухіна, надалі це незавершене виробництво можна продати у складі виконаних робіт з оранки. Якщо виконано всі етапи обробки до моменту збирання і маємо вже на полі

урожай, який слід збирати, то й це все ще буде незавершене виробництво, яке можна передати (продати) як посіви у стані повної стиглості. Тобто на будь-якому етапі виконаних робіт до моменту збирання врожаю матимемо незавершене виробництво різного ступеня незавершеності.

Визначення статусу незавершеного виробництва надається в п. 6.1» Методичних рекомендацій з інвентаризації», де до незавершеного виробництва в рослинництві віднесено витрати під урожай майбутніх років: зяб, пари, добрива, посіви озимих культур, багаторічні трави (в частині, що переходить до використання в наступні роки), підготовка парників, теплиць та інших споруд закритого ґрунту, посіви під зиму (в теплицях, розсадниках), снігозатримання, необмолочені культури урожаю звітного року тощо. В п. 6.1 перелічено здебільшого витрати під урожай майбутніх років і відповідно до п. 1.4 «Методичних рекомендацій з інвентаризації» інвентаризацію незавершеного виробництва в рослинництві рекомендують проводити станом на 1 листопада звітного року, перед складанням річної звітності. На цю дату в складі незавершеного виробництва можуть перебувати лише витрати під урожай майбутнього року. Якщо ж ми проведемо інвентаризацію, наприклад, наприкінці травня, то матимемо зовсім інший склад незавершеного виробництва. (Таблиця 1)

У бухгалтерському обліку виробники сільгосппродукції витрати на виконання етапів обробки обліковують на рахунку 23 «Виробництво». Згідно з п. 11 НП(С)БО 30 поточні біологічні активи рослинництва визнають і відображають як незавершене виробництво.

П. 5.19 Методичних рекомендацій №1315 визначає поточні біологічні активи рослинництва, як такі активи, справедливу вартість яких на дату балансу достовірно визначити неможливо. Вони не досягли зрілості та технологічний процес їх створення не завершено. Відображають у бухгалтерському обліку і звітності як незавершене виробництво, оцінюють за виробничою собівартістю.

Таблиця 1

Інвентаризаційна накопичувальна відомість визначення справедливої вартості незавершеного виробництва аналітичного рахунку «Пшениця Озима»

Дата	Озима Пшениця (147 га)	Сума витрат, грн.	Статті витрат
01.01.2024	202214,88 грн.	-	-
01.02.2024	202214,88 грн.	15640,63 3375,92 80201,10 8063,80 Всього: 107284,45	Оплата праці Нарахування Добрива Паливо
01.03.2024	309499,33 грн.	-	-
01.04.2024	309499,33 грн.	5647,14 1147,29 22384,88 Всього: 29179,31	Оплата праці Нарахування Паливо
01.05.2024	338678,64 грн.		

Якщо справедливу вартість біологічних активів можна достовірно визначити, на дату балансу їх відображають у складі поточних біологічних активів на субрахунку 211 «Поточні біологічні активи рослинництва, які оцінені за справедливою вартістю» (Д-т 211 К-т 23, з віднесенням різниці між справедливою вартістю та виробничою собівартістю до складу доходів Д-т 23 К-т 710 чи витрат Д-т 940 К-т 23). На момент початку збирання врожаю такі біологічні активи списують з балансу з віднесенням їх вартості на витрати виробництва (Д-т 23 К-т 211) (див. п. 15 додатка 2 до Методичних рекомендацій №1315, п. 21 П(С)БО 30).

Згідно з п. 4 НП(С)БО 30, поточні біологічні активи — біологічні активи, здатні давати сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, приносити в інший спосіб економічні вигоди протягом періоду, що не перевищує 12 місяців, а також тварини на вирощуванні та відгодівлі. Саме такі поточні біологічні активи в рослинництві здебільшого і виступають об'єктом продажу. Тож незавершене виробництво в рослинництві і поточні біологічні активи — це одне і те саме. Тільки поняття біологічних активів — суто бухгалтерське, і тому його коректно застосовувати виключно з бухгалтерською метою. Проте у договорі, яким оформляють передачу незавершеного виробництва в рослинництві, доречно застосовувати поняття (термін) «незавершене виробництво», з подальшим уточненням, які саме етапи виконаних робіт передаються.

Під час планування перевірки виробничої собівартості приділяють увагу попередньому вивченню незавершеного виробництва. Пропонуємо скласти тести перевірки. Зміст тесту, як правило, повинен розкривати суть ведення бухгалтерського обліку, яка відповідає вимогам Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 "Витрати".

До таких питань можна віднести:

- порядок обліку на рахунку 23 "Виробництво" вимогам НП(С)БО 16 "Витрати";
- здійснення аналітичного обліку: за видами продукції; за видами виробництва;
- відображення наказом про облікову політику структури прямих і загальногосподарських витрат;
- правильність використання методики калькулювання собівартості продукції;
- списання на незавершене виробництво затрат, які необхідно включити в собівартість продукції;
- вчасне проведення інвентаризації незавершеного виробництва.

Під час подальшого вивчення порядку обліку незавершеного виробництва встановлюють правильність і вчасність проведення його інвентаризації.

Для цих цілей завчасно пропонуємо тест перевірки проведення інвентаризації незавершеного виробництва. У ньому наводять окремі питання, що характеризують:

- вчасність інвентаризації незавершеного виробництва;
- залишки витрат, які вчасно не списані з рахунка 23 "Виробництво" за завершеними процесами діяльності;
- можливість завчасного документального оформлення на виробництво товарно-матеріальних цінностей, але вчасно невикористаних;
- правильність оформлення порядку проведення інвентаризації незавершеного виробництва.

З огляду на вищезазначені проблеми обліку та контролю витрат виробництва у рослинництві нами розроблені рекомендації по контролю витрат та визначення справедливої вартості незавершеного виробництва на перше число кожного календарного місяця. Також розглянуті можливості оцінки за ринковою вартістю незавершеного виробництва при продажі або здачі в оренду іншому орендареві земельної ділянки з незавершеним виробництвом.

ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

**Кузло І.О., 21-ко група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник - к. е. н., доцент Крочак О.І.**

Україна має приблизно 40 тисяч установ і організацій, що отримують фінансування від державного або місцевих бюджетів. Ці установи здійснюють різноманітні функції, пов'язані з управлінням державою та регіонами, реалізацією економічних, соціальних і екологічних заходів, забезпеченням правопорядку та територіальної недоторканості. Кожна з них має свої визначені завдання, які вони виконують за рахунок фінансування з різних бюджетів [3].

Бюджетні установи – це неприбуткові органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок державного чи місцевого бюджету [1].

Облік в бюджетних установах ґрунтується на міжнародно визнаних принципах та відповідає стандартам, характерним для міжнародної практики. Він виконує управлінські, контрольні та інформаційні функції, проте через специфіку їх діяльності має свої особливості. Для цих установ розроблені спеціальні нормативи та методичні вказівки. Вони працюють за кошторисами доходів та витрат, реєструючи їх відповідно до окремого плану рахунків. Крім того, для них існують окремі національні стандарти бухгалтерського обліку в державному секторі. Цей підхід відрізняється від підприємницьких суб'єктів і включає особливості у звітності. Тому бухгалтерський облік у бюджетних установах розглядається як окремий вид діяльності.

За ведення обліку в бюджетних установах відповідає бухгалтерська служба. На відміну від юридичних осіб, які мають свої власні бухгалтерії,

кілька бюджетних установ можуть мати централізовану бухгалтерію в одному з державних органів. Ця централізована бухгалтерія виконує всі необхідні завдання з бухгалтерського обліку для кожної бюджетної установи, за яку вона відповідає.

Сфера діяльності бюджетних установ є досить різноманітною за функціональними ознаками. Умовно їх можна поділити на групи:

- установи, які виконують законодавчі функції, функції управління, охорони, контролю – установи законодавчої та виконавчої влади;
- міністерства, відомства, управління, тобто апарат органів державного та господарського управління, громадських та інших організацій;
- фінансові органи, органи казначейства, податкова інспекція, митна служба, армія, органи міліції, судові органи, органи прокуратури та інші;
- установи соціально-культурного комплексу – установи освіти всіх рівнів, медичні заклади, дитячі виховні заклади, установи культури та інші;
- соціальні фонди та служби, а також інші бюджетні установи [4].

Бухгалтерський облік у бюджетних установах має свої особливості порівняно з приватним сектором, оскільки бюджетні установи функціонують за рахунок публічних коштів і підлягають додатковим правилам і вимогам. Основні принципи бухгалтерського обліку в бюджетних установах орієнтовані на забезпечення прозорості, ефективного використання бюджетних коштів і відповідності фінансових звітів міжнародним стандартам.

Основними аспектами бухгалтерського обліку в бюджетних установах є:

- бюджетування - управління фінансами бюджетної установи розпочинається з розробки бюджету, який містить плани доходів і витрат на певний період часу.

- облік доходів і витрат - бюджетні установи зобов'язані вести докладний облік всіх доходів і витрат. Це включає отримання доходів від державних асигнувань, податків, пожертвувань та інших джерел, а також витрати на зарплати, закупівлі, послуги та інші потреби.

- звітність - бюджетні установи повинні регулярно складати фінансові звіти і подавати їх до контролюючих органів.

- дотримання вимог законодавства - бюджетні установи повинні дотримуватися всіх вимог законодавства щодо фінансової звітності, оподаткування, контролю за використанням бюджетних.

- контроль і аудит - для забезпечення прозорості і відповідності стандартам, бюджетні установи можуть піддаватися внутрішньому та зовнішньому фінансовому контролю і аудиту.

Бухгалтерський облік у бюджетних установах є важливою складовою їхньої діяльності, оскільки він допомагає забезпечити ефективне управління фінансами та відповідність вимогам законодавства.

Загалом, організація бухгалтерського обліку є складним процесом і передбачає здійснення сукупності засобів, способів і методів упорядкування та оптимізації існування зазначеної системи, в межі якої входить: первинна

організація обліку, організація технології облікового процесу, організація роботи апарату бухгалтерії, організація розвитку бухгалтерського обліку, а успішний розвиток організації обліку в бюджетних установах залежить від можливості автоматизації облікового процесу, що передбачає запровадження та використання програмних комплексів автоматизації бухгалтерського обліку в бюджетних установах [2].

Отже, бухгалтерський облік у бюджетних установах має свої особливості, але його мета залишається тією ж - забезпечити ефективне управління фінансами та забезпечити відповідність вимогам законодавства та стандартам фінансової звітності.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України із змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 7 жовтня 2010 року № 2592-VI. Платформа Ліга: Закон / Ліга: Закон. URL:<https://ips.ligazakon.net/document/T102456>
2. Ларікова Т.В., Шилко І.С. Організація обліку в бюджетних установах / Фінанси, облік і аудит. 2015. Вип. 1(25). С. 243–257.
3. Облік у бюджетних установах : навч. посіб. / за ред. Леня В.С. Чернігів: Десна Поліграф, 2016. 560 с.
4. Облік у бюджетних установах : курс лекцій / Дубініна М.В. та ін. Миколаївський національний аграрний університет, 2020. 107 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ДЕПОЗИТНО-КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ

**Кузло І.О. 21-го групи, факультету економіки і підприємництва
Науковий керівник - к.е.н., Ратушна О.П.**

Одним із основних джерел формування ресурсної бази банківських установ є депозити, які дають можливість банкам активно працювати з метою отримання прибутку. Кредитні операції є одними з основних видів банківської діяльності і забезпечують банкам найбільшу частину швидкого доходу. Тому удосконаленню обліку депозитно-кредитних операцій необхідно приділяти особливу увагу.

Наукові дослідження в напрямі формування ресурсної бази банківських установ та ролі депозитів були проведені такими вченими як Дж. Ф. Сінкі, Г. Айленбергером, Р. Еллером, П. Роузом. Питання організації обліку кредитних операцій присвятили праці такі вчені як А. М. Галас, А. М. Герасимович, О. Д. Заруба, Л. М. Кіндрацька, О. І. Кіреєв, В. Н. Кочетков, Т. Раєвська, К. Раєвський, М. І. Савлук, В. В. Сопко, Р. І. Тиркало, З. І. Щибиволок та ін.

Погоджуємось з авторами [1, 2] щодо основних напрямів підвищення ефективності депозитної політики вітчизняних банків:

- формування депозитної політики має ґрунтуватися на специфіці банківської діяльності та максимально враховувати потреби клієнтів;

- запровадити цільове використання депозитів, розширювати депозити, за якими можна запропонувати додаткові послуги, та диверсифікувати депозитні портфелі з урахуванням місцевих особливостей;

- використовувати депозити з обмеженими строками та вищими відсотковими ставками для забезпечення можливості дострокового зняття коштів;

- слід шукати ефективні альтернативи депозитній політиці, які б забезпечували формування довгострокових кредитних ресурсів та довгострокового кредитування. Серед іншого, варто звернути увагу на випуск нетрадиційних депозитних інструментів (депозитних та ощадних сертифікатів) та сек'юритизацію активів;

Вивчивши наукові джерела [3, 4] щодо організації кредитних операцій та їх обліку, загалом можна виокремити такі напрями удосконалення:

а) забезпечити розподіл відповідальності та кредитних повноважень під час здійснення кредитних операцій;

б) використання внутрішньобанківських документів, що описують дії, які мають бути здійснені при проведенні кредитних операцій, шляхом підготовки стандартів кредитування та кредитних інструкцій

в) створення механізмів контролю за кредитними операціями, включаючи управління повноваженнями з надання кредитів, дотримання стандартів кредитування та кредитних інструкцій, а також технічну та бухгалтерську обробку облікових даних

г) запровадити методику обліку відстрочених зобов'язань за кредитними операціями та визначити в бухгалтерському обліку банків України рахунки відстрочених зобов'язань відповідно до строків їх нарахування. Наприклад, від одного місяця до трьох місяців, від трьох місяців до одного року тощо;

д) підвищити інформативність даних про строки надання та отримання звітності за кредитними операціями шляхом запровадження в бухгалтерському обліку банків України рахунків для обліку короткострокових (до одного року), середньострокових (від одного до трьох років) та довгострокових (понад три роки) зобов'язань.

Однією з проблем в організації обліку та контролю кредитних операцій є те, що прострочення (пролонгація) за кредитними договорами обліковується на одному рахунку з довгостроковими або короткостроковими кредитами (2062, 2063, 2072, 2073, 2203), залежно від періоду між датою прострочення та датою погашення, що значно збільшує частку простроченої дебіторської заборгованості. Причиною цього є той факт, що такий статус активу не відображається на рахунках бухгалтерського обліку. Іншими словами, для цілей бухгалтерського обліку пролонговані кредити обліковуються як строкові, а підвищений потенційний ризик дефолту приховується від тих, хто бажає оцінити позицію банку та його ризики. Це є однією з причин зростання простроченої заборгованості за кредитами.

Аналогічної думки дотримується і А. В. Погосова, «про необхідність запровадити методику обліку відстроченої (пролонгованої) заборгованості за

кредитними операціями, передбачивши в Плані рахунків банків України рахунки для обліку пролонгованої заборгованості в залежності від терміну її виникнення. Зокрема, до рахунку 2062 «Короткострокові кредити в поточну діяльність, що надані суб'єктам господарювання» можна запровадити наступні субрахунки: 20621 «Короткострокові кредити в поточну діяльність, що надані суб'єктам господарювання, строком до 1 місяця», 20622 «Короткострокові кредити в поточну діяльність, що надані суб'єктам господарювання, строком від 1 до 3 місяців», 20623 «Короткострокові кредити в поточну діяльність, що надані суб'єктам господарювання, строком від 3 до 6 місяців», 20624 «Короткострокові кредити в поточну діяльність, що надані суб'єктам господарювання, строком від 6 місяців до 1 року» [5].

Відповідно до плану рахунків суб'єкти кредитування класифікуються на фізичних, юридичних осіб та органів державної влади. Враховуючи, що фізичні особи підприємці також відносяться до суб'єктів господарювання, надані їм кредити обліковуються на рахунках юридичних осіб і до них застосовують аналогічні ставки резервування як і для великих юридичних осіб. Однак кредитування фізичних осіб-підприємців є значно ризикованіше з огляду на

1. проблематичність об'єктивної оцінки кредитоспроможності позичальника, оскільки бухгалтерська звітність підприємств базується на спрощеній системі звітності;
2. діяльність таких суб'єктів важко перевірити на достовірність;
3. діяльність фізичних осіб-підприємців значною мірою залишається в тіні, оскільки перевірки з боку контролюючих та податкових органів відбуваються значно рідше, ніж для суб'єктів господарювання інших організаційно-правових форм;
4. провадження у справах про неплатоспроможність таких боржників є неефективним з точки зору погашення кредитів та відсотків за ними;
5. відсутня ліквідна застава для покриття повної суми кредиту та відсотків;

Тому, до чинного плану рахунків банків України Погосова А.В пропонує «ввести групи рахунків, які б відображали окремо операції з фізичними особами-підприємцями, окремо з юридичними особами, а до чинного Положення про порядок формування та використання резервів на покриття можливих витрат за кредитними операціями банків України необхідно внести зміни в частині встановлення вищого значення коефіцієнтів резервування для фізичних осіб-підприємців, ніж для суб'єктів господарювання інших організаційно-правових форм» [5].

Список використаних джерел

1. Довгань Ж. М. Удосконалення депозитної політики банківських установ. Наука молода: зб. наук. праць молодих вчених ТНЕУ. 2015. № 23. С. 46–53.

2. Золотарьова О. В. Саранча С. М., Князева А. В. Тенденції та шляхи нарощування депозитної бази банківських установ України Бізнес-навігатор. 2018. Вип. 3-2. С. 96-100.

3. Маркус О. Облік операцій із кредитування в системі установ Ощадного банку України Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2017. № 1. С. 154-159.

4. Матюха М. М. Чистоколова А. І Удосконалення організації обліку кредитних операцій в умовах становлення ринкових відносин Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". 2017. № 15(2). С. 42-45.

5. Погосова А.В. Облікове забезпечення управління кредитними операціями банку. Ефективна економіка. 2014. № 4.

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

**Кулик В.О., 12 к-о група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник: к. е. н., доцент Крочак О.І.**

Галузь рослинництва для нашої країни, особливо в сучасних умовах, має важливе значення. Збільшення виробництва різної сільськогосподарської продукції є стратегічно важливим інструментом економіки України у період ведення військових дій. Успішний розвиток рослинництва створює умови для виходу з кризової ситуації в інших галузях народного господарства. Звичайно, на вирощування сільськогосподарських культур підприємства затрачають багато матеріальних, трудових та інших ресурсів. Для забезпечення ефективності виробництва продукції галузі рослинництва слід постійно слідкувати за фактичними витратами, які понесені при вирощуванні сільськогосподарських культур. Тому, управління витратами є важливим напрямком побудови системи обліку витрат. В сучасних умовах господарювання актуальним питанням у рослинництві є забезпечення достовірності обліку витрат на виробництво продукції, облік її випуску, дослідження ринків збуту, калькулювання собівартості. Це є досить складний процес. Він передбачає не лише класифікацію товарів, але і систематичний моніторинг фактичних витрат, а особливо їх поведінку під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. На базі такого моніторингу приймаються рішення щодо вдосконалення структури собівартості продукції рослинництва, а також оптимальної ціни реалізації. Тому можна з впевненістю стверджувати, що бухгалтерський облік є одним із основних джерел важливої інформації для управління та контролю економічних показників галузі рослинництва.

Питаннями теорії та практики формування витрат на виробництві продукції у бухгалтерському обліку займалися такі українські вчені як Бродкін О.С., Бутинець Ф.Ф., Огійчук М.Ф., Голов С.Ф., Моссаковський В.Б., Костякова А.А. та інші.

Слід відмітити, що основою формування у бухгалтерському обліку витрат є їх класифікація, яка передбачає групування витрат у класи на основі окремих ознак об'єктів та закономірних зав'язків між ними.

Більшість автори вітчизняної теорії бухгалтерського обліку визнають класифікацію витрат виробництва відносно обсягів виробництва продукції. На сьогоднішній день немає єдиного підходу до групування витрат за цією ознакою. Одні автори поділяють витрати на постійні та змінні; інші – на змінні та умовно-постійні. Є автори, які розділяють витрати на умовно-змінні та умовно-постійні, або – на змінні, постійні та умовно-змінні.

Моссаковський В. Б. та Бублик С. Я. [3] пропонують розділяти витрати на виробництві продукції рослинництва, зокрема, на постійні – витрати, що не міняються за будь-яких обставин, умовно-змінні - визначаються площею посіву сільськогосподарських культур та змінні – витрати, сума яких залежить від кількості виробленої продукції. Крім того, на їх думку, слід враховувати технологічні особливості рослинництва, обсяги виробництва продукції. Вони вважають, що для класифікації витрат протягом періоду виробництва продукції рослинництва в обліку доцільно використовувати оброблену площу у розрізі окремих культур, а в період збору їх урожаю та первинної обробки продукції – обсяг виробництва конкретної продукції в центнерах [3].

Костякова А.А. [1] пропонує групувати витрати залежно від обсягу виробленої продукції на постійні, змінні та умовно-змінні. На її думку саме така класифікація витрат дозволить кожному сільськогосподарському підприємству вирішувати, які виробничі витрати потрібно включати до виробничої собівартості у розрізі технологічних процесів, а також розраховувати повну виробничу собівартість продукції.

Сільськогосподарські підприємства найчастіше здійснюють групування витрат на виробництво власної продукції у розрізі окремих культур за статтями витрат. Негативним явищем у цьому випадку є те, що тут не враховується, що протягом календарного року розмір витрат може змінюватися в залежності від пори року. Тому О.С. Бродкін підтримує думку вчених, які пропонують групувати витрати залежно від впливу на них обсягу виробництва (рис. 1.1).

Для прийняття управлінських рішень щодо виробництва продукції рослинництва, на думку Д. В. Людвенко, слід виділяти релевантні та нерелевантні витрати. Релевантні - витрати, що можуть змінюватися внаслідок прийняття певного рішення, нерелевантні – витрати, які не залежать від прийняття будь-якого рішення [2].

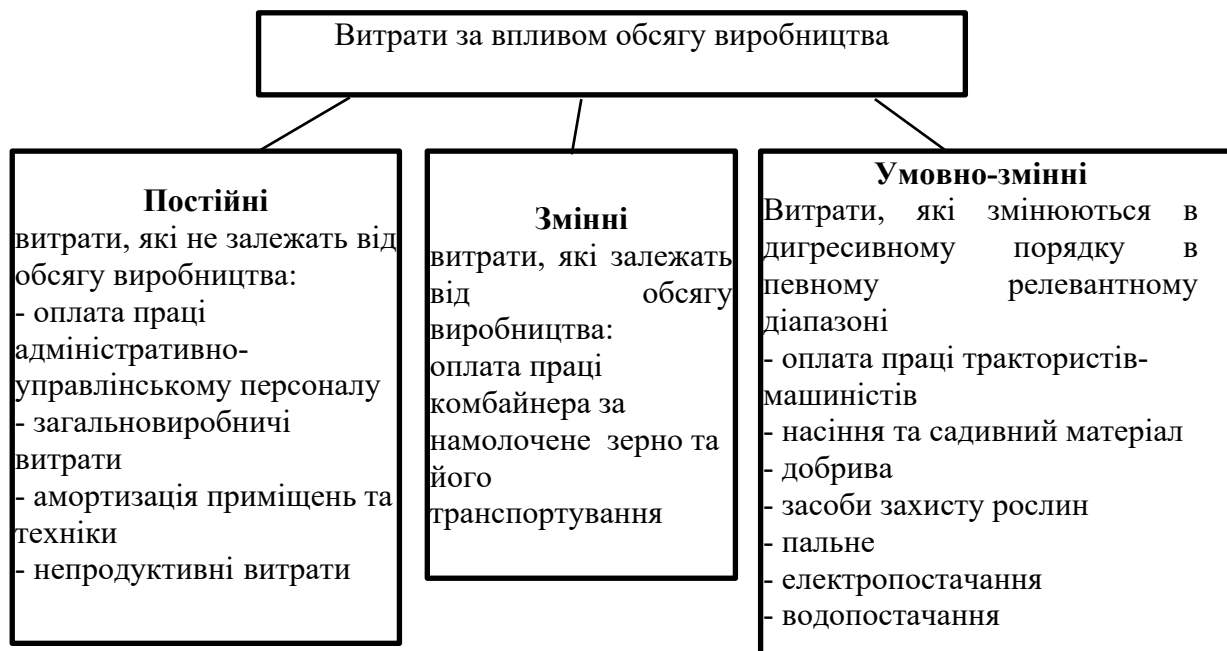

Рис. 1. Групування витрат залежно від обсягу виробництва продукції рослинництва [5]

На сьогоднішній день сільськогосподарські підприємства в обліку найчастіше здійснюють групування за економічними елементами та статтями калькуляції.

Склад витрат, які підприємства включають до собівартості продукції рослинництва та групують відповідно до економічного змісту, визначено Методичними рекомендаціями з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт і послуг) сільськогосподарських підприємств. До них, зокрема, включають: витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, матеріальні витрати, амортизацію, інші операційні витрати [6].

Така кількість елементів витрат, на нашу думку, є надто скороченою. Доцільно більше деталізувати елементи витрат залежно від галузевих особливостей сільськогосподарського виробництва та для потреб керівників виробничих підрозділів з метою прийняття відповідних управлінських рішень.

Отже, на нашу думку, витрати в галузях виробництва продукції рослинництва, доцільно поділяти на такі групи: постійні, змінні, умовно-постійні. Всі ці витрати слід деталізувати у розрізі елементів витрат залежно від особливостей виробництва продукції: витрати на оплату праці, насіння, пальне електроенергія та інші витрати.

Список використаних джерел

1. Бродкін О.С. Про формування і облік собівартості за ринкових умов // Бухгалтерський облік і аудит: міжн. наук. – виробн. журн. 2002. № 3. С. 32 - 41.

2. Костякова А.А. Розробка науково-обґрунтованої класифікації витрат на виробництво продукції рослинництва // Облік і фінанси АПК: освітній

портал. <https://magazine.faaf.org.ua/rozrobka-naukovo-ob-runtovanoi-klasifikacii-vitrat-na-virobnictvo-produkcii-roslinnictva.html>

3. Людвенко Д.В., Групування структури статей витрат на сільськогосподарських підприємствах України // Облік і фінанси АПК: наук.-виробн. журн. 2008. № 4. С.91 - 95.

4. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств: наказ від 18.05.2001. № 132. База даних Законодавство України / ВР України. URL. <http://www.minagro.gov.ua/page/?6789>

5. Моссаковський В.Б., Бублик С.Я. Управлінський облік та його особливості у сільському господарстві // Облік і фінанси АПК: наук.-виробн. журн. 2006. №1. С.129 - 138.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

**Мазиленко О.О., 11-мо, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – д.е.н., професор Кучеренко Т.Є.**

Фінансові результати сільськогосподарського підприємства є одним із основних показників ефективності господарської діяльності. Прибуток (збиток) характеризує приріст (відтік) власного капіталу, який власник підприємства спрямовує в сучасних умовах, як правило, на розширення виробництва, удосконалення, реконструкцію, оновлення матеріально-технічної бази тощо. Тому своєчасний та достовірний облік фінансових результатів відповідно до встановлених принципів обліку і звітності потребує належної уваги і вивчення.

Проблемам обліку фінансових результатів, їх розрахунку, відображенню його складових на відповідних рахунках доходів і витрат, присвячені наукові дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених і практиків. Так, проблеми методики і методології обліку фінансових результатів, їх відображення у звіті про фінансові результати (звіті про сукупні доходи) досліджували науковці кафедри обліку і оподаткування Уманського НУС: Кучеренко Т.Є. [1,2,8], Мельник Л.Ю., Михайловина С.О. [4,5,8].

Новак Н.П., Коваль С.В. [7] вказують на проблеми законодавчого обґрунтування фінансових результатів різних рівнів: бухгалтерського, який регламентується Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», національними П(С)БО, іншими підзаконними актами з бухгалтерського обліку активів і зобов'язань, доходів і витрат, які впливають на складові фінансового результату; податкового, який регламентується Податковим кодексом України; Міжнародними стандартами фінансової звітності. При цьому, слід зазначити, що автори у своїх дослідженнях використовують нормативні акти, які втратили чинність, наприклад, ПСБО 3

«Звіт про фінансові результати». Назарова Г. Б., Кононенко Л. В., Калашнікова А. К. [6] також аналізують нормативне законодавство, яке регламентує визначення фінансових результатів.

Професор Мазур Н.А. [3] узагальнила у своїх дослідженнях особливості облікового забезпечення фінансових результатів різних суб'єктів економіки, різних видів діяльності. Проведений аналіз фінансових результатів підприємств України показав, що визначальним фактором формування доходів є чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), а при формуванні витрат – операційні витрати українських підприємств.

Для обліку фінансових результатів Планом рахунків встановлено окремі розділи, в яких обліковують доходи і окремо – витрати звітного періоду, тобто рахунки класу 7 «Доходи» і рахунки класу 9 «Витрати діяльності». Малі і мікропідприємства для обліку витрат використовують рахунки класу 8 «Витрати за елементами». Порівняння доходів і витрат звітного періоду відображає фінансові результати. Це порівняння відбувається на активно-пасивному рахунку 79 «Фінансові результати». Заключний показник цього рахунку переносять на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)» в кореспонденції:

Д-т рахунку 79 «Фінансові результати»

К-т рахунку 44 «Нерозподілені прибутки» - якщо отримано прибуток або

Д-т рахунку 44 «Нерозподілені прибутки»

К-т рахунку 79 «Фінансові результати» - якщо отримано збитки.

Усі доходи, витрати і фінансові результати класифікуються за окремими рахунками і субрахунками за видами діяльності: основна, інша операційна, фінансова, інвестиційна. Згідно НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» основна діяльність – операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частку його доходу []. Таким чином, основною діяльністю сільськогосподарських підприємств є операції виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції і біологічних активів, які забезпечують основну частину їх доходів. Проте, фінансові результати сільськогосподарських підприємств визначаються дещо по-іншому, ніж інших підприємств (промислових, торговельних). Фінансові результати основної діяльності таких підприємств складають незначні суми, оскільки доходи і витрати визначають не від реалізації сільськогосподарської діяльності і біологічних активів, а шляхом порівняння справедливої вартості біологічних активів і сільськогосподарської продукції в момент її відокремлення від біологічного активу та виробничих витрат, понесених на їх виробництво. Таким чином, сільськогосподарські підприємства розраховують фінансові результати не у процесі реалізації, а за процесом виробництва. Сільськогосподарська продукція знаходиться на складі підприємства, тварини на вирощуванні і відгодівлі – на фермі підприємства, а

фінансовий результат при їх оприбуткуванні уже визначено і відображено на рахунку фінансових результаів.

Фінансовий результат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції класифікується як інша операційна діяльність. Визначення поняття «інша операційна діяльність» у національних законодавчих актах відсутнє. Але планом рахунків виділено рахунок для обліку інших операційних доходів – «Інший операційний дохід» і рахунків витрат – 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут», 94 «Інші витрати операційної діяльності». Перелік наведених доходів і витрат іншої операційної діяльності, які обліковуються на окремих субрахунках до вказаних вище рахунків, показує, що ця діяльність створюється для обслуговування основної діяльності або виникає внаслідок її функціонування. В цілому, основна та інша операційна діяльність становлять операційну діяльність.

Вивчення класифікації видів операційної діяльності свідчить, що у сільськогосподарських підприємствах фінансові результати основної діяльності складаються із операцій від реалізації сільськогосподарської продукції, тварин на вирощуванні і відгодівлі. Дохід від реалізації цих активів оцінюється за справедливою вартістю на дату реалізації. При цьому, слід мати на увазі, що ці ж активи при їх оприбуткуванні і відділенні від біологічного активу уже були оцінені за справедливою вартістю. Таким чином, первісна вартість сільськогосподарської продукції і тварин на вирощуванні і відгодівлі дорівнює справедливій вартості, яка існувала на дату їх оприбуткування (п. 5, НП(С)БО 30 «Біологічні активи»). Виходячи із цих умов можна передбачити, що дохід від реалізації сільськогосподарської продукції і тварин на вирощуванні і відгодівлі може відрізнятись від їх первісної вартості на невелику різницю. Внаслідок таких операцій фінансовий результат основної діяльності сільськогосподарських підприємств буде значно меншим від фінансового результату від іншої операційної діяльності, що спростовує визначення поняття «основна діяльність».

З методологічної точки зору фінансовий результат від реалізації сільськогосподарської продукції і тварин на вирощуванні і відгодівлі визначається декілька раз:

- при оприбуткуванні вказаних активів внаслідок відділення їх від біологічного активу;
- в процесі реалізації вказаних активів;
- в процесі переоцінки біологічних активів, які оцінені за справедливою вартістю на дату проміжного і річного балансу, що визначено п. 10 НП(С)БО 30 «Біологічні активи».

Таким чином, вивчення методології формування фінансових результатів сільськогосподарських підприємств, відображення їх в обліку свідчить про ряд невідповідностей, визначених чиним національним законодавством.

Список використаних джерел

1. Кучеренко Т.Є., Горобець В.В. Проблеми обліку фінансових результатів сільськогосподарської діяльності // Збірник студентських наукових праць Уманського національного університету садівництва. Факультет економіки і підприємництва. Умань: 2023. С. 76-78.
2. Кучеренко Т.Є. Проблеми формування фінансових результатів // Актуальні проблеми обліково-аналітичного процесу в управлінні підприємницькою діяльністю: Матеріали ІХ Міжнародна наук.-практ. інтернет-конф. 28.10 2021 р. м. Мукачєво. С. 36-38.
3. Мазур Н.А. Фінансові результати підприємств України: особливості бухгалтерського забезпечення їх формування та управління // Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2023. № 8. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-8-09-01>.
4. Михайловина С.О. Особливості складання звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) у сільськогосподарських підприємствах // Науковий вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Серія: Економіка. 2015. № 2. С. 180-185.
5. Михайловина С.О., Кучеренко Т.Є., Матрос О.М., Андрусак В.М. Методологічні аспекти обліку виручки за МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами» // Наукові перспективи. 2023. № 5 (35). С. 428-443. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-5\(35\)-428-443](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-5(35)-428-443).
6. Назарова Г. Б., Кононенко Л. В., Калашнікова А. К. Облікові процедури формування фінансових результатів: сучасний стан та напрями їх вдосконалення // Економічний простір. 2020. № 156. С. 206-212. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/156-38>.
7. Новак Н.П., Коваль С.В. Удосконалення нормативно-законодавчого забезпечення обліку фінансових результатів аграрних підприємств на засадах гармонізації його складників // Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 4. С. 30-35. <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/3022/3058>.
8. Kucherenko, T., Melnyk, L., Matros, E., Anishchenko, H., Mykhailovyna, S. Accounting conceptual and reporting framework in line with the institutional theory. 2019. Proceedings of the 33rd International Business Information Management Association Conference, IBIMA 2019: Education Excellence and Innovation Management through Vision 2020. С. 6576-6586.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ У СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

**Мельничук А.О., 41-а група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент, Аніщенко Г.Ю.**

Бюджетні установи при виконанні покладених на них функцій вступають у господарські зв'язки з різноманітними контрагентами. Провідне місце серед них належить відносинам щодо закупівлі предметів та засобів праці, а значить основними підприємствами при цьому є постачальники та підрядники. Для того, щоб діяльність установ була стабільною, поставки сировини та надання послуг згідно обумовлених обсягів необхідно забезпечити точне і достовірне відображення цих операцій у первинних документах, у реєстрах синтетичного і аналітичного обліку та здійснювати своєчасну оплату заборгованості. Для цього бухгалтерський облік є надійним способом фіксації транзакцій, джерелом даних та інструментом контролю за станом виконання договірних зобов'язань.

Як правило для ведення бухгалтерського обліку в бюджетній установі створюють бухгалтерську службу або вводять до штатного розпису посаду бухгалтера. Закріплення обов'язків закріплюється наказами керівника установи. Ведення обліку здійснюється безальтернативно за меморіально-ордерною формою з використанням типового Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ. Обліковий процес забезпечують спеціалізовані програми web-кабінети, деякі з яких застосовують в обов'язковому порядку («АРМ – місцевий бюджет», «СДО», електронний кабінет Платника податків, Пенсійного фонду, «Prozorro», «Є-дата»), а окремі за вибором («MEDOC», кабінети у комерційних банках, де відкриті поточні рахунки). Організація розрахунків з постачальниками і підрядниками проводиться згідно чинного законодавства, а оформлення цих операцій для бухгалтерського обліку проводиться із застосуванням загальноприйнятих первинних документів. Незважаючи на публічність інформації про укладені договори, та використані кошти, сам бюджетний облік є мало автоматизований. Контроль розрахунків спрямований на підтвердження законності операцій, але погашення заборгованості прив'язано до надходження асигнувань, а не терміновості платежів.

З метою удосконалення обліку та контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками запропонована необхідність вибору бюджетними установами вибору альтернатив щодо умов оплати постачальника заборгованості: авансом в межах запланованих обсягів придбання на один календарний місяць та на умовах наступної оплати за підсумком фактичних поставок.

Для здійснення розрахунків з постачальниками та підрядниками доцільно застосовувати розрахунки на умовах планових платежів

(повернутись до практики проміжного накопичення боргу та разової його оплати), що є доцільним, коли умовами угоди передбачена сплата не за окремими операціями, а шляхом періодичного перерахування в певні строки і в установлених розмірах. Це зручно для бюджетних установ тим, що фінансування приходить не за потребою, а відповідно до календаря чи наявності фінансових ресурсів у розпорядників коштів II рівня. Оплата заборгованості проводитиметься у міру отриманих асигнувань, що дозволить скоротити кількість документів у їх загальному потоці.

Потрібно удосконалити структуру синтетичних рахунків, призначених для розрахунків з постачальниками та підрядниками шляхом виділення у їх складі груп: розрахунків за плановими платежами, у тому числі з переможцями тендерів на умовах прямих договорів та за разовими операціями.

Ня наш погляд, оновлення потребує форма меморіального ордеру № 6. Оскільки записи здійснюються за лінійно-позиційним способом, що регламентовано чинними нормативними документами, то потрібно перегрупувати графи таким чином, щоб забезпечити групування даних не у календарній послідовності, а у а розрізі постачальників. Додатково потребує розшифровка першої колонки дата, яка, на нашу думку, має відображати не дату операції поточного місяця, а дату виникнення боргу, у випадку переписування залишку конкретного постачальника з меморіального ордеру попереднього місяця. Варто передбачити відмітки щодо реєстрації бюджетних фінансових зобов'язань, що необхідно постійно тримати на контролі. У дебетовому обороті варто застосувати додаткове перегрупування крім кореспондуючих рахунків ще й за джерелами фінансування, а вже потім за синтетичними кореспондуючими рахунками, що полегшить процес підготовки даних для складання бюджетної звітності. Саме у такому форматі, ордер буде містити аналітичні дані та буде більше придатний для контролю.

Поліпшення процесу документування та документообороту означає, що в умовах проведення розрахункових операцій варто оптимізувати кількість документів. Наприклад, при оприбуткуванні товарів від постачальника, можна зараховувати на баланс установи, застосовуючи накладну, виписану контрагентом, без дублювання її змісту у приймальній квитанції. Для цього форма накладної повинна містити окремі графи для службових відміток. Це можуть бути підпис матеріально відповідальної особи про отримання цінностей, позначка відповідності якості продукції, передбаченої договорами, а для потреб бухгалтерії вказівка коду економічної класифікації видатків, для формування даних про включення цих цінностей у фактичні видатки певної групи за умови наступного використання у діяльності установи. Таким чином, буде забезпечено проведення контролю щодо цільового використання коштів. У випадку, коли продукти харчування надходять у тарі, то при отриманні останньої, якщо не було обумовлено у договорі постачання, матеріально відповідальна особа одразу може здійснити відповідні записи, щоб уникнути відповідальності за це майно. У випадку

застосування планових поставок пропонується також зазначати порядковий номер партії, яка надходить з початку місяця. Це потрібно для проведення додаткової звірки в бухгалтерії установи.

Пропозиція щодо посилення контролю за датами реєстрації зобов'язань нерозривно пов'язана з веденням бухгалтерського обліку. Вважаємо, що такий контроль потрібно здійснювати у міру виникнення кредиторської заборгованості безпосередньо в облікових регістрах. Ця позиція вже врахована при розробці макету оновленого меморіального ордеру № 6. Крім того, при перенесенні залишків непогашеної заборгованості перед постачальниками на наступний у новий ордер, реквізит дати теж відіграє контрольне значення, що дозволяє проконтролювати терміни оплати та дотримання вимог щодо цього згідно договорів. Цей показник потрібно поповнити кількістю днів неоплати до моменту поточного місяця, що додатковий раз дозволить отримувати більш детальну інформацію для аналізу виконання зобов'язань за строками.

Запропоновані практичні кроки також мають на меті посилити контроль на стадії проведення публічних торгів шляхом аналізу потенційних контрагентів, а також контроль за дотриманням вимог і строків щодо реєстрації зобов'язань, контроль за використанням коштів при розрахунках за цільовим їх призначенням та застосування оптимальних термінів і строків інвентаризації залежно від категорії постачальника. При наступному контролі розрахунків варто на законодавчому рівні передбачити періодичність щомісячної чи щоквартальної інвентаризації для постачальників –переможців тендерів, щоб краще контролювати хід виконання операцій постачання товарів (робіт, послуг). Крім того, необхідно обов'язково проводити звіру з контрагентами у кінці дії договору чи після завершення останньої операції. Динамічність контрольних заходів дозволить суттєво поліпшити якість облікових даних.

Реалізація саме таких заходів дозволяє упорядкувати та оптимізувати усі складові облікового процесу, посилити контроль розрахункових операцій з постачальниками та підрядниками та підвищить рівень платіжної дисципліни бюджетної установи.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 128 «Зобов'язання»: наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2010 р. № 1629. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0093-11#Text>

2. Островерхова Р.Е. Шляхи вдосконалення бухгалтерського обліку: організаційний аспект. Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування. 2017. Вип. 1. С. 167-175. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/268452951.pdf>

3. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14> (дата звернення: 10.07.2023).

AUDIT OF FINANCIAL RESULTS OF ENTERPRISE ACTIVITIES

**Nahorny D.S., 11 m-o, Faculty of Economics and entrepreneurship
Scientific supervisor - candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Mikhaylovyna S. O.**

A significant transformation in production organization, transitioning to a market economy, brings about the need for robust control mechanisms over the financial and economic operations of enterprises, wherein auditing assumes a pivotal role. It represents a multifaceted economic category and organizational framework for financial and economic oversight, while concurrently serving as a form of entrepreneurial endeavor driven by independent initiative and personal risk-taking for profit.

To accurately gauge the true financial standing and competitiveness of an enterprise, comprehensive and objective information is indispensable. The primary wellspring of such information resides in the foundational aspects of accounting and the auditing of an enterprise's financial outcomes. This necessitates ongoing analysis of the financial landscape, delving into financial relationships, and tracking the flow of financial resources within each enterprise's activities.

The objective of auditing income, expenses, and financial outcomes is to ascertain the authenticity and dependability of reporting data, ensuring the promptness and consistency of methodological approaches to reporting metrics calculation. The essence of auditing lies in the auditor's judgment regarding whether the financial data presented in statements-pertaining to financial outcomes, income, and expenses-aligns comprehensively with the stipulated accounting procedures. Techniques and methodologies employed during the auditing process encompass observations, surveys, questionnaires, review of prior audits, cross-referencing data between accounting registers and the General Ledger, formal and arithmetic checks, documentation validation, alignment of analytical data with synthetic accounting, and analysis and substantiation of information garnered throughout the audit.

For ensuring the quality assurance of auditing income and expenses from routine activities, the auditor necessitates the following information:

1. Enterprise's accounting policy document.
2. Records and certificates from prior audits, audit findings, and other documents summarizing control outcomes.
3. Financial results report (Total Income Report).
4. General ledger.
5. Registers of synthetic and analytical accounting.
6. Primary documentation.

In assessing the accuracy of income, expenses, and financial outcomes representation, the auditor must ascertain adherence to the principal requisites for annual reports when compiling the Statement of Financial Results (Total Income Report): transactions must faithfully mirror reality; all operations must be duly recorded and presented (correctly outlined in annual reports, categorized in

appropriate accounts, pertaining strictly to the enterprise, accurately evaluated, and attributed to the relevant period).

In alignment with assigned tasks, the auditor undertakes audit planning, a continuous and systematic process aimed at minimizing audit risks. This encompasses devising a general strategy and executing audit tasks, plans, and programs, spearheaded by the audit head and other team members.

Audit planning entails formulating a comprehensive plan and crafting an audit program, facilitating work organization and supervision of assistants. The plan delineates the timing of each specific audit procedure, encompassing the list and scope of work, deadlines, and procedures executed by the auditor.

The formulation and endorsement of the audit program stem from the overarching audit plan, constituting a detailed compendium of audit procedures and evidentiary requirements essential for executing the audit plan.

Commencing the audit with an examination of the enterprise's accounting policy is imperative, as it delineates norms governing income and expense accounting methodologies, pivotal in determining the financial outcome. This process also furnishes insights into the utilization of accounts within classes 8 and/or 9 of the chart of accounts for activity cost accounting. Evaluation of the enterprise's accounting state is crucial, as the extent of audit work, audit opinion quality, and audit risk are contingent upon the reliability of accounting information.

Upon initiating the audit of the company's financial outcomes, the auditor acquaints themselves with the protocol for accounting production costs, expenses, product sales, and financial outcomes.

Post-verification of the composition and arrangement of expenses and income accounting, the auditor proceeds to scrutinize the presentation of financial outcomes by individual activity types.

Following the audit, the auditor compiles a Report of Detected Violations during the audit of financial outcomes, cataloging identified infractions.

After completing the inspection, the auditor commences drafting an audit opinion, marking one of the most critical junctures of the audit process. Here, the outcomes of the conducted audit procedures are consolidated, identified errors are synthesized, their collective impact on the report is assessed, and the auditor articulates their opinion concerning its authenticity, completeness, and compliance with prevailing legislation.

АВТОМАТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ В ОБЛІКУ ЗАРПЛАТИ: КЛЮЧ ДО ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

**Пилипенко В.В., група 13м-о, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник - к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування
Іванова Н.А**

Надійний і точний облік заробітної плати є одним з ключових елементів успішної стратегії управління будь-яким підприємством. Ефективний облік заробітної плати не лише забезпечує об'єктивність та відповідність

законодавству, але й сприяє задоволеності працівників і підвищенню продуктивності праці. Саме тому вдосконалення цього процесу має бути пріоритетом для кожного підприємства.

Одним із кроків у вдосконаленні обліку заробітної плати є перехід на сучасні цифрові системи. Автоматизація процесів стала важливою складовою успішного управління персоналом у сучасних компаніях. Новітні технології змінюють підходи до управління людськими ресурсами, в тому числі й до розрахунку заробітної плати. Використання спеціалізованого програмного забезпечення для автоматизації цього процесу стає все більш популярним у підприємствах будь-якого розміру.

Використання програмного забезпечення для нарахування заробітної плати дозволяє уникнути помилок, пов'язаних з ручними розрахунками. Людський фактор завжди може бути джерелом неточностей та непорозумінь. Автоматизована система, заснована на заздалегідь визначених правилах, працює з великою точністю й надійністю, знижуючи ризик помилок у розрахунках.

Крім того, програмне забезпечення для розрахунку заробітної плати дозволяє ефективно управляти складними аспектами заробітної плати, наприклад, враховувати різні типи оплати (погодинна, відрядна, оклад, за проект тощо), різні категорії працівників (повна зайнятість, неповна зайнятість, контрактна) та інші специфічні ситуації.

Автоматизація також дозволяє контролювати витрати на оплату праці. Завдяки спеціалізованому програмному забезпеченню підприємства можуть ефективно визначати частку витрат на оплату праці, що дає їм змогу правильно планувати бюджет і використовувати ресурси оптимально.

Ще однією важливою перевагою є економія часу. Автоматизована система значно прискорює процес розрахунку, звільняючи працівників від рутинних завдань і дозволяючи їм зосередитися на стратегічних аспектах управління персоналом та розвитку бізнесу.

Іншим суттєвим аспектом є забезпечення автоматичного обчислення податків та відрахувань. Спеціалізоване програмне забезпечення може розраховувати податкові та інші відрахування із заробітної плати працівників відповідно до чинного законодавства, допомагаючи уникнути помилок і забезпечити дотримання податкових зобов'язань.

Також важливим є регулярне оновлення та аналіз системи заробітної плати. Законодавство, економічні умови та внутрішні потреби підприємства, що постійно змінюються, вимагають постійного моніторингу та адаптації процесів. Це допомагає уникнути потенційних проблем і забезпечити ефективність системи розрахунку заробітної плати.

Важливим аспектом управління людськими ресурсами є забезпечення безпеки даних під час обчислення заробітної плати.

Використання спеціалізованого програмного забезпечення відіграє важливу роль у цьому процесі, захищаючи конфіденційні дані про заробітну плату, такі як особиста інформація працівників та фінансові дані.

Такий підхід не лише дозволяє підприємствам дотримуватися законодавства про захист даних, але й підвищує рівень довіри до них з боку працівників та партнерів. Захист конфіденційності даних працівників забезпечує цілісність та безпеку інформації, що сприяє ефективному управлінню людськими ресурсами та підтримує стабільну довіру до діяльності підприємства.

Цей загальний метод захисту даних базується на принципах прозорості, відповідальності та впевненості, які гарантують ефективне управління персоналом і підтримують довіру до його діяльності.

Отже, використання спеціалізованого програмного забезпечення для розрахунку заробітної плати може значно полегшити процеси в організації, зменшити ризик помилок і підвищити ефективність управління ресурсами.

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Побережна А.О., 11м-о група, факультет економіки і підприємництва

Науковий керівник – к.е.н., доцент Оляднічук Н.В.

Облікова політика є основою бухгалтерських стандартів, рекомендацій, правил, положень, що використовуються суб'єктами господарювання при веденні бухгалтерського обліку та складанні фінансової звітності. Облікова політика підприємства включає в себе методи використання адміністрацією тих принципів, які забезпечують формування фактичної інформації про фінансовий стан, його зміни і результати діяльності суб'єкта господарювання. Визначення облікової політики дає Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», де охарактеризовано облікову політику як сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності [4].

Облікова політика суб'єкта господарювання – це сукупність взаємопов'язаних принципів, методів і процедур, які застосовує підприємство з метою забезпечення раціонального ведення облікового процесу, прийняття оптимальних управлінських рішень, складання і подання фінансової звітності та підвищення ефективності діяльності підприємства. Кожен суб'єкт господарювання розробляє власну облікову політику та погоджує її із власником. Облікову політику узаконюють організаційно-розпорядчим документом – Наказом керівника підприємства. Облікова політика є робочим інструментом в організації бухгалтерського обліку безпосередньо на конкретному підприємстві. Положення облікової політики розробляє головний бухгалтер, а затверджує керівник підприємства. Наказ про облікову політику, після затвердження набуває статусу юридичного документа і є обов'язковим для виконання всіма підрозділами й працівниками. При розробці наказу про облікову політику слід враховувати

наступні чинники: нормативно-правову базу; юридичний статус підприємства; галузеві особливості; специфіку та завершеність технологічного процесу; розміри підприємства та вид діяльності; наявність структурних підрозділів підприємства; кваліфікацію бухгалтерських кадрів; стратегію фінансово-економічного розвитку; фінансовий стан підприємства; тощо. В наказі про облікову політику зазначається обраний підприємством варіант із альтернатив дозволених діючим законодавством. Якщо діючими нормативними документами не регламентується порядок ведення обліку чи окрема процедура, то підприємство самостійно визначає його базуючись на професійних судженнях та чинних національних положень бухгалтерського обліку.

Отже, формування облікової політики суб'єктом господарювання – є вибір сукупності певних способів ведення бухгалтерського обліку та встановлення порядку їх використання у конкретній господарській ситуації. До формування облікової політики слід підходити досить виважено, оскільки вона, здебільшого, встановлюється не на один рік. В наказі про облікову політику повинні висвітлюватися всі методи і принципи бухгалтерського обліку, можливість вибору яких надана підприємству національними положеннями бухгалтерського обліку і Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

На думку Коваль Л.В. [1] головне призначення облікової політики зводиться до визначення найоптимальніших методів ведення обліку для конкретного підприємства. Колектив авторів [2] вважають, що наслідки прийняття облікової політики дуже важливі для внутрішнього життя підприємства, тому облікова політика є об'єктом пильного контролю з боку різних зацікавлених органів та осіб. Авторами запропоновано напрями вирішення проблематики облікової політики підприємства, яка є важливим інструментом, завдяки якому існує можливість оптимального поєднання державного регулювання і власної ініціативи підприємства у питаннях організації та ведення бухгалтерського обліку.

Обліково-економічна служба на чолі з головним бухгалтером є одним із провідних підрозділів управлінської структури підприємства, яка забезпечує формування повної і достовірної інформації про результати діяльності та майновий стан підприємства, необхідної для прийняття ефективних управлінських рішень, здійснення контролю за використанням матеріальних, трудових, фінансових ресурсів і попередження негативних явищ у господарській діяльності.

Формуючи облікову політику, необхідно керуватися основними принципами бухгалтерського обліку та фінансової звітності (обачності, повного висвітлення, автономності, послідовності, безперервності, нарахування та відповідності доходів і витрат, превалювання сутності над формою, історичної собівартості, єдиного грошового вимірника та періодичності). Обрана облікова політика застосовується підприємством з року в рік і має залишатися незмінною. Зміна облікової політики можлива у

випадках, передбачених національними положеннями бухгалтерського обліку, у зв'язку зі змінами в законодавстві, розробкою і застосуванням нових методів ведення бухгалтерського обліку або суттєвими змінами в умовах роботи чи в структурі підприємства.

Зміна облікової політики підприємства, роз'яснює Озерова О. [3] передбачає використання одного зі способів: внесення змін до чинного наказу на підставі іншого розпорядчого документу (у випадку несуттєвих змін); формування наказу про облікову політику у новій редакції з урахуванням змін і доповнень (коли зміни є суттєвими, тобто істотно впливають на зміст документу).

Облікову політику суб'єкта господарювання необхідно змінювати в обов'язковому порядку, коли відбулися зміни в статутних документах (зміна виду діяльності, реорганізація тощо). Добровільно вносити зміни до облікової політики можна у випадку, якщо це забезпечить більш достовірне відображення подій чи господарських операцій у бухгалтерському обліку і фінансовій звітності (зміна методу оцінки вибуття запасів або амортизації необоротних активів). Зміни облікової політики підприємства набирають чинності з дати їх внесення.

Облікова політика визначається кожним підприємством самостійно, з урахуванням встановлених норм та особливостей, методології бухгалтерського обліку, яка спрямована на досягнення його цілей і завдань та використовується з метою забезпечення надійності фінансової звітності та якісної системи управління. При формуванні облікової політики доцільно зазначати лише ті моменти, за якими підприємству надано право вибору. Окрім цього, облікова політика підприємства має бути спрямована на розкриття здібностей підприємців у підвищенні ефективності господарювання, впровадженні нових технологій для задоволення власних потреб і виконання зовнішніх зобов'язань.

Самостійність суб'єктів господарювання законодавчо обмежена державним регламентуванням бухгалтерського обліку, яке представлено переліком методик і облікових процедур, що мають допустиме поле діяльності. Відповідно їх вибір узаконюється та закріплюється обліковою політикою. Отже, важливою складовою обліково-економічної роботи підприємства є вибір та обґрунтування облікової політики, яка забезпечує ефективне функціонування всієї системи бухгалтерського обліку.

При формуванні облікової політики підприємство керується законодавчо регламентованим визначенням облікової політики і трактує останню як сукупність принципів методів і процедур, що використовуються підприємствами для складання та подання фінансової звітності. Характеризуючи зміст облікової політики з огляду суб'єкта підприємництва це є інструмент управління обліком. Облікову політику конкретного суб'єкта підприємництва слід формувати і характеризувати як інструмент управління системою бухгалтерського обліку. Отже, стандартизація підходу до визначення, затвердження та розкриття облікової політики на підприємствах

упорядкує ведення бухгалтерського обліку, не обмежуючи суб'єктів господарювання у виборі передбачених нормативною базою способів, методів, форм і елементів бухгалтерського обліку.

Таким чином, узагальнюючи результати наукових досліджень, можна зробити висновок про те, що облікова політика це сукупність облікових принципів, методів, процедур та заходів для забезпечення якісного, безперервного надходження інформації від етапу первинного спостереження до узагальнюючого та результативного – складання звітності.

Список використаних джерел

1. Коваль Л.В. Облікова політика в управлінні підприємством. Ефективна економіка. 2019. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7048> (дата звернення: 14.04.2024).

2. Кушнір Л.А., Коркушко О.Н., Кушнір В.О. Вплив облікової політики на організацію обліку господарюючого суб'єкта. Приазовський економічний вісник. 2020. Випуск 3 (20). С. 246-251. URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2020/3_20_ukr/44.pdf (дата звернення: 13.04.2024).

3. Озерова О. Облікова політика: як переглядати й обліковувати зміни. Головбух. 2024. № 3(1346). С. 32-36. URL: <https://gb.expertus.com.ua/recommendations/15845> (дата звернення: 12.04.2024).

4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07. 1999р. № 996-XIV (зі змінами та доповненнями). База даних Законодавство України / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 12.04.2024).

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНА СИСТЕМА В УПРАВЛІННІ ДІЯЛЬНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

**Посторонка В.О., 11м-з-о, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Поліщук О.М.**

В сучасному бізнес-середовищі, де конкуренція зростає з кожним днем, ефективно управління діяльністю підприємства стає визначальним фактором для його успіху та стійкості на ринку. Одним з ключових інструментів для досягнення цієї мети є впровадження обліково-аналітичної системи, яка забезпечує комплексний контроль над фінансовою та економічною діяльністю підприємства.

Обліково-аналітична система - це комплексний інструментарій, який включає в себе процеси збору, обробки, аналізу та інтерпретації інформації про обліково-фінансові та економічні показники підприємства. Основними завданнями цієї системи є забезпечення точного обліку господарських операцій, аналізу їх ефективності, прогнозування розвитку підприємства та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Сучасний стан агропромислового сектору України призводить до широкого спектру серйозних соціально-економічних проблем. Обсяги виробництва та споживання продукції постійно коливаються, ефективність діяльності організаційно-правових структур падає. Для економічної стабілізації аграрних підприємств потрібно постійно розробляти нові та вдосконалювати існуючі системи, методи та інші прийоми управління з метою підвищення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції. Проте вирішення цієї проблеми ускладнено через не досить доречні реформи у сфері статистики та бухгалтерського обліку, що спричинили погіршення інформаційного забезпечення управління господарствами.

Питання формування системи управління, що базується на якісній інформації, є предметом досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних економістів. Незважаючи на значні досягнення у цій галузі, теоретичні та методологічні аспекти обліково-аналітичного забезпечення керівників та спеціалістів сільськогосподарських підприємств вимагають подальшої глибокої розробки з метою забезпечення своєчасної та якісної інформації.

Ефективність функціонування будь-якого підприємства значною мірою залежить від якості управлінських рішень, які базуються на обліково-аналітичній інформації, що підготовлюється за допомогою системи обліку та аналізу. Дослідження сутності обліку та аналізу як складових управління показують, що місце й роль обліку та аналізу в управлінській діяльності формуються у трьох основних напрямках: вид управлінської діяльності, основні функції менеджменту та інформаційне підґрунтя для управлінських рішень.

Бухгалтерський облік фіксує загальні дані, такі як інформація про діяльність підприємства, її компоненти, зміни, що відбуваються, стан взаємозв'язків та взаємодії з іншими суб'єктами господарювання. Облік, як окрема функція управління, є інструментом для відображення процесів систематичного розвитку як на рівні окремих підприємств, так і в цілому. Виходячи з цього, можна погодитися з твердженням, що облік є однією з ключових або загальних функцій управління.

Ефективне управління включає в себе налагодження системи обліку для конкретного суб'єкта господарювання згідно з наступними принципами: забезпечення повноти та аналітичності інформації та збір й аналіз інформації з постійною регулярністю, це відображається у відповідності до виробничих і комерційних циклів підприємства. Цінність інформації визначається актуальністю та своєчасністю. Точність інформації при швидкому зборі забезпечується за рахунок ретельного планування збору, обробки та групування даних.

Оцінка результатів діяльності структурних підрозділів і підприємства в цілому визначається такими характеристиками, як узгодженість, комплексний підхід і взаємозв'язок усіх видів обліку. На великих підприємствах для цього використовується бюджетний метод управління

витратами, фінансами, комерційною діяльністю, який передбачає планування всіх аспектів діяльності. Дотримання цих принципів є ключовою умовою для ефективного виконання функцій обліку в управлінні.

Отже, управлінські функції спрямовані на установлення економічних взаємозв'язків між виробничими підрозділами основного, обслуговуючого, допоміжного, підсобного виробництва та функціональними службами з метою ефективного управлінського прийняття рішень.

У контексті управління виробництвом, економічний аналіз відіграє важливу роль у системі обліково-аналітичного управління. Економічний аналіз служить інформаційною основою для ухвалення управлінських рішень, які забезпечують виконання основних функцій управління, таких як планування, облік і контроль, регулювання, організація і стимулювання. Комплексний і систематичний аналіз є ключовою передумовою науково обґрунтованого керівництва, що дозволяє вчасно та правильно приймати управлінські рішення як з поточних економічних питань, так і на віддалену перспективу.

Для досягнення більшої ефективності у використанні інформаційних систем потрібно створити їхню побудову і сумісність так, щоб уникнути повторення даних і забезпечити можливість використання інформації у багатьох контекстах. Інформаційне забезпечення забезпечує доступ користувачам до інформації, необхідної для вирішення управлінських, науково-виробничих та інших завдань, що виникають під час діяльності. Зміст кожного конкретного набору інформації визначається потребами управлінських структур і процесів управління для прийняття обґрунтованих рішень. Отже, інформація повинна відповідати таким критеріям як ємність, чіткість, своєчасність, задоволення конкретних потреб, точність і достовірність, а також правильний вибір початкових даних, оптимальна систематизація і неперервність збору та обробки інформації. Глибокий аналіз і ретельні облікові процедури на цьому рівні системних досліджень сприяють перетворенню інформаційних потоків у аналітичне забезпечення, на основі якого створюється обліково-аналітична система.

Облік та аналіз, як головні функції управління, формують інформаційні передумови для двох основних цілей: сприяння розвитку підприємства та контролю над відхиленнями у діяльності виробничих і управлінських структур. Ці відхилення можуть становити загрозу фінансовій стійкості та життєдіяльності підприємства, а тому їх важливо вчасно виявляти і коригувати.

Отже, ефективність управління визначається якістю обліково-аналітичного забезпечення, яке включає комплексний процес накопичення первинних даних, їх систематизацію та групування у відповідні послідовності. Використання різноманітних методів економічного аналізу допомагає в цьому процесі. Результатом цієї роботи є створення сприятливих умов для підготовки та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Ілляшенко К.В. Взаємозв'язок економічного аналізу й обліково-інформаційного забезпечення діяльності підприємства. Економічний простір. 2021. № 169. С. 96-99.
2. Ратинський В.В. Бухгалтерський облік у процесі управління підприємством. Агросвіт. 2021. № 7-8. С. 79-84.
3. Сокіл О.Г. Методологія наскрізного контролю обліково-аналітичних процесів сталого розвитку аграрних підприємств. Агросвіт. 2018. № 7. С. 18-25.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

**Сагало Н.О., 11 м-з-о, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – д.е.н., професор Кучеренко Т.Є.**

Належна система бухгалтерського обліку грошових коштів забезпечує правильне здійснення та відображення всіх етапів руху грошових коштів, від заповнення первинних документів до складання фінансової звітності. А якість обліково-аналітичного забезпечення безпосередньо впливає на ефективність управління грошовими коштами та базується на принципах своєчасності та повноти відображення інформації щодо грошових коштів.

Облік грошових коштів це процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення збереження та передачі інформації про рух грошових коштів підприємства внутрішнім та зовнішнім користувачам для прийняття відповідних рішень.

Основним джерелом інформації про грошові кошти є Форма №3 фінансової звітності, а саме Звіт про рух грошових коштів. Даний звіт дає змогу оцінити надходження та витрачання грошових коштів від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності та визначити потреби підприємства щодо їх подальшого використання.

Для обліку грошових коштів застосовуються рахунки 3 класу бухгалтерського обліку «Кошти, розрахунки та інші активи», а саме: 30 рахунок «Готівка», 31 рахунок «Рахунки в банках» та 33 рахунок «Інші кошти».

Організаційна складова є важливим елементом обліку грошових коштів, оскільки саме правильна побудова та організація обліку створює необхідні умови для забезпечення інформації про їх наявність, цільове використання та їх ефективне управління в цілому. Для поліпшення організаційного забезпечення обліку грошових коштів варто впроваджувати автоматизацію бухгалтерського обліку, яка дозволить зменшити неточності та порушення під час здійснення даного процесу. Також це дозволить фіксувати розрахункові операції та рух грошових коштів, контролювати витрати та

зіставляти їх з цільовим призначенням. Пропоную також розглянути інший напрямок удосконалення обліку грошових коштів на підприємствах - це повна автоматизація цього процесу. Оскільки програми, які тільки подачу звітності в контролюючі органи, статистику та обмін електронними документами з контрагентами не достатньо. Тому для того, щоб полегшити роботу бухгалтерів на підприємствах з обліку касових операцій, розрахунків з постачальниками та покупцями, з підзвітними особами, розрахунків по заробітній платі, обліку коштів на банківських рахунках та інших грошових операцій на підприємствах бажано встановити одну з програм, яка допоможе оптимізувати ці процеси. Васелюк Д.О. та Можковська О.А. у своїй роботі пропонують наступні програми, для удосконалення облікових процесів [3]:

- 1) Система «Парус» - комплексний модуль для автоматизації обліку на малих, середніх та великих підприємствах;
- 2) «БЕСТ-ЗВІТ ПЛЮС» - автоматизація облікової роботи з бухгалтерською та звітною документацією відповідного зразка;
- 3) «GrossVee XXI» - призначена для комплексної автоматизації торгових і виробничих підприємств;
- 4) «Проект X-DOOR» - автоматизація процесів роботи підприємства: бухгалтерський, складський облік і торгівля.

Щодо каси підприємства, то необхідно затвердити у наказі про облікову політику проведення обов'язкової щомісячної інвентаризації готівки в касі.

Впровадження даних заходів є оптимальним способом перевірити стан руху грошових коштів та дає можливість за малу кількість часу перевірити джерела надходження та використання коштів.

Сьогодні все більшого поширення набувають безготівкові операції, а саме операції з використанням пластикових карток. Адже це універсальний та зручний платіжний засіб. Ємельянова Ю.В., Циган Р.М., Пащенко Д.В. та Криворучко М.Ю. у своїй праці розглядають як один із методів вдосконалення обліку грошових коштів – запровадження корпоративних карток для здійснення господарських операцій [4,5]. В умовах невизначеності більшість підприємств повернулися до способу видачі готівки через касу підприємства. На нашу думку, видача готівки через касу підприємства є не зовсім вірним рішенням. Тому удосконалення обліку грошових коштів на підприємствах шляхом запровадження корпоративних карток для здійснення господарських операцій є оптимальним рішенням, що допоможе швидко і правдиво отримувати інформацію щодо операцій з грошовими коштами.

Для того щоб почати використовувати корпоративну картку, підприємство має відкрити відповідний картковий рахунок у обраному підприємством банку. Банк відкриває єдиний картковий рахунок для компанії та видає необхідну кількість карток відповідно до кількості довірених осіб. Корпоративна картка видається на ім'я відповідної довіреної особи компанії. Тобто, власником карткового рахунку є юридична особа (компанія), а держателем є уповноважена керівництвом компанії особа, яка може здійснювати розрахунки від імені власника. Підставою отримання

працівником корпоративної картки є довіреність. Варто зазначити, що грошові кошти, які знаходяться на картковому рахунку є цільовими.

Облік корпоративних платіжних карток ведеться:

1) у разі відкриття окремого картрахунку – на субрахунках 313 «Інші рахунки в банку а національній валюті» та 314 «Інші рахунки в іноземній валюті»;

2) якщо корпоративна картка є так званою карткою «ключем до рахунку» – на субрахунках 311 «Поточні рахунки в національній валюті» та 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті».

Аналітичний облік корпоративних карток варто вести за: номером кожної виданої корпоративної картки в межах одного картрахунку, банківськими установами та матеріально відповідальними особами.

Також на рівні підприємства, для оптимізації обліку, у разі відкриття 313 та 314 субрахунків бухгалтерського обліку, їх варто іменувати за назвою платіжних інструментів, за допомогою яких здійснюється розрахунок (наприклад, 3131 «Акредитив»). Якщо підприємство користується послугами різних банків, то номер аналітичного рахунку має складатись з номеру субрахунку, номеру банку та відповідного платіжного інструменту (31311 «Акредитив» – субрахунок «313» + «1» номер банку + «1» номер платіжного інструменту).

Практичним кроком щодо удосконалення обліку грошових коштів на підприємстві та зменшення інформаційного навантаження на бухгалтерський відділ є:

1) відображення у регістрах бухгалтерського обліку Журналі №1 (у разі його ведення), журналах-ордерах та у відомостях по рахунках 3 класу додаткової колонки з зазначенням суми операції відповідно до типів господарської діяльності, а саме операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Дана зміна первинних документів дозволить звести заповнення Форми №3 (Звіт про рух грошових коштів) до простого перенесення інформації з зазначених регістрів бухгалтерського обліку, що призведе до зменшення затрат робочого часу;

2) зазначати у проведених операціях з грошовими коштами в бухгалтерській програмі інформацію про вид господарської операції для полегшення подальшого формування Звіту про рух грошових коштів.

Проведення всіх перелічених заходів у комплексі дасть змогу поліпшити облік грошових коштів на підприємстві. Автоматизація, переведення розрахунків у безготівкову форму та оптимізація документообігу полегшить роботу бухгалтера та дозволить підвищити ефективність управління грошовими коштами.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». за станом 19 липня 2022 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 13.04.2024).

2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: за станом 10 січня 2024 р. Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення 13.04.2024)

3. Васелюк Д.О., Можковська О.А. Напрями автоматизації бухгалтерського обліку для забезпечення ефективної діяльності підприємства в сучасних умовах. Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної інтернет - конференції "Розвиток бухгалтерського обліку, оподаткування і контролю в умовах інтеграційних процесів". Херсон 22-23 жовтня 2020 р. С. 293-294.

4. Ємельянова Ю.В., Циган Р.М. Удосконалення організації обліку грошових коштів як складової монетарних активів. *Молодий вчений*. 2020 №5 (81). С. 159-162. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2020/5/34.pdf> (дата звернення 13.04.2024).

5. Пащенко Д.В., Криворучко М.Ю. Шляхи вдосконалення обліку грошових коштів. Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання економіки, фінансів, обліку і права». Полтава 3 лютого 2022 р. С. 58-62.

METHODOLOGY AND ORGANIZATION OF AUDITING PRODUCTION INVENTORIES AT THE ENTERPRISE

**Titova A.A. 11 m-co, Faculty of Economics and entrepreneurship
Scientific supervisor - candidate of Economic Sciences, Associate
Professor Mikhaylovyna S. O.**

The audit of production inventories is carried out in a defined sequence and involves a specific methodology for its execution. If there is a need to establish the objective truth regarding inventory balances and turnovers, there arises a necessity for conducting inventory of inventories and applying the scanning method, which involves continuous, item-by-item review of inventory movement.

If, during the verification process, it is found that not all business operations are reflected in the accounting records, the auditor may suspend work on conducting the audit and propose to the enterprise to rectify the accounting records.

Before the inventory begins, the auditor must: compile a list of assets subject to inventory; agree with the enterprise's management on the establishment of a commission (the commission's composition should include representatives of the enterprise, specialists, and accounting staff, according to the manager's order); demand a report from the person responsible for materials regarding receipt and issuance (consumption) of assets as of the inventory start date (one copy is submitted to the accounting department, and the second report with attached primary documents is certified by members of the inventory commission); obtain a receipt from the person responsible for materials confirming that all documents related to receipt or issuance of assets have been submitted to the accounting department, and that no unrecorded or unissued assets remain; obtain similar

receipts from individuals who have accountable sums for the purchase of inventories or authorization to receive them.

During the inventory, the auditor establishes whether warehouse premises are used for their intended purpose, whether inventories are correctly located in the warehouse, whether warehouse premises meet the requirements for storage conditions of assets, how warehouse premises are secured, and whether assets are not stored outdoors or in unsuitable premises, which could lead to their deterioration. The auditor ensures the careful conduct of all inventory procedures, demanding recounting and measurement of inventories if necessary. The auditor records the results of the inventory for each type of inventory in inventory descriptions, which are compiled by location (storage) and by persons responsible for materials, in units of measurement used in accounting. Special attention is paid to numbers, brands, and names of material assets, their correspondence to numbers and brands specified in passports and accompanying documents (especially relevant for spare parts for vehicles, whose numbers and brands should be identical to those in passports and accompanying documents).

The auditor also checks the correctness of compiling comparative statements in the accounting department regarding production inventories for which deviations from accounting data have been identified (these statements are signed by the chief accountant and the person responsible for materials).

The auditor receives written explanations from the persons responsible for materials regarding the reasons for identified shortages and surpluses of inventories; verifies the correctness of reflecting identified shortages and surpluses of inventories in the accounting records. The auditor retains copies of working documents that will be used in further verification.

Inventory preservation depends on the conditions of their storage, so the next stage of control is checking the state of the warehouse economy. The auditor establishes the number and location of warehouse premises, storage facilities (bins, trenches, towers, etc.), including typical and adapted ones, their capacity, storage conditions of inventories, and availability of weighing equipment.

The auditor pays special attention to studying the state of warehouse accounting (reviews books, checks the timeliness of records, etc.), clarifies whether storekeepers have job descriptions for maintaining warehouse economy and accounting, and whether training on accounting and reporting is provided to responsible persons.

After conducting the inventory, when checking the movement of materials, the auditor primarily verifies their proper receipt. Incomplete receipt of materials leads to the formation of unrecorded balances. Therefore, the auditor compares data from receiving orders with data from accompanying documents from suppliers (invoices, shipping documents, etc.). In case of discrepancies, non-receiving orders should be prepared at the enterprise, and claims should be submitted to the suppliers. The auditor conducts counterchecks: claims may have been actually satisfied, materials may have been supplied but not received.

To verify the completeness of inventory receipt and the availability of documents confirming their acquisition, the auditor checks whether the enterprise follows the procedure for receiving and documenting inventory receipt; whether the inventories listed in supplier documents (by specific names and for a specified period) are fully accounted for; whether the quality of inventories indicated in receipt documents corresponds to the quality indicated in invoices, supplier certificates, or the company's laboratory analysis.

During the inventory accounting verification, the auditor pays special attention to the verification of primary documentation. In doing so, they assess the legitimacy of using specific document formats (whether standardized forms are used; whether all mandatory requisites are provided), verify compliance with the procedure for filling them out (whether all mandatory requisites are filled out, whether signatures are provided, whether blank lines are filled in, whether corrections are properly noted, etc.), and compilation (whether they are compiled at the time of the transaction, whether the document flow schedule is followed, etc.).

The auditor selectively verifies the accuracy of determining the initial cost of production inventories. IFRS 9 "Inventories" defines the list of expenses that can be included in the cost of purchased production inventories.

For documenting the results of the verification of the accuracy of determining the initial cost of production inventories, we propose using the auditor's working document - the Worksheet of Selective Audit Verification of Cost Allocation to the Initial Cost of Production Inventories.

During the verification process, the auditor checks the correctness of reflecting transactions related to the movement of production inventories in the accounting records. The auditor determines whether there are cases where received production inventories are not recorded but allocated to other accounts (cost accounting, settlements). The auditor verifies the correctness of the correspondence of accounts with the write-off of inventories from the warehouse, their use in production and non-production activities, sales, etc. It is important to study compliance with the rules for issuing authorizations for receiving assets. The auditor must ensure that material assets are not written off as production expenses without prior recording (warehouse mark) and without the issuance of expenditure documents.

For documenting the results of the verification of the correspondence of accounts by the auditor, we propose using the auditor's working document - the Statement of Auditor's Verification of the Correspondence of Accounts Regarding the Reflection in the Accounting Records of Business Operations with Production Inventories.

The auditor must necessarily verify the consistency of accounting data with financial statements data. The auditor checks the balances of inventories in balance sheets, General Ledger, and Trial Balance for their consistency. When discrepancies are identified, the auditor must determine which indicator is reliable

and corresponds to reality. To establish the objective truth, the auditor conducts interviews with responsible persons and performs tests.

If deviations are identified, the results of such comparison are documented by the auditor in the working document, and the reasons for such discrepancies and their impact on further actions are investigated.

The final stage of the audit of production inventories is the formation of a section of the auditor's conclusion regarding inventories, in which the auditor presents an analysis and justification of the information obtained during the audit process, makes proposals for correcting identified violations, and suggests measures to prevent them in the future.

Thus, the result of the audit of production inventories is the provision by the auditor of a substantiated conclusion regarding the legality, reliability, and feasibility of operations with production inventories, as well as the establishment of the correctness and completeness of the information regarding production inventories reflected in the reports.

ПІДХОДИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ АГРАРНИХ ТОВАРИСТВ

**Фрасуняк Т.В., 11м-з-о, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Поліщук О.М.**

Сучасні реалії економічної діяльності вимагають оперативного збору та систематизації актуальної інформації про зміни внутрішнього та зовнішнього середовища для визначення оптимальної стратегії підприємства. Досвід країн з розвиненими ринковими відносинами підтверджує важливість раціональної організації облікового процесу як ключового елемента загального механізму управління. В Україні в останні роки значна увага приділяється вдосконаленню системи бухгалтерського обліку, в тому числі розробці практичних аспектів впровадження облікової політики.

Для ефективного управління з урахуванням специфіки галузі суб'єкта господарювання обліковий процес потребує належної організації на всіх рівнях. Бухгалтерський облік розглядається як системна категорія, що включає в себе реєстрацію фактів діяльності, обробку та збереження інформації, а також підготовку звітних даних для зацікавлених сторін на різних рівнях управління. Формування концепції обліку на аграрних підприємствах передбачає обов'язкове створення облікової політики.

Сутність облікової політики переважно сприймається як сукупність взаємопов'язаних прийомів і методів обліку. В сучасних умовах потрібно вдосконалити теоретичні, методологічні та організаційні основи створення єдиної концепції облікової політики, а також визначення та застосування її в практиці. При цьому необхідно враховувати, що діяльність аграрного сектора пов'язана з рядом специфічних факторів, таких як природні умови, виробничі особливості і т. д., що призводить до відмінностей у веденні обліку.

Облікова політика виступає інструментом бухгалтерського обліку, що розробляється підприємством самостійно, враховуючи чинні нормативно-правові документи. Загальні правила бухгалтерського обліку в Україні встановлюються законодавчо, але при цьому кожне підприємство враховує галузь господарювання, умови діяльності, кваліфікацію персоналу, технічне забезпечення та інші особливості. Структура облікової політики включає визначені складові і відіграє ключову роль у організації фінансового обліку на підприємстві, на основі якого формується фінансова звітність.

Системний підхід до формування облікової політики вимагає підпорядкування загальним інтересам управління, одночасно зберігаючи власну самостійність. Це означає, що облікові процедури мають створювати умови для ефективного здійснення управлінського процесу. Це охоплює вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, а також використання можливостей господарського обліку для забезпечення цілісності системи управління. При багаторівневому регулюванні бухгалтерського обліку систему формування облікової політики можна розглядати як сукупність зовнішнього законодавства та внутрішніх нормативно-методичних документів, які регулюють організацію та технологію бухгалтерського обліку.

Формування ефективної облікової політики підприємства має базуватися на різноманітних компонентах облікової системи. Ця система включає методологічні, методичні, організаційні, технічні, економічні засоби та методи, інструменти і механізми, які впливають на збір та обробку економічної інформації. Це дозволяє отримувати необхідні облікові показники для складання звітності, планування, аналізу, контролю, прийняття рішень зовнішнім і внутрішнім користувачам, а також керування ними.

Методологічні аспекти є ключовими, оскільки вони визначають концептуальні засади організації бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності. Вони спрямовані на побудову облікової системи з урахуванням міжнародних стандартів фінансової звітності та національних вимог. Ці аспекти також враховують законодавчі вимоги, принципи бухгалтерського обліку та концепцію розвитку вітчизняного обліку.

Методичні компоненти охоплюють елементи, завдання, вимоги до обліку та набір методів, які забезпечують отримання, обробку та передачу фінансової інформації, а також процедури бухгалтерського обліку та оцінки, які вибирає підприємство відповідно до загальноприйнятих правил і умов своєї діяльності для складання і подання звітності.

Організаційні елементи спрямовані на створення умов, необхідних для отримання інформації про всі економічні операції, їх реєстрацію та узагальнення у відповідних облікових регістрах, звітних формах, а також збереження документації.

Техніко-технологічні аспекти включають в себе етапи обробки економічної інформації, вибір форм бухгалтерського обліку, а також

використання технічного і програмного забезпечення і організацію праці облікового апарату.

Економічні аспекти охоплюють організаційно-правові та організаційно-економічні питання діяльності підприємства, а також напрями використання інновацій, екологічний аспект безпечного виробництва та зовнішньоекономічну діяльність.

Управлінські аспекти передбачають регулювання бухгалтерського обліку на рівні держави, міністерств і відомств, професійних організацій, а також підготовку кадрів, інформаційне забезпечення, систему підвищення кваліфікації та сертифікацію бухгалтерів.

Кожна група аспектів облікової системи є окремою частиною, проте вони взаємодіють як частини одного цілого, оскільки всі групи використовуються для реєстрації господарських операцій, обробки облікової інформації та формування звітності для управлінських рішень.

Головна мета облікової політики при застосуванні системного підходу полягає в тому, щоб суб'єкт господарювання обрав методик у вивчення зовнішнього та внутрішнього середовища та його впливу на економічну діяльність; визначенні стратегії розвитку підприємства; здійсненні спостереження, обліку, систематизації та узагальнення фактів і результатів господарської діяльності; розробці системи звітності, а також наданні інформаційної підтримки для контролю та аудиту діяльності господарюючої системи.

Зважаючи на постійні зміни у ринкових умовах, особливе значення облікових проблем пов'язане з необхідністю постійної адаптації процесів господарювання до змін конкурентного середовища. Це передбачає не лише реєстрацію минулих подій в обліку, але й врахування методичних, організаційних та інших аспектів для прогнозування майбутніх змін у всіх аспектах економічної діяльності.

Необхідність забезпечення конкурентних переваг суб'єктів господарювання вимагає від керівника ефективного організування процесу обліку та вирішення ряду питань щодо розробки облікової політики, яка впливає на створення всієї системи обліку. Важливо враховувати змінність зовнішнього середовища та особливості фінансово-господарської діяльності підприємства при виборі окремих елементів системи.

Облікова політика необхідна для систематичного підходу до обліку, а не лише як набір методів та процедур, які вибирає підприємство. Ця політика має бути інструментом, що гарантує достовірність, оперативність та повноту бухгалтерської інформації з точки зору системного підходу. Ефективне впровадження облікової політики сприятиме вирішенню практичних завдань та покращить управління, а також дозволить створити розгорнуту методичну базу інформаційного забезпечення для розширеного відтворення виробництва сільськогосподарської продукції.

Список використаних джерел

1. Коваль Л.В. Облікова політика в управлінні підприємством. Ефективна економіка. електрон. наук. фах. вид. 2019. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7048>
2. Кононенко Л.В., Ніколаєва С.П. Трансформація системи обліково-аналітичного забезпечення як складової управління підприємством в умовах сталого розвитку та діджиталізації суспільства. Економічний простір. 2022. № 177. С. 69-75.
3. Поліщук О.М. Облікова політика як один із інструментів управлінського обліку. Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин: матеріали XVI міжнародної науково-практичної конференції (24 травня 2021 р.). Умань: Видавець «Сочінський М.М.». 2021. С. 112-114.

ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛЮ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ СИСТЕМИ ОСВІТИ

**Черниш О.В., 11 м-з-о група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент, Аніщенко Г.Ю.**

Діяльність бюджетних установ неможлива без наявності в них відповідних активів довгострокового використання, які забезпечують виконання ними покладених функцій. Основна частина їх представлена основними засобами, котрі використовуються в основній діяльності. Заклади системи освіти мають на балансах необоротні активи, частина яких перебуває у власності територіальних громад, а частина надана у користування. Їх основні засоби представлені земельними ділянками, будинками і приміщеннями, транспортними засобами, інструментами, приладами, комп'ютерною технікою багаторічними насадженнями, системами комунікацій тощо. Інші необоротні активи матеріальної форми закладів освіти формують бібліотечні фонди, малоцінні у вигляді інвентарю для навчальних та робочих чи службових цілей. Нематеріальна складова даної групи майна в основному сформована за рахунок ліцензійного забезпечення. Перелік наявних оборотних активів є досить широким, вони мають різне функціональне призначення та використання в освітньому процесі та потребує відповідного обліку за наявністю та рухом.

Питання організації обліку і контролю необоротних активів у бюджетних установах є предметом дискусій таких науковців як П. Атамас, Ф. Бутинець, І. Демчук, Н. Запольська, М. Кирильчук, А. Крестінова, Ю. Крот, В. Лемішовський, В. Матвєєва, О. Морєва, Т. Остапчук, О. Саражинська та інші. У той же час, дані питання потребують вирішення нагальних проблем з врахуванням особливостей обліку в бюджетних установах системи освіти з метою напрацювання конкретних пропозицій щодо їх вирішення.

Контроль майна, яке перебуває у власності та підпорядкуванні бюджетних установ, як окремого суб'єкта фінансово-господарської діяльності, характеризується низкою особливостей, котрі впливають на порядок проведення перевірки:

- такі установи функціонують на правах державної форми власності, що визначає порядок придбання цінностей за державні кошти, формування власного капіталу як насамперед основи і подальшого здійснення діяльності, відчуження майна;

- установи належать до неприбуткових організацій, оскільки метою їх діяльності є здійснення функцій держави, але не отримання прибутку.

Контроль необоротних активів як система контролю за наявністю і рухом бюджетних коштів виконує також управлінську та інформаційну функції, має своїм предметом конкретні об'єкти у вигляді господарських засобів.

Дієвим засобом контролю за бережним використанням майна та необоротних активів у тому числі є інвентаризація, у ході якої встановлення факту наявності інвентарних об'єктів, серед них варто з'ясувати, які експлуатуються та не використовуються, з'ясування причин останнього; перевірка технічної справності та безпеки застосування в освітньому процесі; перевірка реальності вартості, зарахованих на баланс інвентарних об'єктів; виявлення морально та фізично зношених необоротних активів; вирішення питання щодо подальшої експлуатації об'єктів, які мають стовідсотковий знос.

Об'єктами контролю необоротних активів є основні засоби, нематеріальні активи, інші необоротні матеріальні активи та незавершене капітальне будівництво. У бюджетних установах, варто доповнити зазначений перелік ще й суміжним об'єктом обліку – капітальними видатками на формування необоротних активів (придбання, виготовлення, модернізацію, реконструкцію). Крім того, під час контролю необоротних активів необхідно врахувати джерела їх формування: фінансування за конкретними кодами капітальних видатків, кошти спеціального фонду бюджетної установи (благодійні / волонтерські внески, дарунки меценатів), внутрішньовідомча передача, централізоване постачання, гранти та програми.

Контроль необоротних активів у суб'єктів державного сектору системи освіти багаторівневий:

– зовнішній – проводиться органами Державної аудиторської служби України (один раз на два роки, згідно плану перевірок);

– внутрішній – полягає у проведенні перевірки фактичної наявності інвентарних об'єктів спеціально створеною комісією.

Щодо внутрішнього контролю, то залежно від здобуття закладом освіти автономності він може бути внутрішньогосподарським та проводитись, як правило, щорічно. У випадку збереження закладу у вертикалі

підпорядкування органам місцевого самоврядування внутрішній контроль стає внутрішньовідомчим.

Під час контролю необоротних активів дотримуються такої послідовності: встановлення переліку матеріально-відповідальних осіб за збереження основних засобів та інших необоротних матеріальних активів; ініціювання проведення інвентаризації; перевірка повноти та своєчасності оприбуткування придбаних необоротних активів; з'ясування джерел фінансування придбання необоротних активів; перевірка правильності списання необоротних активів з балансу; перевірка правильності нарахування зносу за необоротними активами; проведення перевірки за окремими видами необоротних активів (земельні ділянки, транспортні засоби гуманітарна допомога, активів, які не використовуються, незавершеного будівництва); перевірка правильності оцінки необоротних активів та сум здійснених капітальних видатків; складання акту.

Контроль необоротних активів у бюджетних установах має охопити весь комплекс операцій з ними: виявити повноту оприбуткування, стану збереження та використання придбаних (безкоштовно отриманих) активів довгострокового використання, їх використання, нарахування зносу, обґрунтованості списання з балансу без втрат економічних вигод від використання таких активів.

Список використаних джерел

1. Облік у бюджетних установах : Навчальний посібник. / за ред. Леня В.С. Чернігів: Десна Поліграф, 2016. 560 с.
2. Облік у бюджетних установах: Навчальний посібник. / за ред. Дубініної М.В. Миколаїв. МНАУ, 2020. 110 с. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7949/1/Oblik%20u%20biudzhetnykh%20ustanovakh_kurs%20lektsii.pdf
3. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879. База даних Законодавство України / ВР України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>
4. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 № 2939-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>

МЕТОДИ ОБЛІКУ ВИТРАТ ТА КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

**Чутченко Д.О., 11 м-о група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник: к. е. н., доцент Крочак О.І.**

Бухгалтерський облік в сучасних умовах господарювання є важливим інструментом ефективного управління підприємствами, контролю за раціональним та економним використанням ресурсів. Основною метою

управлінського персоналу кожного суб'єкта господарювання є виявлення слабких сторін підприємства, їх вирішення та розробка шляхів покращення їх роботи. Правильна побудова бухгалтерського обліку запобігає зловживанням та перевитратам, сприяє підвищенню продуктивності праці та зниженню собівартості виробленої продукції і як результат – підвищення рентабельності виробництва.

Керівник підприємства, щоб прийняти ефективне управлінське рішення має володіти правдивою та своєчасною інформацією про стан роботи усіх структурних підрозділів та відділень свого підприємства, а також всіх етапів виробництва продукції. На сьогоднішній день однією з основних функцій управління і знаряддям контролю на підприємстві є правильне та грамотне відображення в обліку витрат, особливо, якщо воно здійснює виробничу діяльність. Для них, калькулювання собівартості продукції є невід'ємною частиною їх функціонування.

У процесі діяльності виробничих підприємств виникає багато різноманітних витрат, які по-різному можуть впливати на собівартість продукції. Тому, методологією обліку витрат та калькуляції собівартості продукції займались різні вітчизняні та зарубіжні вчені, які присвятили їм свої праці: А. Атамас [1], Ф.Ф. Бутинець [2], С.Ф. Голов, В.Б. Моссаковський, М. Чумаченко та інші. Хоча проведено багато роботи у питанні дослідження формування витрат, калькулюванню собівартості продукції, все ж вона залишається актуальною.

У процесі виробничої діяльності витрати можуть змінювати свою поведінку, величину, що відразу відображається на собівартості продукції та розміру прибутку. Тому, кожне підприємство самостійно обирати метод обліку витрат опираючись на певні методичні основи.

На сьогоднішній день можна вилити три основні методи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції: нормативний; позамовний; попередільний, попроцесний.

Нормативний метод, на думку більшості науковців, є найбільш прогресивним, оскільки за його допомогою складається нормативна калькуляція у розрізі кожного виду продукції, на основі діючих на початок звітного місяця норм. Цей метод застосовується в основному на виробництвах де випускають продукцію з великою кількістю вузлів та деталей. Наприклад, промислова переробка сільськогосподарської продукції, машинобудування, взуттєва, швейна та інші промисловості.

За допомогою даного методу обліку витрат можна постійно аналізувати причини відхилень, а також фактори, які на них вплинули.

Об'єктом калькулювання при позамовному методі обліку витрат виступає виробниче замовлення. Всі виробничі витрати при цьому методі групуються за замовленнями на виготовлення окремих видів продукції, партії виробів, або на виконання окремого обсягу робіт. Всі витрати групуються та обліковуються окремо за кожним замовленням. Позамовний метод обліку витрат використовують підприємства з дрібносерійним виробництвом, коли

продукція, що виробляється є унікальною, а також при виробництві продукції з досить тривалим технологічним циклом. Використовують цей метод при переробці сільськогосподарської сировини, виконанні ремонтних робіт, літакобудуванні, меблевій промисловості, будівництві, тощо.

Об'єктом калькулювання при попередільному методі є переділ – один із технологічних етапів виробництва продукції результатом якого є проміжний продукт - напівфабрикат або коли з напівфабрикату виробляють готовий виріб. Продукти, отримані в результаті кожного переділу, можуть бути реалізовані, або використані у якості напівфабрикату у наступному переділі.

Здійснюється даний метод підприємствами, які мають масове виробництво, в яких готову продукцію отримують в результаті обробки початкової сировини на декількох етапах, які відбуваються послідовно один за одним. При позамовному методі певна частина продукції може пройти весь етап обробки і бути реалізована як готова продукція, а інша - лише якийсь із етапів і бути реалізована, як напівфабрикат. В них зазвичай Собівартість продукції за цим методом обчислюються на кінець кожного переділу, що дозволяє реалізовувати не лише готову продукцію, але й напівфабрикати.

Кількість переділів, встановлює кожним підприємством самостійно і за кожним із них здійснюється облік витрат і калькулювання собівартості продукції. Спираються на технологічний процес виготовлення продукції та можливостей планування, обліку та калькулювання собівартості продукції кожного переділу.

В підприємствам виробництво готової продукції може складатись з одного переділу. В цьому випадку слід використовувати попроцесний метод обліку витрат. При використанні даного методу облік прямих та непрямих витрат здійснюється у розрізі статей калькуляції на весь випуск продукції. Отже, методів обліку витрат є багато і кожен із них має свої переваги та недоліки. Бухгалтеру підприємства слід обрати один із них, врахувавши їх характерні особливості та співвідносити їх з тими вимогами та результатами, які очікує отримати підприємство внаслідок їх використання для визначення собівартості продукції.

Список використаних джерел

1. Атамас, П.Й. Управлінський облік : навч. посіб. К. : ЦНЛ, 2006. 440 с.
2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник. Житомир. ПП «Рута», 2006. 832 с.
3. Голов С.Ф. Управлінський облік: підруч. К.: Лібра, 2011. С. 704.

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА УТРИМАННЯ І ЕКСПЛУАТАЦІЮ АВТОТРАНСПОРТУ

**Шкапенко О.І., 11 м-о група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник: к. е. н., доцент Крочак О.І.**

Вантажні, легкові та спеціальні автомобілі використовують практично всі підприємства України. Витрати на їх утримання, обслуговування та експлуатацію становлять значну частину загальних витрат суб'єктів господарської діяльності. В сучасних умовах господарювання ефективно використання будь-яких ресурсів має дуже важливе значення, особливо паливо-енергетичного комплексу держави. Тут досить актуальним є питання раціональної організації та ведення обліку і контролю за рівнем витрат, які пов'язані з використанням автомобільного транспорту для бізнесу.

Питанням обліку транспортних витрат приділяли увагу багато науковців України. Значний внесок у розвиток даної проблеми внесли такі вчені, як М. Т. Білуха, Ю. Я. Даньків, Р. Грачова, А. Коваленко, В. Ф. Максимова, М. М. Матюха, М. І. Свідерський, В. В. Сопко та інші.

На облік витрат, що пов'язані з експлуатацією автотранспорту впливають такі чинники: призначення транспортних засобів, тобто, з якою метою їх використовують та вид діяльності підприємства, легковий чи вантажний автотранспорт, його технічний стан та інше.

До витрат на експлуатацію автотранспорту належать:

- витрати на проведення їх ремонту та технічного обслуговування;
- витрати на паливно-мастильні матеріали;
- витрати на придбання та заміну запасних частин, у тому числі на автомобільні шини та акумулятори.

Організація бухгалтерського обліку автотранспорту у підприємствах, на думку Ю.Я. Данькова та М.Я. Остапука, залежить від його форми власності, виду діяльності, а також переліку існуючих типів автомобілів [1]. Від цього залежить порядок формування собівартості продукції, яка передбачає використання автомобільного транспорту, Також важливе значення має використання різних методів розрахунку собівартості автотранспортних послуг.

В роботах Грицак Н. Ю. [2, 3]. обґрунтовано вплив галузевих особливостей діяльності автотранспортних підприємств на методику обліку витрат технічної експлуатації автомобільного транспортного. Автор запропонував систему рахунків, яка побудована з врахуванням умов господарювання автопідприємства, особливостей організації в ньому технологічного процесу, видів робіт та послуг, які ним виконуються.

Грицак Н. Ю. [3] вважає, що така система організації обліку дозволить визначити стан матеріальних цінностей та ремонтних матеріалів, які списуються у процесі технічної експлуатації автомобілів. Також автор вказує на доцільність їх відновлення та можливості подальшого використання. Такі дії сприятимуть підвищенню рівня аналітичності

облікової інформації про операції, які відбуваються у підприємстві і пов'язані з використанням даного виду його основних засобів.

Гужел Ю. [4] та Н. Чередник[5] в своїх роботах звертали увагу на основні положення організації бухгалтерського та податкового обліку витрат на експлуатацію автомобільного транспорту.

Оскільки автотранспорт широко використовується у господарській діяльності підприємств багато вчених досліджували і дійшли висновку, що дана ділянка економіки вимагає додаткового вивчення практичних та теоретичних аспектів організації обліку витрат на утримання, обслуговування та експлуатацію автотранспорту. Насамперед, потребує уточнення та систематизації методика відображення витрат у системі податкового обліку. Також важливе значення має документообіг операцій з надходження та використання паливо-мастильних матеріалів

Тому, вважаємо, що метою приведення у відповідність положень бухгалтерського та податкового щодо обліку витрат на технічне обслуговування та ремонт автотранспортних засобів слід передбачити коригування фінансового результату до оподаткування якщо вони виникли у підприємстві. На сьогоднішній день в Україні відбувається реформування бухгалтерського обліку, яке пов'язане із доведенням національних П(С)БО до МСФЗ. Такі дії потребують проведення змін не лише у фінансовій звітності, але і у веденні первинного та зведеного обліку, оскільки вони є основним джерелом інформації, на основі якої визначається фінансовий результат діяльності та складається фінансова звітність підприємства.

Таким чином, важливого значення набуває розробка схем документообігу витрат на утримання та експлуатацію усіх видів автотранспорту та їх постійне удосконалення у процесі господарської діяльності. Це дозволить підвищити ефективність обліку та контролю за рівнем витрат на утримання та експлуатацію автотранспорту у підприємстві.

Список використаних джерел

1. Даньків Й. Я., Остап'юк М. Я. Особливості діяльності автотранспортних підприємств та їх вплив на організацію обліку витрат і формування собівартості автотранспортних перевезень: електрон. наук. фахове вид. URL. <http://msu.edu.ua/visn2/arithve/001/28.pdf>
2. Грицак Н. Ю. Облік і внутрішній аудит витрат автотранспортних підприємств: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.09. Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. К., 2012. 20 с.
3. Грицак Н. Ю. Методичні положення обліку витрат на технічну експлуатацію автотранспортного засобу // Вісник Житомир. держ. технол. ун-ту. Економічні науки. – Житомир, 2011. Вип. № 2 (56). С. 64 - 68.
4. Гужел Ю. Техобслуговування та ремонт авто: порядок обліку : електрон. наук. фахове вид. URL. http://biblioteka-balans-prakticheskierukovodstva_theme4_16_03_15_ua.pdf.
5. Чередник Н. Відображення в обліку операцій із паливом // Баланс- бюджет: практичний журнал. 2015. № 20 (536). С.27–32.

ОБЛІК ДОХОДІВ І ВИТРАТ ЗВІТНОГО ПЕРІОДУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

**Яценко В.О., 11-мо, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – д.е.н., професор Кучеренко Т.Є.**

Доходи і витрати звітного періоду є складовими фінансового результату, які безпосередньо приймають участь у його формуванні і відображаються у першому розділі звіту про фінансові результати (звіту про сукупні доходи). Своєчасне прийняття управлінських рішень, які впливають на суму фінансових результатів, у першу чергу, залежить від правильності і достовірності відображення в обліку доходів і витрат звітного періоду, їх відповідності принципам фінансової звітності та вимогам чинного законодавства, зокрема, НП(С)БО 15 «Дохід», НП(С)БО 16 «Витрати», НП(С)БО 1 «Вимоги до фінансової звітності». Основним принципом фінансової звітності, який регламентує визнання в обліку і звітності доходів і витрат є принцип нарахування: «доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів» [7].

Проблемними питання організації бухгалтерського обліку доходів і витрат звітного періоду пов'язані із їх визнанням, визначенням та достовірною оцінкою; класифікацією доходів і витрат за видами діяльності для потреб фінансової звітності; відображення повної і правдивої інформації про доходи і витрати звітного періоду у фінансовій звітності, а також розрахунку фінансового результату звичайної діяльності.

Наукові дослідження більшості науковців щодо визначення поняття «дохід» практично повторює його визначення згідно НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [1,4,5]: дохід – збільшення економічних вигод у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань, яке призводить до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників) [6]. Аналогічне трактування поняття «витрат», яке в певній мірі співпадає із визначенням, яке трактується також НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: витрати – це зменшення економічних вигід унаслідок вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками) [6]. Дослідження Васильєвої В. Г., Семенюк Д. Ю. [3] щодо визначення доходів і витрат за національними і міжнародними стандартами показало відмінності цих понять. Згідно МСФЗ визначення, визнання і оцінка доходів і витрат розглядається з різних аспектів, господарських ситуацій, які можуть виникнути у процесі заключення і виконання договорів із клієнтами.

Класифікація витрат для потреб фінансової звітності і для потреб управлінського менеджменту також доволі інтенсивно обговорюється в науковій літературі. Деякі автори пропонують скоротити елементи

операційних витрат у звіті про фінансові результати (звіті про сукупні доходи), зокрема такий елемент як «Амортизація». Призначення третього розділу звіту про фінансові результати (звіту про сукупні доходи) – Елементи операційних витрат є визначення витрат звітного періоду без врахування подвійного обрахунку, що за методикою приблизно відповідає розрахунку валового національного продукту.

Пропозиції інших науковців [2,8] спрямовані на дослідження класифікації витрат для потреб управління. Більшість вітчизняних сільськогосподарських підприємств не користуються такою класифікацією через відсутність прогнозування, планування таких витрат, що є негативним явищем економічної політики підприємства.

Для обліку доходів і витрат звітного періоду Планом рахунків виділено окремі класи рахунків: 7-й клас – Доходи і результати діяльності, 8-й клас – Витрати за елементами (використовують малі і мікропідприємства), 9-й клас – Витрати діяльності. Слід зазначити, що рахунки сьомого і дев'ятого класів взаємо узгоджуються між собою щодо видів діяльності і відображення їх у першому розділі звіту про фінансові результати (звіту про сукупні доходи) – Фінансові результати. Згідно вимог чинного законодавства [6], діяльність підприємства класифікується на: операційну, в тому числі на основну та іншу операційну діяльність; фінансову, інвестиційну. Усі перелічені види діяльності становлять звичайну діяльність. Відповідно до цього поділу класифікується доходи і витрати та фінансові результати. У звіті про фінансові результати (звіті про сукупні доходи) послідовно відображаються доходи і витрати основної діяльності, фінансовий результат основної діяльності (прибутки чи збитки). Далі відображають дохід і витрати іншої операційної діяльності, після чого розраховують фінансовий результат операційної діяльності. Доходи і витрати фінансової та інвестиційної діяльності також відображають за окремими статтями, після чого розраховується фінансовий результат до оподаткування, а потім – чистий фінансовий результат.

Основне призначення такої класифікації є надання потенційним користувачам інформації про результативність основної, іншої операційної та в цілому звичайної діяльності підприємства. Чистий прибуток звітного періоду, який розраховується у цьому розділі звіту про фінансові результати (звіту про сукупні доходи), підлягає розподілу відповідно до рішення власників (засновників), в тому числі і на виплату дивідендів.

Тому основним призначенням відображення доходів і витрат основної діяльності є надання впевненості щодо її ефективності, тому що цей вид діяльності має забезпечувати основні суми доходу і прибутку. Це забезпечує безперервність діяльності такого підприємства, створює умови для розширеного відтворення, модернізації, впровадження новітніх технологій.

Практика класифікації доходів і витрат показує намагання підприємств, які зобов'язані виплачувати дивіденди власникам і засновникам, збільшити витрати і зменшити доходи звітного періоду, що призведе до зменшення

прибутку, а відповідно, і зменшення відтоку грошових коштів. Навпаки, підприємства, які зацікавлені в додаткових інвестиціях, кредитах, зацікавлені у відображенні більшої суми прибутку від основної діяльності. Це має сприяти впевненості інвесторів і кредиторів у ефективності діяльності, здатності підприємства своєчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями.

Сільськогосподарські підприємства, які намагаються отримати додаткові інвестиції і кредитні ресурси, і які, як правило, займаються рослинництвом, обов'язково в обліку і фінансовій звітності оцінюють сільськогосподарську продукцію за справедливою вартістю. Оскільки витрати на виробництво продукції рослинництва, як правило, менші, ніж справедлива вартість сільськогосподарської продукції, то сума прибутку операційної діяльності за звітний період буде значно вища, ніж коли б фінансовий результат розраховувався лише за результатами реалізації. Наступного року, перші 2 – 3 квартали, фінансовий результат (прибуток) від операційної діяльності такого підприємства буде незначним, тому що первісна вартість сільськогосподарської продукції складає справедливую вартість їх станом на 31.12 попереднього звітного року, яка може незначно відрізнятись від ціни реалізації звітного періоду.

Таким чином, застосування на практиці сільськогосподарськими підприємствами методики обліку і оцінки сільськогосподарської продукції і біологічних активів призводить до розрахунку фінансового результату не за процесом реалізації, а за процесом виробництва, що призводить до значного збільшення прибутку іншої операційної діяльності і відображення незначної суми прибутку основної діяльності. Крім того, фінансовий результат у наступних звітних періодах розраховується і внаслідок реалізації сільськогосподарської продукції, якщо ціна її реалізації зросла (зменшилася) у порівнянні із первісною вартістю, яка дорівнює справедливій вартості попереднього звітного року.

Список використаних джерел

1. Аверкин Я. Ф. Облік доходів та фінансових результатів операційної діяльності // Бізнес Інформ. 2019. №11. С. 282-289.
2. Бондаренко Н. Визначення облікової сутності витрат та їх класифікація // Вісник Хмельницького національного університету. 2023. № 2. С. 296-304.
3. Васильєва В. Г., Семенюк Д. Ю. Облік доходів і витрат: напрямки гармонізації міжнародних та національних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності // Економічний простір. 2019. № 147. С. 128-139.
4. Козаченко А.Ю. Доходи суб'єктів господарювання: економічна сутність та класифікація // Вісник Хмельницького національного університету. 2021. № 6. Том 2. С. 35-43.
5. Кубік В. Д. Проблеми обліку доходів на підприємстві у світлі застосування національних і міжнародних стандартів обліку // Вісник Одеського національного університету. Економіка. 2013. Т. 18. Вип. 3(2). С. 60-63. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonuecon2013183%282%2917>.

6. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

7. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.

8. Чернікова І.Б., Полулях А.М. Проблемні аспекти обліку доходів і витрат // Інфраструктура ринку. 2020. № 43. С. 466-470.

**ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ ФІРМ ПІД
ВПЛИВОМ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ В УКРАЇНІ**

**Бойко Я.М., 11 м-ма група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Харенко А.О.**

Успішність підприємницької діяльності будь-якого господарюючого суб'єкта в значній мірі визначатиметься його здатністю забезпечити ефективні маркетингові комунікації з власними цільовими аудиторіями. Це зумовлює динамічний розвиток форм і методів обміну інформацією між зацікавленими сторонами із залученням нових каналів її поширення та адаптацією традиційних інструментів до умов середовища функціонування організації. Останні характеризуються на даний час як досить складні, через війну розпочату рф проти України, а отже політика їх застосування передбачає гнучкості та пристосування до окремих сегментів контактних аудиторій. Таким чином, від кожної фірми в даному контексті вимагається реалізація комунікаційної стратегії, що, з одного боку, повинна відповідати поточним ресурсним можливостям господарюючого суб'єкта, а з іншого – використовувати такі повідомлення та канали їх поширення, які здатні забезпечити досягнення намічених цілей. В переважній більшості випадків керівництво фірм, що дотримується системного підходу до маркетингового менеджменту, не використовує стандартні стратегії, а намагається розробити індивідуальну.

Поширена на сьогодні концепція сучасних маркетингових комунікацій базується на поєднанні теорій, що пов'язані з аспектами власне комунікацій, ринкового та інформаційного впливу, соціального програмування та ін. [1]. Серед науковців не існує єдиного трактування сутності поняття «маркетингова комунікаційна стратегія», проте ми погоджуємося з думкою Примак Т.О. [2], що під нею можна розуміти визначений підприємством напрям дій, який полягає у забезпеченні його присутності в інформаційному ринковому просторі та формуванні партнерських відносин на довготривалій основі з цільовими аудиторіями у процесі створення та поширення відповідних цінностей. Їй притаманні такі характеристики: відповідність довгостроковим ринковим цілям фірми, оскільки вона є вектором їх реалізації; її формування повинно мати певну логіку, послідовність та носити циклічний характер; виступає інструментом досягнення комунікаційних цілей організації та впливає на їх визначення стосовно виробничих та маркетингових аспектів із врахуванням стану зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування організації; є невід'ємною складовою стратегічного планування маркетингової політики комунікацій. Таким чином, вона має органічно поєднувати та застосовувати складові інструментального портфелю маркетингових комунікацій з метою

забезпечення ефекту синергії для досягнення наміченої мети [3].

Протягом останнього десятиліття спостерігається чітка тенденція поступової втрати традиційними комунікаційними каналами (особливо ЗМІ) позицій та рівня ефективності в контексті поширення інформаційних повідомлень та налагодження контактів з потенційними клієнтами. Причинами цього фахівці називають [4] перенасиченість, розвиток недовіри з боку контактних аудиторій та наявність досить значної кількості перешкод. Натомість бурхливого розвитку набувають інструменти, що пов'язані з мережею Інтернет та соціальними мережами. Це свідчить про діджиталізацію комерційної діяльності. Особливо значні зрушення в структурі каналів комунікацій розпочалися з початком пандемії коронавірусу та набули подальшого розвитку з повномасштабною агресією РФ проти України. Каталізатором такого процесу в переважній більшості випадків виступили намагання господарюючих суб'єктів через спад підприємницької активності, в першу чергу тих, що мали обмежені маркетингові бюджети, досягти ефекту економії за умови збереження комунікацій з цільовою аудиторією на прийнятному рівні.

Ще однією характерною рисою воєнного періоду став горизонт планування, що мав досить обмежений термін через високий рівень невизначеності, масові міграційні процеси, різке зниження купівельної спроможності населення. В результаті це призвело до потреби в частому перегляді комунікаційних стратегій підприємств із врахуванням змін у зовнішньому середовищі функціонування. Також спостерігається тенденція одночасної розробки декількох сценаріїв дій (оптимістичний, песимістичний та проміжний), щоб мати можливість оперативної реакції на ситуацію яка склалася. При цьому має місце розширення автономності прийняття рішень безпосередньо виконавцями.

Значно більше уваги менеджментом організацій почало приділятися внутрішнім комунікаціям, що пов'язано з бажанням зберегти наявний персонал.

На даний час практики та науковці виділяють наступні підходи до формування стратегій стосовно комунікацій, як до: 1) образу мислення (визначає позицію товару на ринку, вказує найкращі засоби, користуючись якими можна вийти на споживача, а також виділяє напрями майбутніх досліджень, необхідних для уточнення й коригування стратегії); 2) сукупності елементів (розглядає досліджувану дефініцію як структуровану сукупність окремих складових, що впливають одна із одною); 3) сукупності рішень (послідовність рішень, що їх має прийняти керівництво департаменту маркетингу з метою структурування маркетингових зусиль фірми); 4) можливого розміру бюджету (залежить від розміру асигнувань, що може виділити організація на даний вид діяльності).

В кризових умовах механізм реалізації маркетингових комунікацій передбачає проходження ряду етапів [5] :

1. підготовчого (полягає у формуванні цілей, а також завдань МК,

визначенні на основі прогнозування можливої реакції контактних аудиторій та врахування її в подальших діях);

2. формування стратегії продажів (підбір портфелю методів і відповідних дій пов'язаних із залученням потенційних споживачів та забезпеченням конкурентних переваг);

3. розробки повідомлень та підбору способів і шляхів їх поширення (визначення ключових інструментів МК з урахуванням особливостей ринку, аудиторії та продуктів, а також необхідного кошторису витрат на просування);

4. визначення місця окремих інструментів у системі інтегрованих маркетингових комунікацій із врахуванням вище зазначених аспектів;

5. розробки стратегії інтегрованих маркетингових комунікацій;

6. одержання необхідного (бажаного) ефекту від впровадження сформованого інструментального портфелю МК.

Отже, в останній час маркетологи компаній зіткнулися з рядом викликів серед яких до ключових можна віднести зменшення місткості ринку, наявність змін у поведінці цільових аудиторій та вимогах до створення комунікацій. Основними вимогами до останніх стали емоційна збалансованість, виваженість, акцентування уваги на суспільно-важливих темах. Також спостерігається перехід від глобальних до локальних комунікацій. Фахівці зазначають [6], що в подальшому фірми інвестуватимуть у відповідний персонал, просування брендів, дослідження цільових аудиторій та розвиток комунікацій у соціальних мережах.

Список використаних джерел

1. Грінченко Т.Д., Панченко О.В. Маркетингові комунікації у забезпеченні ефективності діяльності банків в Україні : монографія. Львів : Університет банківської справи, 2021. 244 с. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/11/MONOGRAPHY-Panchenko_Girchenko_MK-in-banking.pdf

2. Примак Т.О. Маркетингові комунікаційні стратегії: комплексний підхід до їх класифікації. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/22124/548-559.pdf?sequence=1>

3. Романчук Л.Д. Моделювання стратегії маркетингових комунікацій курортно-рекреаційного підприємства. URL: https://www.researchgate.net/publication/329353598_Modeluvanna_strategii_marketingovih_komunikacij_kurortno-rekreacijnogo_pidpriemstva

4. Соколова Ю.О., Кисельова К.О. Особливості стратегії маркетингових комунікацій підприємства в мережі Інтернет. *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво, 2019 р. № 6 (111). С. 96-100.

5. Омельчак Г.В. Механізм застосування маркетингових комунікацій в умовах кризи. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. № 1 (81). С. 77-83.

6. Дмитрик К. Маркетингові комунікації підчас війни: 2023 VS 2022. URL: <https://www.apteka.ua/article/685865>

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА НА СПОЖИВЧУ ПОВЕДІНКУ

**Дерлеменко М.О., 12к-ма група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри маркетингу Корман І.І.**

Соціальні медіа відіграють ключову роль у формуванні сучасної споживчої поведінки. Вони надають покупцям безліч можливостей для отримання інформації, порівняння товарів та взаємодії з брендами.

Соціальні медіа-платформи демонструють велику силу в контексті взаємодії брендів з аудиторією. Перш за все, вони забезпечують широке охоплення аудиторії, дозволяючи брендам звертатися до мільйонів потенційних клієнтів по всьому світу. Крім того, засоби таргетингу, які пропонують соціальні медіа, надають можливість точно націлювати рекламу на цільову аудиторію за її інтересами, демографічними та поведінковими показниками. Це дозволяє брендам ефективно спілкуватися зі своєю цільовою аудиторією та пропонувати їм рекламні повідомлення, які найбільш цікавлять. Крім того, соціальні медіа сприяють активній взаємодії споживачів з брендами, що забезпечує підвищену залученість та створення міцних зв'язків між ними.

Вплив соціальних медіа на споживчу поведінку визначається, зокрема, впливом лідерів думок. Ці особистості здатні впливати на споживачів через довіру, якою вони користуються у своїй аудиторії. Важливо зазначити, що довіра є ключовим елементом ефективності рекомендацій, які надають лідери думок. Крім того, споживачі сприймають вміст, створений впливовими особами, як більш автентичний і достовірний. Це забезпечує високий рівень взаємодії аудиторії з лідерами думок і, відповідно, з брендом, що просувається. Така залученість споживачів до бренду через взаємодію з лідерами думок створює сприятливі умови для збільшення продажів рекламованих продуктів.

Аналіз взаємодії споживачів у соціальних медіа відіграє важливу роль у розумінні впливу цих медіа на споживчу поведінку. Перш за все, відгуки та коментарі споживачів про бренд, продукти та послуги є важливим джерелом інформації для підприємств. Вони дозволяють зрозуміти, як споживачі сприймають продукт і які відчуття він у них викликає. Далі, аналіз поведінки в соцмережах, таких як вподобайки, репости, коментарі, дозволяє оцінити рівень зацікавленості аудиторії та її взаємодію з контентом. Наприклад, велика кількість вподобайок під певним постом може свідчити про успішність маркетингової кампанії. Крім того, виявлення важливих тенденцій та отримання глибинних інсайтів дозволяють адаптувати маркетингову стратегію до потреб та очікувань аудиторії. Таким чином, аналіз взаємодії споживачів у соціальних медіа надає цінну інформацію для формування ефективних маркетингових стратегій та зміцнення взаємодії бренду з аудиторією.

Ефективне використання соціальних медіа в маркетингових стратегіях є ключовим аспектом сучасного маркетингу. Перш за все, стратегія персоналізації дозволяє створювати контент, який індивідуально відповідає інтересам та потребам цільової аудиторії. Це сприяє збільшенню взаємодії споживачів з брендом і формуванню позитивного сприйняття. Мультиканальний підхід до соціальних медіа дозволяє інтегрувати їх з іншими каналами комунікації, створюючи цілісний досвід для споживачів і підсилюючи ефект впливу. Крім того, правильна настройка рекламних кампаній, зокрема за допомогою таргетингу та сегментації, сприяє максимізації результативності реклами і забезпечує досягнення цілей. Не менш важливим є постійне вимірювання ефективності кампаній через аналітику, що дозволяє постійно вдосконалювати стратегії та досягати оптимальних результатів. Таким чином, ефективне використання соціальних медіа в маркетингових стратегіях передбачає комплексний підхід, що базується на персоналізації, мультиканальності, налаштуванні реклами та постійному вимірюванні ефективності.

Важливим аспектом стратегії маркетингу в соціальних медіа є створення та наповнення брендних спільнот контентом від користувачів. Це сприяє залученню аудиторії, оскільки створюється можливість для користувачів активно взаємодіяти з брендом, ділитися своїм контентом та позитивними відгуками. Важливо відбирати та поширювати лише найкращий, найдоречніший та найцікавіший користувальницький контент, щоб забезпечити високу якість взаємодії з аудиторією. Використання контенту від користувачів допомагає підвищити довіру та автентичність бренду в очах аудиторії, оскільки він відображає реальні враження та досвід споживачів. Такий підхід дозволяє брендам створювати більш глибокі та значущі зв'язки зі своєю аудиторією, що відіграє ключову роль у формуванні споживчої поведінки та сприяє підвищенню ефективності маркетингових стратегій в соціальних медіа.

Оцінка впливу соціальних медіа-кампаній є важливим етапом в аналізі ефективності маркетингових стратегій. Перш за все, оцінка охоплення визначається кількістю унікальних переглядів контенту, що дозволяє оцінити широкий аудиторний охоплення кампанії. Аналіз залучення включає в себе взаємодію аудиторії з контентом, таку як вподобайки, коментарі та поширення, що свідчить про активність та зацікавленість аудиторії. Крім того, важливим показником є конверсії, які включають кількість переходів на сайт, реєстрацій та продажів, що дозволяє визначити реальний вплив кампанії на поведінку споживачів. Ключовим показником ефективності є розрахунок ROI, або співвідношення доходів до витрат на кампанію, оскільки він дозволяє визначити віддачу від вкладених коштів в маркетингову діяльність. Такий комплексний підхід до оцінки впливу соціальних медіа-кампаній дозволяє зрозуміти їхню ефективність і внести коригування для досягнення максимального результату.

Майбутнє маркетингу в соціальних медіа обіцяє багато нових можливостей та інновацій, які змінюватимуть спосіб взаємодії брендів з аудиторією. По-перше, імерсійний досвід відкриває перед нами можливість поєднання соціальних медіа з технологіями віртуальної та доповненої реальності, щоб створювати захопливі взаємодії, які дозволяють споживачам буквально поринути в світ бренду. По-друге, використання штучного інтелекту забезпечить персоналізацію контенту, таргетингу реклами та прогнозування поведінки споживачів на основі великої кількості даних, що допоможе брендам створювати більш ефективні та зручні стратегії маркетингу. По-третє, соціальна комерція, або інтеграція купівлі-продажу безпосередньо в соціальні платформи, робить процес покупок максимально зручним для споживачів, що дозволяє забезпечити більш високий рівень залученості та конверсії. Такий комплексний підхід до майбутнього маркетингу в соціальних медіа відкриває нові горизонти для брендів і споживачів, які обмінюються ідеями, досвідом та продуктами у цифровому просторі.

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕГУЛЮВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

**Дульський М.М., 41-а група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Цимбалюк Ю.А.**

На поточному етапі економічних перетворень актуальною стає проблематика регулювання діяльності учасників фондового ринку з метою забезпечення ефективної мобілізації фінансових ресурсів та їхнього використання для потреб учасників такого ринку. Біржова діяльність, яка відбувається на фондовій біржі, передбачає торгівлю цінними паперами та формування їх біржового курсу. Для належного управління біржовою діяльністю державні органи управління повинні зосереджувати увагу на створенні необхідних передумов для розвитку, формуванні ефективної інфраструктури фондового ринку та сприянні впровадженню сучасних інструментів біржової діяльності. Згідно з Положенням про функціонування фондових бірж, основними принципами функціонування визначено:

- створення умов для конкурентного ціноутворення шляхом зосередження попиту та пропозицій на цінні папери та інші фінансові інструменти;

- підтримка цілісності та стабільності ринку шляхом запровадження справедливих правил поведінки, рівних для всіх учасників біржових торгів;

- забезпечення рівного, прозорого та недискримінаційного доступу до торгівлі та публічності проведення біржових торгів через оприлюднення інформації щодо ринкової кон'юнктури;

- інформування учасників біржових торгів та інвесторів про емітентів та їхні цінні папери;

- забезпечення функціонування на постійно діючій основі;
- захист учасників біржових торгів від зловживань шляхом встановлення вимог щодо допуску до торгівлі та застосування процедур контролю [1].

Проте, в Україні регулювання діяльності біржового ринку має складний характер через значну кількість органів управління та наявність підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють окремі сфери біржової торгівлі. Для забезпечення захисту прав учасників біржових торгів пропонується закріпити регулюючі функції за єдиним органом – Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Вона має сприяти координації товарного біржового ринку та здійсненню організації фінансового обігу як ключового механізму визначення цін. Для уникнення надмірного втручання в роботу бірж рекомендується застосовувати принцип самоврядування та наділити Комісію повноваженнями щодо реєстрації правил біржової торгівлі та змін до них, а також збору даних та моніторингу біржової діяльності. Контрольні функції можуть бути делеговані Антимонопольному комітету для забезпечення належного рівня конкуренції [2].

Розвиток фондового ринку України повинен бути тісно пов'язаним з інтеграцією в світові фінансові ринки та розбудовою інфраструктури фондового ринку. Створення широкого спектру інструментів та механізмів взаємодії учасників ринку, а також інтеграція з іншими сегментами фінансового ринку, сприятиме формуванню ефективного механізму акумулювання та розподілу фондів коштів. Таким чином, подальший розвиток фондового ринку вимагає комплексного підходу та залучення всіх зацікавлених сторін для досягнення його потенціалу у сприянні розвитку економіки країни та її інтеграції у світові фінансові ринки [2].

Фондовий ринок України є молодим і поступово розвивається. Проте існують фактори, що сповільнюють цей процес, такі як недостатня конкурентоспроможність, недосконалість податкового стимулювання, нерозвинене корпоративне управління, мала розбудова інфраструктури та недосконалість законодавства. Для подальшого розвитку фондового ринку потрібно вжити ряд заходів.

По-перше, необхідно розвивати інфраструктуру фондового ринку та пропонувати широкий спектр інструментів і механізмів взаємодії учасників ринку.

По-друге, важливо здійснити інтеграцію українського фондового ринку в світові фінансові ринки та розвивати інші сегменти фінансового ринку.

По-третє, основною функцією ринку цінних паперів є забезпечення грошовим капіталом потреб економіки. Це можна здійснити шляхом створення механізму акумулювання та розподілу коштів фондів.

Основними напрямками модернізації українського фондового ринку є розвиток корпоративної реформи, підвищення ефективності регулювання, розширення інструментарію, стимулювання притоку інвестицій, забезпечення надійної і ефективної роботи ринкової інфраструктури та

розроблення єдиної державної політики для покращення інвестиційного клімату [3].

Незважаючи на те, що рівень фондового ринку України залишається недостатнім і вимагає значних зусиль з боку відповідних державних органів, він все ж має деякі позитивні тенденції.

З урахуванням низької ліквідності, фондовий ринок України не є дуже привабливим для іноземних інвесторів у порівнянні з ринками розвинених держав. Проте, широке сприяння розвитку фондового ринку та коригування напрямків його функціонування з позиції держави може сприяти збільшенню зацікавленості іноземних інвесторів, їхніх капіталовкладень та ресурсів, що, в свою чергу, призведе до подальшої інтеграції України в європейські та світові фінансові ринки. Це також допоможе розширити інфраструктуру фондового ринку та покращити рівень корпоративного управління.

Отже, формування ефективного та повноцінного фондового ринку в Україні є важливою складовою ринкових перетворень, яка сприятиме оздоровленню економіки та залученню інвестицій у перспективні галузі [4].

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про функціонування фондових бірж: Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 22.11.2012 р. № 1688.

2. Танклевська Н.С., Руснак А.В., Карнаушенко А.С. Перспективи державного регулювання розвитку біржового ринку в Україні. Агросвіт. 2018. № 7. С. 3-7.

3. Третьякова О.В., Харабара В.М., Грешко Р.І. Фондовий ринок України: особливості функціонування в сучасних умовах. Економіка та держава. 2020. № 5. С. 103–107.

4. Селіванова К.В., Ключко Л.А. Фондовий ринок в Україні: проблеми та основні напрями їх вирішення. Молодий вчений. квітень 2020 р. № 4 (80) С. 352-355.

ОСОБЛИВОСТІ СПОРТИВНОГО МАРКЕТИНГУ

Левченко М.А.- студент 21мб-ма групи, факультету економіки і підприємництва

Науковий керівник – к.е.н., доцент Лементовська В.А.

Зародження спортивного маркетингу датується серединою 70-х років ХХ ст., оскільки тотальна «маркетизація», яка стала феноменом кількох останніх десятиліть минулого століття, торкнулася і сфери спорту. Маркетинг був однією з перших тем, яка привернула увагу спортивних учених, оскільки він тісно пов'язаний з діяльністю, яка приносить організаціям прибуток, наприклад, продаж спортивних товарів і квитків на спортивні змагання, а також трансляція та висвітлення спортивних подій на

телебаченні. Спочатку спортивний маркетинг розглядався як інструмент збільшення продажів та надання допомоги у здійсненні комерційної діяльності спортивних організацій та приватних осіб. Засновником сучасного спортивного маркетингу вважається Патрік Нейлі, який у 1970-х роках займався пошуком спонсорів для різних спортивних змагань і співпрацював із надзвичайно впливовим для сфери спорту очільником фірми Adidas Херстом Дасслером в агентстві зі спортивного маркетингу West Nelly [1].

Вперше термін «спортивний маркетинг» було використано у 1978 р. Advertising Age. Під ним розуміли «зусилля споживчого та промислового маркетингу товарів і послуг, який використовує спорт як засіб просування своїх продуктів через спонсорство спортивних заходів» [2].

Спортивний маркетинг - це захоплюючий і динамічний світ, який поєднує пристрасть до спорту з бізнесовими стратегіями. Він охоплює широкий спектр діяльності, від брендингу до спонсорства, медіа-каналів і взаємодії з вболівальниками.

Спортивний маркетинг є унікальною галуззю маркетингу, яка включає в себе ряд особливостей, які відрізняють його від інших сегментів ринку. Ось деякі з них:

1. Емоційність: Спорт є джерелом емоцій для мільйонів людей по всьому світу. Він викликає страсті, захоплення, радість та розчарування. Саме тому спортивний маркетинг має великий потенціал у спілкуванні з аудиторією через емоційно заряджений контент та взаємодію з фанатами на емоційному рівні.

2. Глобальність: Спорт є універсальною мовою, яку розуміють люди у всіх країнах і культурах. Тому спортивний маркетинг має потенціал для глобального впливу та проникнення на різні ринки.

3. Великі можливості для співробітництва: Спортивні події та команди часто шукають спонсорів та партнерів для підтримки та розвитку. Це створює великі можливості для компаній співпрацювати зі спортивними брендами та використовувати їхню популярність для просування своїх товарів та послуг.

4. Інновації: Спорт постійно розвивається, і спортивний маркетинг також повинен бути гнучким та інноваційним. Від використання новітніх технологій до створення новаторських маркетингових стратегій, компанії повинні бути готовими до швидких змін та адаптації до нових тенденцій у світі спорту.

5. Специфіка аудиторії: Фанати спорту мають свої унікальні потреби та інтереси, і спортивний маркетинг повинен бути спрямований на задоволення цих потреб через створення цікавого та релевантного контенту, а також сприяти розвитку спільноти фанатів.

Враховуючи ці особливості, компанії можуть створити успішні маркетингові кампанії, які залучають увагу аудиторії та сприяють підвищенню впізнаваності бренду в спортивній сфері.

Специфіка спортивного маркетингу зумовлена особливостями самого спорту: висока лояльність споживачів (шанувальників та вболівальників); непередбачуваність результату змагання (турніру, гри, чемпіонату); інтернаціональний характер відносин між суб'єктами; широкі міжгалузеві зв'язки з суміжними галузями (охорона здоров'я, туризм, культура, розваги тощо); комплексна диверсифікована структура спортивної індустрії (спортивні події, товари, послуги, роздрібна торгівля, об'єкти); важливе значення спорту для держави і суспільства (міжнародна репутація країни, здоров'я нації); конкуренція між державними та приватними суб'єктами ринку спортивних послуг [3].

Специфіка спортивного маркетингу полягає у вирішенні ряду завдань:

- Аналіз ринку, конкурентів, споживачів та спонсорів, а також вивчення глядацьких уподобань та вражень.

- Створення якісного та конкурентоспроможного спортивного продукту, включаючи результати, видовища, товари та послуги.

- Збільшення попиту на спортивні товари та послуги, організація ефективної системи продажів.

- Підтримка глядацького інтересу, збільшення кількості вболівальників та продажів квитків на спортивні заходи.

- Співпраця з федераціями, лігами та асоціаціями.

- Забезпечення емоційного зв'язку з аудиторією, створення спеціального ком'юніті бренду.

- Продюсування та промоція спортивних подій, команд та спортсменів.

- Популяризація спорту, формування іміджу та робота зі ЗМІ, блогерами та експертами.

- Підтримка контактів та лояльності вболівальників, фанатів та любителів спорту.

- Залучення лояльних спонсорів та спонсорських контрактів для спортсменів.

- Формування та управління пулом амбасадорів спортивного бренду.

- Адаптація до технологічних викликів та цифровізація спорту.

- Розвиток брендингу, символіки та мерчендайзингу.

Отже, в рамках спортивного маркетингу можна виділити кілька основних напрямів:

Маркетинг спортивних організацій, який включає в себе просування клубів, брендів та спортивних команд.

Маркетинг спортивних подій, що охоплює організацію та просування спортивних заходів, таких як турніри, змагання та матчі.

Маркетинг спортивних продуктів і послуг, спрямований на задоволення потреб професійних спортсменів та любителів спорту.

Маркетинг спонсорів через асоціацію зі спортивними подіями, командами або окремими особами, що надає компаніям можливість просувати свій бренд шляхом спонсорства спортивних заходів.

Маркетинг окремого виду спорту або окремого спортсмена з метою привернення спонсорів та глядачів.

Ці напрями в спортивному маркетингу дозволяють різним сторонам спортивної індустрії ефективно використовувати маркетингові стратегії для досягнення своїх цілей та успішного розвитку у цій галузі.

Спортивний маркетинг визначається комплексом завдань, що охоплюють аналіз ринку, створення та просування спортивних продуктів, залучення аудиторії та спонсорів, а також підтримку глядацького інтересу. Ці завдання вимагають від маркетологів спортивної індустрії не лише професійності, але й креативності, стратегічного мислення та здатності швидко адаптуватися до змін в спортивному середовищі. Розуміння специфіки спортивного маркетингу допомагає компаніям ефективно взаємодіяти з аудиторією, підвищувати впізнаваність бренду та досягати успіху в сфері спорту.

Список використаних джерел:

1. Полковниченко С. О., Гурський В. А., Хоменок М. В. Особливості реалізації комплексу маркетингу у сфері спорту. Економіка та управління підприємствами, Інфраструктура ринку. 2020. Вип. 39.

2. Степанюк Є. PR Інструментарій у системі маркетингових комунікацій професійного футболу (соціальний пакет). Освіта регіону. 2011. № 4. С. 424.

3. Гавриш І. І., Фень К. С. Спортивний маркетинг: суть, специфіка та основні суб'єкти. Збірник наукових праць ЧДТУ. 2022. Вип. 66. С. 61-68.

СТОРИТЕЛІНГ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СУЧАСНИХ ІНТЕГРОВАНИХ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ ФІРМИ

**Марченко Б.М., 21-ма група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Бортник Т.І.**

Сучасні бізнес-структури змушені працювати в умовах мінливого середовища, високого рівня конкуренції та перенасичення потенційних споживачів традиційними інформаційними повідомленнями. Це змушує їх здійснювати постійний пошук ефективних форм і методів бажаних комунікацій, характерною рисою яких є емоційна складова. Одним із таких відносно нових напрямів є сторітелінг (від англ. storytelling – «розповідання історій»), що зарекомендував себе з позитивної сторони та використовується як відомими брендами (наприклад, «Nike», H&M, «Cosmopolitan», «Marie Claire», простір BIRCH та ін.), так і тими, що лише з'явилися на ринку. Під ним у сфері маркетингу фахівці розуміють інструмент підвищення продажів або привернення уваги через поширення повідомлень у вигляді історій із сюжетом та персонажами, що здатні викликати позитивні емоції та почуття підвищеної довіри до товару/бренду/фірми. Цей прийом відомий досить

давно, проте активно почав використовуватися нещодавно, що пов'язано з його відповідністю сучасним тенденціям розвитку бізнесу, а саме таким його рисам як емпатія, щирість та спілкування. Вважається [1, 2], що його започаткував Девід Амстронг застосувавши вперше у 1992 році термін «storytelling» у власній книзі «MBSA: Managing by Storying Around» і на перших порах його ототожнювали виключно з внутрішньокорпоративними комунікаціями [3].

Головною передумовою популярності сторітелінгу є його ефективність у випадках, коли необхідно забезпечити роз'яснення певної абстрактної концепції, сприйняття складної інформації, спонукати представників цільової аудиторії до певних дій, а отже до здобуття нового досвіду, що трансформується у їх лояльне ставлення до об'єкта реклами. Таким чином він позитивно впливає на формування бажаного іміджу фірми (в т.ч. розповідає про цінності бренду), дає можливість продемонструвати переваги і вигоди від придбання товарів/послуг, формує у споживачів необхідні асоціації.

З точки зору маркетингу досліджувана дефініція має ряд переваг у порівнянні з традиційними складовими комунікацій, а саме історії досить добре запам'ятовуються, можуть мати різний формат, передбачають наведення доказів, викликають емоції та звикання, досить швидко поширюються, трансформують переконання, мають ефект релевантності. Вона дає можливість використовувати комунікатору різні форми подання інформації, а саме текстову, відео, аудіо, картинки та їх поєднання. Отже, за способом презентації контенту сторітелінг є усний (розповідь, жарт, анекдот, т.і.), письмовий (новела, поема тощо), візуальний (фільм, фото та ін.), цифровий (аніме, інтерактивний) [4]. Найбільш поширеними типами історій є такі, що пов'язані із виникненням фірми, її цінностями та традиціями; появою продукту, назвою або логотипом бренду; співробітником; клієнтом; благодійністю.

Досягти успіху у використанні даного інструменту комунікацій фірмам допомагає дотримання наступних основних правил [5, 6]: 1) постійний моніторинг потреб і запитів цільової аудиторії з метою визначення та коригування її узагальнюючого портрету, що дозволить обирати актуальні теми для історій; 2) відсутність прямого заклик до здійснення певних дій; 3) персонажі, які задіяні в історії повинні бути наділені рисами, що притаманні представникам аудиторії; 4) наявність сюжетної лінії та структури, при цьому черговість елементів може бути не класичною (зав'язка, розвиток та фінал), а трансформованою у зворотному порядку; 5) діалоги між персонажами повинні бути максимально правдивими, навіть якщо розповідь вигадана; 6) присутність емоційної складової; 7) дотримання автентичності (відповідність суті бренду); 8) пошук цікавих сюжетів (якісний контент – необхідний елемент успішного просування бренду). При цьому ефективна історія на думку фахівців не повинна містити оціночних суджень, чуток, неперевіреної інформації та викладатися незрозумілою та складною

мовою. Також важливим аспектом виступає здатність правильно обрати найбільш оптимальну техніку побудови сторітеллінгу з можливих альтернатив. Мова йде про наступні варіанти: 1) мономіф (герой одержує певний досвід); 2) sparklines (порівняння до і після); 3) пелюстки (проблема одна, а історій декілька); 4) фальстарт (сюжет розповіді несподівано переривається, а потім розпочинається знову).

Локації для розміщення даного інструменту комунікацій є досить різноманітними, що дозволяє забезпечити використання широкого спектру каналів донесення інформації до бажаного адресата. До найбільш поширених із них відносяться наступні [7]: сайт організації (як правило історії розміщують у розділі «Про компанію» або «Відгуки клієнтів»); email-розсилка (інформація подається у вигляді розповіді з рекламною метою); реклама на радіо і телебаченні; публічні виступи та вебінари (допомагають встановити контакт із аудиторією); соціальні мережі (їх суть формується навколо ідеї поділитися історією, що спонукає бренди часто використовувати цей прийом у своїй діджитал-стратегії).

Отже, використання сторітеллінгу в якості елемента маркетингової політики комунікацій дає можливість організації зробити обмін інформацією із цільовою аудиторією в доступному, зрозумілому та прийнятному форматі. Особливо важливим це є за сучасних умов ведення господарської діяльності, коли традиційні рекламні інструменти з кожним роком втрачають свою ефективність.

Список використаних джерел

1. Корсун О. Що таке сторітелінг ? URL: <https://marketing.link/uk/shho-take-storiteling/>
2. Ущাপовська І.В., Зубкова Ю.В. Бренд-сторітелінг: до визначення структурно-семантичної організації та типів історій бренду. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/19/part_2/9.pdf
3. Мунтян І.В. Сторітелінг як ефективний інструмент у маркетингових комунікаціях. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/327/10064/20954-1?inline=1>
4. Лашук Н.М. Потенціал технології сторітеллінгу як інструменту формування медіакомпетентності майбутніх маркетологів. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/575539>
5. Як працює сторітелінг у маркетингу та рекламі. URL: <https://wezom.com.ua/ua/blog/kak-rabotayet-storitelling-v-marketinge>
6. Корж Н. Storytelling – використання методу у маркетингу та рекламі. URL: <https://blog.admixer.academy/ua/storytelling-vykorystannya-metodu-v-marketynhu-i-reklami/>
7. Сторітелінг у маркетингу та рекламі: як це працює. URL: <https://genius.space/lab/storiteling-u-marketingu-ta-reklami-yak-tse-pratsyuye/>

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ Ф'ЮЧЕРСНОЇ ТОРГІВЛІ АГРОПРОМИСЛОВОЮ ПРОДУКЦІЄЮ В УКРАЇНІ

Мельничук А.О., 41-а група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Цимбалюк Ю.А.

Ф'ючерсна торгівля є важливим інструментом для управління ризиками та отримання прибутку на аграрних ринках. В Україні, незважаючи на потужний агропромисловий комплекс, цей ринок тільки розвивається, цьому заважають численні фактори, серед яких недосконале законодавство, низька поінформованість учасників ринку, високі транзакційні витрати та обмежена ліквідність окремих контрактів.

Створення ефективної аграрної ф'ючерсної біржі відкрило б ряд можливостей для виробників сільгосппродукції, споживачів, трейдерів, банків та держави. Зокрема, виробники могли б більш ефективно планувати свою діяльність, а споживачі та переробні підприємства – знизити залежність від коливання цін. Трейдери отримали б змогу збільшувати обсяги закупівель, а банки – більш впевнено кредитувати аграрний сектор. Для держави ф'ючерсна біржа стала б дієвим інструментом контролю та нагляду за ринком.

Завдяки традиційно високим обсягам експорту продовольства Україна є однією з країн світу, яка гарантує продовольчу безпеку. До початку війни Україна входила до п'ятірки найбільших експортерів зерна у світі та експортувала 3/4 його виробництва, тоді як внутрішнє споживання зерна становило лише 20-25%. На Україну припадало 10% світового експорту пшениці, більш, ніж 14% кукурудзи, а також 47% соняшникової олії. Сьогодні, завдяки співпраці з партнерами, Україна залишається важливим постачальником на світові ринки зерна та соняшникової олії з часткою понад 10% у міжнародній торгівлі. У 2023 році Україна експортувала 16,1 млн тонн пшениці до 65 країн світу, 26,2 млн тонн кукурудзи до 80 країн та 5,7 млн тонн соняшникової олії до 130 країн світу.

Перебування української держави в стані війни значною мірою вплинуло на торгівлю агропромисловою продукцією, що проявилось в наведених нижче факторах.

- *Знищення інфраструктури:* військові дії призвели до руйнування елеваторів, складів, транспортних мереж, що ускладнило зберігання та транспортування зерна.

- *Блокування експорту:* Чорноморські порти, через які експортується більша частина українського зерна, заблоковані російськими військами. Це призвело до різкого скорочення експорту та накопичення зерна в Україні.

- *Зростання цін:* через зменшення пропозиції та зростання попиту на світовому ринку ціни на зерно різко зросли. Це призвело до збільшення волатильності на ринку ф'ючерсів.

• *Зниження ліквідності*: через блокування експорту та зниження торгівлі на українських біржах ліквідність ф'ючерсних контрактів на українське зерно значно знизилася.

Внаслідок цих факторів ф'ючерсна торгівля агропромисловою продукцією в Україні стала менш доступною, ризикованою та менш привабливою для українських аграріїв та експортерів.

Однак, незважаючи на різні виклики, ф'ючерсна торгівля залишається важливим інструментом для українських фермерів та експортерів.

Війна в Україні показала, що ф'ючерсна торгівля може бути ефективним інструментом хеджування ризиків, пов'язаних з коливаннями цін на сільськогосподарську продукцію.

Після закінчення війни та відновлення інфраструктури український ф'ючерсний ринок має великий потенціал для розвитку.

Для цього необхідно зробити наступні кроки:

- Зняти блокаду українських портів.
- Сприяти збільшенню посівних площ.
- Зменшити волатильність ф'ючерсних цін.
- Створити сприятливі умови для розвитку експорту.
- Вдосконалити інфраструктуру ринку ф'ючерсів.
- Провести широку інформаційну кампанію з питань ф'ючерсної торгівлі.
- Підвищити прозорість ринку.
- Створити сприятливі умови для розвитку ф'ючерсної торгівлі.
- Вжити заходів для адаптації до зміни клімату.

Таким чином, завдяки спільним зусиллям держави, бізнесу та громадськості можна буде подолати існуючі проблеми та стимулювати розвиток ф'ючерсної торгівлі в Україні, що, в свою чергу, може стати потужним драйвером для українського агропромислового комплексу та економіки країни загалом.

Список використаних джерел

1. Ф'ючерсна торгівля як спосіб вирішення цінової проблеми на товарних ринках України/ А. М. Слободяник, А. К. Авраменко //Агросвіт. - 2018. - № 7. - С. 37-44.

2. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання – URL: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahrarynyy-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta> (дата звернення 17.04.24)

3. Резнік Н.П., Ярмолук А.В. Запровадження ф'ючерсної торгівлі сільськогосподарською продукцією в Україні. Ефективна економіка. 2019. № 7. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8623>

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА МАРКЕТИНГОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

**Родіна А. О., 11к-ма група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Макушок О.В.**

Використання штучного інтелекту (ШІ) в різних сферах діяльності стає все більш привабливим, вигідним та захоплюючим завданням. Це випливає з того, що можливості ШІ стрімко розвиваються та вражають, допомагаючи фахівцям в різних областях економити час та ефективно виконувати монотонні, рутинні завдання з мінімальною кількістю помилок.

Недавні прогнози вчених з Вищої школи економіки вказують на песимістичні перспективи: до 2025 року ШІ може позбавити роботи значну частину маркетологів. Робота з ШІ стане обов'язковою вмінням для професійних маркетологів. В HubSpot очікують, що ШІ перерозподілить споживчий попит на користь 99% телемаркетингу. В Unbounce вважають штучний інтелект “рівняльником”, який допоможе малому бізнесу зробити свій маркетинг таким же ефективним, як і в великих корпораціях [1].

Більшість маркетологів-професіоналів підтримують використання ШІ, але вони визнають, що це надає як значні переваги, так і має серйозні недоліки та загрози. До повної заміни креативних рішень спеціалістів з маркетингу технологією ШІ в стратегіях маркетингу ще далеко. Водночас, тема впливу ШІ на маркетингову діяльність компаній в контексті різних галузей і підгалузей залишається недостатньо дослідженою та актуальною.

Існує великий науковий та практичний внесок у сферу використання штучного інтелекту в маркетингу. Наприклад, більшість вітчизняних вчених вважає, що основними завданнями ШІ в маркетингу є [1-6]: 1) прогнозування та оптимізація рекламних кампаній; 2) автоматичне створення текстової інформації (статті, блоги тощо) та розповсюдження контенту за допомогою написання алгоритмів, використання нейронних мереж тощо; 3) збір і аналіз даних про споживачів та їх поведінку в соціальних мережах.

В останні роки штучний інтелект (ШІ) став новим трендом у різних сферах: науці, бізнесі, медицині, автомобілебудуванні та освіті. Програми ШІ мають значний вплив на маркетинг та культуру компанії. ШІ сприяє суттєвому збільшенню обсягів продажів відповідно до очікувань клієнтів, допомагає охоплювати клієнтів у всьому світі, зокрема, вимірювати показники їхньої ефективності [7].

Основна маркетингова діяльність компаній полягає в розумінні потреб споживачів при обранні продуктів та послуг у переконанні людей купувати, а саме, критерії, які штучний інтелект може значно покращити. Отже, проведений у 2018 році аналіз McKinsey понад 400 передових випадків використання показав, що маркетинг є саме тією сферою, де ШІ принесе найбільшу цінність і економічну ефективність [8].

За дослідженням «McKinsey & Company», 63 % маркетологів вважають штучний інтелект ключовим для успіху маркетингових стратегій, 70 %

маркетологів відзначають покращення точності прогнозованої конверсії завдяки використанню штучного інтелекту в маркетингових кампаніях та поліпшення їхньої ефективності. При цьому впровадження технологій штучного інтелекту може забезпечити підвищення продуктивності маркетингових команд на 10-30 %, в той час як близько 50 % покупців зазначають, що персоналізовані рекомендації, які базуються на штучному інтелекті, мають великий вплив на їхнє рішення про покупку продукту [10].

У динамічному світі маркетингу, щоб випередити конкурентів, потрібно мати більше конкурентних переваг, ніж просто творчих. Інтеграція ШІ перетворила правила гри, дозволяючи компаніям здобувати конкурентні переваги та удосконалювати свої маркетингові стратегії. Використання ШІ в широкому діапазоні напрямків, від аналізу даних до приваблення клієнтів, революціонує спосіб, яким маркетологи спілкуються зі своєю аудиторією та досягають своїх цілей. ШІ суттєво вплинув на різні аспекти маркетингу. Застосування ШІ може покращити та оптимізувати традиційний маркетинговий комплекс, який складається з 4Р: продукт, ціна, місце та просування (табл. 1). (табл. 1).

Таблиця 1

Вплив ШІ на маркетинговий комплекс промислового підприємства [11]

<i>Продукт</i>	<i>Місце (розповсюдження):</i>
<p>Удосконалення продукту: ШІ може допомогти покращити дизайн і розробку продукту, аналізуючи дані клієнтів і відгуки, щоб визначити сфери вдосконалення.</p> <p>Персоналізація: ШІ може адаптувати продукти до індивідуальних уподобань клієнтів, створюючи персоналізовані враження та рекомендації.</p>	<p>Управління запасами: ШІ може оптимізувати рівень запасів, гарантуючи, що продукти будуть доступні тоді і там, де їх можуть придбати клієнти.</p> <p>Управління ланцюгом поставок: ШІ може оптимізувати та покращити логістику та операції ланцюга поставок, зменшуючи витрати та підвищуючи ефективність.</p>
<i>Ціна</i>	<i>Просування</i>
<p>Динамічне ціноутворення: алгоритми ШІ можуть аналізувати ринкові умови, попит і ціни конкурентів, щоб коригувати ціни в режимі реального часу для досягнення максимальної прибутковості.</p> <p>Оптимізація цін: ШІ може допомогти визначити оптимальні ціни на основі різних факторів, включаючи поведінку клієнтів, історичні дані та ринкові тенденції.</p>	<p>Персоналізований маркетинг. Системи автоматизації маркетингу та рекомендацій на основі штучного інтелекту дозволяють персоналізувати контент, пропозиції та повідомлення, підвищуючи релевантність і ефективність рекламних акцій. Прогностична аналітика: ШІ може аналізувати дані клієнтів, щоб передбачити майбутню купівельну поведінку та тенденції, допомагаючи маркетологам ефективніше націлювати свої рекламні акції. Чат-боти та віртуальні помічники можуть надавати підтримку та взаємодію з клієнтами 24/7</p>

В цілому, досвід застосування ШІ в маркетингу допомагає промисловим підприємствам зменшувати витрати, покращувати якість продукції та гарантувати безпеку для споживачів, що підтверджує їх високу конкурентоспроможність на ринку. Використання ШІ на промислових підприємствах може сприяти виробництву безпечних та якісних продуктів і

допомагати виробникам приймати обґрунтовані інноваційні маркетингові рішення для розробки нових форм маркетингу, ринків, видів діяльності (HoReCa) і т.д.

Список використаних джерел

1. Гурчунова Є. Штучний інтелект в маркетингу: де його використовують та як впровадити його вже завтра. 2022. URL: <https://aboutmarketing.info/inteniet-marketynh/shtuchnyu-intelekt-v-marketuyiihu-de-yoho-vykorystovuyut-ta-yak-vprovadyty-yoho-vzhe-zavtra/> (дата звернення: 26.10.2023).

2. Значення штучного інтелекту для покращення маркетингових стратегій. 2023. URL: <https://outsourcing.team.uk/blog/smm-blog/yak-shtuchnij-intelekt-revolyuzionizuye-industriyu-marketingu/> (дата звернення: 26.10.2023).

3. Фостолович В.А. Штучний інтелект в сучасному бізнесі: потенціал, сучасні тренди та перспективи інтегрування у різні сфери господарської діяльності і життєдіяльності людини. Ефективна економіка. 2022. № 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2022_7_6

4. Штучний інтелект у бізнесі: переваги впровадження. Alconference. URL: <https://aiconference.com.ua/uk/news/iskusstvenny-intellekt-v-biznese-preimushchestva-vnedreniya-101410> (дата звернення: 27.10.2023).

5. Живцова Л.І. Штучний інтелект: сутність та перспективи розвитку. Український журнал будівництва та архітектури. 2023. № 3. С. 66-71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ujba_2023_3_11

6. Кузнецова А. Штучний інтелект в маркетингу: переваги і приклади використання. 2023. URL: <http://web-promo.ua/ua/blog/shtuchnij-intelekt-u-marketingu-perevagi-i-prikladi-vikoristannya/> (дата звернення: 28.10.2023).

7. Jarek K., Mazurek G. Marketing and artificial intelligence. Central European business review. 2019. Volume 8. Number 2. DOI: <https://doi.org/10.18267/j.Cebr.213>

8. How to Design an AI Marketing Strategy. 2021. URL: <http://hbr.org/2021/07/how-to-design-an-ai-marketing-strategy> (дата звернення 27.10.2023).

9. Thiraviyam T. Artificial Intelligence And The Future Of Marketing Computer Science and Engineering. 2018. URL: http://researchgate.net/publication/328580914_Artificial_intelligence_Marketing

10. The economic potential of generative AI. The next productivity frontier. June 14, 2023. Report: URL: <http://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/the-economic-potential-of-generative-ai-the-next-productivity>

11. Nanayakkara, N. W. O. K. D. S. P. Application of Artificial Intelligence in Marketing Mix: A Conceptual Review. The Conference Proceedings of 11th International Conference on Business & Information ICBI, University of Kelaniya, Sri Lanka, 2020. P. 530-542. ISSN 2465-6399

КОНТЕНТ-МАРКЕТИНГ: ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ЗАЛУЧЕННЯ ТА УТРИМАННЯ СПОЖИВАЧІВ В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

**Худєєв А.В., 21к-ма, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник - к.е.н., доцент кафедри маркетингу Семенда О.В.**

В епоху цифрових технологій, стрімкого розвитку Інтернету та еволюції споживчих звичок контент-маркетинг став невід’ємною частиною бізнес-стратегії багатьох компаній. Розуміючи важливість якісного контенту, бренди обирають різноманітні підходи та платформи для його поширення, прагнучи привернути увагу зацікавлених споживачів, залучити нову аудиторію та, зрештою, конвертувати інтереси в продажі [1].

Ефективний контент-маркетинг забезпечує цінність для споживачів, пропонуючи їм актуальну інформацію, корисні поради, розважальні або навіть освітні матеріали, пов’язані з продуктами чи послугами компанії. Контент-маркетинг можна класифікувати на чотири основні категорії залежно від його формату та способу передачі інформації (табл. 1)

Таблиця 1

Класифікація контенту		
<i>Тип контенту</i>	<i>Формат</i>	<i>Призначення</i>
Текстовий	статті, електронні публікації в соціальних мережах	блоги, листи, в аудиторії та демонструвати авторитетність
Графічний	інфографіка, фотографії, ілюстрації, меми та інші графічні способи передачі інформації	має здатність швидко привертати увагу та створювати емоційний зв'язок з аудиторією. Інфографіка може бути ефективним інструментом для представлення складної інформації в легкому для сприйняття вигляді
Відеоконтент	відеоблоги, відеоогляди, інтерв'ю, рекламні ролики, навчальні відео, прямі трансляції	забезпечує високий рівень залученості аудиторії, дозволяючи передавати інформацію в найбільш ефективному для передачі емоцій та повідомлень форматі
Аудіоконтент	підкасти, аудіокниги, музичні композиції, звукові інструкції	дозволяє споживачам сприймати інформацію на ходу або в автомобілі, роблячи його зручним для людей, які активно використовують мобільні пристрої

Різноманітні формати контенту дозволяють компаніям ефективно передавати повідомлення, демонструвати авторитетність та встановлювати взаємовідносини зі споживачами [2]. Створення високоякісного контенту є невід'ємною складовою успішної стратегії, проте ефективне поширення контенту через відповідні канали відіграє не менш важливу роль. Навіть найкращий контент не матиме жодного впливу, якщо цільова аудиторія не зможе його знайти. Саме тому компаніям необхідно приділяти належну увагу каналам розповсюдження. Існує низка каналів, які можна використовувати для публікації та просування контенту:

- корпоративний блог - один з найпопулярніших та найефективніших каналів для розповсюдження контенту. Проте важливо пам'ятати, що увага читачів є обмеженою, тому контент повинен бути захопливим та цікавим з перших хвилин;

- соціальні мережі, такі як TikTok, Instagram, Facebook, Pinterest, дозволяють поширювати контент як органічно, так і через платну рекламу. Згідно зі статистикою, 96% маркетологів надають перевагу соціальним мережам для розповсюдження бізнес-контенту [3];

- відеоплатформи, зокрема TikTok, Instagram та YouTube, є ідеальним каналом для поширення відеоконтенту, який є найпопулярнішим видом. Пояснювальні відео допомагають 96% людей краще ознайомитися з продуктами або послугами [4];

- підкасти можуть бути поширені через численні платформи, такі як Apple Podcasts, Spotify, Google Podcasts, Stitcher, SoundCloud та ін. Для інформування аудиторії про існування підкасту можна використовувати соціальні мережі або рекламу в інших підкастах, орієнтованих на цільову аудиторію. На вебсайті можна створити окрему сторінку чи розділ для розміщення підкастів, або ж використовувати власний додаток, створений спеціально для поширення підкастів бренду. Вибір платформ залежить від цільової аудиторії, бюджету та маркетингової стратегії компанії;

- електронна пошта дозволяє своєчасно надавати корисну та цікаву інформацію споживачам, для чого необхідно розробити контент-стратегію та сформувати базу клієнтів для розсилки.

Вибір каналів для публікації та просування контенту залежить від цілей маркетингової стратегії, цільової аудиторії, типу контенту та ресурсів, доступних компанії. Ефективним підходом є використання комбінації кількох каналів для максимального охоплення цільової аудиторії та підвищення ефективності контент-маркетингової діяльності.

Розробка ефективної стратегії контент-маркетингу вимагає комплексного підходу. Для успішної реалізації контент-маркетингової діяльності необхідно дотримуватися наступних кроків:

- 1 крок - визначення чітких і вимірюваних цілей, які узгоджуються із загальною маркетинговою стратегією компанії. Це може бути збільшення доходу, підвищення обізнаності про бренд, поповнення клієнтської бази або зростання кількості підписників у соціальних мережах;

2 крок - формулювання стратегії контент-маркетингу, яка відповідає специфіці бізнесу та цілям компанії. Наприклад, стратегія «Експертна думка» підходить для консалтингових послуг, оскільки вона заснована на демонстрації глибоких знань та досвіду в певній області, це допомагає залучити клієнтів, які шукають кваліфіковану допомогу та поради. «Пошукова оптимізація» (SEO) - є ключовою для освітніх курсів, адже вона дозволяє підвищити видимість веб-сайтів у пошукових системах, що важливо для залучення студентів, які шукають навчальні матеріали та курси в інтернеті, а «Продуктовий маркетинг» - спрямований на просування товарів, використовуючи різноманітні методи, такі як соціальний маркетинг, маркетинг відносин, транзакційний маркетинг та інші, щоб підвищити обізнаність про продукт та стимулювати продажі;

3 крок - ретельне вивчення потреб, інтересів та уподобань цільової аудиторії для створення релевантного контенту;

4 крок - створення високоякісного контенту, який задовольняє потреби аудиторії, важливо враховувати, що цікавість контенту є важливішою за якість;

5 крок - визначення каналів розповсюдження контенту, враховуючи присутність цільової аудиторії в різних онлайн-середовищах, таких як TikTok, Instagram чи інші платформи;

6 крок - планування публікацій контенту в різних каналах та створення контент-плану для забезпечення послідовності та своєчасності публікацій;

7 крок - аналіз результатів та відстеження прогресу відносно поставлених цілей за допомогою інструментів веб-аналітики, за необхідності - коригування стратегії контент-маркетингу.

Аналіз ефективності стратегії контент-маркетингу передбачає збір і вивчення даних про взаємодію контенту. Такі показники, як перегляди, час на сайті, підписки та конверсії, дозволяють визначити, який контент найбільше резонує з аудиторією, і відповідно скоригувати стратегію. Регулярний аналіз ефективності контенту є ключем до покращення розуміння та збільшення впливу як на потенційних, так і на існуючих споживачів.

Отже, контент-маркетинг в цифрову епоху вимагає зосередженості на якості та релевантності контенту, а також глибокого аналізу потреб та інтересів цільової аудиторії. Стратегічне планування, ефективний вибір платформи для розповсюдження, залучення й утримання споживачів, а також ретельний аналіз даних складають основу ефективної стратегії контент-маркетингу. У складному та постійно мінливому світі цифрових комунікацій якісний контент є ключем до побудови міцних стосунків із споживачами, зміцнення бренду та сприяння зростанню.

Список використаних джерел

1. Головчук Ю. О., Дибчук Л. В., Середницька Л. П. Контент-маркетинг як стратегія просування на ринок та поширення послуг. *Економіка та держава*. 2022. № 4. С. 69–75. DOI: 10.32702/2306-6806.2022.4.69

2. Семенда О.В. Аналіз впливу контент-маркетингу на свідомість покоління Z. *Маркетинг і цифрові технології*. Том 7. № 3. 2023 С.156-164. DOI: 10.15276/mdt.7.3.2023.11

3. Ключова статистика продажів у соціальних мережах: стратегії на основі даних 2024. URL: <https://www.ileeline.com/uk/social-selling-statistics/>

4. Сила відеоконтенту і чому його створення підвладне кожному? URL: <https://www.bdo.ua/uk-ua/blogs-2/consulting/the-power-of-video-content-and-why-everyone-can-create-it>

СУЧАСНІ СВІТОВІ ТРЕНДИ РОЗВИТКУ DIGITAL-МАРКЕТИНГУ

Ямковенко І.Р., 11м-ма група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – д.е.н., професор Пенькова О.Г.

Цифровізація глобальної економіки обумовлює необхідність постійного моніторингу і впровадження інноваційних технологій у бізнес-технології компаніями, які прагнуть залишатися конкурентоспроможними на ринку. З точки зору маркетингового забезпечення розвитку бізнесу це передбачає відстеження нових трендів у digital-маркетингу, що неминуче буде ускладнюватися в майбутньому з появою нових технологій і платформ.

Аналіз загальних тенденцій розвитку digital-маркетингу у світі та досвіду реалізації інноваційних маркетингових стратегій провідними світовими компаніями дозволяє визначити основні тенденції, що визначатиме подальший розвиток цієї сфери (рис. 1).

Рис. 1. Ключові фактори подальшого розвитку digital-маркетингу
Джерело: узагальнено автором на основі [1-4]

У 2024 році однією з найбільших змін для маркетологів стануть зміни в тому, як відстежувати рекламу за допомогою сторонніх файлів cookie, оскільки платформи прагнуть поліпшити конфіденційність споживачів. Це не означає, що сторонні файли cookie не будуть використовуватися для відстеження взаємодії з сайтами компаній. Але з 4 січня 2024 року Google почав тестувати Tracking Protection, нову функцію, яка обмежує відстеження на різних сайтах, обмежуючи доступ веб-сайтів до сторонніх файлів cookie за

замовчуванням. Ця функція буде впроваджена для 1% користувачів Chrome по всьому світу, що стане ключовим етапом ініціативи "Пісочниця конфіденційності", спрямованої на поступову відмову від сторонніх файлів cookie для всіх користувачів у другій половині 2024 року [1].

Іншою ключовою тенденцією подальшого розвитку digital-маркетингу є. Розширення використання штучного інтелекту, який хоч все ще перебуває на ранніх стадіях розвитку, але вже з'явилося чимало корисних прикладів маркетингових зусиль на його основі, наприклад, створення ілюстрацій для статей у блогах і цільових сторінок замість використання стокових фотографій, текстового і відео контенту.

Також однією з найкращих останніх тенденцій цифрового маркетингу стала соціальна комерція, яка скоротила час, необхідний клієнтам для того, щоб перейти від перегляду реклами до купівлі товару. Бренди використовують платформи соціальних мереж для просування своїх товарів у прямому ефірі, наприклад, використовуючи функцію "Магазин" в Instagram, з додаванням опції "Показати зараз" до відео в прямому ефірі [2].

Маркетологам не варто й недооцінювати зростання популярності використання технологій голосового пошуку серед потенційних споживачів, що обумовлюється його легкістю, швидкістю та зручністю. Очікується, що у 2024 р. на голосових помічників у світі перейде 8,4 млрд споживачів (у 2020 р. ними скористалися 4,2 млрд людей) [3].

Зростання конкуренції на ринку обумовлює й підвищення вибагливості споживачів, яким вже недостатньо просто побачити товар на картинці, вони прагнуть уявити його реальні розміри, форми, подивитися на якість його текстури та обрати свій колір, що можливе при застосуванні імерсивних технологій, зокрема віртуальної реальності (VR) та доповненої реальності (AR) при просуванні товарів. Успішний досвід провідних міжнародних брендів в інтеграції імерсійних технологій у свої маркетингові та виробничі стратегії сприятиме як подальшому їх розвитку, так і розширенню популярності серед споживачів і гравців ринку.

Прозорість та автентичність також є ключовими аспектами цифрового маркетингу, оскільки споживачі стають все більш обізнаними та вимогливими щодо практик маркетингу та використання їхніх даних. Маркетологи, які дотримуються прозорості, чітко пояснюють свої практики збору даних, надають споживачам можливість вибору та гарантують, що їхні дані будуть захищені, в ціноутворенні - розкривають будь-які приховані збори, пояснюють причини зміни цін або пропонують інформацію про те, як розраховується ціна, в рекламі - чітко позначають спонсорований контент, розкривають партнерські відносини з впливовими особами тощо.

Вимога автентичності поширюється як на контент компаній, оскільки споживачі втомилися від надмірно відретушованих та ідеалізованих зображень, які часто зустрічаються в цифровому маркетингу, що призвело до зростання популярності «неідеального» контенту, бекстейдж-фотографій, відгуків клієнтів та впливових осіб, які представляють себе такими, якими

вони є, так і на автентичність іміджу бренду, що включає в себе демонстрацію його корпоративної соціальної відповідальності, дотримання етичних практик тощо.

Підсумовуючи, можна констатувати, що подальший розвиток digital-маркетингу буде визначатися появою нових і вдосконаленням існуючих цифрових технологій, а також зростанням вибагливості споживачів і, як наслідок, посиленням конкуренції за привернення їхньої уваги між компаніями, в тому числі шляхом пришвидшення часу впровадження інноваційних маркетингових технологій просування і продажу. При цьому лише дотримання прозорості та автентичності у використанні усіх інструментів дозволить побудувати довіру між покупцями та продавцями, забезпечити довгострокову лояльність споживачів.

Список використаних джерел

1. Chaffey D. 2024 Digital Marketing Trends shaping the Future of Marketing. URL: <https://www.smartinsights.com/digital-marketing-strategy/digital-strategy-development/digital-marketing-trends-2024/>
2. Duggal N. 8 Digital Marketing Trends That Will Dominate in 2024! URL: <https://www.simplilearn.com/online-digital-marketing-trends-article>
3. Mosby, A. (2023). 79+ Voice Search Statistics For 2024 (Data, Users & Trends). URL: <https://www.yaguara.co/voice-search-statistics>
4. Spiryn K. Top 12 Digital Marketing Trends for 2024. URL: <https://brand24.com/blog/digital-marketing-trends/>

СЕКЦІЯ ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОЛОДІ

**Поліщук Д.В., група 21-сз, факультет економіки і підприємництва
Басун К.О., група 21-сз, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент, Улянич Ю.В.**

Сьогодні для сучасного світу тема соціального забезпечення молоді є вкрай важливою та актуальною. Нині науковці не приходять до єдиної думки у визначенні самого поняття соціального забезпечення, а в питанні соціального забезпечення молоді точаться ще активніші дискусії.

Так, Б. І. Сташків стверджує, що соціальне забезпечення - це надання матеріального забезпечення особам, які через незалежні життєві обставини не мають достатніх засобів до існування, зі спеціально створених для цього фондів на передбачених законом чи договором умовах [1]. К. М. Гусов визначає соціальне забезпечення як форму вираження соціальної політики держави, спрямованої на матеріальне забезпечення певних категорій громадян за рахунок коштів державного бюджету та спеціальних позабюджетних державних фондів у випадку настання обставин, які держава вважає соціально значимими на цьому етапі розвитку, з метою вирівнювання соціального становища цих громадян порівняно з іншими членами суспільства. На думку Н. Б. Болотіна, соціальне забезпечення можна розглядати як організаційно-правову діяльність держави. Його суть полягає в тому, що держава намагається компенсувати матеріальні витрати, пов'язані з життям людини, не з будь-яких причин, а з такими обставинами, які у світовій практиці відомі як соціальні ризики [2].

Тобто, соціальне забезпечення - це система соціально-економічних заходів, спрямованих на матеріальний захист населення від соціальних ризиків, таких як хвороба, інвалідність, старість, втрата годувальника, безробіття, нещасні випадки на виробництві тощо.

Саме молодь є одними із важливих верств населення, які потребують більше до себе уваги та підтримки з боку держави. Основні напрями державної молодіжної політики в Україні, включаючи основні принципи створення організаційних, соціально-економічних, політико-правових умов соціального становлення та розвитку молоді, визначає Закон України "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні". Відповідно до статті 1 вищезгаданого Закону молодь, молоді громадяни - громадяни України віком від 14 до 35 років [3]. Згідно із статтею 7 цього Закону держава гарантує працездатній молоді рівне з іншими громадянами право на працю. Молодь є важливою складовою сучасного українського суспільства, носієм інтелектуального потенціалу, визначальним фактором соціально-економічного прогресу. З перших років незалежності України молодіжна

політика стала одним з найважливіших напрямів діяльності органів державної влади.

Черниш А.Р. говорить про те, що у групі «молодь» виділяють і інші групи осіб, яким властиві певні особливості та специфіка, з огляду на вік, становище в соціумі тощо, що також є вагомим при дослідженні молоді та її соціального захисту в цілому. Наприклад, молоді особи одночасно можуть мати статус дитини, неповнолітньої особи, дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, особи з інвалідністю або дитини з інвалідністю, особи з інвалідністю з дитинства, малозабезпеченої, безпритульної, бездомної, внутрішньо переміщеної особи тощо. Серед таких осіб можуть бути учні, студенти, аспіранти, молоді робітники та вчені, особи, із сімейними обов'язками та багато інших [4].

Серед ознак соціального забезпечення молоді в Україні виділяють: можливість незалежно від громадянства, користуватись соціальним забезпеченням, існування додаткового діапазону прав у порівнянні з іншими верствами населення, встановлення вікових меж із внутрішньою класифікацією, яка буде відповідати положенням окремих законодавчих актів, наявність широкого поля пільг, призначенням яких є створення умов для соціального росту та розвитку молоді.

Отже, нині в Україні існує правове підґрунтя щодо реалізації та захисту своїх прав молодими громадянами. Саме питання соціального захисту молоді України з боку держави в період повномасштабного вторгнення РФ на територію України є особливо актуальним

Список використаних джерел

1. Сташків Б.І. Поняття права соціального забезпечення. *Право України*. 2000. № 5. С. 24 - 25. (дата звернення 06.04.2024).

2. Клименко Л.А. Стандарти і гарантії соціального забезпечення: міжнародно-правовий і вітчизняний контекст : монографія / А. Л. Клименко. – Харків: Юрайт, 2019. – С. 48 — 52. ISBN 978-617-7450-01-5
URL:<https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fc895ab2-e2d5-4878-98e8-fa5ca7b0d1fd/content> (дата звернення 06.04.2024).

3. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 23 березня 2004 року № 1659-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12#Text> (дата звернення 06.04.2024)

4. Chernysh A. R. Concepts and signs of youth social security. *Analytical and Comparative Jurisprudence*. 2022. No. 3. P. 112–117. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.03.20> (дата звернення: 06.04.2024).

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

**Герасимчук В.В., здобувач вищої освіти бакалаврського рівня
41-пт групи факультету економіки і підприємництва
Науковий керівник, к.е.н., доцент Мельник К.М.**

В сучасних умовах суб'єкти підприємництва набувають важливого статусу, стаючи однією з ключових складових національної економіки України. Особливо це відчувається в сучасних умовах, в умовах воєнного стану. Адже саме вони є гарантами забезпечення життєвих інтересів країни, її економічної стійкості та незалежності, а також сприяють досягненню соціального і культурного рівня життя населення.

Сучасне ринкове середовище відзначається нестабільністю, непередбачуваністю подій, недосконалістю економічних законів та відсутністю розвиненої інфраструктури. Додатковий тиск на економіку створює воєнний стан, який призводить до невизначеності та ризиків. У таких умовах діяльність українських підприємств потребує особливого підходу та розробки стратегічних ресурсів для адаптації та стабільності. Вирішити цю проблему можна шляхом планування стратегічного курсу підприємства, що сприятиме оптимальному використанню його можливостей та ефективній реалізації обраної стратегії.

Формування потенціалу підприємства є складним процесом визначення і створення унікальних підприємницьких можливостей, його структурного складу, і побудова основних організаційних форм для подальшого розвитку та ефективного відтворення задля отримання прибутку. Водночас процес формування стратегічного потенціалу підприємства це одна із складових частин економічної стратегії, який передбачає створення та організацію системи ресурсів і переваг таким чином, щоб їх поєднання визначали успіх в досягненні цілей господарюючого суб'єкта.

Під час виявлення оптимальної структури стратегічного управління виробничо-господарським потенціалом підприємства необхідно враховувати цілі і завдання управління виробничо-господарським потенціалом, стратегічні, тактичні й оперативні плани, організаційну структуру, реальні умови функціонування підприємства, масштаб виробництва, обсяг продажів, нові та існуючі методи управління, рівень автоматизації [1].

Необхідно відзначити, що поняття стратегічного потенціалу підприємства розглядається як взаємопов'язана сукупність ресурсів, які знаходяться в його розпорядженні та мають вирішальне значення для досягнення стратегічних цілей, оцінки можливих меж функціонування у майбутньому, виходячи з прогнозованих умов зовнішнього середовища [2].

При формуванні стратегічного потенціалу підприємства слід враховувати, що його структура є узгодженою сукупністю локальних потенціалів, а саме потенціалів окремих видів ресурсів, які сприяють

максимально ефективному досягненню довгострокових цілей і стратегічних орієнтирів розвитку.

Формування стратегічного потенціалу базується на декількох ключових принципах:

- принцип динамічної рівноваги полягає у тому, що планування основних фінансових показників підприємства повинно враховувати зростання прибутків на фоні контролю витрат;
- принцип безперервності означає необхідність постійного моніторингу та корекції очікуваних результатів та передумов, на основі яких вони були розраховані, з урахуванням змін у зовнішньому середовищі;
- принцип участі вимагає активного включення в процес планування керівників всіх рівнів і спеціалістів підприємства, забезпечуючи колективний ідхід до вирішення задач;
- принцип інтеграції передбачає координацію та узгодження планів, які розробляються на різних рівнях ієрархії підприємства, для забезпечення єдності стратегічного курсу.

Використання цих принципів сприяє більш ефективному формуванню і реалізації стратегічного потенціалу підприємства [3].

Формування стратегічного потенціалу підприємства залежить не тільки від його потенційних можливостей, а й від умов реалізації стратегічних напрямів розвитку, від вирішення проблеми багатоканальності їх ресурсного забезпечення. У межах сучасної парадигми стратегічний потенціал підприємства може бути визначений як підґрунтя створення й розвитку стійких конкурентних переваг підприємства на основі формування унікальних комбінацій ресурсів і відмітних компетенцій, стратегічної гнучкості управління з метою виробництва успішних продуктів і технологій [4].

Велике значення для успішного функціонування підприємства має ефективне використання його фінансового потенціалу. На його основі формується відповідна ресурсна база, яка допомагає у довгостроковій перспективі профінансувати відповідні проєкти різних департаментів та зберегти свої виробничі потужності.

Від рівня фінансового потенціалу безпосередньо залежить рівень конкурентоспроможності підприємства – здатності підприємства конкурувати на ринках з виробниками й продавцями аналогічних товарів за допомогою забезпечення більш високої якості, доступних цін, створення зручних умов для покупців, споживачів.

Отже, формування потенціалу підприємства є важливим етапом в його розвитку, оскільки від цього залежить конкурентоспроможність, ефективність його діяльності та здатність до досягнення стратегічних цілей. Успішне формування потенціалу підприємства передбачає комплексний підхід, який включає в себе оптимізацію внутрішніх процесів, розвиток людських ресурсів, впровадження інноваційних технологій та постійне вдосконалення стратегії управління. Здатність підприємства адаптуватися до

змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі, а також маневреність у вирішенні проблем і використанні можливостей є ключовими факторами успіху.

Список використаних джерел

1. Лизунова Е. Н., Ганцура А. В. Стратегічне управління потенціалом підприємства на основі підвищення його конкурентоспроможності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 9. С. 97–100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevsg_2016_9_24.

2. Косцик Р. С. Ризики впровадження організаційних змін: сутність, класифікація та ідентифікація. URL: www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Management/2010...-/10.pdf.

3. Богацька Н.М., Ковальчук Д. Стратегічний потенціал підприємства. URL: http://www.rusnauka.com/33_DWS_2010/33_DWS_2010/Economics/73229.doc.htm.

4. Вовк О. М., Дудік А.О. Управління потенціалом розвитку підприємства: стратегічний підхід. *Економічний простір*. № 162. 2020. С. 53–56.

СУТНІСТЬ І ПРИЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

**Гуменюк Я.М., 11 м-ф група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Барабаш Л.В.**

Функціонування сучасної держави неможливе без бюджету. З наукової точки зору, сутність бюджету можна охарактеризувати як стратегічний розподіл обмежених ресурсів для ефективного досягнення конкретних цілей.

Сам термін «бюджет» з'явився в економічному середовищі у 1781 році завдяки міністру фінансів Франції Ж. Неккеру, який склав звіт, у якому були загалом дані про державні доходи та видатки. Однак широкого вжитку даний термін набув лише у XIX столітті, надійно увійшовши у професійну фінансову термінологію фахівців фінансово-економічної сфери [1, с. 206].

На сьогодні бюджет є основним документом, що регулює життя держави протягом визначеного періоду, як правило – року. Формуючись на умові збалансування доходної і видаткової частин, бюджету властива низка характерних ознак:

- розподільчий характер: бюджет служить інструментом для розподілу обмежених ресурсів, таких як фінансовий капітал, людський капітал і час між конкуруючими потребами та пріоритетами. З наукової точки зору цей розподіл передбачає оптимізацію розподілу ресурсів для максимізації бажаних результатів, будь то економічне зростання, соціальний добробут, екологічна стійкість або наукові дослідження;

- доказовість й обґрунтованість ухвалених рішень: наукові принципи підкреслюють важливість прийняття рішень на основі доказів. У

бюджетуванні це означає використання емпіричних даних, аналізу та експертних знань для прийняття рішень щодо розподілу ресурсів. Для оцінки ефективності бюджетних асигнувань застосовуються наукові методи, такі як статистичний аналіз, аналіз витрат і вигод та оцінка впливу;

- забезпечення виконання основних функцій держави: оборона та безпека населення країни – базові постулати державного ладу. Відтак витрати на оборону та безпеку включають витрати на національну оборону, правоохоронні органи, охорону кордонів та розвідувальні служби. Ці видатки спрямовані на забезпечення державного суверенітету, захист громадян від зовнішніх загроз, підтримання громадського порядку, боротьбу зі злочинністю та тероризмом. Оборонні бюджети суттєво відрізняються між країнами залежно від їхньої геополітичної ситуації та викликів безпеці. Наразі бюджет України, в умовах війни, має загальне спрямування на оборону та безпеку;

- фінансова підтримка управлінських функцій держави: у межах видаткової частини державних бюджетів виділяються ресурси для функціонування державних установ, включаючи зарплату державним службовцям, адміністративні витрати та фінансові ресурси на реалізацію державної політики. Ефективне державне управління має важливе значення для надання державних послуг, виконання нормативних актів і сприяння належному управлінню;

- витрати, пов'язані з обслуговуванням боргу: уряди держав виділяють кошти на обслуговування державного боргу, включаючи виплату відсотків і погашення суми позики. Високий рівень обслуговування боргу може стати значним тягарем для державних фінансів і обмежити ресурси, доступні для інших видатків. Ефективне управління державним боргом має вирішальне значення для підтримки фіскальної стійкості та уникнення боргових криз;

- підтримка соціального середовища держави за рахунок формування належних обсягів сум субсидій і трансфертів: субсидії та трансферти надаються від держави різним секторам економіки та цільовим групам осіб для досягнення конкретних цілей політики. Це можуть бути субсидії на ключові галузі національного господарства – сільське господарство, енергетику, житло та транспорт, а також програми соціальної допомоги: допомога по безробіттю, пенсії та допомога на дітей. Субсидії та трансферти спрямовані на підтримку вразливих верств населення, сприяння економічному розвитку та усунення недоліків ринку;

- стимулювання наукової і дослідницької діяльності: інвестиції у дослідження та розробки життєво важливі для сприяння інноваціям, технологічному прогресу та економічній конкурентоспроможності як внутрішнього ринку, так і ролі держави у світовому економічному просторі. Уряди виділяють кошти на науково-дослідні ініціативи в таких сферах, як наука, технології та інновації, щоб підтримати академічні дослідження, промислові інновації та розповсюдження технологій. А за широкого розвитку даної сфери формують з них окрему статтю експортних продуктів.

Державний бюджет сьогодні – це не просто зведення статей доходів і видатків на визначений період. це, насамперед, пріоритети розвитку держави, її стратегічні орієнтири та перспективні цілі, що виражаються у першості фінансування й обсягах коштів, що виділяються на певну видаткову статтю.

Список використаних джерел

1. Корягін М.В. Сутність, функції та ознаки бюджету як економічної категорії. Науковий вісник НЛТУ України. 2010. Випуск 20.14. С. 205–209.
2. Government at a Glance». Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). URL: https://www.oecd-ilibrary.org/governance/government-at-a-glance_2223747x (дата звернення 21.04.2024)
3. Fiscal Monitor: Navigating the Fiscal Challenges Ahead». International Monetary Fund (IMF). URL: <https://www.imf.org/en/Publications/FM> (дата звернення 20.04.2024)
4. World Development Indicators. World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator> (дата звернення 20.04.2024)
5. The Budget and Economic Outlook. Congressional Budget Office (CBO). URL: <https://www.cbo.gov/publication/56020> (дата звернення 21.04.2024).

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ

**Даніленко О.С., 11 м-ф група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Барабаш Л.В.**

Інструменти та важелі, практиковані у механізмах податкової системи, повсякчас застосовуються з метою регулювання стану та відносин, що формують середовище розвитку соціальної й економічної сфер.

Відтак протягом усього періоду фінансово-економічної історії вплив податкової системи на соціально-економічний розвиток держави був предметом дослідження вчених різних епох. Так, зокрема, у книзі Адама Сміта «Дослідження природи та причин багатства народів» розповідається про те, як добре продумана податкова система може сприяти економічній стабільності та зростанню, забезпечуючи дохід для основних державних послуг та інфраструктури. А відтак автор зауважує, що збалансована податкова система може запобігти дефіциту бюджету та інфляції, сприяючи створенню середовища, сприятливого для економічного розвитку [1]. Варто зауважити, що праця Адама Сміта є своєрідною відправною точкою у дослідженні впливу податкової системи на соціально-економічний розвиток держави.

Незважаючи на зміну економічного устрою та плин часу, незмінність впливу податкової системи на розвиток країни підкреслює науковий доробок Томаса Пікетті «Капітал у двадцять першому столітті». Даний трактат

присвячений дослідженню впливу інструментів податкової системи на розподіл доходів у суспільстві. За результатами розвідки автор зазначає, що прогресивне оподаткування, коли люди з вищими доходами оподатковуються за вищою ставкою, може допомогти зменшити нерівність у доходах шляхом перерозподілу багатства та фінансування соціальних програм, які приносять користь особам з нижчими доходами [2]. Саме такого висновку дійшов свого часу й Адам Сміт.

Соціально-економічний розвиток держави – з явище багатогранне, а отже підпадає впливу низку прямих і опосередкованих факторів. Тож у дослідженні Мілтона Фрідмана «Капіталізм і свобода» розглядається вплив податкової системи на базову складову розвитку соціального й економічного секторів держави – інвестиції та підприємництво. виходячи з даної позиції, автор зауважує, що високі ставки податків на бізнес і приріст капіталу можуть перешкоджати інвестиціям, інноваціям і ризикам, потенційно перешкоджаючи економічному розвитку. І навпаки, нижчі податкові ставки або стимули для інвестицій можуть стимулювати підприємницьку діяльність і стимулювати економічне зростання [3].

У площині суто фінансових аспектів «Загальна теорія зайнятості, відсотка та грошей» Джона Мейнарда Кейнса присвячена вивченню ролі фіскальної політики, включаючи оподаткування, в управлінні сукупним попитом і стабілізаційними механізмами економіки. Відтак автор доходить висновку, що оподаткування надає уряду засоби для фінансування державних витрат на інфраструктуру, освіту, охорону здоров'я та інші основні послуги, які можуть сприяти довгостроковому соціально-економічному розвитку [4].

Окрему увагу слід приділити впливу податкової системи на міжнародну діяльність держави. Різноманітні роботи з міжнародної економіки, такі як «Міжнародна економіка: теорія та політика» Пола Кругмана, досліджують, як податкова система впливає на конкурентоспроможність країни на світовому ринку. За висновками автора, високі ставки корпоративного податку можуть змусити підприємства переїхати до юрисдикцій із нижчими податками, що вплине на економічний розвиток країни та можливості працевлаштування [5].

Особливо актуальними та в епіцентрі досліджень фінансової науки на сьогодні є поведінкові реакції платників податків на механізми реалізації податкової системи. Зокрема, у книзі Річарда Талера та Кеса Санстайна «Поштовх: покращення рішень щодо здоров'я, багатства та щастя» розглядається концепція поведінкової економіки та те, як люди реагують на складові податкової системи й елементи оподаткування. Розуміння реакцій платників на такі інструменти, як податкові пільги чи штрафи, може сприяти розробці податкових систем ефективнішого формату, які заохочуватимуть бажану поведінку та перешкоджатимуть шкідливій [6].

Соціальне забезпечення та боротьба з бідністю – пріоритет діяльності будь-якої держави. І податкова система відіграє у даній площині одну з основних ролей. Даній проблематиці присвячена праця Амарті Сена

«Розвиток як свобода», у якій досліджується взаємозв'язок між оподаткуванням і соціальним добробутом. За результатами дослідження автор стверджує, що справедлива система оподаткування має віддавати пріоритет потребам найуразливіших членів суспільства. І на допомогу в цьому випадку приходять прогресивне оподаткування в поєднанні з цільовими соціальними програмами. Це може допомогти подолати бідність, покращити доступ до освіти та охорони здоров'я, а також сприяти інклюзивному соціально-економічному розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Adam Smith. «An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations» 1776.
2. Thomas Piketty (2014) Capital in the Twenty-First Century. Harvard University Press, 2014.
3. Milton Friedman (1962) Capitalism and Freedom. University of Chicago Press, 1962.
4. John Maynard Keynes (1936) The General Theory of Employment, Interest, and Money. Macmillan, 1936.
5. Paul Krugman and Maurice Obstfeld (2018) International Economics: Theory and Policy. Pearson, 11th Edition, 2018.
6. Richard H. Thaler and Cass R. Sunstein (2008) Nudge: Improving Decisions about Health, Wealth, and Happiness. Yale University Press, 2008.
7. Amartya Sen (1999) Development as Freedom. Anchor Books, 1999.

THE ROLE OF INSURANCE IN PERSONAL FINANCE

**ZAIARNA K.O., 21-f, Faculty of Economics and Entrepreneurship
Scientific supervisor – Ph.D., Associate Professor BARABASH L.V.**

Since the beginning of the full-scale invasion, the Ukrainian economy has faced a number of challenges that not only affect its overall functioning, but also affect the formation of households' personal finances.

In the area of personal finance, insurance plays an important role in ensuring economic security and stability. This is because insurance protects against events and circumstances that can catch people by surprise and disrupt their financial well-being [1]. However, because of the potential risks involved in insurance, a certain percentage of Ukrainian citizens are not prepared to spend a portion of their income on this expenditure item [2].

At the same time, insurance is not just about preparing for worst-case scenarios. Insurance is first and foremost a security system for personal finances and financial planning. Adequate insurance in the right amounts protects against unforeseen events and provides a basic financial cushion. Insurance can also be used to diversify a financial portfolio, add predictability to the future, and reduce financial risk and tax burdens.

In the pre-war period, that is, in 2021, among the population of Ukraine was popular quite a large number of types of insurance, namely: car insurance (OSAGO, CASCO), medical insurance (voluntary health insurance), property insurance, travel insurance, life insurance, sports insurance [3]. Military aggression against Ukraine has had a significant impact on the structure of the insurance portfolio of the average Ukrainian (Table 1).

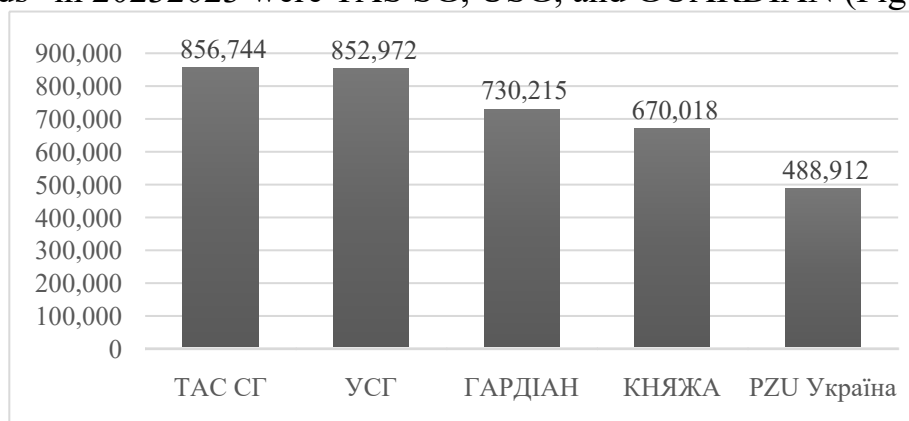
Table 1

Dynamics of insurance premiums for different types of insurance, 2021-2022 RR, UAH million [4]

Type of insurance	Insurance premiums during the first half of 2021	Insurance premiums during the first half of 2022	Deviation (+,-)
OSCPV	3245,3	2803,0	-13%
«Green Card»	885,2	1559,4	+76%
CASCO	4804,7	3396,3	-29%
Health Insurance	3329,3	2580,3	-22%
Accident Insurance	831,2	699,7	-15%
Property and Fire Risk Insurance	3097,4	1236,7	-60%
Financial Risk Insurance	1391,7	494,9	-64%
Life Insurance	2700,0	2257,5	-16%
Other types of insurance	4495,0	2742,9	-38%

Considering the data in Table 1, only the "green card" insurance has a positive premium index of 76%. This could be due to the fact that at the beginning of the full-scale invasion, a significant portion of Ukrainians left the country for foreign countries, and this service is an international insurance required when traveling outside the country. Thus, it was during this period that the demand for this type of insurance increased.

According to FORINSURER, the top insurers of international insurance "green cards" in 2023 were TAS SG, USG, and GUARDIAN (Figure 1).

Fig 1. Dynamics of insurance premiums for 2023 in the context of insurance companies, thousand UAH [5].

Despite the difficult domestic situation, there is demand for insurance services: as of March 2023, 15 million people are insured in Ukraine, but nearly 7 million have gone abroad due to the Russian invasion. Most of them are of working age, so some continue to pay premiums to insurance companies while working in remote areas [6].

Understanding personal finance is a key aspect to managing money wisely and building a secure future. Personal finance is more than just a way to keep track of your expenses; it is a tool for securing your financial future. And understanding and rationalizing financial management will help you make informed choices about available financial resources, leading to financial stability and independence. It is important not only to manage household finances, but also to maximize an individual's financial potential.

Thus, personal financial insurance plays an important role in ensuring financial security and stability: in 2021, most of Ukrainians' income was directed toward CASCO and health insurance, but once the full-scale invasion began, the demand for insurance such as "green cards" increased at the highest rate, and this was due to related reasons. In general, insurance occupies an important place in the formation of Ukrainians' personal finances, but still a certain percentage refrains from purchasing it.

Therefore, mastering the aspects of personal finance is an important step toward a more secure and comfortable life. Whether it is to gain financial freedom, prepare for the unexpected, or save for a comfortable retirement, knowing and understanding personal finance can help one achieve established financial goals and live a life free from financial stress. Also noteworthy in this regard is that no one anticipates losses, but accidents, in particular, do happen. Therefore, it is quite reasonable to anticipate potential risks and mitigate their detrimental effects in advance by means of insurance.

References

1. Singhal R. The Power of Insurance in Personal Finance. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/power-insurance-personal-finance-romil-singhal-cavwc> (date of access: 07.04.2024).
2. Trust in Deficit: How Ukrainians Can Believe in the Value of Insurance. Latest news of Ukraine and the world online. URL: <https://delo.ua/economyandpoliticsinukraine/dovira-u-deficiti-jak-ukrajincjam-poviriti-u-cin-387129/> (date of access: 07.04.2024).
3. 7 Most Popular Types of Insurance in Ukraine – Insurance. URL: <https://strahovki.kh.ua/vidy-strahovaniya-v-ukraine> (date of access: 07.04.2024).
4. National Bank of Ukraine. Overview of the insurance market of Ukraine for the first half of 2022. National Bank of Ukraine. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-strahovogo-rinku-ukrayini-za-i-pivrichchya-2022-roku> (date of access: 07.04.2024).
5. Green Card. Rating of insurance companies in Ukraine for 12 months of 2023 TOP 100 – Forinsurer. URL: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife/23/12/46> (date of access: 07.04.2024).

6. A tool for paying voluntary insurance premiums has been launched on the PFU portal. URL: <https://suspilne.media/429117-na-portali-pfu-zpracuvav-instrument-dla-splati-dobrovilnih-strahovih-vneskiv-so-ce-take/> (date of access: 07.04.2024).

ІНСТРУМЕНТИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ

**Заярна К.О., 21-ф, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Бондаренко Н.В.**

Грошово-кредитна політика в Україні орієнтується на стабільність національної валюти та контроль за грошовим обігом і кредитуванням, використовуючи закріплені законодавством інструменти та методи. У зв'язку з сучасними кризовими умовами важливе переглядання грошово-кредитної політики та впровадження нових механізмів, які б враховували економічні цикли та світовий досвід. Для підвищення ефективності цієї політики можна розглядати поєднання тактичних та стратегічних цілей з основними завданнями економічної політики, створюючи відповідний механізм, що узгоджував би показники грошово-кредитного ринку з макроекономічною стабілізацією.

У реалізації ГКП України особливу складність становить її відносна подвійність, що обумовлена сучасним економічним станом, відсутністю ефективного ринкового механізму саморегулювання та потребою у застосуванні методів та інструментів грошово-кредитної політики для створення сприятливих умов для ринкового функціонування. З іншого боку, механізм грошово-кредитної політики має виконувати свої прямі завдання, такі як вплив на суб'єктів грошово-кредитного ринку, забезпечення стабільності національної грошової одиниці та досягнення конкретних цілей грошово-кредитної політики.

Створення й розвиток адекватної банківської системи, її інституційного та правового забезпечення, є важливими складовими ефективного механізму реалізації грошово-кредитної політики в Україні. Національний банк України виступає головним координатором грошово-кредитної політики держави, відповідно до вимог законодавства, зокрема Закону України «Про Національний банк України». НБУ розробляє стратегічні напрямки грошово-кредитної політики, керуючись показниками економічного і соціального розвитку країни та державного бюджету. Національний банк України у грошово-кредитній політиці акцентує увагу на використанні відповідних інструментів для регулювання грошово-кредитного ринку. Головна мета полягає в забезпеченні економічної та фінансової стабільності, підтриманні необхідного рівня соціального розвитку та уникненні ризику погіршення реального рівня життя через зростання інфляційних тенденцій [1].

Грошово-кредитна політика впливає на економіку через свій трансмісійний механізм, що передає сигнали змін інструментів цієї політики на макроекономічні показники через конкретні канали монетарної трансмісії. В Україні існують чотири основних канали трансмісії грошово-кредитної політики: кредитний, канал цін активів (зокрема, канал обмінного курсу), процентний та канал очікувань (довіри) суб'єктів ринку [2].

В українській банківській системі залишається чимало проблем, вирішення яких може істотно сприяти реформуванню економіки. Це підкреслює важливість зв'язку цих проблем з практичними завданнями, пов'язаними з удосконаленням механізму реалізації монетарної політики Національного банку України. Крім того, підвищення ефективності інструментів цієї політики передбачає поступове зміщення акцентів на ринкові механізми впливу [3].

Рівень розвитку фінансово-кредитної системи та її інфраструктурних складових визначає набір інструментів грошово-кредитної політики. Ці інструменти, які перебувають під повним контролем НБУ і безпосередньо ним використовуються, впливають на цільові орієнтації грошово-кредитної політики. Особливість інструментів полягає в тому, що їх застосування дозволяє НБУ позначатися на процесах, які відбуваються не лише у грошовому секторі економіки, а й у реальному та зовнішньому секторах [4].

Національний банк України активно використовує різноманітні методи інструментів для регулювання грошового ринку. Це включає комбінацію ринкових та адміністративних заходів, адаптованих до потреб розвитку грошово-кредитної системи. Розумно змішаний набір цих інструментів дозволяє Національному банку реагувати на виклики та забезпечувати ефективну грошово-кредитну політику відповідно до потреб ринку та економіки. Такий підхід допомагає забезпечити стабільність та ефективність функціонування фінансової системи України, сприяючи розвитку й стійкому економічному зростанню.

Список використаних джерел

1. Лютий І. О. Теоретичні засади та особливості механізму грошово-кредитної політики в Україні.. Вісник Української академії банківської справи. Економічна теорія та методологія управління. 1(8). 2000р. URL: <http://surl.li/svper>
2. Сомик А. Особливості дії трансмісійного механізму грошово-кредитної політики в період кризи: кредитний та процентний канали. Макроекономіка. Вісник НБУ, Жовтень 2010. URL: <https://journal.bank.gov.ua/archive/2010/10.pdf#page=24>
3. Данилишин О.А. Сучасні інструменти грошово-кредитної політики як важливий чинник забезпечення економічного зростання в Україні. Регіональна економіка. 2008. №2. URL: https://re.gov.ua/re200802/re200802_151_DanylyshynOA.pdf

4. Центральний банк та грошово-кредитна політика: Підручник / Кол. авт.: Мороз А.М., Пуховкіна М.Ф., Савлук М.І. та ін.; За ред. д.е.н., проф. А.М. Мороза і к.е.н., доц. М.Ф. Пуховкіної. К.: КНЕУ, 2005. 556 с.

FEATURES OF STATE BUDGET EXPENDITURES ON SOCIAL SECURITY OF THE POPULATION OF UKRAINE DURING MARITAL STATE

**V. O. Zayarna, 41-f, Faculty of Economics and Entrepreneurship
Academic supervisor - PhD in Economics, docent, of the Department of
Finance, Banking and Insurance, B.S. Guzar**

Social spending is an important part of the political, economic and social life of every country. Therefore, in such a difficult period of time, which the citizens of Ukraine are going through, the most important task of the national social policy is to protect all those who need financial support. The mechanism for the implementation of social protection of the state is designed to ensure that all members of society have the opportunity to freely develop and realize their potential, regardless of their social, national, religious or political views. For this, the state should have an efficient and effective system of financial provision of social protection through such tools as social expenditures [1].

The martial law situation in Ukraine has created significant challenges for the state system of social protection and social institutions. The war led to the destruction of many social welfare institutions in Ukraine. In this regard, one of the main tasks of state policy is to ensure citizens' access to social protection, which must be provided in a timely manner, and quality social assistance for citizens must be available. Thus, the indicators of state budget expenditures on social protection in 2015-2023 indicate that nominal expenditures on social protection have increased significantly due to inflationary processes and military actions on the territory of Ukraine.

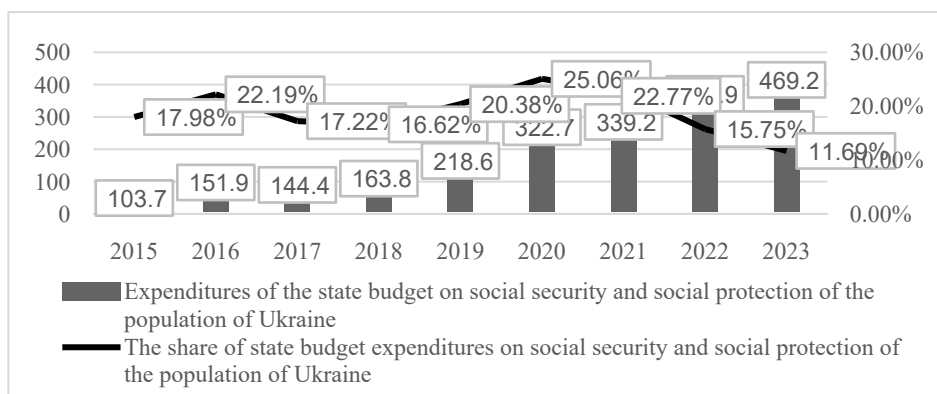

Figure 1. Dynamics of expenditures of the state budget of Ukraine on social protection and social security during 2015-2023.

Source: compiled on the basis of data from the Ministry of Finance of Ukraine [2]

Analyzing fig. 1, we can say that expenditures on social protection and social security increased significantly from UAH 103.7 billion in 2015 to UAH 469.2 billion in 2023, but their share decreased from 17.98% in 2015 . to 11.69% in 2023. This is due to the fact that with the beginning of the full-scale Russian invasion of Ukraine, the country's defense expenditures increased significantly (Fig. 2).

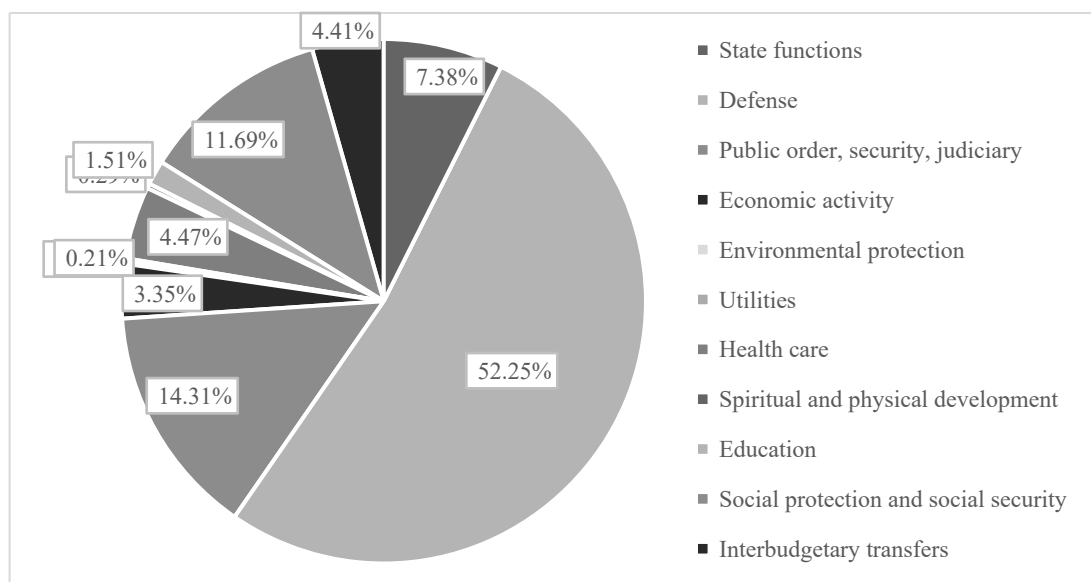

Figure 2. The structure of state budget expenditures of Ukraine for social protection and social security in 2023, %

Source: compiled on the basis of data from the Ministry of Finance of Ukraine

Analyzing the data of fig. 2, in 2023 the largest share of the general state budget of Ukraine will be spent on defense - 52.25% or 2,976 billion UAH, which is 654.7 billion UAH more than in 2022. In our opinion, this increase is a response to the current security challenges caused by Russian aggression. At the same time, expenditures on social protection and social security make up 11.69% of the state budget and include pensions, unemployment benefits and other social programs. Expenditure on education is 1.51% of expenditure, which is quite low, considering the importance of investment in education for the long-term development of the country. Expenditures on health care make up 4.47% of expenditures, which is also a low indicator in this area. In general, a significant share of the state budget is spent on defense, security, justice, and servicing the public debt, while social protection and social security account for a small share of budget expenditures.

Over the past years, regular growth of budget expenditures on the social sector, particularly on education, health care, spiritual and physical development, social protection and social security, has been noted in Ukraine. Despite this, the rates of budget expenditures do not keep up with the rates of inflation, which leads to a reduction in the real volume of social expenditures. It is the lack of financial resources, in particular budget resources, that does not allow to fully implement the requirements of the current legislation. The activity of the state in financing the social sphere is of great importance for Ukrainian society, especially in the

conditions of martial law, when the incomes of the majority of the population are significantly reduced and dependent on state aid. However, the high level of funding of social expenditures does not indicate the effectiveness of social protection systems and the provision of social services in terms of their availability and quality.

Since social development and social protection are interconnected in terms of availability and quality, the effectiveness of financing also depends on the quality and coordination of various social programs and initiatives. In this context, it is important not only to increase funding, but also to improve management efficiency. Improvement of the social protection system requires structural changes in the state fiscal policy, improvement of management and more accurate forecasting of socio-economic development. It is about improving medium-term forecasts of socio-economic development. Reforms in the sphere of social protection in Ukraine require immediate action by the state. This will help reduce the pressure on the state. At the same time, it is necessary to develop a concept of social policy for Ukraine.

In our opinion, it is necessary to develop the concept of social policy of Ukraine as a basis for further reforming the system of social protection, including financial support. Review the number of budgetary social programs and their scope, including financial support; to improve the criteria for spending on the social sphere; develop measures to stimulate the public sector to financially support certain areas of the social protection system; improve the process of planning budget expenditures in the social sphere.

REFERENCES

1. Syvulska, N., & Slavkova, A. (2024). THE SOCIAL BUDGET OF UKRAINE: THE MAIN TRENDS OF RECENT YEARS AND REALITIES DURING THE WAR. *Economy and society*, (59). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-154>. (date of application: 04/22/2024).

2. Expenditures of the state budget of Ukraine (2020-2023). URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2020/> (date of application: 04/22/2024).

3. Fedorovych I., Shevchuk Ya. Social protection of the population under martial law: current state and development prospects. *Investments: practice and experience*. 2024. №. 4.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Катеринич А.М., бакалавр

Науковий керівник - к.е.н., доцент Колотуха С.М.

Успішне функціонування ринкової економіки залежить від успішної роботи двох ринків: ринку реальних активів та ринку фінансових активів. Зростання економіки будь-якої країни залежить від здатності формувати, розподіляти та перерозподіляти фінансові ресурси. Фінансово розвинений ринок дозволяє мобілізувати необхідні кошти для різних економічних секторів, це переміщує ресурси з неприбуткових або нестійких секторів у найбільш перспективні сектори. Сам факт створення та успішного функціонування різних частин фінансового ринку свідчить про наявність значного розвитку ринкових механізмів.

У вересні 2019 року Верховна Рада прийняла в цілому Закон щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг.

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку взяла на себе частину повноважень Національної комісії, що здійснювала державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Ці повноваження стосуються регулювання та нагляду у системі накопичувального пенсійного забезпечення, регулювання та нагляду за функціонуванням фінансово-кредитних механізмів і управлінні майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю.

Решту повноважень Нацкомфінпослуг перейшли до Національного банку України. Тепер Нацбанк здійснює нагляд і регулювання ринку страхових, лізингових та факторингових компаній, кредитних спілок, ломбардів та інших фінансових установ [1].

Фінансовий ринок складається з грошового ринку, ринку капіталу та валютного ринку. Національний банк сприяє фінансовим операціям у сфері грошово-кредитної політики для досягнення цілей. НБУ надає кредити комерційним банкам і випускає депозитні сертифікати, купує і продає цінні папери та іноземну валюту. Таким чином центральний банк впливає на вартість грошей і регулює інфляцію через механізм передачі фінансових ресурсів.

Національний банк України зазвичай кредитує банки та розміщує серед них депозитні сертифікати, намагаючись підтримувати відсоткові ставки на рівні облікової ставки.

Якщо на ринку є надлишок або дефіцит ліквідних коштів, це може мати значний вплив на грошовий ринок. У цьому випадку Національний банк може змінювати обсяг ліквідних коштів шляхом купівлі або продажу державних облігацій.

Національний банк реалізує політику керованої гнучкості обмінного курсу відповідно до Стратегії пом'якшення валютних обмежень, переходу до більшого ступеня гнучкості та повернення до таргетування інфляції. За такого режиму інтервенції Національного банку на міжбанківському валютному ринку використовуються для покриття структурного дефіциту валюти. Це полегшує обмінному курсу коливатися в обох напрямках: збільшення або зменшення. Також за допомогою інтервенцій Національний банк України має змогу зменшити частоту зміни курсового коливання [2].

Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Міністерство фінансів України та Фонд захисту вкладів фізичних осіб створили нову Стратегію розвитку фінансового сектору України, яка спрямована на спротив російської агресії та відновлення країни. Стратегія була схвалена Радою з фінансової стабільності 19 липня 2023 року та замінила довоєнну Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Стратегія розвитку фінансового сектору базується на поточному середовищі, враховує підвищений ризик і невизначеність, а також враховує вплив російського вторгнення на систему фінансового функціонування України.

Реалізація Стратегії забезпечить основу для сталого та динамічного розвитку фінансового сектору України, його конкурентоспроможності в контексті європейської інтеграції та повномасштабної війни, сприятиме запуску перетворень, які матимуть позитивні результати. вплив на національну економіку та сприятиме розвитку економічного потенціалу країни.

Візія фінансового сектору: фінансовий сектор України стабільний, ефективний, конкурентоспроможний, інтегрований у міжнародний простір. Цей сектор здатний долати перешкоди, розробляти рішення та сприяти відновленню української економіки.

Регулювання фінансового сектору спрямоване на забезпечення зберігання розподілу фінансових ресурсів відповідно до фінансової стабільності та інклюзивності, кібербезпеки та поширення найновіших технологій, які відіграють роль у відновленні економіки України та добробуту її громадян [3].

Отже, фінансовий ринок України стикається зі значними викликами через воєнний стан, але ці складні умови також призводять до фундаментальних змін та інновацій у галузі. Важлива роль відводиться адаптації законодавства до нових реалій та сприянню інноваціям у фінансовому секторі. Щоб фінансові ринки нормально функціонували під час війни, необхідно створити сприятливу нормативно-правову базу, яка буде підтримувати впровадження передових технологій. Крім того, побудова партнерства між різними галузями, такими як фінансовий сектор, технологічні компанії та державні установи, є ключовим елементом у розвитку фінансових ринків. Завдяки співпраці та обміну знаннями можна створювати та втілювати в життя інноваційні рішення. Наприклад, створення

спеціалізованої фінтех-компанії, яка поєднує фінансовий і технологічний досвід, може сприяти швидкій розробці та запуску нових фінансових продуктів і послуг.

У період дії воєнного стану в Україні важливо приділити увагу захисту фінансової системи від кібератак і зловживань. Розвиток кібербезпеки та використання сучасних технологій шифрування та ідентифікації допомагають запобігати фінансовим злочинам і підтримувати довіру до фінансової системи. Війна в Україні стала каталізатором змін у фінансовому секторі.

Список використаних джерел

1. В Україні буде два регулятори ринку фінансових послуг. LIGA ZAKON - українська продуктова ІТ-компанія. URL: https://biz.ligazakon.net/news/189258_v-ukran-bude-dva-regulyatori-rinku-fnansovikh-poslug (дата звернення: 07.04.2024).

2. Про фінансові ринки. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/about> (дата звернення: 07.04.2024).

3. Стратегія розвитку фінансового сектору України. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy> (дата звернення: 08.04.2024).

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛІНГ У СИСТЕМІ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ І ПРОГНОЗУВАННЯ

**Кісіленко О.В., 11м-ф, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник: Гузар Б.С., к.е.н., доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування**

За сучасних умов глобалізації ринків, посилення турбулентності зовнішнього середовища, зміни цінностей на ринку праці та у суспільстві, зростання інноваційного потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій традиційні методи обліку та аналізу діяльності підприємств перестають задовольняти потребам гнучкого управління бізнесом.

Фінансовий контролінг як сучасна інтегрована платформа, залишаючись відносно новітньою концепцією, створює інформаційно-аналітичне забезпечення управлінського процесу, орієнтованого на розв'язання завдань розвитку підприємства в сучасних умовах трансформаційних змін.

В умовах невизначеності і динамічності зовнішнього середовища застосування фінансового контролінгу як цілісної системи управління підприємством є суттєвою конкурентною перевагою, що дозволяє забезпечувати ефективно довгострокове функціонування економічної системи.

Одним зі шляхів організації ефективного управління суб'єктами господарювання є впровадження системи фінансового контролінгу, що

допомагає істотно підвищити ефективність управління матеріальними, фінансовими та інформаційними потоками.

Особливу увагу необхідно приділити концепції фінансового контролінгу, яка використовується для оцінювання, збирання і опрацювання необхідної інформації про фінансовий стан діяльності підприємства, необхідної менеджерам для прийняття ефективних управлінських рішень. Саме така інформація дозволить зменшити рівень ризиковості прийнятих управлінських рішень, так як зменшить рівень невизначеності під час їх прийняття завдяки вчасно отриманій повній інформації.

Метою дослідження є поглиблення теоретичних основ функціонування фінансового контролінгу у системі бюджетного планування і прогнозування та його практичного впровадження в управлінську модель підприємства..

Система організації фінансового контролінгу має своєчасно виявляти проблеми та швидко реагувати на непередбачувані події, що можуть виникати в процесі фінансово - господарської діяльності. З цією метою ефективним є використання оперативного бюджетного планування, як складового елементу фінансового контролінгу на підприємстві .

Від вибору методів бюджетного планування, тобто способів та прийомів вибору, формування та прийняття і затвердження відповідних бюджетів, значною мірою залежить реалістичність планових показників та оперативність і своєчасність їх аналізу та контролю.

Це дозволяє, за допомогою бюджетів, простежувати загальний обсяг вхідних грошових потоків на підприємство та їх використання в ході фінансово- господарської діяльності.

У свою чергу це допомагає уникненню ризиків та своєчасно проаналізувати отриману інформацію та у випадку виникнення проблем вирішити їх у короткий термін без заподіяння значної шкоди та прийняти відповідні заходи щодо їх попередження. Все це допомагає підприємству досягати поставлених запланованих результатів.

У свою чергу, на цей вибір впливає безліч індивідуальних характеристик підприємства: розмір та життєвий цикл, ринкова кон'юнктура, рівень розвитку корпоративної бюджетної системи, особливості внутрішньо-організаційної побудови, кваліфікація працівників, задіяних у процесі бюджетування, рівень застосування сучасних інформаційних технологій та програмного забезпечення.

Вагоме місце у фінансовому контролінгові посідає прогнозування. Насамперед при прогнозуванні аналізуються фінансові результати, а точніше вплив певних факторів на їх рівень. Це дозволяє прийняти максимально ефективно рішення із числа можливих із понесенням якомога менших втрат.

Прогнозування – це передбачення майбутнього стану об'єкта виходячи із даних минулого і теперішнього часу скорегованих на внесенні зміни. Служби фінансового контролінгу аналізують не тільки процес прийняття управлінських рішень, але і подальші дії працівників, конкурентів,

інвесторів, партнерів та інших учасників фінансових відносин на яких можуть вплинути прийняті підприємством управлінські рішення.

Таким чином можна зробити висновок, що процес фінансового контролінгу невідривно пов'язаний із процесом бюджетного планування та прогнозування. Так як спочатку плануються певні дії відповідно до наявних умов та ресурсів, потім відбувається прогнозування їх впливу на фінансові результати та імідж підприємства. В підсумку, виходячи із отриманих результатів в ході прогнозування, підприємством обирається найбільш ефективний варіант дій, що зможе дати максимальний прибуток за мінімальних витрат.

Сучасні умови функціонування суб'єктів господарювання вимагають постійного моніторингу процесів зовнішнього середовища та, відповідно, використання прогресивних технологій управління з метою підвищення ефективності діяльності та досягнення поставлених цілей.

Рівень оперативності і надійності систем обліку та контролю при цьому повинен бути настільки високим, що об'єктивною є необхідність створення відповідного інформаційного забезпечення цих функцій управління та їх інтеграцію в єдину систему. Виконання окреслених завдань можливе лише за умови використання сучасних концепцій та інструментів фінансового контролінгу.

Однією з основних причин упровадження фінансового контролінгу є необхідність системної інтеграції усіх функцій управління підприємством з метою виявлення потенціалу підвищення ефективності його діяльності.

Найбільш ефективний процес організації системи фінансового контролінгу в умовах глобальної економіки допоможе суб'єкту господарювання досягти намічених стратегічних та оперативних тактичних цілей за найменших затрат часу та наявних ресурсів, що особливо важливим являється в сучасних кризових умовах та воєнного стану.

Список використаних джерел

1.Адонін С.В.,Калашнікова Ю.М. Фінансовий контролінг у системі управління підприємством *Ефективна економіка* №2, 2022 URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2022/99.pdf

2.Криленко В. І., Данік Н. В., Кольченко С. П. Фінансовий контролінг як прогресивна форма внутрішнього контролю підприємства. Молодий вчений. 2019. № 2 (66). С. 267–269.

3.Матюха М. М. Роль контролінгу в процесі оперативного прийняття управлінських рішень . Економічні студії. 2019. Вип. 2 (24). С. 130–134.

4.Сабліна Н.В. Формування та забезпечення фінансового контролінгу в системі управління підприємством URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/129.pdf>

5.Чолій Л.О. Методичний інструментарій фінансового контролінгу в державному секторі економіки *Національна економіка* Інтелект ХХІ №6 2019 URL: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2019-6.38>.

ПРОДУКТИВНІСТЬ ІНТЕРНЕТ- СТРАХУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Ковальчук І.В., 11м-ф група, факультет економіки і підприємництва

Науковий керівник – Прокопчук О.Т., доктор економічних наук, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування

У сучасному світі інформаційні технології відіграють важливу роль у багатьох сферах бізнесу, включаючи страхування. Інтернет-страхування стає все більш популярним і важливим у секторі фінансових послуг, забезпечуючи зручний та ефективний спосіб отримання страхових послуг через Інтернет. Використання сучасних інформаційних технологій у цьому секторі має потенціал для підвищення продуктивності, забезпечення зручності та доступності для клієнтів, а також оптимізації процесів управління ризиками та адміністрування страхових полісів. У цьому контексті важливо дослідити різні аспекти використання інформаційних технологій у сучасних системах інтернет-страхування та їхній вплив на загальну продуктивність цього сектору.

Технологічні стартапи революціонізують традиційні бізнес-моделі в багатьох галузях економіки, що має значний вплив на страховий сектор. Більшість сучасних тенденцій, які прямо чи опосередковано впливають на розвиток інтернет-страхування, ґрунтуються на новітніх технологічних досягненнях або пов'язані з ними. Більшість з цих тенденцій поступово проникають на ринок, і ще потрібен час, щоб вони були повністю визнані в усьому світі [1].

Інтернет-страхування можна позиціонувати як систему цивільно-правових та організаційно-економічних взаємовідносин між страхувальником та страховиком. Ці взаємовідносини базуються на використанні технічних засобів, прикладного програмного забезпечення, глобальних і локальних інформаційних мереж та їх ресурсів. Головною метою є забезпечення взаємодії та захист майнових інтересів суб'єктів ринку страхових послуг [5].

Сучасні тенденції на ринку страхових послуг, у тому числі інтернет-страхування, включають Р2Р-страхування, кібер-страхування, гейміфікацію, інформаційну сегрегацію та використання клієнтоорієнтованих мобільних додатків. Зростаюча роль інновацій на ринку онлайн-страхування посилюватиме вищезазначені тенденції та сприятиме розвитку нових підходів до обслуговування клієнтів, в деяких випадках створюючи вузькоспрямовані спеціалізовані ринки [1].

Першою виразною тенденцією на сучасному ринку міжнародного Інтернет-страхування є інтеграція Інтернету речей (ІоТ). ІоТ є мережею фізичних об'єктів, які володіють вбудованими можливостями для збору і передачі інформації про своє середовище. Ця тенденція впливає з постійного розвитку технологій та розширення можливостей збору даних. Використання ІоТ у сфері страхування відкриває широкий потенціал для

збору даних про ризики та миттєву реакцію на них. Об'єктивні дані, зібрані за допомогою IoT, дозволяють страховим компаніям точніше оцінювати ризики та встановлювати більш адаптовані тарифи та умови страхування. Це підвищує точність та об'єктивність рішень в сфері страхування, що сприяє оптимізації процесів та забезпечує більш ефективне використання ресурсів. Такий підхід сприяє підвищенню конкурентоспроможності страхових компаній та стимулює їх інноваційний розвиток [2].

Інтернет-страхування, як і інші сектори бізнесу, зазнало значних змін із впровадженням сучасних інформаційних технологій. Далі розглянуті деякі аспекти функціонування інтернет-страхування у зв'язку з сучасними технологіями (табл.1).

Таблиця 1

Аспекти продуктивності інтернет-страхування в контексті використання сучасних технологій.

Аспекти продуктивності	Опис
Автоматизація процесів	Автоматизація рутинних операцій, таких як обробка заявок та розрахунок премій.
Електронна документація	Заміна паперової документації електронними форматами для зберігання та обміну даними.
Аналітика та прогнозування	Збір та аналіз великих обсягів даних для розробки стратегій та прогнозування майбутніх тенденцій.
Мобільні додатки	Розробка додатків для зручного управління полісами та зв'язку зі страховиком через мобільні пристрої.
Клієнтський сервіс	Надання швидкої та ефективної підтримки клієнтам через різні канали зв'язку.
Безпека даних	Застосування заходів для забезпечення безпеки та конфіденційності даних клієнтів.

Розроблено автором [3-5].

Застосування сучасних інформаційних технологій у інтернет-страхуванні має значний вплив на підвищення продуктивності та ефективності цієї галузі. Автоматизація процесів, перехід до електронної документації, аналітика та прогнозування, розробка мобільних додатків, покращення клієнтського сервісу та забезпечення безпеки даних — всі ці аспекти використання технологій сприяють зростанню ефективності, зручності та надійності інтернет-страхування [4]. Такий комплексний підхід дозволяє не лише знизити витрати та оптимізувати процеси, але й забезпечує високий рівень задоволення клієнтів і зміцнює конкурентні переваги страхових компаній на ринку.

Ще перед початком пандемії в 2019 році, страховий сектор активно переходив до комп'ютеризованих технологій з метою надання надзвичайно індивідуалізованих та кваліфікованих послуг, а також інтеграції передових технологічних інновацій у бізнесі та промисловості. Цей перехід був спрямований на покращення ефективності, точності та доступності страхових

послуг для клієнтів. Інтернет речей та блокчейн-технології виступають як ключові інновації, які знаходять застосування в області інформаційного та страхового адміністрування [5]. Вони надають можливості для автоматизації та оптимізації процесів, підвищення безпеки та прозорості операцій, а також забезпечують зменшення витрат та ризиків. Ці технології допомагають страховим компаніям підвищити конкурентоспроможність, розширити асортимент послуг та покращити задоволення клієнтів. Таким чином, перехід до комп'ютеризованих технологій відображає стратегічну спрямованість страхового сектору на прогресивний розвиток та відповідь на сучасні вимоги ринку.

Список використаних джерел

1. Ерастов В.І. Впровадження Інтернет-страхування як системи реінжинірингу страхових бізнес-процесів / В.І. Ерастов // Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції «Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст.». – К.: ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2015. – Т. 2. - с. 67-70
2. Прокопчук О.Т., Улянич Ю.В., Пташник С.А., Бутко Н.В. Ключові аспекти Інтернет-страхування. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. 2020. Частина 2. Економічні науки. Випуск 97. С. 64-74. DOI 10.31395/2415-8240-2020-97-2-64-74.
3. Insights - comScore, Inc URL: <https://www.comscore.com/Insights>
4. Приказюк Н.В. Інтернет-продаж страхових послуг: тенденції та перспективи розвитку/ Н.В. Приказюк, Т.П. Моташко// Економіка і фінанси 2015. №1 с 42-47
5. Ерастов В.І. Сучасні тенденції розвитку Інтернет-страхування в Україні / В.І. Ерастов // Науковий вісник Буковинського державного фінансовоекономічного університету. – 2015 – Випуск 28– с.141-146

ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

**Макаренко Ю.В., 11 м-ф група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Барабаш Л.В.**

Україна – держава з потужним аграрним потенціалом. А відтак і аграрна сфера діяльності є однією з основних що забезпечують зайнятість населення, розвиток територіальних одиниць й економічну розбудову країни. Так, зокрема, у 2023 році частка агропродовольчої продукції в загальному експорті України збільшилася до 62% порівняно з 53% 2022 року [1]. При цьому, незважаючи на складну економічну та політичну ситуацію, Україна і наразі є одним з основних постачальників зерна та соняшникової олії на світових ринках, забезпечуючи понад 10 % обсягів міжнародної торгівлі. А у

2023 р. Державою було експортовано 16,1 млн т пшениці, 26,2 млн т кукурудзи 5,7 млн т соняшникової олії до 130 країн світу [2].

Варто зауважити, що до повномасштабного вторгнення Україна, за обсягами експорту, була серед п'яти найбільших експортерів зернових у світі. При цьому показник експорту складав 75% виробленої сільськогосподарської продукції, а внутрішнє споживання зернових становило близько 20–25 %. Відтак за обсягами експорту пшениці у світовому вимірі Україна забезпечувала 10 % експорту, понад 14 % кукурудзи і понад 47 % соняшникової олії [3].

Водночас не все так позитивно насправді в аграрній сфері України. Повномасштабне вторгнення спровокувало низку проблем, що не лише потребують уваги держави на даний час, а й будуть мати згубний вплив на фінансово-економічний стан, соціальну сферу та територіальний розвиток ще тривалий час. Серед найактуальніших, що зазнали глибинних негативних трансформацій, можна назвати наступні аспекти діяльності підприємств аграрної сфери:

- дефіцит фінансових ресурсів, зумовлений масштабними руйнуваннями та зростанням собівартості продукції;

- недостатній рівень дотримання необхідних агротехнологій за рахунок порушення джерел постачання необхідних складових (мінеральних добрив, засобів захисту тощо);

- поглиблення занепаду тваринницької галузі через оруйнування значної кількості товарних об'єктів виробництва внаслідок військових дій, а також знищення поголів'я тварин у домашніх і особистих селянських господарствах;

- зниження цін на готову продукцію внаслідок руйнування обслуговуючої інфраструктури, об'єктів її зберігання та переробки;

- критичне зменшення обсягу доступних трудових ресурсів і рівня зайнятості через мобілізацію значної кількості працівників галузі;

- перешкоди екологічного характеру: внаслідок повеней, мінування, ведення бойових дій значні обсяги земельних угідь сільськогосподарського призначення залишаються наразі та будуть непридатними для ведення сільськогосподарської діяльності ще тривалий час [4].

- Окремо слід відзначити, що уряд всіляко намагався сприяти стабілізації аграрного сектору, зокрема – за рахунок інструментів у сфері оподаткування. Так, було скасовано нарахування та сплату земельного податку та орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної форм власності, що розташовані на територіях, де ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями РФ; спрощено умови зберігання, транспортування, застосування та торгівлі пестицидами та агрохімікатами; надано можливість експлуатації тракторів, самохідних шасі тощо без їхньої реєстрації; введено податкові пільги на паливо; запроваджено заборону на експорт деяких видів сільськогосподарської продукції; спрощено умови імпорту с/г продукції тощо.

Незважаючи на вищезазначене, варто зауважити, що функціонування аграрного сектору економіки України у період війни знаходиться на критичній межі виживання. Постійні обстріли, порушення механізмів логістики, галузеві дисбаланси, зниження цін на вітчизняну сільськогосподарську продукцію на світових ринках зумовлюють зниження зацікавленості виробників у подальшому розвитку своєї діяльності.

Тому, аби аграрна сфера України мала достатньо шансів на розбудову у повоєнному економічному середовищі, слід дотримуватися декількох дієвих векторів її розвитку: галузева диверсифікація на умовах сприяння найбільш проблемних сфер діяльності; спонукання розвитку сектору аграрних домогосподарств і сільськогосподарської кооперації; переорієнтація експорту з сировинного спрямування на торгівлю продукцією сільськогосподарської переробки тощо.

Список використаних джерел

1. Частка агропродукції в загальному експорті України зросла до 62% - ІАЕ. Укрінформ. 30.01.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3820712-castka-agroprodukcii-v-zagalnomu-eksporti-ukraini-zrosla-do-62-iae.html> (дата звернення 22.04.2024).

2. На розмінованих землях України вже можна виростити 1 млн т зерна. Прес-служба Апарату Верховної Ради України. 2024. 17 січ. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/245689.html (дата звернення 22.04.2024).

3. Звіт про прямі збитки інфраструктури та непрямі втрати економіки від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на червень 2023 року. КСЕ. Липень 2023. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/09/June_Damages_UKR_-Report.pdf (дата звернення 22.04.2024).

4. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання. Національний інститут стратегічних досліджень. 14.02.2024. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahrarynyy-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta> (дата звернення 21.04.2024).

БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ВАЖЛИВА УПРАВЛІНСЬКА ТЕХНОЛОГІЯ

Мельник К.В., 21 к-ф, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник: Гузар Б.С., к.е.н., доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування

В умовах ринкової економіки зростає роль системи бюджетування як важливої управлінської технології. Проте процес впровадження системи бюджетування являється складним і довготривалим та залежить від специфіки і особливостей діяльності конкретного суб'єкта господарювання.

Також необхідно відмітити, що на практиці не має єдиного підходу щодо послідовності реалізації та основних етапів упровадження системи бюджетування.

В умовах трансформаційних перетворень з метою швидшого запровадження цієї системи їх необхідно об'єднати у наступні важливі етапи: спочатку проаналізувати бізнес-процеси, які здійснює підприємство, провести їх паспортизацію; в межах фінансових служб виділити центри фінансової відповідальності, створити бюджетний комітет та розробити бюджетний регламент. Важливим етапом упровадження системи бюджетування являється розробка форм фінансового і управлінського обліку, звітності та бюджетного контролю.

За сучасних умов необхідно здійснити повну автоматизацію розробки форм операційних та фінансових бюджетів та забезпечити їх програмним забезпеченням, здійснити інтеграцію процесів складання всіх бюджетів з діючою системою фінансового планування. Важливим є створення системи мотивації досягнення визначених бюджетних показників всіма структурними підрозділами підприємства та центрами фінансової відповідальності.

При системі бюджетування використовуються різноманітні варіанти для розробки бюджетів. Особливістю їх розробки і затвердження, на відміну від форм бухгалтерського управлінського обліку і звітності, є те, що вони складаються довільної форми в залежності від потреб отримання необхідної інформації центрами відповідальності для аналізу та прийняття управлінських рішень та визначаються цілями та об'єктами фінансового планування, його організаційною та фінансовою структурами.

За сучасних умов процес бюджетування трактується як технологія управління, яка дає змогу досягнути поставлених цілей та допомагає суб'єкту господарювання контролювати та прогнозувати результати діяльності. Важливими складовими системи бюджетування є дотримання умов фінансової дисципліни та мінімізації ризиків.

Ефективне бюджетування зміцнює фінансове становище підприємства, роблячи його більш стійким до зовнішніх впливів і ризиків та збільшуючи його здатність виконувати свої довгострокові та поточні зобов'язання.

Бюджетування - це процес трансформації довгострокового планування в план-бюджет на майбутній період. Якщо довгострокове планування – це стратегічне планування на тривалий час у майбутньому, то бюджетування – це розробка планів - бюджетів на короткостроковий період в рамках довгострокового планування.

Всі складові системи бюджетування, як управлінської технології, спрямовані на розробку та підвищення фінансово-економічної обґрунтованості прийнятих управлінських рішень.

Виходячи з макроекономічного підходу, бюджетування є одним з елементів управлінського циклу, що представляє собою систему формування

та розподілу ресурсів, які необхідні для реалізації суб'єктом управління відповідних функцій.

Сучасний ринок висуває жорсткі фінансові та економічні вимоги, об'єктивний характер яких орієнтує підприємство на необхідність забезпечення ефективної й рентабельної діяльності. В системі бюджетування фінансовий контролінг розглядається як новітня концепція, що створює систему забезпечення управлінського процесу, орієнтованого на розв'язання завдань розвитку підприємства. Підвищення результативності управління підприємством пов'язане з необхідністю посилення координованості бізнес-процесів підприємства та ефективності прийняття рішень щодо стратегії їх розвитку.

Під управлінським контролінгом розуміють інформаційну систему управління доходами і витратами підприємства, що включає в себе такі підсистеми як планування, контроль, аналіз.

Таким чином, в рамках управлінського контролінгу формуються не лише фінансові показники, але й показники, які використовуються для фактичної та прогнозної оцінки фінансово - економічних результатів діяльності підприємства в цілому та всіх його структурних підрозділів за центрами фінансової відповідальності, що є важливим в системі бюджетування.

Доцільність впровадження системи бюджетування на підприємствах усіх галузей національної економіки, розмірів та напрямів їх діяльності обумовлюється тим, що вона надає менеджменту суб'єктам господарювання всю необхідну інформацію для обґрунтування та прогнозування наслідків того чи іншого управлінського рішення, а також оцінки досягнутих результатів порівняно з фінансовими планами та мотивацію їх стимулювання.

За сучасних умов методологічні та практичні засади бюджетування потребують подальшого детального опрацювання, так як зарубіжні розробки не враховують особливостей і специфіки розвитку національної економіки, а тому не в повній мірі зможуть бути використані та реалізовані у вітчизняній практиці без відповідних методологічних змін.

Для подальшого вдосконалення системи бюджетування необхідно володіти на належному рівні сучасними методиками та дослідити можливі видозміни основних етапів процесів бюджетування в контексті ризико-орієнтованого стилю управління діяльністю підприємств та трансформаційних змін в економіці держави.

Список використаних джерел

1.Баша Ю. Бюджетування як важливий інструмент підвищення ефективності бізнесу: види, техніки та способи організації. *Аудитор України*. 2018. № 10. С. 18–23.

2.Квасницька Р. С., Джерелейко С. О. Бюджетування на підприємстві: суть та основні передумови ефективного застосування. *Вісник Хмельницького 179 національного університету. Економічні науки*. 2018. № 5. Т. 1. С. 54–56.

3. Онісіфорова В. Ю., Осьмірко І. В. Бюджетування як ефективний інструмент поточного планування на підприємстві. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2020. № 2 (5). С. 128–137.

4. Пожуєва Т. О. Бюджетування як напрямок удосконалення системи управління діяльністю підприємств. *Вісник економічної науки України*. 2017. № 1. С. 73–77.

5. Стецюк П. А., Корнійчук Г. В. Бюджетування в системі управління фінансовим потенціалом підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 1 (23). С. 12–19.

6. Федосова В. М. Сутність і проблематика бюджетування: українські реалії. *Фінанси України*. 2018. № 1. С. 3–23.

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ : СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**Мороз С.С. – студент 41-о групи факультету економіки і підприємництва
Науковий керівник – Ролінський О.В. канд. екон. наук, доцент**

Державний борг на сьогоднішній день становить невід’ємну складову успішного функціонування економіки будь-якої країни. Основою управління державним боргом є стаття 95 Конституції України, яка визначає прагнення держави до збалансованого бюджету та стаття 92, у якій чітко зазначено, що порядок утворення і погашення державного внутрішнього та зовнішнього боргу має встановлюватися лише законами України [1].

Державний борг виникає внаслідок необхідності розширення фінансових можливостей уряду за допомогою специфічних кредитних інструментів для забезпечення ресурсами, необхідними для виконання економічних, соціальних і політичних завдань. Оскільки фіскальні можливості держави обмежені податковими доходами, потреба в кредитних інструментах виникає з необхідності забезпечити уряд ресурсами для задоволення безлічі потреб. Задоволення цих потреб лише за рахунок податків виявляється надто важким завданням, тому уряд змушений шукати альтернативні методи фінансування бюджету. Монетарне та позикове фінансування входять до числа таких методів.

Державний та гарантований державою борг України у грудні 2023 року зріс на \$4,49 млрд і на 31 грудня становив \$145,32 млрд. Станом на 31 грудня 2023 року державний та гарантований державою борг України становив 5 519,48 млрд грн, або 145,32 млрд дол. США, в тому числі: державний та гарантований державою зовнішній борг – 3 862,99 млрд грн (69,99% загальної суми державного та гарантованого державою боргу), або 101,70 млрд дол. США; державний та гарантований державою внутрішній борг – 1 656,50 млрд грн (30,01%), або 43,61 млрд дол. США (табл. 1).

Динаміка державного та гарантованого державного боргу України за 2019 - 2023 рр.

Державний борг/Роки	Загальний державний борг		Зовнішній державний борг		Внутрішній державний борг	
	Обсяг, млн. грн.	Питома вага, %	Обсяг, млн. грн.	Питома вага, %	Обсяг, млн. грн.	Питома вага, %
2019	1 998 275,4	100	1 159 221,6	58,01	839 053,8	41,99
2020	2 551 935,6	100	1 518 934,8	59,52	1 033 000,8	40,48
2021	2 514 279,9	100	1 449 746,2	57,66	1 064 533,7	42,34
2022	4 071 683,1	100	2 610 945,6	64,12	1 460 737,5	35,88
2023	5 519 483,9	100	3 862 987,6	69,99	1 656 496,3	30,01

З аналізу представленої таблиці видно, що структура державного боргу України за аналізований період стрімко змінюється, та збільшується, особливо з 2022 по 2023 рік. Важливо відзначити, що внутрішній борг розглядається як більш вигідний і менш ризикований, порівняно з зовнішнім боргом. Повернення внутрішнього боргу і виплати відсотків за ним не призводять до зменшення фінансового потенціалу держави, тоді як зовнішній борг включає вплив капіталу з країни [9, с. 112].

На рисунку 1 представлено структуру державного боргу України.

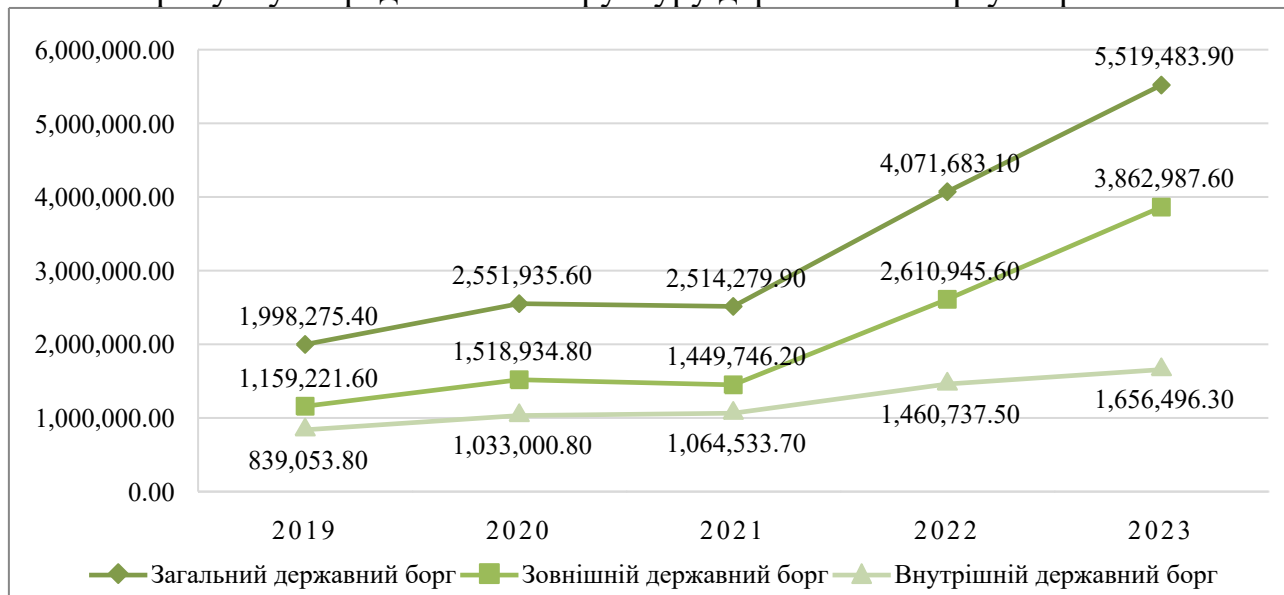

Рис. 1. Структура державного боргу України, млн. грн.

Управління державним боргом є однією з найскладніших та найважливіших завдань для будь-якої країни, оскільки воно безпосередньо впливає на економічну стійкість та фінансову безпеку держави. Зростання обсягів державного боргу та його ефективне управління стають об'єктом ретельного аналізу і дискусій у зв'язку зі змінами у світових економічних

умовах, геополітичних турбуленціях, а також внутрішніми економічними та політичними викликами [10, с. 79].

Державний борг є важливим інструментом для фінансування різноманітних витрат, таких як соціальні програми, інфраструктурні проекти, а також урегулювання бюджетного дефіциту. Однак, існує кілька проблем, які ставлять під сумнів ефективність та безпеку управління державним боргом [2].

Великі обсяги боргу: збільшення обсягів державного боргу, особливо в умовах фінансових труднощів або конфліктів, створює значні труднощі та проблеми для фінансового управління країни. Це може мати ряд негативних наслідків, які варто ретельно розглянути. По-перше, обслуговування боргу вимагає значних витрат, що призводить до скорочення бюджетних ресурсів для інших соціальних та економічних потреб. По-друге, це створює фінансовий тиск на державний бюджет, що може вплинути на здатність уряду реалізувати ефективні програми. Зростання боргового навантаження також може погіршити фінансову стабільність країни, обтяжуючи її кредитний рейтинг та зменшуючи довіру інвесторів. Крім того, обмежені фінансові можливості можуть ускладнити нові інвестиції та розвиток, що негативно позначається на економічному розвитку [8, с. 58].

Вартість обслуговування боргу збільшується з ростом обсягів державного боргу. Високі відсотки, які держава зобов'язана платити за позиченими коштами, можуть обтяжувати бюджетні ресурси, які можуть бути спрямовані на соціальні та економічні потреби. Це може призвести до скорочення фінансування для ключових галузей, таких як охорона здоров'я, освіта та соціальна підтримка, і вплинути на якість життя громадян. Крім того, високі обсяги витрат на обслуговування боргу можуть створювати фінансовий тиск на уряд, ускладнюючи його можливості ефективного управління бюджетом та реалізацію стратегічних проектів. Такий стан речей може мати довгострокові наслідки для стійкості економіки та соціального розвитку країни.

Геополітичні фактори та війна: у випадку країн, які переживають війну або конфлікт, управління державним боргом стає особливо складним завданням. Військові витрати, пов'язані з участю в конфлікті, великі збитки у виробництві та зменшення податкових надходжень можуть призвести до значного зростання боргового навантаження для країни. У контексті війни в Україні, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, держава стикається із суттєвими економічними труднощами. Витрати на військові операції, відшкодування матеріальних збитків та гуманітарна допомога можуть значно збільшити державний борг. Зниження обсягів виробництва та експорту також призводить до втрати ключових доходів, що ускладнює здійснення ефективної фіскальної політики. Зменшення інвестицій та зростання соціальних витрат у зв'язку зі збільшеними потребами населення, а також нестабільність фінансового ринку, додатково ускладнюють управління боргом. Важливо розглядати ці виклики у контексті потреб населення та

зусиль уряду для відновлення стабільності та забезпечення безпеки країни [4, с. 202].

Очевидно, що в умовах надзвичайно складної ситуації, що охоплює не лише аспекти безпеки, але й економічні виклики, гарантування боргових зобов'язань стає ризикованим завданням, що зазвичай призводить до зростання суверенного боргу країни. Це пов'язано з необхідністю обслуговування попередніх боргових зобов'язань, що включає повернення коштів та оплату використання цих коштів. Загалом, ефективне та раціональне використання нових запозичень для досягнення конкретних цілей є ключовим завданням управління державним боргом і фінансовою стабільністю країни [3, 6].

Валютні ризики: значна частка зовнішнього боргу ставить державу перед викликами валютних ризиків. Зміни в обмінних курсах можуть суттєво впливати на вартість обслуговування боргу та загальне боргове навантаження. В умовах коливань обмінних курсів валютного ринку держава може зазнати збитків або отримати вигоду при обслуговуванні та погашенні зовнішнього боргу. Зростання вартості валюти, в якій виплачується борг, може призвести до збільшення зобов'язань країни в національній валюті [7].

Політична нестабільність: нестабільність у внутрішній політиці може спричинити невизначеність у фінансових стратегіях та негативно сказатися на рівні довіри до країни як позичальника. Політичні коливання, конфлікти та неспокій у внутрішній політиці можуть викликати занепокоєння серед інвесторів і кредиторів щодо стабільності економічних умов. Відсутність консистентності та прозорості у політичних рішеннях може ускладнити розробку ефективних стратегій з управління державним боргом. Інвестори та кредитори можуть стурбовано оцінювати ризики пов'язані з політичною нестабільністю та уникати фінансової взаємодії з країною, що може призвести до ускладнень у привабленні кредитів та залученні інвестицій. Такі коливання також можуть вплинути на довіру ринків і рейтинги країни, що додатково ускладнює доступ до фінансових ресурсів та може збільшити витрати на обслуговування державного боргу. Таким чином, політична стабільність виявляється ключовим фактором для успішного управління державним боргом та забезпечення фінансової стійкості країни [5, с. 36].

У контексті України, підвищення ефективності управління державним боргом є важливим завданням для забезпечення сталого економічного розвитку та фінансової стабільності. Низка напрямків спрямована на оптимізацію структури та зменшення ризиків, пов'язаних із зростанням боргового навантаження.

1. Диверсифікація джерел фінансування: розширення джерел залучення коштів може зменшити залежність від конкретних ринків та допоможе отримати більше конкурентоспроможні умови для уряду. Міжнародні та внутрішні ринки капіталу можуть надати різноманіття в умовах фінансових труднощів.

2. Оптимізація структури боргу: здійснення перегляду портфеля державного боргу щодо вартості, строків погашення та видів відсоткових ставок може допомогти зменшити ризики та забезпечити більшу прозорість управління боргом.

3. Створення резервних фондів: створення фондів для покриття непередбачуваних витрат або погіршення фінансової ситуації може служити додатковим страховим механізмом та сприяти сталості фінансів у разі негативних змін.

4. Ефективне використання залучених коштів: посилення моніторингу та контролю за витратами, що фінансуються за рахунок державного боргу, може забезпечити їх ефективне використання в напрямках, що сприяють економічному зростанню та стійкості.

5. Проведення структурних реформ: реформування системи публічних фінансів, податкової політики та економічних процесів може сприяти збільшенню фіскальної дисципліни та покращенню фінансового становища держави.

6. Залучення консультантів та експертів: залучення незалежних експертів та консультантів у галузі управління державним боргом може принести додаткові знання та допомогти у розробці та впровадженні ефективних стратегій.

7. Управління ризиками: вдосконалення системи управління ризиками дозволить уникнути негативних наслідків фінансових труднощів та підвищить стійкість до економічних коливань.

Загальна ефективність управління державним боргом залежить від впровадження комплексу заходів, які враховують специфіку економічної та політичної ситуації в країні.

Список використаних джерел

1. Конституція України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

2. Бюджетний кодекс України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

3. Наказ міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення: 18.04.2024)

4. Іванський А. Фінансове право : підручник. Міжнар. Гуманітра. ун-т. 2-ге вид. Київ : Юрінком інтер, 2022. 484 с.

5. Латковський П. П. Правове регулювання бюджетного контролю в Україні : моно-графія. Чернівці : Технодрук, 2019. 268 с.

6. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk> (дата звернення: 18.04.2024)

7. Прімерова О. К. Оцінювання боргового навантаження та платоспроможності України на сучасному етапі [електронний ресурс] / О. К. Прімерова, К. І. Осадча // Ефективна економіка. 2020. № 10. 8 с.

8. Радіонов Ю.Д. Формування видатків бюджету : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 616 с.

9. Фінансове право : підручник / за ред. О. О. Дмитрик ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Одеса : Юридика, 2022. 466 с.

10. Доброскок С. С. Удосконалення системи управління державним боргом і посилення стійкості державних фінансів. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2017. № 2. С. 77-80.

ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНІСТЬ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ

Олійник А. І., студентка 31-ф групи, факультет економіки і підприємництва

Улянич Ю. В. – к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

З початком повномасштабного вторгнення РФ на територію України проблеми, з якими стикаються українські фінансові установи щодо залучення та утримання клієнтів, стали ще більш серйозними. Під тиском таких проблем та нових викликів, фінансові інститути змушені шукати та розробляти модернізовані інструменти та канали зв'язку з клієнтами, вибудовувати нові моделі поведінки, залучати нові ресурси і джерела. Одним із таких ефективних та дієвих інструментів є інформаційні технології, застосування яких є можливим в умовах сучасного ринку фінансових послуг.

Все більше установ у всьому світі віддають перевагу переходу до використання інновацій, у тому числі цифрових, таким чином фінансовий сектор України поступово діджиталізується. Для подальшого впровадження інновацій НБУ розробив нову «Стратегію Національного банку України до 2025 року», основним завданням якої є розвиток інновацій фінансового сектору та його кіберзахист [1].

Інтенсивність оновлення інформаційних технологій тісно пов'язана з прогресом у сфері інновацій та науково-технічного розвитку ІТ. Завдяки цьому відкриваються нові можливості для фінансових установ, дозволяючи їм покращити свою ефективність та якість послуг, а також є чимало конкурентних переваг: скорочення термінів надання фінансових послуг, удосконалення комунікації з клієнтами, оптимізація процесу руху інформації, спрощення фінансових операцій для споживачів і персоналу, підвищення рівня безпеки, зручності, прозорості та надійності

проведення операцій, зменшення фінансових витрати, залучення нових клієнтів та збільшення частки ринку та величини прибутку.

За останні роки спостерігається значне зростання використання ІТ фінансовими установами України. Більшість установ вже використовують такі базові ІТ-рішення, як онлайн-банкінг, мобільні банківські додатки та платіжні системи [2].

Широкого поширення у фінансовому секторі набув API (Application Programming Interface –прикладний програмний інтерфейс). Завдяки своїй простоті, швидкості та зручності використання, він надає безліч можливостей для обміну інформацією та даними з різних джерел та сайтів. Яскравим прикладом застосування фінансовими установами API є різноманітні мобільні додатки банків, що дозволяють користувачам онлайн виконувати низку операцій.

Аналітика «великих» даних (Big Data Analytics) також отримала поширення на ринку фінансових послуг. Перевагами цієї технології є можливість опрацювання величезних обсягів інформації в дуже стислі терміни, швидко освоювати й обробляти регулярно, постійно оновлювальну інформацію, що забезпечити іншими технічними засобами проблематично, а також вона дозволяє сформулювати загальне й достатньо деталізоване уявлення про інтереси споживачів та здійснювати моніторинг зміни їхньої фінансової поведінки.

Поступово зростає популярність технології блокчейн (blockchain) серед суб'єктів ринку фінансових послуг. В основі блокчейну лежить принцип фіксації інформації про кожну операцію та зміни в окремих блоках розподіленого цифрового реєстру. Цей реєстр доступний всім учасникам мережі, що робить підробку даних, несанкціоноване додавання або видалення блоків неможливим. Завдяки високій надійності та прозорості використання потужностей цієї технології сприяє підвищенню рівня довіри громадян, що є особливо актуальним у воєнний період.

Хмарні технології (cloud computing) отримують дедалі ширшого застосування. Завдяки хмарним технологіям співробітники фінансових установ можуть отримувати доступ до необхідних даних та інструментів з будь-якого місця та в будь-який час, що значно економить час та підвищить їхню продуктивність. Нині в умовах військового стану попри регулярні обстріли чимало співробітників, у пошуках безпечного місця, змушені були виїхати за кордон. Тому користування хмарними технологіями усунуть ці труднощі, оскільки дозволить фахівцям продовжувати виконувати свої функціональні обов'язки, незважаючи на їх віддаленість від основного місця роботи.

Звичні для більшості суб'єктів ринку фінансових послуг чат-боти (chat bots) та роботи-порадники (robo-advisers) є способами застосування штучного інтелекту. Найбільш популярними у використанні в Україні є такі чат-боти як Bard та ChatGPT . На основі технологій «штучного» інтелекту працюють додатки автоматичного розпізнавання мови (automatic speech

recognition), комп'ютерного зору (computer vision), автоматизованої торгівлі акціями (automated stock trading) [3].

Інноваційною є технологія Інтернету речей (Internet of Things), яка дає можливість споживачам фінансових послуг здійснювати замовлення та оплату продуктів за допомогою домашніх гаджетів та смарт-пристроїв, роблячи цей процес максимально простим та комфортним. Також банківські установи можуть розпізнавати своїх клієнтів за допомогою відеокамер та біометричних датчиків, значно підвищуючи рівень безпеки та персоналізації послуг.

Отже, сучасні інформаційні технології прискорюють та покращують процес надання фінансових послуг. Діджиталізація фінансового сектору сприяє кращому обслуговуванню клієнтів, економії коштів, зростанню ринкової частки та підвищенню рівня довіри до фінансових установ.

Список використаних джерел

1. Стратегія Національного банку до 2025 року.
URL:<https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-natsionalniy-bank-do-2025roku-fokus-na-aktivizatsiyu-ekonomichnogo-zrostannya-ta-tsifrovizatsiyu> (дата звернення 20.04.2024)

2. Сучасні інформаційні технології в роботі фінансових установ
URL:https://www.businessinform.net/article/?year=2021&abstract=2021_5_0_152_161 (дата звернення 22.04.2024).

3. Перегони штучних інтелектів.
URL:<https://forbes.ua/innovations/gonka-shtuchnikh-intelektiv-google-vikotiv-analog-chatgpt-bard-chim-vin-vidriznyaetsya-vid-svogo-vbivtsi-07022023-11572> (дата звернення 17.04.2024).

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ СФЕРУ

**Яковенко О.Р. 11м-ф, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Бондаренко Н.В.**

Штучний інтелект і фінанси швидко зростають у значенні і стають ключовими для фінансових установ. Банківська сфера виступила однією з перших, де було розпізнано переваги та можливості застосування штучного інтелекту, і там активно розширюються області його використання.

Штучний інтелект (ШІ) стрімко трансформує банківську сферу, пропонуючи низку переваг та можливостей для фінансових установ. До переваг можна віднести: підвищення продуктивності та ефективності; зниження ризиків; покращення обслуговування клієнтів; розширення можливостей; зниження витрат. Впровадження ШІ в банках несе з собою певні виклики: високі витрати на впровадження; кібербезпека; етичні міркування; зміни на ринку праці.

У фінансовій галузі штучний інтелект використовується для вирішення різноманітних завдань з метою підвищення продуктивності, ефективності та якості обслуговування, що зростає у значенні у сучасному бізнесі, змінюючи традиційні методи управління на більш ефективні та інноваційні. Інтелектуальні системи можуть аналізувати великі обсяги даних і робити прогнози, що дозволяє установам приймати обґрунтовані рішення на основі об'єктивних даних. Вони також можуть допомогти фінансовим установам зменшити ризик, аналізуючи великі обсяги даних за короткий проміжок часу. Ця технологія дозволяє фінансовим експертам виявляти закономірності, які раніше не могли бути виявлені без автоматизації. Штучний інтелект став невід'ємною частиною сучасної цифрової економіки у фінансовій сфері, і процес його впровадження продовжує залишатися актуальним, оскільки його переваги компенсують витрати і привертають увагу інвесторів. [1].

III революціонує використання різних платформ для автоматизації завдань та операцій, які раніше потребували значної ручної праці, що дозволяє підприємствам суттєво підвищити продуктивність та зменшити витрати на персонал. Також він дозволяє обробляти значно більший обсяг даних швидше та ефективніше, ніж звичайна людина, і допомагає надавати клієнтам персоналізовані продукти та рекомендації на основі їхніх індивідуальних потреб і поведінки, що суттєво підвищує їх задоволеність та загальні відносини з брендом.

Крім того, штучний інтелект дозволяє компаніям точніше прогнозувати майбутні тенденції та події на основі аналізу даних, а також виявляти та усувати помилки в бізнес-операціях, що допомагає знизити ризики та підвищити надійність різних процесів. Компанії, які успішно використовують штучний інтелект, можуть швидко реагувати на ринкові зміни та впроваджувати нові концепції та продукти перед своїми конкурентами.

Розвиток штучного інтелекту дав навіть малим підприємствам доступ до передових технологій та інструментів, які раніше були доступні лише великим компаніям. Застосування III дозволяє фірмам робити нові продукти та сервіси, що раніше були неможливі, або поліпшувати наявні, а також ефективно реагувати на зміни в потребах споживачів. Такі інновації сприяють розвитку та забезпечують нові можливості для зростання.[2]. Впровадження III банками сприяє значному зниженню операційних витрат, прискоренню прийняття рішень за кредитними угодами та розширенню діяльності, особливо у секторі малих та середніх підприємств за рахунок зниження кредитного ризику. Ці переваги підвищують конкурентоспроможність банків як серед себе, так і на фоні стрімко зростаючих компаній, оскільки акцент ставиться на якість обслуговування та сервісу, а потім – на репутацію та довіру до банку [3].

Штучний інтелект вже продемонстрував свою ефективність у фінансовій галузі, сприяючи фінаусустановам аналізувати позичальників, які раніше не отримували кредитів, і зменшуючи ризик шахрайської діяльності.

Крім того, він підвищує ефективність і задоволеність клієнтів, що впливає на прибутковість. Майбутнє фінансів невід'ємно пов'язане з ростом використання ШІ. Науковці продовжують опрацьовувати програми, які можуть краще розглядати дані і поступово вдосконалювати перспективи прийняття постанов за сприянням алгоритмів машинного навчання.

Штучний інтелект суттєво вдосконалює аналіз фінансових даних, допомагаючи банківським закладам приймати аргументовані вироки на основі об'єктивних даних. Він також знижує ризики шляхом виявлення закономірностей та розгляду великих обсягів даних, що дозволяє уникнути фінансових втрат. Крім того, штучний інтелект допомагає фінансовим установам надавати персоналізовані продукти та сервіси, що підвищує задоволеність клієнтів та конкурентоспроможність бізнесу.

Список використаних джерел

1. Як фінансові установи використовують ШІ для підвищення безпеки та ефективності бізнесу. URL: <http://surl.li/cdjra> (дата звернення 22.04.2024р.)
2. Революція у банківській сфері. URL: <http://surl.li/swivd> (дата звернення 23.04.2024р.)
3. Вплив штучного інтелекту на ефективність та конкурентоспроможність бізнесу. URL: <http://surl.li/rvcyк> (дата звернення 21.04.2024р.).

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ У СТРАХОВІЙ ГАЛУЗІ

**Феклістов А.О., 11м-ф група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – Прокопчук О.Т., доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування**

Страхова галузь переживає безпрецедентний рівень трансформації, для якої технологічні інновації є надзвичайно важливими. Такі фактори, як енергетичний перехід, процеси діджиталізації, воєнні конфлікти та кліматична криза, створюють нові можливості для трансформації традиційного підходу в галузі. Зміна клімату, кібербезпека, вбудоване страхування, корпоративна опіка та пов'язаний андеррайтинг - все це основні виклики для страховиків.

Після пандемії страхові інвестори адаптували свої стратегії у відповідь на зміни в поведінці клієнтів та виклики, що виникають у зв'язку з цим. Страховики в першу чергу звернули увагу на захист компаній та їхніх працівників, слідуючи таким трендам, як кібербезпека, ризики зміни клімату та виплати працівникам. Водночас світова криза та економічна невизначеність вплинули на пріоритети інвесторів і суттєво підірвали репутацію іншуртех-галузі[1]. Це відбувається попри те, що іншуртех - це єдиний спосіб, за допомогою якого страховики можуть перетворити ці серйозні виклики на можливості. Пропонується розглянути нові ризики та

можливості, пов'язані зі зміною клімату, виплатами працівникам та цифровою безпекою

Згідно зі звітом "AXA Future Risk Report 2022", зміна клімату визначається як головний ризик серед топ-10 глобальних ризиків [2]. Цей процес спричиняє зростання частоти та масштабу катастрофічних подій. Наприклад, ураган Ян у США та на Кубі, повені в Німеччині, Австралії та Західній Африці, посухи в Китаї та Бразилії, лісові пожежі в Каліфорнії та Чилі - ці зміни клімату спостерігаються широко, на різних континентах. Дві третини екстремальних кліматичних явищ не мають страхового покриття, і збитки від них оцінюються у \$316 мільярдів щорічно. Прогнозується, що ці цифри можуть значно зрости: підвищення глобальної середньорічної температури на 3°C призведе до очікуваних втрат у розмірі \$20 трильйонів щороку [2].

Зміна клімату може суттєво вплинути на процес андеррайтингу та обсяги страхового покриття. Крім того, вона може відкрити нові перспективи. Згідно з даними компанії McKinsey & Company, розвиток технологій, спрямованих на декарбонізацію та використання відновлюваних джерел енергії, представляє значний потенціал для подальшого розвитку. Страхові компанії мають можливість визначити та розробити кліматично орієнтовані стратегії в трьох основних напрямках: страхування переходу до низького викиду вуглецю, розробка нових рішень для передачі ризиків, пов'язаних зі збільшенням фізичних кліматичних ризиків, і надання послуг з адаптації та збереження стійкості до змін клімату [3].

Прискорена діджиталізація у медичному страхуванні породжує нові виклики та можливості. Прогнозується, що світовий ринок медичного страхування зростатиме на 7,6% в середньорічному обчисленні з 2021 по 2030 рік, досягаючи обсягу в 3,9 трлн доларів до 2030 року [3]. Нові можливості, що виникають, охоплюють:

- покращення якості медичної допомоги відповідно до нових парадигм, доступних завдяки оцифруванню;
- ефективніші та еволюціонуючі форми надання медичної допомоги, засновані на цифрових та керованих даними технологіях;
- покращення гібридного досвіду та взаємодії між пацієнтом та фахівцем у галузі медичної допомоги;
- зростаючий фінансовий тиск на постачальників та платників підсилює потребу в ефективності та профілактиці.

Розвиток цифрових технологій у секторі охорони здоров'я та подальша інтеграція ресурсів охорони здоров'я спонукають все більше зацікавлених сторін, включаючи страховиків, страхові компанії, технологічні гіганти, медичні організації та лабораторії, переходити до превентивної моделі охорони здоров'я. Цей перехід від моделі лікування до моделі профілактики створює нові можливості для корпоративного здоров'я. Компанії все більше уваги приділяють турботі про співробітників як важливому аспекту своєї роботи, що допомагає залучати таланти та запобігати невиходу на роботу

через хворобу. Крім того, споживачі все частіше використовують цифрові технології в галузі охорони здоров'я, надаючи перевагу персоналізації. Це дало страховикам доступ до більшої кількості даних для аналізу, моніторингу та допомоги споживачам у збереженні та покращенні їхнього здоров'я.

Згідно зі звітом "AXA Future Risk Report 2022", кібербезпека займає третє місце серед топ-10 глобальних ризиків, що виникають в зв'язку зі зміною клімату та геополітичної нестабільністю. У 2021 році спостерігалось на 50% більше кібератак на корпоративні мережі щотижня порівняно з 2020 роком. Світовий ринок кіберстрахування процвітає в епоху постпандемії та розвитку віддаленої роботи. У 2020 році обсяг валових страхових премій (GWP) на цьому ринку становив \$7 млрд, а до 2025 року передбачається зростання до \$20,6 млрд [2]. Фактори, що ймовірно найбільше вплинуть на середовище кібербезпеки, включають:

- зростання віддаленої та гібридної форми праці;
- перехід від віртуальних приватних мереж (VPN) до мереж з нульовою довірою (ZTNA);
- перехід до хмарних моделей доставки;

Уряди багатьох країн розглядають нові закони та правила щодо кібербезпеки. Регулювання відкриває нові можливості: маючи більше публічної інформації про атаки, страхові компанії можуть оптимізувати дизайн продуктів, оцінювати ризики, передавати ризики та встановлювати ціни. За даними Corvus Insurance, це надзвичайно важливо, оскільки вартість кібератак висока, з середньою загальною вартістю витоку даних, яка становить \$4,35 млн [5].

Сучасні бізнес-моделі все більше покладаються на процеси оцифрування, що призводить до високого рівня усвідомленості про пов'язані з цим загрози в сфері кібербезпеки. Цифрова трансформація викликає нові виклики у галузі кібербезпеки, такі як забезпечення безпеки даних, поява нових технологій, необхідність управління гібридною формою роботи та збільшена кількість потенційних об'єктів атак, оскільки використання різноманітних пристроїв і систем зростає [6]. Однак, враховуючи дані компанії Munich Re, 83% вищого менеджменту компаній у всьому світі повідомляє про недостатність захисту своїх організацій від кіберзагроз [4].

Світ страхування переживає агресивну цифрову трансформацію зі все більшим зсувом у бік цифрових технологій: зміна клімату та кібербезпека були визначені як ключові глобальні ризики. Прискорений розвиток цифрових технологій створює нові виклики, такі як безпека даних, але також і нові можливості, такі як більш ефективні моделі надання медичної допомоги та розвиток цифрової охорони здоров'я. Крім того, перехід до гібридної роботи і більш широке використання хмарних технологій також впливають на кібербезпеку. Ці зміни відображають необхідність посилення заходів кібербезпеки та адаптації до нових умов, створюючи підґрунтя для подальшого розвитку галузі в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Прокопчук О.Т. Особливості цифровізації страхового бізнесу в Україні. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2023. Випуск 103, Ч. 2 : Економічні науки, С. 6-16.
2. AXA Future Risk Report 2022. Режим доступу: <https://www.axa.com/en/news/2022-future-risks-report>
3. McKinsey & Company. Режим доступу: <https://www.mckinsey.com/>
4. Munich Re. Режим доступу: <https://www.munichre.com/en.html>
5. Corvus Insurance. Режим доступу: <https://www.corvusinsurance.com/>
6. Прокопчук О. Т., Улянич Ю. В., Мирошніченко М. М. Цифрова трансформація страхового ринку України. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2022. Вип. 101. Ч. 2 : Економічні науки. С. 152-164.

РОЛЬ КРЕДИТУ В ПРИСКОРЕННІ ПРОЦЕСУ НАГРОМАДЖЕННЯ КАПІТАЛУ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

**Черниш А.О., здобувач вищої освіти бакалаврського рівня 21к-ф групи факультету економіки і підприємництва
Науковий керівник, к.е.н., доцент Мельник К.М.**

Сільськогосподарський кредит відіграє важливу роль у сприянні розвитку галузі. Використовуючи його, сільськогосподарські підприємства можуть залучати фінансові ресурси, щоб інвестувати в сучасне обладнання, технології та інфраструктуру. Це підвищить продуктивність і підвищить конкурентоспроможність. Крім того, кредит сприяє інноваціям і розвитку нових видів діяльності, які сприяють сталому розвитку сільського господарства.

У сучасному світі, де сільське господарство має вирішальне значення для економічного розвитку багатьох країн і забезпечення продовольства для світового населення, кредит стає життєво важливим для сільськогосподарських підприємств. Розвиток і модернізація аграрного сектору часто вимагають значних інвестицій, які перевищують фінансові можливості фермерів. У цьому випадку кредит не тільки служить джерелом фінансування, але й сприяє прискоренню процесу нагромадження капіталу.

По-перше, сільські господарства можуть використовувати кредит для значних капіталовкладень у розвиток виробництва. Без кредитних ресурсів неможливо фінансувати будівництво інфраструктури, придбання сучасного обладнання, технологій і техніки. Наприклад, інвестиції в сучасні

сільськогосподарські машини та обладнання можуть призвести до підвищення продуктивності праці, зниження витрат і підвищення якості продукції. У результаті кредит сприяє розвитку виробництва та підвищенню ефективності господарювання.

По-друге, селянським господарствам надається можливість реалізувати інноваційні та дослідницькі проекти, які сприяють розвитку сільського господарства. Інвестиції є необхідним для вдосконалення агропромислового виробництва, застосування новітніх технологій у сільському господарстві та впровадження екологічно чистих методів виробництва. Кредитні ресурси сприяють фінансуванню таких проектів, що сприяє впровадженню новітніх технологій і підвищує конкурентоспроможність сільського господарства на ринку.

По-третє, підтримка розвитку малого та середнього сільського бізнесу залежить від кредиту. Багато малих фермерських господарств вважають, що єдиним способом отримати доступ до необхідних фінансових ресурсів для розвитку свого бізнесу є отримання кредиту. У результаті кредит дозволяє розширити виробництво, залучити нові технології та підвищити якість продукції. Це підвищує прибутковість господарства та створює нові робочі місця в сільськогосподарських районах.

Державні кредити для фермерів – це урядова ініціатива, спрямована на здешевлення позик для виробників сільськогосподарської продукції. Вона є частиною проекту «Доступні кредити 5-7-9%».

Згідно зі змінами до програми, власники фермерських господарств можуть отримати позику до 60 млн грн на пільгових умовах. Це може бути інвестиційний кредит для придбання сільськогосподарської техніки терміном на 5 років або кредит на купівлю насіння, добрив та паливно-мастильних матеріалів строком до 3 років [1].

Це дозволяє їм здійснювати значні капіталовкладення, щоб збільшити виробництво, модернізувати обладнання та виробляти продукти вищої якості. Крім того, коли фермери отримують кредит, вони можуть розвивати нові види сільськогосподарської діяльності, такі як екотуризм або вирощування органічних продуктів. Ці напрямки можуть стати значним джерелом додаткового доходу для фермерів і сприяти сталому розвитку сільських територій.

Проте, високі кредитні ризики змушують більшість банків проводити дуже обережну політику кредитування. Надання позичок залежить від високого рівня заставного забезпечення та/або гарантій, і в більшості випадків термін погашення не перевищує одного року [2].

Основними напрями покращення доступності фінансових коштів сільськогосподарським виробникам є надання часткових гарантій щодо банківських кредитів, створення спеціалізованих сільськогосподарських кредитних інститутів, страхування ризику неповернення банківських кредитів. Хороший результат досягається у випадках, коли під час видачі застрахованих кредитів створюється довгострокове співробітництво

сільськогосподарських виробників, комерційних банків та страхових компаній. Воно сприятиме забезпеченню доступності фінансових ресурсів підприємствам аграрного сектору економіки.

У цілому, кредит сприяє розвитку сільського господарства, підтримуючи малі підприємства та нові технології і інновації.

Список використаних джерел

1. Державні кредити: які пільги доступні для фермерів URL : <https://privatbank.ua/handbook/derzhavni-kredyty-dlia-fermeriv>.
2. Андрос С.В., Герасимчук В.Г. Фінансування сільського господарства і роль банків у кредитному забезпеченні аграрного сектора України. URL : <https://economics.net.ua/ejopu/2023/No3/5.pdf>.

CURRENT STATE AND DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF FINANCIAL CONTROL AT THE ENTERPRISE

**O.R.Yakovenko, 11m-f, Faculty of Economics and Entrepreneurship
Academic supervisor - PhD in Economics, docent, of the Department of
Finance, Banking and Insurance, B.S. Guzar**

The market transformation of Ukrainian economy, increased instability of the internal and external environments, and increased competition require new approaches to enterprise management, especially in times of crisis and martial law.

In today's environment, scientific and technological progress and the dynamics of the internal and external environments in the current environment are driving the transformation of business entities into more complex information and technical systems.

In this regard, there is a need for the functioning of such an information system that would ensure timely receipt of high-quality data and their transformation into useful information in order to make informed management decisions on the priority areas of the enterprise's financial activities aimed at achieving strategic and operational goals.

The study of the theoretical aspects of the organization of financial controlling at the enterprise confirms that financial controlling is a relatively new concept of management, which provides integrated, based on general subordination to the achievement of an integrated system of strategic and tactical goals of the enterprise development.

Financial controlling is an integral system of methods of planning, accounting, analysis and control, which operates with quantitative indicators and provides support to financial management at the enterprise to achieve the purpose of its activities with the most efficient use of financial resources.

Summarizing various interpretations of the essence of the financial controlling system, it should be noted that the main purpose of financial controlling is to ensure with the help of financial instruments, the stable development of the

enterprise in a certain market segment, orientation of the management process to maximize profit and capital value and minimize financial risks.

Therefore, an important component of the process of developing and implementing the financial strategy of an enterprise in a market economy is the introduction of financial controlling aimed at continuous monitoring of the effectiveness of the implementation of the basic long-term parameters provided for by its strategic development plans, and timely adjustment of these indicators and the system of measures to achieve them, taking into account changes in the impact of external and internal environmental factors on the financial and economic activities of the enterprise.

At the same time, it should be noted that the functioning of the financial controlling system is based on the principle of feedback, which provides for repeated repetition of the controlling cycle due to the constant influence of the management system on the factors of formation of controlled indicators and changes in the factors of the internal and external business environment, which leads to a corresponding adjustment of the financial strategy of the enterprise.

Financial controlling is such a system, the necessity of which at an enterprise lies in the need to constantly monitor the maximization of financial and economic performance and compare it with the approved targets, to increase the value of the enterprise's capital and ensure its sustainable long-term development.

In the current crisis and war conditions, financial controlling should take a priority place in the enterprise management system. In this regard, the organizational structure of the enterprise should create a financial controlling service, which may be part of the financial service at the enterprise.

The introduction of a financial controlling system at an enterprise will allow to increase the level of its liquidity, business activity, profitability, financial stability, increase the efficiency of use of financial resources, improve the efficiency and quality of management decision-making, prevent the emergence of economic crises, identify the causes of financial problems and facilitate their effective elimination.

Therefore, the very system of organization of financial controlling at the enterprise should be aimed at building a holistic and most effective mechanism for mobilization and optimal use of all types of resources, which is the key to sustainable development of an enterprise in the long term, ensuring efficiency and competitiveness in conditions of uncertainty and instability of the internal and external environment.

One of the effective tools of financial controlling used in the practice of enterprises is the SWOT analysis method, which allows the enterprise to identify the strengths and weaknesses of the enterprise, as well as opportunities and threats.

The main ways to improve the financial controlling system are as follows: reducing the time of information submission and decision-making, transparency and reliability of data, use of the latest technologies, strategic planning, and creation of financial responsibility centers.

In order for financial controlling to be effective, enterprises need to constantly analyze the methods and techniques of its implementation, evaluate the quality of the existing system of financial controlling and, if necessary, constantly improve the tools and methods of its implementation.

In order to organize effective operational financial controlling at the enterprise, it is recommended to create a modern budgeting system based on the development and control of the hierarchical system of budgets.

Implementation of financial strategies at enterprises ensures the effective use of financial resources, identification of effective innovation and investment directions and allows to respond quickly to changes in the internal and external environments.

References

1. Adonin S.V., Kalashnikova Yu.M. Financial controlling in the enterprise management system. Effective Economy No. 2, 2022 URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2022/99.pdf

(date of application: 10.04.2024).

2. Korbutyak A. G., Shevchuk Yu. O. Financial controlling as a component of enterprise financial management. International Economic Relations and the World Economy URL: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2021-39-16>

(date of application: 12.04.2024).

3. Sablina N.V. Formation and provision of financial controlling in the enterprise management system URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/129.pdf>

(date of application: 11.04.2024).

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА АВТОМАТИЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

**Ярошук В. О., група 1 спеціальності «фінанси, банківська справа та страхування», факультет управління та економіки
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку Пухальський В. В.**

У сучасному світі штучний інтелект та автоматизація перетворюють багато сфер нашого життя, включаючи бізнес. Вони впливають на всі аспекти виробництва, збуту та управління, відкриваючи нові можливості та виклики для підприємств. Особливо це стосується міжнародного бізнесу, де глобальні компанії відчувають тиск адаптації до цих швидких змін. Актуальність даної теми полягає у необхідності розуміння та аналізу впливу штучного інтелекту та автоматизації на міжнародний бізнес. Дослідження цього питання дозволить зрозуміти, які нові можливості відкриваються для компаній на міжнародному ринку, а також які виклики та загрози стоять перед ними.

Врахування цих факторів допоможе розробити стратегії успіху та збереження конкурентоспроможності в умовах швидко змінюючогося бізнес-середовища.

Штучний інтелект (ШІ) стрімко інтегрується в різні сфери бізнесу, відкриваючи нові можливості для автоматизації процесів, оптимізації роботи та підвищення ефективності взаємодії з клієнтами. Це дає підприємствам змогу отримати низку вигод [1, с. 65]. До них можна віднести:

1. Зниження витрат - ШІ може автоматизувати багато рутинних завдань, що звільняє час і ресурси співробітників для більш важливої роботи. Це може призвести до значної економії коштів, особливо для великих підприємств.

2. Підвищення продуктивності - ШІ може виконувати завдання швидше і точніше, ніж люди, що може призвести до значного збільшення продуктивності. Це може допомогти підприємствам швидше виводити на ринок нові продукти та послуги, а також покращити обслуговування клієнтів.

3. Покращення прийняття рішень - ШІ може аналізувати великі обсяги даних і виявляти закономірності, які люди могли б пропустити. Це може допомогти підприємствам приймати більш обґрунтовані рішення щодо ціноутворення, маркетингу та інших аспектів їхнього бізнесу.

4. Персоналізація - ШІ може використовуватися для персоналізації досвіду клієнтів, що може призвести до підвищення задоволеності клієнтів і лояльності. Це може допомогти підприємствам виділитися на конкурентному ринку.

5. Відкриття нових можливостей - ШІ може використовуватися для розробки нових продуктів і послуг, які раніше були б неможливими. Це може допомогти підприємствам вийти на нові ринки та збільшити свою частку на ринку.

Яскравими прикладами позитивного впливу ШІ та автоматизації на міжнародному ринку є великі технологічні компанії, такі як Apple, Baidu і Google, працюють над різними технологіями ШІ. Amazon, наприклад, працює над робототехнікою і розпізнаванням мови, Salesforce над віртуальними агентами і машинним навчанням, BMW, Tesla і Toyota над робототехнікою і машинним навчанням для використання в безпілотних автомобілях [2, с. 46]. Ці приклади демонструють, як використання штучного інтелекту та автоматизації допомагає підприємствам покращувати продуктивність, знижувати витрати та підвищувати конкурентоспроможність на міжнародному ринку.

З появою штучного інтелекту (ШІ) у сфері міжнародного бізнесу відкриваються безліч можливостей для підвищення ефективності, розширення ринків та зниження витрат. Проте, разом з цими перевагами з'являються й ризики, пов'язані з використанням ШІ в бізнесових процесах. В умовах швидкого технологічного розвитку та постійної кіберзагроз, важливо ретельно розглядати ці ризики і вживати відповідних заходів для їх мінімізації та управління:

1. Втрата робочих місць – тобто, автоматизація може призвести до втрати робочих місць, оскільки машини стають здатними виконувати завдання, які раніше виконували люди.

2. Упередженість - ШІ-системи можуть бути упередженими, що може призвести до дискримінації певних груп людей.

3. Кібербезпека - ШІ-системи можуть бути вразливими до кібератак, що може призвести до крадіжки даних або інших проблем.

4. Етичні міркування – тобто, використання ШІ може призвести до етичних міркувань, таких як питання про те, чи правильно використовувати машини для прийняття рішень, які мають вплив на життя людей.

Отже, вплив штучного інтелекту та автоматизації на розвиток міжнародного бізнесу стає все більш суттєвим у сучасному світі. ШІ та автоматизація проникають у всі сфери діяльності підприємств, від оптимізації виробничих процесів до взаємодії з клієнтами та прийняття стратегічних рішень. Ці технології дозволяють підприємствам знижувати витрати, підвищувати продуктивність, покращувати якість послуг та збільшувати конкурентоспроможність на міжнародному ринку. Однак разом з перевагами, використання штучного інтелекту та автоматизації також вносить нові виклики та ризики, які потребують уважного аналізу та управління. Підприємства повинні бути готові до змін, які вносять ці технології, і вміти використовувати їх потенціал для досягнення стратегічних цілей.

Список використаних джерел:

1. Лавров Р. В., Еатон Г. В., Сидорук І. С. Глобалізаційні тренди сучасного бізнес-середовища: нові виклики та можливості для підприємництва і міжнародної торгівлі. *Актуальні питання у сучасній науці*: 2024. № 2(20). С. 59-72.

2. Хмара М. П., Гуменюк Я. М., Аль-Хаялі, Д. А. Впровадження штучного інтелекту в бізнес-практику. *Цифрова економіка та економічна безпека*: 2023 № 9 (09), С. 42-50.

СЕКЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

**Григоренко У.С., 11-кн група, факультет економіки та підприємництва
Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Скуртол С.Д.**

Штучний інтелект (ШІ) – галузь комп'ютерних наук, яка займається створенням машин з людським інтелектом, здатних вирішувати будь-які задачі, питання, проблеми. Це потужна технологія, яка має можливість змінити світ. Однак важливо використовувати його відповідально, щоб переваги були максимальними, а ризики - мінімальними.

Останнім часом розвиток штучного інтелекту дедалі прискорюється і має значний вплив на різні сфери життя, такі як: виробництво, логістика, продажі, фінанси, охорона здоров'я тощо. Також однією з таких є освітня сфера. Вплив на неї штучного інтелекту має як позитивні, так і негативні наслідки.

В освітній сфері штучним інтелектом користуються як викладачі для пошуку необхідного матеріалу на заняття, так і студенти для детальнішого ознайомлення з певною темою, пошуку інформації тощо.

Оскільки освіта є надзвичайно важливою сферою в житті як людей, так і держави загалом, до навчального процесу потрібно підходити відповідально. Тому, використовуючи ШІ, варто звернути увагу на його переваги та недоліки.

Отже, проведемо порівняння характеристик декількох додатків.

GPT-4

Переваги

Спілкується 26 мовами, зокрема й українською
Зберігає до 50 попередніх запитів та їх результатів

Містить посилання на джерела, з яких взято інформацію
Зручний як при реєстрації, так і у використанні
Може створити необхідний навчальний матеріал

Недоліки

Вартість повноцінного використання цього додатку - від \$20
У більшості випадків запропонований розв'язок не відповідає поставленій задачі

Copilot

Переваги

Безкоштовний

Надає доступ до ще 4 чатів з функціями створення зображень, планування відпочинку, надання кулінарних порад та створення програми фізичних вправ
Зручний для застосування в освітній сфері

Недоліки

Реєстрація лише за допомогою облікового запису Microsoft
Можливі неточності у виконанні поставленої задачі

Gemini

Переваги

Зручність при завантаженні, реєстрації, використанні
Більшість функцій додатка - безкоштовна
Наявні готові шаблони для створення матеріалу на заняття

Недоліки

Чіткість зображень, згенерованих штучним інтелектом, погана
Можливі неточності у виконанні поставленої задачі

Отже, загальна характеристика ШІ.

До переваг штучного інтелекту в освітньому процесі можна віднести:

- простота у використанні;
- можливість добору інформації для індивідуального навчання студента;
- застосування ШІ для дистанційного навчання;
- можливість для викладачів створювати матеріали для цікавих інтерактивних занять;
- допомога чат-ботів у поясненні не зрозумілого матеріалу для здобувача освіти;
- можливість пошуку певного матеріалу, необхідного для вивчення, за допомогою кількох ключових слів;
- доступність штучного інтелекту для будь-якого користувача інтернету (за умови стабільного інтернет-з'єднання);
- можливість навчатися самостійно в будь-якому місці в будь-який час;
- наявність безкоштовних додатків або сайтів зі штучним інтелектом для такого навчання [1, с.16].

Недоліками штучного інтелекту в освіті є:

- можливе надання нейромережею не достовірної інформації, яку потрібно звірити з даними з перевірених джерел;
- можливий збій у роботі штучного інтелекту;
- надмірне використання чат-ботів, яке призводить до деградації людського інтелекту, оскільки нейромережа здатна як розв'язувати певні

задачі, так і виконувати творчі завдання, чим і зловживають чимало здобувачів освіти;

• відсутність офлайн-комунікації між студентом та викладачем за умови максимального використання штучного інтелекту в процесі навчання [4].

Список використаних джерел

1. Методи та системи штучного інтелекту: Навчальний посібник для студентів напряму підготовки «Комп'ютерні науки» / Уклад. : А.С. Савченко, О. О. Синельников. – К. : НАУ, 2017. – 190 с.

2. Інтелектуальні інформаційні системи: Конспект лекцій/ В. М. Коцовський: Ужгород – 2019. – 73 с.

3. Використання штучного інтелекту та нейромереж в освітньому процесі з фахових дисциплін студентами спеціальності «професійна освіта (цифрові технології)»/ Д.Соменко, О.Трифонов, М.Садовий.

4. https://znayshov.com/News/Details/druzhyty_z_shi_chy_ni_krash_test_5_zastosunkiv_zi_shtuchnym_intelektom_vid_vymohlyvykh_ukrainskykh_uchyteli
v

МЕТАЕВРИСТИЧНІ АЛГОРИТМИ НА ОСНОВІ ПОВЕДІНКИ БДЖІЛ

**Григоренко У.С., 11-кн група, факультет економіки та підприємництва
Науковий керівник - доктор технічних наук, доцент Нескородєва Т.В.**

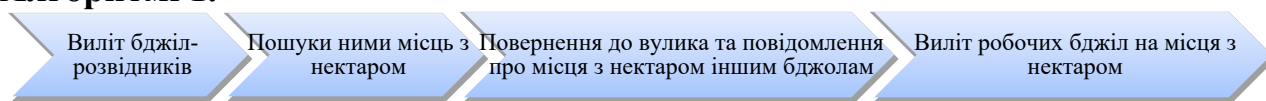
В даний час швидко розвивається новий напрямок у теорії та практиці штучного інтелекту - метаевристики (або сучасні евристики). Евристика є алгоритмом, який знаходить «досить хороші» розв'язання складної проблеми за прийнятний час, теоретично не обґрунтовуючи їхню правильність чи оптимальність, тобто емпіричним шляхом. Термін «метаевристика» запроваджено Гловером 1986 р. Метаевристика розширює можливості евристик, комбінуючи евристичні методи (процедури) з урахуванням високорівневої стратегії (приставка «мета»).

Метаевристика ефективно використовується в тих сферах, де потрібно приймати оптимальні або близькі до оптимальних рішення, наприклад: у логістиці (для прокладання найкоротшого шляху), у виробничій діяльності (для оптимального розподілу ресурсів, складання графіків тощо), у науці (для моделювання певних ситуацій, подій, явищ) і т.д.

Прикладами біологічних метаевристичних поведінок на підставі поведінки комах можна навести алгоритми на основі: поведінки мурах, термітної колонії, мурашиного лева, поведінки світлячків, поведінки бджіл, спарювання джмелів, поведінки тарганів, семиточкового сонечка, метелика-вогонь, поведінки мух, коника [1].

Розглянемо алгоритми, які імітують пошук бджолами нектару «шляхом спроб і помилок» (оскільки, вилітаючи з вулика, вони рухаються в різних напрямках у пошуках самого ж нектару) та на основі спостережень.

Методи бджолиних колоній поділяються на метод бджолиного рою та метод штучної бджолиної колонії. Метод бджолиного рою наведено в **Алгоритмі 1.**

Алгоритм 1. Метод бджолиного рою

Бджолині рої є прикладом інтелектуальної та колективної поведінки. Кожна комаха виконує певну функцію. За цим критерієм вони поділяються на: бджіл-розвідників, кількість яких у рої становить близько 10-15%, робочих бджіл (фуражирів), охоронців, бджіл-нянбок, трутнів та матку.

Бджолиний алгоритм базується на поведінці саме бджіл-розвідників та фуражирів. Варто зазначити, що передача інформації між ними відбувається завдяки так званому танцю, у якому вказується на місце джерела нектару, його кількість [2]. Щодо штучної бджолиної колонії існує наступний алгоритм:

Алгоритм 2. Метод штучної бджолиної колонії

Між бджолиним роєм та штучною бджолиною колонією можна провести таку аналогію термінів:

Таблиця 1.

Аналогія термінів [3, с. 121]

Метод бджолиного рою	Метод штучної бджолиної колонії
Спостерігач	Користувач характеристик пошуку
Розвідники	Пошук за допомогою розвідки
Джерело нектару	Розв'язок поставленої задачі
Якість нектару	Цільова функція

Список використаних джерел

1. Behdad, N. (2022). Review: Metaheuristic Optimization Algorithms. *International Journal of Computer Applications*, 184(30), 33–38. <https://doi.org/10.5120/ijca2022922368>
2. Tomar, V., Bansal, M., & Singh, P. (2024). Metaheuristic Algorithms for Optimization: A Brief Review. *RAiSE-2023*. <https://doi.org/10.3390/engproc2023059238>
3. Прикладні методи комбінаторної оптимізації : навч. посіб. / Л. Ф. Гуляницький, О. Ю. Мулеса. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2016. – 133 с.

ONLINE SIMULATION FOR IMPROVING THE FUNCTIONALITY AND PRODUCTIVITY OF MICROPROCESSORS INFORMATION SYSTEMS

**Кошель Д.В., 41-кн, факультет економіки та підприємництва,
Уманський національний університет садівництва
Науковий керівник - д.т.н., професор Кучерук В.Ю.**

The modern development of technologies in the field of microprocessor information systems constantly requires new approaches and tools to optimize their functionality and productivity. It is becoming one of the promising directions the use of online modeling, which opens up wide opportunities for improving the development and effective implementation of new microprocessor solutions.

First, online modeling provides a unique opportunity to analyze and optimize the architecture of microprocessors before their physical implementation. With the help of virtual environments, it is possible to investigate in detail the operation of micro-architectural solutions, identify weak points and improve them to achieve greater efficiency. This allows you to reduce the time and resources required for physical implementation and ensure high product quality.

Secondly, online modeling opens up opportunities for testing various scenarios of microprocessors under real loads and interaction with other systems. This allows manufacturers to effectively determine the optimal parameters and configurations for specific tasks and applications that results in improved overall performance.

Third, online modeling is a useful tool for implementing changes and upgrades to existing microprocessor systems. With the help of virtual environments, you can conduct experiments with various upgrades, determine their impact on performance, and choose optimal solutions without directly affecting the operation of real systems.

Even considering the advantages of online modeling, it is important to keep in mind the challenges of modeling accuracy and taking into account all aspects of the real environment. However, with the development of technologies and the emergence of new modeling methods, these restrictions become less significant.

Therefore, online modeling is an important tool for improving the functionality and performance of microprocessor information systems. The use of virtual environments allows you to effectively influence the process of development and optimization of systems, which, in turn, contributes faster implementation of innovations and improvement of the quality of microprocessor solutions.

There are several virtual environments that are widely used for online simulation of microprocessor information systems:

1. **QEMU (Quick Emulator) [1]:** QEMU is a virtual machine and emulator that allows you to use different processor architectures. It allows you to model and emulate different microprocessors, which makes it popular for testing and optimization.

2. **GEM5 (Gem5 Simulator) [2]:** GEM5 is an open source model for simulating the architecture of microprocessors. It provides a wide range of parameters for studying various aspects of the functionality and performance of microprocessors.

3. **SystemC [3]:** This is an object-oriented library and programming language for modeling and designing hardware systems. SystemC provides an opportunity to create models of various levels of abstraction, including models of microprocessors.

4. **Cadence Palladium [4]:** This is hardware-software for hardware validation and emulation. It can be used to simulate and test microprocessor systems on a large scale.

5. **VirtualBox [5]:** This is a free hypervisor that allows you to run virtual machines with different operating systems, including different processor architectures.

These virtual environments provide engineers and developers with the ability to test, validate, and improve the functional and performance characteristics of microprocessor-based information systems without being tied to specific hardware.

So, the general conclusion is that all the tools and technologies mentioned are for simulating, testing and optimizing microprocessor systems, but they have different features and purposes that make them useful in different use cases.

Source

1. <https://www.qemu.org/>
2. <https://www.gem5.org/>
3. <https://systemc.org/>
4. https://www.cadence.com/en_US/home.html
5. <https://www.virtualbox.org/>

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ОБРОБКИ ЗОБРАЖЕНЬ В АГРАРНІЙ ГАЛУЗІ

Товстюк Ярослав 31-КН
факультет економіки та підприємництва
Науковий керівник - доктор технічних наук, доцент Нескородєва Т.В.

Актуальність. На сьогодні можна виокремити наступні напрямки застосування сучасних інформаційних технологій в аграрній галузі:

- спеціальні програмні системи, які призначені для розв’язання задач оптимізації управління технологічними та бізнес-процесами фермерського господарства;
- інформаційні технології обробки даних отриманих з дронів і датчиків для отримання та обробки оперативної інформації про стан рослин та ґрунту, що сприяє підвищенню врожайності.
- автоматизовані системи поливу і добривного живлення, які підвищують ефективність використання ресурсів і зменшують використання ручної праці.
- апаратні та програмні засоби збору і аналіз великих обсягів даних за допомогою Інтернету речей і хмарних технологій, які забезпечують фермерів даним для прийняття обґрунтованих рішень.

Всі ці інновації сприяють підвищенню ефективності виробництва і зменшенню витрат та/або втручання в екосистему, що є ключовим для сучасного сільського господарства.

Розглянемо задачі, які розв’язуються із застосуванням технологій обробки зображень в аграрній галузі.

● **Моніторинг поля:** Дрони оснащені камерами високої роздільної здатності, які можуть здійснювати аерофотозйомку полів. Це дозволяє фермерам отримувати детальні зображення свого поля, виявляти проблеми з ростом рослин, шкідників і хвороб та приймати належні рішення щодо заходів управління [1,2,3].

● **Аналіз даних:** Зображення, отримані від дронів, можуть бути оброблені за допомогою програмного забезпечення для аналізу даних. Це дозволяє фермерам отримувати цінні відомості про здоров'я рослин, показники врожайності, потенційні місця зрошення чи застосування добрив.

● **Зрошення та полив:** Деякі дрони можуть бути оснащені системами зрошення або поливу, які дозволяють точно надавати воду та добрива на певні ділянки поля. Це забезпечує ефективне використання ресурсів та заощадження часу фермера.

● **Моніторинг урожаю:** Під час збирання врожаю дрони можуть використовуватися для оцінки стану врожаю, визначення оптимального часу для збирання та виявлення можливих проблем, які можуть впливати на якість врожаю.

- **Оптимізація використання землі:** За допомогою аналізу даних, отриманих від дронів, фермери можуть ефективніше розподіляти свої ресурси, визначати оптимальні місця для вирощування рослин і мінімізувати витрати.

Розглянемо більш детально особливості застосування дронів в боротьбі з шкідниками. Завдяки спеціальним камерам і сенсорам, дрони перевіряють стан полів та передають отримані дані агрономам. Це дозволяє фахівцям швидко реагувати на проблеми та вживати заходи захисту, що допомагає зберегти врожай та підтримати стабільність у виробництві. Таким чином, дрони не лише спрощують процес контролю, а й забезпечують ефективний та екологічно безпечний метод боротьби з шкідниками на полях.

Використання дронів для слідкування за полем має свої переваги:

- **Зручність та швидкість:** Дрони допомагають фермерам швидко та ефективно перевіряти великі ділянки поля без потреби ходити по всьому майданчику.

- **Точність і деталізація:** Завдяки високоякісним камерам, дрони забезпечують чітке та докладне зображення поля, що дозволяє виявити будь-які проблеми з рослинами.

- **Можливість працювати в різних умовах:** Дрони не бояться погодніх умов і можуть працювати навіть там, де важко дістатися для людини.

Ефективне управління: Використання дронів дозволяє фермерам швидко реагувати на будь-які проблеми на полі та вживати необхідні заходи для їх вирішення.

Недоліки

Хоча використання дронів для слідкування за полем має свої переваги, є й кілька недоліків:

- **Вартість:** Придбання та утримання дронів може бути досить витратним, особливо для малих сільськогосподарських господарств.

- **Обмежена потужність акумуляторів:** Більшість дронів мають обмежений час польоту через обмежену потужність акумуляторів, що може обмежувати їхню ефективність у великих господарствах.

- **Погодні умови:** Погодні умови, такі як сильний вітер або дощ, можуть ускладнювати політ дронів та призводити до зниження якості отриманих даних.

- **Обмежена деталізація даних:** Хоча дрони можуть забезпечувати детальні зображення поля, деякі аспекти, такі як стан кореневої системи рослин, можуть залишатися недоступними для аналізу.

- **Потреба в технічній експертизі:** Використання дронів вимагає наявності технічних знань та навичок для управління та обробки отриманих даних, що може бути викликом для деяких фермерів.

Виокремимо наступні переваги застосування дронів: можливість отримувати швидкий доступ до даних про свої поля і приймати належні рішення швидше. Крім того, дрони можуть працювати в різних умовах,

навіть там, де важко дістатися землі або коли погода не дозволяє використовувати традиційні методи моніторингу.

Таким чином застосування дронів дозволяє здійснювати оперативний моніторинг та управління фермерським господарством, оптимізувати процеси аграрного виробництва, розширити зони аграрної діяльності, що робить аграрне виробництво більш ефективним та зручним.

Список використаних джерел

1. Sayıncı B. Operational Image Processing Approach for Spray Coverage Measurements in Pesticide Application. *Alinteri Journal of Agricultural Sciences* [Internet]. 2020 Nov 5;35(2):121–9. Available from: <http://dx.doi.org/10.47059/alinteri/v35i2/ajas20083>

2. Developments in Digital Image Processing Technologies for Weed Recognition and Herbicide Application. *Indian Journal of Ecology* [Internet]. 2023 Nov 5; Available from: <http://dx.doi.org/10.55362/ije/2023/4104>

3. 1.Mou Y, Zhou L. The application of SVD in stored grain pest image pre-processing. Tan H, Luo Q, editors. *SPIE Proceedings* [Internet]. 2009 Jul 11; Available from: <http://dx.doi.org/10.1117/12.836891>

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ПАРАЛЕЛЬНІ ОБЧИСЛЕННЯ В ВЕЛИКИХ СИСТЕМАХ

**Штерц Р.О., 31-КН, Факультет економіки та підприємництва
Науковий керівник - д.т.н., професор Кучерук В.Ю.**

У світі науки та досліджень, швидкий розвиток технологій та постійне збільшення обсягу даних ставлять перед дослідниками безліч викликів. Щоб ефективно аналізувати, обробляти та візуалізувати ці дані, потрібні потужні інструменти. Усі аспекти наукового процесу, від збору даних до створення моделей та висунення гіпотез, потребують комп'ютерного підходу. В такому контексті, мови програмування стають важливими інструментами для науковців у їхній роботі. Одним із найбільш популярних інструментів у цій сфері є мова програмування Python.

Python став однією з найбільш популярних мов програмування у наукових колах через свою простоту використання, широкий спектр бібліотек та активну спільноту. Його зручність у використанні робить його привабливим для дослідників з різних дисциплін, від біології та фізики до економіки та соціології. Важливою особливістю Python є його здатність легко інтегруватися з іншими мовами та інструментами, що дозволяє використовувати його в різноманітних наукових проектах.

Обробка даних у Python. Має ряд бібліотек, які спрощують процес обробки даних, таких як NumPy, Pandas, SciPy тощо. Ці бібліотеки надають ефективні інструменти для роботи з масивами даних, векторизації операцій, статистичного аналізу та багато іншого. Порівняно з іншими мовами, Python

забезпечує зручний та ефективний інтерфейс для роботи з даними будь-якого розміру та складності.

Візуалізація даних у Python. Бібліотеки візуалізації даних, такі як Matplotlib, Seaborn, Plotly, дозволяють створювати вражаючі та інформативні графіки та діаграми. Вони надають дослідникам можливість швидко візуалізувати результати своєї роботи, що є важливим етапом у процесі аналізу даних та висунення висновків. У порівнянні з іншими мовами, Python надає більше можливостей для налаштування візуалізацій та взаємодії з ними.

Моделювання у Python. Широкий спектр бібліотек для розв'язання задач моделювання, таких як TensorFlow, PyTorch для глибокого навчання, Scikit-learn для класичного машинного навчання тощо. Ці бібліотеки дозволяють дослідникам розробляти та налагоджувати моделі для прогнозування, класифікації, кластеризації та інших завдань. Порівняно з іншими мовами, Python дозволяє дослідникам ефективно розв'язувати складні наукові задачі та реалізувати нові методи досліджень.

Python займає центральне місце у сфері наукових досліджень завдяки своїм потужним інструментам для обробки даних, візуалізації та моделювання. Порівняно з іншими мовами програмування, Python надає дослідникам більше можливостей та зручності у розв'язанні складних наукових задач. Використання Python у наукових дослідженнях продовжуватиме зростати, відображаючи його важливу роль у цій сфері. На майбутнє можна очікувати ще більшого розвитку інструментів та можливостей Python для вирішення різноманітних наукових завдань.

Використання Python в паралельних обчисленнях зростає з кожним днем. Паралельні обчислення - це підхід до обробки даних, коли обчислення розподіляються між кількома обчислювальними ресурсами, щоб збільшити швидкодію та ефективність обробки.

Python надає кілька можливостей для паралельних обчислень. Одним із найбільш використовуваних методів є бібліотека ``multiprocessing``, яка дозволяє створювати та управляти процесами у мові Python. Кожен процес працює незалежно од одного, що дозволяє розподілити завдання між процесами та виконувати їх паралельно на багатоядерних системах.

Крім того, Python також має бібліотеки, такі як ``concurrent.futures`` та ``joblib``, які спрощують паралельне виконання функцій та завдань. Вони надають високорівневий інтерфейс для розподілу обчислень між потоками або процесами, забезпечуючи при цьому високу швидкодію та ефективність.

Ще одним важливим аспектом Python у паралельних обчисленнях є його підтримка асинхронного програмування. За допомогою асинхронних фреймворків, таких як ``asyncio``, Python може ефективно виконувати багато задач паралельно, використовуючи лише один потік виконання. Це особливо корисно для веб-програмування та мережевих додатків, де час очікування може бути істотним чинником.

Крім того, Python має багато інших бібліотек, які сприяють паралельним обчисленням, таких як `numpy` та `pandas`, які надають можливості для ефективної роботи з великими обсягами даних шляхом використання векторизованих операцій та оптимізації використання ресурсів обчислювального обладнання.

Усі ці можливості роблять Python потужним інструментом для паралельних обчислень. Його простота використання, широкий спектр бібліотек та активна спільнота роблять його вибором номер один для багатьох проектів, що потребують паралельних обчислень.

Список використаних джерел

1. McKinney W. (2017). Python for Data Analysis: Data Wrangling with Pandas, NumPy, and IPython. O'Reilly Media.
2. VanderPlas J. (2016). Python Data Science Handbook: Essential Tools for Working with Data. O'Reilly Media.
3. Hunter J. D. (2007). Matplotlib: A 2D graphics environment. Computing in science & engineering.
4. Waskom M. L. (2021). seaborn: statistical data visualization. Journal of Open Source Software.

Наукове видання

**ЗБІРНИК СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ
УМАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
САДІВНИЦТВА
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Відповідальний редактор – Нестерчук Юлія Олександрівна
Відповідальний секретар – Улянич Юлія Василівна

Видається в авторській редакції. Редакція не несе відповідальності за зміст матеріалів. Автори вміщених матеріалів висловлюють свою думку, яка не завжди збігається з позицією редакції.

Комп'ютерне верстання – Улянич Юлія Василівна